'વિજયાનંદ' નામના પત્રનો એક સુંદર અંક આચાર્યશ્રી વિજયાનંદસૂરિજીની જયન્તી પ્રસંગે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. તેવો બીજો અંક શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની જયન્તી પ્રસંગે પ્રકાશિત થયો છે.

આ બન્ને અંકોમાં જૈન સમાજના જાણીતા લેખકોની રંગબેરંગી લેખપ્રસાદી પીરસવામાં આવી છે અને અંકસર્જનમાં જે જહેમત સારવા પરિશ્રમ લેવાયો છે, તે દરકોઈના હૃદયને આનંદ ઉપજાવે તેવો છે.

અમારી ભાવનાઓ ઘણી ઘણી છે. ઈનામી નિબંધો, 'માસિક પત્રિકા' સસ્તા સાહિત્યની દૃષ્ટિએ જૈન સાહિત્ય—ઇતિહાસ—ચરિત્ર—કથા, તથા જૈન સિદ્ધાંતદર્શક નાનીમોટી પુસ્તિકાઓ, વગેરે પ્રકાશિત કરવાની ભાવના વિચારાય છે.

[illegible] વિજયવલ્લભસૂરિજીની પ્રેરણા અમને કાર્યને વેગ [illegible] સાથ છે.

[illegible] સાથે ઓતપ્રોત થઈ [illegible] 'વિમલ—શ્રી [illegible]

[illegible]

અર્પણ

[ન્યાયાંભોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી. (આત્મારામજી મહારાજ)]

જગત્વત્સલ, કરુણાનિધિ

શાસનનાયક, સમાજઉદ્ધારક

પૂ. [illegible] ચરણે

ગુરવી ગૂ[illegible]ના જે નવયુવાનને તમે આકર્ષિત કર્યો, જેના આત્માને પ્રજ્વલિત કર્યો, જેમની બુદ્ધિનો વિકાસ સાધ્યો, જેમની શક્તિઓને ખીલવી, જેમના જ્ઞાનનો પ્રકાશ પ્રગટાવ્યો, જેમના જીવનમાં ત્યાગ અને તપશ્ચર્યા, સેવા અને [illegible]નાના પાઠો વણ્યાઃ જેમની નસનસમાં, [illegible] સમાજ, ધર્મ, રાષ્ટ્ર અને શાસનના કલ્યાણને માટે બલિ[illegible]ની પ્રેરણાશક્તિ, વચનસિદ્ધિ, કાર્યદક્ષતા, [illegible] વારસામાં આપી જે દીપ [illegible]ો, અને

જે દીપે રાષ્ટ્ર, [illegible] સમાજને રોશન કર્યો :

એ આપના દીપકની

જીવનપ્રસંગોનાં મીઠાંમધુરાં તેજકિરણો

આપને ચરણે અર્પણ

ચરણરજ

ફુલચંદ હરિચંદ દોશી



અનુક્રમ

સૌરાષ્ટ્ર
ધર્મપ્રેમ
છાપ પડી
અરજનાર
ભૂલાય કે
કલ્યાણ
થાય છે.
એ મહા
જગતમાં
માન્યનો

...ક્ર
એ.લિ
કેટલું
નં. ...
...
...

આ જીવન ચરિત્રનો

દ્વિતીય ભાગ

જે અનેકવિધ સામગ્રીઓથી
ને અનોખાં ચિત્રોથી સભર
બનશે. ટૂંક સમયમાં પ્રગટ થશે.



ચરિત્રનાયક

પંજાબકેસરી, શાસનપ્રભાવક

આચાર્ય શ્રી વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી

સહાયકો

આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીની પ્રેરણાથી સહાય આપનાર સજ્જનોની યાદી

૧૦૦૦)	શેઠ સકરચંદભાઈ મોતીલાલ મુલજી જે. પી.	મુ. મુંબઈ
૫૫૨)	શેઠ મૂલચંદજી છજમલજી પ્રેસિડેન્ટ શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય વરકાણા	મુ. સાદડી
૫૦૧)	શેઠ ઝવેરચંદ છગનલાલ સુરવાડાવાલા	મુ. કરજણ
૫૦૧)	શેઠ નાથાલાલ ખેદચરદાસની પેઢી હસ્તે શેઠ મૂલચંદભાઈ લખમીચંદ	મુ. પાલેજ
૫૦૧)	શેઠ ઉત્તમચંદ નેમચંદ	મુ. પાલેજ
૫૦૧)	શેઠ મોહનલાલ ચીમનલાલ દોલતરામ	મુ. માણસા
૫૦૧)	શા પુરુષોત્તમ સુરચંદ,	મુ. મુંબઈ
૨૫૧)	શેઠ વાડીલાલ દોલતરામ	મુ. માણસા
૨૫૧)	શેઠ ચંદનમલજી કિસ્તુરચંદજી	મુ. સાદડી
૨૫૦)	શેઠ ભોગીલાલ છોટાલાલ સુતરીઆ પ્રમુખઃ મસ્કતી મારકેટ મહાજન	મુ અમદાવાદ
૨૦૧)	શેઠ કોચરશેઠ બીકાનેરવાલા	હાલ મુ. અમૃતસર
૧૫૧)	શ્રી પાર્શ્વનાથ ઉમ્મેદ જૈન બાલાશ્રમ	મુ. ફાલના સ્ટેશન
૧૨૫)	શેઠ લાલચંદજી કિસનાજી	મુ. સાદડી
૧૦૧)	શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ	મુ. મુંબઈ
૧૦૧)	શ્રીમાન્ ડૉક્ટર મણિલાલભાઈ કાપડીઆ	મુ. બડોદા
૧૦૧)	શેઠ ઝવેરચંદ નેમચંદ નગરશેઠ	મુ. મીયાગામ
૧૦૧)	શેઠ ફીકાભાઈ પ્રેમચંદ સરનાઈટ	મુ. મુંબઈ
૧૦૧)	શેઠ મુલચંદજી જસવંતરાજજી	મુ. ઘાણેરાવ
૧૦૧)	શ્રીમતી લીલાબ્હેન, હીરાબ્હેન તથા કંચનબ્હેનઃ પોતાની દીક્ષાપ્રસંગે	મુ. પાલણપુર
૧૦૧)	શેઠ પુજાભાઈ બુલાભાઇ	મુ. અમદાવાદ

बस इस सुंदर सम्वाद ने, इस
अलौकिक प्रेम ने, इस हृदयस्पर्शी
वात्सल्यपूर्ण भावना ने मुझे मेरे उप[illegible]
के जीवनचरित्र के लिखने में प्रेरणा पैद[illegible]
बैठे बैठे ही मैंने मेरी बाल्यावस्थ[illegible]
घटनाओं का अनुभव किया हुआ था
लिया और चौमासा पूरा होते ही श्री
विद्यालय के नये मकान के बनवाने
महाराज की प्रेरणा से मगसर कृष्ण
रोज सहाय के तौर पर द्वितीय साध्[illegible]
विजयजी को साथ लिए मुंबई की [illegible]
हुआ ।

मुंबई पहुंच कर अपने हितचि[illegible]
सज्जनों की अनुमति से प्रेरित होक[illegible]
सुप्रसिद्ध लेखक बाबु कृष्णलालजी व[illegible]
चरित्र का प्रथम भाग लिखवा कर [illegible]
उसकी सब से भक्तजनों के दृष्टिगोचर [illegible]
ने इसका उसकी [illegible] शुरू किया।
[illegible] में [illegible] मुद्रित [illegible]
[illegible] की [illegible] आने [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

૧૦૦) શેઠ પુનમભાઈ દીપચંદ
પ્રેસિડેંટ શ્રી પાંચકુવા મહાજન — મુ. અમદાવાદ
૧૦૦) શ્રી જૈન શ્વેતામ્બર કારખાના — મુ. ભગડીઆતીર્થ
હસ્તે શેઠ દીપચંદભાઈ કમલચંદ
૫૧) શેઠ [illegible]ભાઈ વીરચંદભાઈ — મુ. બરૂ
૫૧) શેઠ [illegible]ચંદજી ખીમાજી — મુ. બાવરી (જિ. સિરોહી
૫૧) શેઠ [illegible] [illegible]માજી — મુ. [illegible]
૫૧) શેઠ [illegible]ચંદજી [illegible]નાજી — મુ. [illegible](મારવાડ)
૫૧) શેઠ [illegible] [illegible]ચંદજી — મુ. ,, (,,)
૫૧) શેઠ [illegible] [illegible] — મુ. [illegible] (,,)
૫૧) [illegible] [illegible] — મુ. [illegible] (,,)
૫૧) [illegible] — મુ. [illegible] (,,)
[illegible] — મુ. [illegible] (,,)
[illegible] — મુ. [illegible] (,,)
[illegible] — મુ. [illegible]
[illegible] — મુ. [illegible]
[illegible] — મુ. [illegible]
[illegible] — મુ. [illegible] (,,)
[illegible] — મુ. [illegible]
[illegible] — [illegible]
[illegible] — [illegible]

में लिखवाना। इतने में गुजराती के सुप्रसिद्ध लेखक श्रीयुत फूलचंद हरिचंद दोशी की लिखी हुई उपाध्याय श्री सोहनविजयजी म. की जीवनी लोगों के वांचने में आई। तब हजारों भक्तजनों ने यही सलाह दी कि श्री गुरुदेव की जीवनी भी गुजराती में लिखाई जाय और उसके लेखक भी श्रीयुत फूलचंद-भाई ही होने चाहिये। इसलिए यह कार्य श्री फूलचंदजी दोशी को सौंपा गया और उन्होंने अपने हार्दिक प्रेम से इस कार्य को किया।

आज मैं मेरा अहोभाग्य मानता हुँ कि मेरा यह प्रशस्य प्रयत्न सफल हुआ। पूर्ण आशा है कि गुणग्राहक भक्तजन इस से बहोत लाभ उठायेंगे और इस अमृतपान से अपने मानव जीवन को सफल बनायेंगे।

मु. वरकाणा तीर्थ (मारवाड़)
भादरवा वदि ७

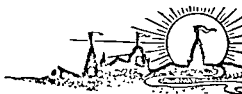
निवेदकः—
विजयललितसूरि



આમુખ

૧

કથાસાહિત્યમાં નવલની દૃષ્ટિએ એક સાધુ–મહાત્માના ચરિત્રને રસમય કરવામાં ઘણી મુશ્કેલી સ્વાભાવિક રીતે દેખાય છે, તેનું કારણ એ છે કે જનતાને સામાન્ય રીતે નવ રસમાં શૃંગાર કે વીર રસ જેટલો અસર કરે છે, તેટલો સાધારણ રીતે શાંત રસ અસર કરતો નથી. અને મહાત્મા કે યોગી પુરુષના ચરિત્રમાં એ બન્ને પ્રધાન રસોને સ્થાન જ ન હોવાને કારણે એને રસમય બનાવવામાં ઘણી મુસીબત પડે એ વાત સમજાય તેવી છે. ગુજરાતી ભાષામાં સ્ત્રીપાત્ર વગર નવલને રસિક, આકર્ષક કે આદર્શમય બનાવવાનો હજુ સુધી કોઈએ પ્રયાસ કર્યો જાણ્યો નથી, અને છતાં એવાં નવલ બહુ ઓછી સંખ્યામાં અંગ્રેજી ભાષામાં મારા વાંચવામાં આવ્યાં છે. આવાં નવલોની સંખ્યા અતિ પરિમિત હોવા છતાં એની શક્યતા છે એટલી વાત જણાવવાનું અત્ર વક્તવ્ય એ છે કે આ 'યુગવીર આચાર્ય' પુસ્તકના લેખક, ઉપર જણાવેલી પરિસ્થિતિના બંધનને આધીન હોવા છતાં, આખા ગ્રંથમાં રસની ક્ષતિ થવા દીધા વગર, ગ્રંથને અપનાવી શક્યા છે, તેનું



બે બોલ

ધર્મવીર ઉપાધ્યાયના પ્રકાશન પછી પ [illegible]
[illegible] શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીએ મને પંન્યાસજી [illegible]
[illegible] જીવનચરિત્ર માટે પ્રેરણા [illegible]

આ પ્રેરણા માટે તેમની પાસે ખાસ [illegible] (ગુજરાનવાલા પંજાબ) [illegible] આ સમય દરમિયાન [illegible], એમના અંતેવાસી થવાનો, એમના જીવન [illegible] પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હતો. [illegible] વિચારો, [illegible]

કારણ વિષયને બદલાવવાની શક્તિ, પ્રસંગોના વૈવિધ્યને રસમય કરવાની આવડત અને દર્શનના મુદ્દામ નિરૂપણનું સ્પષ્ટ અંતરદર્શન જણાવે છે.

કોઈ પણ વ્યક્તિની તુલના કરવામાં અનેક પ્રસંગોનો આશ્રય લેવાનો હોય છે, પણ સાધુપુરુષનાં ચરિત્રમાં તો એનું ચારિત્ર કેવા પ્રકારનું છે, એના પ્રયાસ અને આદર્શને સુમેળ કેટલો મળે છે, એમાં [illegible] કરતાં અંતરની ધગશને કેટલું સ્થાન મળ્યું છે અને આત્મનિમજ્જનને અને પરહિતને કેવી આદર્શ રીતે સમજાવી શકાય છે એ [illegible] જ એની પરીક્ષા કરી શકાય. સાધુજીવનમાં ધમાલને સ્થાન ન હોય, દંભને અવકાશ ન હોય, પરોપકાર વૃત્તિને જ પ્રાધાન્ય હોય, [illegible] પ્રકારનું હોવા સાથે એમાં આત્માર્થી વૃત્તિ હોય અને પોતાની [illegible] પાછળ બાકી પરિષહ-ઉપસર્ગો [illegible] ન હોય. આવી વૃત્તિ હોવી અતિ મુશ્કેલ છે, [illegible] છે અને અતિ ઉદાત્ત હોવા [illegible] [illegible] સતત ઉદ્યોગ [illegible] તરવરાટ, રણકારો, [illegible] છે, તેથી જ તેને [illegible] કરી આપ્યો છે

[illegible] પછી [illegible]
[illegible] રસમય હોવા
[illegible]

[illegible]

મારો હૃદયોલ્લાસ આની પાછળ કામ કરતો હતોઃ પણ કેવલ ઉલ્લાસ જ કાર્યસિદ્ધિ માટે બસ નથી, એ વાતની ખાતરી મને તરત જ થઈ ગઈ.

એક તો જીવન-આલેખન જ કપરી વસ્તુ છે, તેમાંય જીવંત વ્યક્તિનું જીવન-લેખન તો લખનારની કસોટી સમાન છે. પણ તેમાં ચરિત્રનાયકનાં જૂના સંસ્મરણોએ હામ બીડાવી, અને એમના સુશિષ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજી તથા પં. શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજની સતત પ્રેરણાએ વેગ આપ્યો. આ બે શ્રદ્ધેયપુરુષોદ્વારા જોઈતી સામગ્રી ને ખુલાસા પણ મળવા માંડ્યા.

મારી કલમે પણ કામ શરૂ કર્યું. પછી ભક્તિ અને પુરુષાર્થભર્યા પ્રયત્નને શી કમીના રહે છે! પરિણામ વાચકો સમક્ષ મૌજુદ છે. મને આશા છે કે સમાજમાં જ્યારે નવજીવનની ઉષા ક્ષિતિજ પર ઊગી રહી છે, ત્યારે આવા યુગવીરનું જીવન આપણા જીવનનું અવશ્ય રાહબર બનશે.

આ પ્રકાશનના યશભાગી તો આચાર્યવર્યના સુશિષ્ય ગુરુભક્ત આ. વિજયલલિતસૂરિજી જ છે. આ ગ્રંથનું આમુખ લખી આપવા માટે જાણીતા વિચારક ને સાહિત્યપ્રેમી શ્રીયુત મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીયાનો હું આભારી છું. પોતાના અતિવ્યવસાયી તથા પ્રવૃત્તિમય જીવનમાંથી પણ આટલી નિવૃત્તિ સાધી: તે હું તેઓશ્રીની મારા પ્રત્યેની શુભ લાગણી જ માનું છું.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં મારા લઘુબંધુસમા ભાઈશ્રી બાલાભાઈ વીરચંદ દેસાઈ (જયભિખ્ખુ) નો મોટો ફાળો છે.

ચીતરાણા છે અને વિચારક વાંચકને ખૂબ મજા આપે તેવા રસદાર થઈ પડયા છે. ખુદ આચાર્યશ્રીનો દીક્ષાનો પ્રસંગ 'તીર્થંકરને ચરણે'થી શરૂ કરીને પ્રથમના અગિયાર પ્રકરણોનો પ્રત્યેક પ્રસંગ આકર્ષક પરિભાષામાં લખાયો છે અને સંકલિત યોજનાને પરિણામે મન પર છાપ પાડે તેવા આકારમાં રજૂ થયો છે.

સાધુએ વાપરવાની ભાષાસમિતિ આખા ગ્રંથના પ્રત્યેક પ્રસંગમાં ઓતપ્રોત થતી આવી છે અને પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિની વચનશૈલી કેવી સુસ્પષ્ટ, સંશ્લિષ્ટ અને સુરુચિજન્ય હોય તેનો પરિપૂર્ણ અભ્યાસ પૂરો પાડે છે. અભ્યાસક દૃષ્ટિએ ચારિત્રમાં રંગાયલા સંતોનો પૂર્ણ પરિચય હોય, તેમની ભાષાસમિતિને સમજવાની આવડત હોય, જે જે આકારમાં એ ઉદ્ભવી હોય તે જ આકારમાં રજૂ કરવાની વિચાર-સ્પષ્ટતા અને વિવેચકકળા પ્રાપ્ત થયેલ હોય તો જ આવી વચન પ્રાસાદિને કાયમ કરી શકાય છે. આખા ગ્રંથનો કોઈ પણ સંભાષણ-પ્રસંગ વાંચતાં તે વખતે 'યુગવીર આચાર્ય'ને તમારી સન્મુખ જોઈ શકો, તેમની માનસિક દશાગાં પ્રવેશ કરી શકો અને તેમને યથાસ્વરૂપ માનસચિત્રમાં સામે નિહાળી શકો એવી આબેહૂબ વચન ચિત્રાવલી તૈયાર કરવા માટે લેખકને અભિનંદન આપવા મન થઈ આવે છે. આ અતિ વિશિષ્ટ કળાપ્રાપ્તિ અસાધારણ છે. સાધુ મહારાજની ભાષા રજૂ કરવાની વાત અતિ કઠિન છે અને તે કરવામાં રસક્ષતિ થવા દીધા વગર ફતેહ મેળવવી લગભગ અશક્ય છે. એ વાત જે સમજે તે આખા ગ્રંથના શબ્દચાતુર્ય, ભાષામાધુર્ય અને અંતર્ગત રસ-પ્રવાહની ઊર્મિને બરાબર સમજી શકે.

લેખકે કોઈ કોઈ પ્રસંગોની ચિત્રામણ તો ભારે યુક્તિ પૂર્વક કરી છે અને તેની ગોઠવણ કરવામાં ખૂબ ઓજસ્ દાખવ્યું છે. 'ક્રાંતિકારી કે શાંતિકારી'ના ત્રીશમા પ્રકરણમાં જયપુર શહેરમાં સાધુને બંગાળી ધારી જે ગોટાળો પોલિસ કરે છે તે વખતનું આખું

તેમણે આ ગ્રંથને સુશોભિત કરવામાં તથા જલદી બહાર પાડવામાં ખૂબ જહેમત લીધી છે.

યાદ રહે કે આ પુસ્તકનો બીજો ભાગ પણ તરતમાં જ પ્રગટ થવાનો છે. તેમાં આ ગ્રંથમાં ન સમાઈ શકેલી ઘણીય મહત્ત્વની બાબતો આવશે. તેઓશ્રીના જીવનના સંસ્મરણીય પ્રસંગો, અદ્વિતીય પત્રધારા, પ્રેરક વ્યાખ્યાનો, અભિનંદન પત્રો, શિષ્યવર્ગ ને સુપરિચિત રાજામહારાજાઓનો પરિચય અપાશે.

આશા છે કે યથામતિ રચાયેલું આ ચરિત્ર યુગદૃષ્ટાના જીવનના આદર્શોને મૂર્તિમંત કરશે, અને તેઓશ્રીના [illegible] જમાનાનુસાર [illegible] સમાજસેવા સાધવા કટિબદ્ધ [illegible].

ફૂલચંદ હરિચંદ દોશી
મહુવાકર

દૃશ્ય મુનસફ સાહેબ સાથે આંખ સમક્ષ રજૂ થાય છે અને આચાર્યની વાણીનો વિનોદ, અલ્પાક્ષરી પરિમિત સુદામ ભાષા અને શબ્દચાતુર્યનો દાખલો પૂરો પાડે છે. જ્યારે પાલણપુરનો ચુકાદો (પ્રકરણ ૨૧ મું), મિયાગામનો ચુકાદો અને મુનિસંમેલન માટે લખેલ વિજ્ઞપ્તિપત્ર (પ્ર. ૩૪) આચાર્યશ્રીની વ્યવહારદક્ષતા, આત્મલઘુતા અને કર્તવ્યપરાયણતાના પાઠો શીખવે છે. આ સર્વ પ્રસંગો લેખકે યુક્તિપૂર્વક ગોઠવી જનતાની સમક્ષ સુયોગ્ય ભાષામાં અને તદુચિત રચનામાં ગોઠવી આપ્યા છે અને લેખપ્રસાદીને ચિરંજીવ કરવા માટે તેમની લેખનશૈલી માટે ગૌરવ ગર્વ થાય તેવી પદ્ધતિ તેમણે સુંદર રીતે વ્યક્ત કરી છે.

વળી આચાર્યશ્રીનો ધર્મપ્રચાર માટે આગ્રહ, પોતાની સમતાને [illegible] અને ભાષામાં પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવાની રીત [illegible] અનેક પ્રસંગો આનંદ ઉપજાવે છે. [illegible] સંભાળ, અતિ ઉત્સાહમાં શાસનને [illegible] અભ્યાસની વિશિષ્ટ પદ્ધતિ અને [illegible] વિના તેમને આ યુગમાં 'યુગવીર' [illegible] અનેક પ્રસં[illegible] [illegible]

કેળવણી અને જ્ઞાનપ્રસારને કરે, એવા કાર્ય
શક્તિનો ભોગ આપે અને મીઠાશથી જનમન-
ર ઉતારી કેળવણીનાં અનેક કાર્યોને પાર પાડે; તે
ાર્ઘદર્શિતા અને આદર્શ વિચારણા માટે તો દરેક
થાય એમાં નવાઈ નથી, પણ જ્યારે એ જ્ઞાન-
વિચારવામાં આવે ત્યારે એક મસ્તિષ્કમાંથી આટલી
રીતે ઉદ્ભવી પ્રસાર પામી હશે તેનું આશ્ચર્ય થયા
. અને તે વાતને યથાસ્વરૂપે બનતી રીતે રજૂ
ાને અભિરુચિ માટે લેખક તરફ આનંદ દર્શાવ્યા
ામ નથી.

જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના અને વિકાસનો પ્રસંગ
ા મારવાડ જેવા પછાત દેશમાં વિદ્યાલય સ્થાપવાની
ી કે પંજાબમાં જૈન કોલેજ કરવી કે બગવાડામાં
ાં એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. આ યુગની એ
. એનાં ફળ જૈન સમાજને આગળ જતાં મળવાનાં
વિકાસનાં એ સીમાચિહ્નો હોઈ અતિ આવકાર-
ર્ય હકીકતને અતિશયોક્તિ વગર એક સ્થાને સંકલિત
:બર ધન્યવાદ ઘટે છે. એ પ્રસંગોના ગુણદોષમાં
ાશય નથી અને આમુખમાં એ દૃષ્ટિબિન્દુને સ્થાન
; મુદ્દો આચાર્યવર્યના આ વિદ્યાવિલાસી ધર્મમય
એકઠા કરી રજુ કરવાની આવડતને અંગે ગ્રંથના
ાય આપવાનો છે. લેખક 'યુગવીર'ને બરાબર
આશય તેણે અભ્યસી લીધો છે અને તેને બરાબર
તે વિશિષ્ટ આદર્શોને એમણે છણના કર્યો છે. આ
લેખપ્રસાદી આપણી પ્રશંસા માંગી લે છે અને ને
સંકોચ કરીએ તો આપણા ધર્મથી આપણે ચ્યુત
; મને લાગે છે.



તીર્થંકરને ચરણે

[૧]

આજનો દિવસ જ એવો ઊગ્યો છે. સૂર્ય અસ્તાચળમાં ઊતરી ગયો છે. આકાશ વાદળથી છવાયેલું છે. રાત પડતી જાય છે. બધું ગમગીન લાગે છે.

આજે માતાને ઠીક નથી. અશક્તિ બહુ જણાય છે. વૈદ્યે પણ આશા છોડી દીધી છે. બાઈબહેનો માતાના ખાટલાને વીંટાઇ વળી બેઠાં છે. કોઇ પગ દાબે છે, કોઇ માથું દાબે છે, કોઈ શોક કરે છે.

સર્વથી વધારે મહત્ત્વની વાત મને ભાષાસૌષ્ઠવની લાગે છે. ઘણા લેખકો અઘરી ભાષા, સંસ્કૃત શબ્દનો ઉપયોગ અને લાંબા વાક્યોનો પ્રયોગ કરી પોતાની વિદ્વત્તા બતાવવાના વ્યામોહમાં પડી જાય છે અને કોઈ કોઈ લેખકો તો પોતાનો લેખ ફરી વાર વાંચતી વખતે સુધારામાં અઘરા શબ્દોનો ખડકલો કરે છે! એમાં વિષયનો મેળ બેસતો નથી, કુદરતી શબ્દપ્રયોગ થતો નથી અને લેખને પૂરો ન્યાય મળતો નથી. પણ સાદી ભાષા, નાનાં વાક્યો અને તરવરાટ કરતી મધ્યમ શૈલીથી ગ્રંથરચના યોજનાપૂર્વક થાય ત્યારે ગમ્મત સાથે જ્ઞાન મળે છે, આહ્લાદ સાથે ઉચ્ચ ભૂમિકા પર ચઢવાનું પ્રાપ્ત થાય છે અને વાંચનાર એ ઘડી રજૂ થતી ભૂમિકા પોતાની સન્મુખ ચિત્રરૂપે રજુ કરી શકે છે. સફળ લેખકની આ અતિ વિશિષ્ટ પ્રસાદી મનાય. ચાર ચોપડી ભણેલ દશ વર્ષની બાળા પણ સમજી શકે તેવી [illegible] જે લેખક કથાચરિત્રના ગ્રંથમાં કરી શકે, તે જ લેખકના [illegible] ગણાય એવો મારો મત છે. આનંદઘનજીના [illegible] વિવેચન કરો ત્યાં ભાષૌચિત્ય ઉચ્ચ પ્રયોગ માગી લે તે [illegible] વાત છે, બાકી સાધારણ ચરિત્રગ્રંથ કે ચાલુ ઉપદેશના લેખોમાં [illegible] અને [illegible] ઉપયોગી તત્ત્વો [illegible] અને લેખકો તેના માર્ગમાં સાગ આકારમાં [illegible] છે. [illegible] 'કલ્યાણક' ભાષાપ્રયોગ કર્યો [illegible] છે તે [illegible] મહાત્મા ગાંધીજીએ ગુજરાતી ભાષા[illegible] તેમાં [illegible] [illegible] આપ્યું. [illegible] શબ્દપ્રયોગ, [illegible] નાના વાક્યોનો પ્રયોગ અને [illegible] શબ્દપ્રયોગની [illegible] વિશિષ્ટતા છે [illegible]

માતા પણ બાળકોની સેવા પામીને સંતોષ અનુ
છે. નાનાને માથે હાથ ફેરવે છે. મોટાને આરામ
ઈશારો કરે છે. ગમગીનીભરી રાત વધતી જાય છે.

"તમે બધાં હજી સુધી જાગો છો?"

"ના બા! તમે ફિકર ન કરો. તમને કેમ છે

"મને? મને ઠીક છે,ભાઈ!" વટપ્રદનગરના ઊં
મિનારાઓને ગોદમાં દાબીને કાળી રાત જામતી જતી હત
અને એક ભરેલાં ઘરબારવાળી પ્રેમાળ માતાના જી
પર મૃત્યુની રાતના કાળા ઓછાયા પથરાતા જતા હત

"બા, વૈદ્ય આવી ગયા. તે કહેતા ગયા છે કે શે
બરાબર થશે તો સવારે આરામ થઈ જશે. દવા પ
આપી ગયા છે."

"બાઈ! શેક તો તમે કર્યા જ કરો છોને. દવા તે
ગળે મારે ક્યાં લેવી છે. તમે બધાં મારી પાસે જ છોને
મારી કેટકેટલી સેવા કરો છો? બાઈ છગન! તું તો હવે
[illegible] " શબ્દોમાં વાત્સલ્ય જ જાણે હતું, મોહમાયાન
[illegible] નહોતાં.

"બા! મને ઊંઘ જ નથી આવતી"

"[illegible], હવે તો તું [illegible] જ [illegible]"

"[illegible]!"

[illegible]

અને સાધુની ભાષાસમિતિ વધારે સૌમ્ય હોય છે, એમનો સંવ્યવહાર એમને અમુક પ્રકારની ભાષા વાપરવાની જરૂર પાડે છે. એ કોઇને નારાજ કરે નહિ અને છતાં ચોક્કસ જવાબ આપી શકે, એક ચાતુર્માસ માટે ભક્તજનો વિજ્ઞપ્તિ કરવા આવે ત્યારે તેમનો શબ્દપ્રયોગ વિચાર્યો હોય તો તેમાં રહેલી તેમની દીર્ઘદૃષ્ટિ અને અનુરોધ કરવાની આવડતપર ખ્યાલ થાય તેવું છે. આવા પ્રયોગને બરાબર તદનુરૂપ ઉતારી લેવા એ કામ એટલું જ મુશ્કેલ છે અને તેવા ભાષાપ્રયોગો અનેક પ્રસંગે ઘણી સુંદરતાથી સ્વાધીન કર્યા છે અને ફતેહમંદીથી તેનો ઉપયોગ કર્યો છે એ હકીકત ગ્રંથવાંચનમાં તરવરી આવે છે.

બાકી આચાર્યશ્રીના જીવનમાં અનેક પ્રસંગો વર્ણનીય આવે છેઃ એમનો ગામેગામનો વિહાર, એમની અનેક વ્યક્તિઓના સ્વભાવની પરીક્ષા, એમના પરિચયોનું વૈવિધ્ય અને એમની જનતાને સમજવાની અસાધારણ કુશળતા તો એટલા પ્રસંગો પૂરા પાડે કે જો લેખક તેમની સાથે હોય તો લગભગ દરેક ચાતુર્માસ માટે એક મોટું નવલ બહાર પડી શકે. અહીં તો માત્ર લાક્ષણિક મોટા પ્રસંગોનું એકીકરણ થયું છે, પણ હજુ ઘણો અંતર્ગત ઇતિહાસ તો બાકી છે. તે કાર્ય કોઇ અંતેવાસી શિષ્ય કે સહચારી નિરીક્ષક કરી શકે. સાધુજીવનમાં વૈવિધ્ય નથી હોતું, પણ એ દૃષ્ટા તરીકે જે વિવિધતા જોઈ શકે છે તે નાટકમાં પડેલાં પાત્રો અનુભવી શકતા નથી. આવાં મનહર ચિત્રો તો કોઈ સ્પષ્ટદર્શી મહાત્મા દોરે તો ભારે આકર્ષક અને ઉપદેશક થાય. છતાં જે ચિત્રો લેખકે દોરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તે આકર્ષક અને મનનીય હોઈ છાપ પાડે તેવાં છે, વગર અતિશયોક્તિએ આચાર્ય મહારાજને એના સાચા સ્વરૂપે રજૂ કરે તેવાં છે અને ચરિત્રદૃષ્ટિએ, સાહિત્યદૃષ્ટિએ કે અનુકરણ દૃષ્ટિએ અપનાવવા યોગ્ય હોઈ ખૂબ મજા આવે તેવી રીતે આલેખાયાં છે. સાધુચરિત્રને આલેખવાની મુશ્કેલીથી શરૂ કરાતું આમુખ લેખકને

મન મુંઝાય છે અંને............ ”

“ બા ! બા ! કેમ બોલતાં અટકી ગયાં ? અરે શું થાય છે બા ! બોલોને ! ”

“ શ્વાસ ચડયો લાગે છે — અરે છગન, ઊઠ તો ભાઈ! જરા બહેનને પણ ઉઠાડ–મગન ઉઠયો કે ? ”

માતા—પુત્ર એકબીજા સામું જોઈ રહ્યાં. વાતાવરણ ગમગીન બની ગયું. બધાં જાગી ઊઠયાં ને બા પાસે દોડી આવ્યાં.

નાના છગનથી ન રહેવાયું. તે માતાની આખરી દશા જોઈને રડી પડયો. મોટાભાઈએ છાનો રાખવા પ્રયત્ન કર્યો.

શ્વાસ જરા હેઠો બેઠો.

માતાએ છગનને પોતાની પાસે લીધો; છાતીસરસો ચાંપ્યો, હાથ ફેરવ્યો, આંસુ લુછયાં; કપાળે ચૂમી લીધી

માતાની આંખ સજળ થઇ ગઈ.

“ બા ! અમને કોને આશરે સોંપતી જાય છે ? ” નાનો બોલ્યો.

“ બેટા ! મોટાભાઇ છે ને ! તમને બધાંને સંભાળશે. તમને ભણાવશે. તમારી બધી જાતની સંભાળ રાખશે. તમે શીદને મુંઝાઓ છો ? ”

“ પણ બા ! તારા વિના હું તો નહિ જ રહી શકું. મારૂં શું થશે ! ઓ—બા ! ” નાનો છગન ફરી પાછો રડી પડયો.

અભિનંદન આપે એટલે એમાં કેટલી વાસ્તવિકતા પ્રાપ્ત થઈ હશે તે સહજ સમજી શકાય તેવી હકીકત છે.

આચાર્યશ્રીના જીવન પર લખવાનો આ પ્રસંગ નથી. મારા અનેક અનુભવો યથાસ્થાને યથાસમયે હું ચીતરીશ. મારે તો આ ગ્રંથના શરૂઆતના બે બોલ લખવાના હોઈ ગ્રંથ પરત્વે મારી વિચાર-ધારા રજુ કરી છે. બાકી આવા વિશુદ્ધ લેખકને, સાદી શૈલીના અભ્યાસીને, ઉપકારીને યથાસ્વરૂપે બનાવી આપવાની આવડતવાળાને એક વિજ્ઞપ્તિ કરું કે જો બની શકે તો આચાર્યશ્રીના ઉપદેશ ધારા-પ્રવાહ એકઠો કરી, બરાબર ગોઠવી પ્રકટ કરવો. એમના સાતક્ષેત્રની પરસ્પરની આયોજના, સાધ્ય અને સાધક ક્ષેત્રોની વહેંચણી, સમય ધર્મને અંગે પ્રાપ્ત થતું જૈનધર્મનું અનેકાંત સ્વરૂપ, સાધુજીવનની મર્યાદા અને મહત્તા, શિથિલતાદિન સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનાં કારણો, સમાજમાં ખળભળાટ કરવાની વૃત્તિની પાછળ રહેલ વિકારવશતા આદિ અનેક વિષયો કાયમ કરવા યોગ્ય છે અને આવા લેખક એ વિચારોને એકઠા કરી મૂર્તસ્વરૂપ આપે તો સ્વપર કલ્યાણસાધક નીવડવા ઉપરાંત ભવિષ્યની પ્રજાને જરૂર માર્ગદર્શન કરાવે એમાં મને શંકા નથી.

જે સાદી, મનોહર અને આકર્ષક શૈલીએ ચરિત્ર આલેખાયું છે તો, [illegible] કરતાં [illegible] વ્યવહારમાંથી અસરકારક પ્રશ્નોના [illegible] અને આચાર્યશ્રીના [illegible] યોગ્ય વિચારોને એકત્ર [illegible] પૂરી [illegible] આ ગ્રંથના પ્રથમ [illegible] [illegible] [illegible] સિદ્ધ કરી [illegible] [illegible] પ્રયાસ કરીને આ પ્રથમ [illegible] [illegible] કરી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]



સાચું ધન

૨

માતા તો સ્વર્ગે સીધાવ્યા. કે
બાઈબાંડુને માતાની શીળી છાયથી
પણ મોટાભાઈએ બધી જવાબદારી
બાઈ બડ હતા. તેણે હિંમત
પાંખમાં લીધા. બધાંને
ખર્ચ માટે દુકાન શરૂ કરી.
તો રેવાઈ ગયા બાઈબહેને

સર્વ વિચારોનું એકીકરણ કરું, પણ એમ કરવા જતાં શ્રવણસુખ અને અંતર આનંદમાં વિક્ષેપ થતો હોવાથી એમ બની શક્યું નથી. વર્ષો અગાઉ પ્રીંસે-પારસીમાં આચાર્યવર્યે 'સમયધર્મ' પર સળંગ ૨ કલાક ૧૫ મિનિટ સુધી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તે કે ત્યારબાદ સાતક્ષેત્ર પર મુંબઈ (લાલબાગ ભુલેશ્વર) માં વિવેચન કર્યું હતું તે જો સ્થાયી રૂપે થઈ શક્યાં હોત તો અત્યારે અને ભવિષ્યમાં જૈન સમાજના અનેક ગૂંચવણ ભરેલા પ્રસંગો વખતે ભારે રસ્તો બતાવે એની બરાબર સ્મૃતિ છે. અને આવા તો અનેક પ્રસંગો જાણવા, વિચારવા અને સંગ્રહવા યોગ્ય છે. એ ઉપરાંત જીવનનું ક્ષણિકત્વ, દ્રવ્યનો સુમાર્ગે વ્યય, બ્રહ્મચર્યની મહત્તા, પરિગ્રહ પરિમાણમાં રહેલ સુખ, કષાય પરિણતિમાં રહેલી ભારે વિચિત્રતા, સામાજિક અને આત્મિક દૃષ્ટિનો સાધવા યોગ્ય સમન્વય વગેરે આચાર્યશ્રીના ધારા-પ્રવાહની અનેક બાબતો નોંધી લેવા યોગ્ય છે અને સમાજમાં આચાર્યશ્રીની લાક્ષણિક પણ મક્કમ ભાષામાં રજૂ કરવા યોગ્ય છે.

આ તો કર્તવ્ય સૂચના થઈ, અને તે એક રીતે અપ્રસ્તુત ગણાય. બાકી જે સ્પષ્ટતાથી લેખક શ્રી ફૂલચંદભાઇએ 'યુગવીર આચાર્ય'ની 'જીવનપ્રભા' પર પ્રકાશ પાડ્યો છે તે અનેક રીતે અભિનંદનને યોગ્ય છે. એમની કલમને એમણે યથોચિત અવકાશ આપવા સાથે આવા પ્રસંગમાં થઈ આવતી અતિશયોક્તિ કે અત્યુક્તિને સ્થાન આપવા દીધું નથી, ખોટી પ્રશંસાને એક પણ પ્રસંગે પ્રવેશ આપેલ નથી અને લેખનસંયમ જાળવી હકીકત રજૂ કરવામાં વિચાર સ્પષ્ટના આખા પુસ્તકમાં બનાવી પ્રતિભાને ઉચિત અવકાશ આપ્યો છે. દુનિયાના સ્થૂલપરિચિત વ્યવહારીને તદ્દન શુષ્ક લાગે તેવા સાધુજીવનને રસપ્રદ બનાવવાની કળાને અંગે લેખકને સવિશેષ અભિનંદન આપી, છેવટે વાલ્મિકિ એક પ્રસંગે કહે છે તેમ 'હનુ રામાયણ

યાદ તો કેમ ભૂલાય પણ મોટાભાઈના પ્રેમભર્યા ઉછેરમાં બધાં આનંદથી રહેવા લાગ્યાં.

× × ×

આજે વડોદરાના જૈનસમાજ (શ્રીસંઘ)ના આનંદનો પાર નથી. પંજાબના સિંહસમા આચાર્યવર્ય શ્રી. આત્મારામજી મહારાજ શિષ્ય પરિવાર સાથે પધારવાના છે. પ્રવેશ મહોત્સવ ધામધૂમથી થયો. જાની શેરીનો ઉપાશ્રય હંમેશાં લોકોની ભીડાથી ઉભરાવા લાગ્યો. આચાર્યશ્રીની મીઠી મધુરી વાણી સાંભળી લોકો ધન્ય ધન્ય કહેવા લાગ્યા.

આપણા છગનભાઈ ધર્મના રાગી હતા. પૂજાસેવા, દેવદર્શન તેમને બહુ પ્રિય લાગતાં. ગુરુમહારાજ આવ્યા સાંભળી તે પણ હમેશાં ઉપાશ્રયે આવવા લાગ્યા. ગુરુવર્યની મધુરી વાણી, જગતની ક્ષણભંગુરતાના દષ્ટાંતો, જીવોની ગતિ અને મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા વગેરે સાંભળી છગનભાઈના મનોમંદિરમાં ' તીર્થંકરને ચરણે ' ની ભાવના ફરી જાગૃત થઈ.

સભા પૂરી થઈ. લોકોની મેદની ઓછી થઈ. ગુરુવંદણા કરી પ્રભાવના લઈ લોકો જવા લાગ્યા. ઉપાશ્રય લગભગ ખાલી થઈ ગયો. ગોચરીનો વખત થયો. સાધુઓ ગોચરી માટે બેઠા. ગુરુવર્ય નીચે આવ્યા ત્યાં તો એક કિશોર બાળક એક જગ્યાએ વિચારગ્રસ્ત બેઠો છે.

એકવડી કાયા, સૌમ્ય મુખારવિંદ, ચમકતી આંખો, વિશાળ લલાટ જોતાં જ ગુરુવર્યને આશ્ચર્ય થયું.

" કેમ ભાઈ! શું વિચારમાં છો ? પ્રભાવના નથી

પૂરું થયું નથી' એ વૃત્તિને સદૈવ જાગૃત રાખવા, અને તે રીતે આચાર્યવર્યના ભૂત અને ભવિષ્યત્ અનેક પ્રસંગો વિચારો, વ્યાખ્યાનો, પત્રો અને સંભાષણોનો સંગ્રહ કરી રામાયણને પૂરું કરવાનું ન બની શકે તો તેને બને તેટલું સમૃદ્ધ કરવાનો આદરેલ પ્રયાસ ચાલુ રાખવા સૂચન કરું છું. કરેલ કાર્ય તરફ સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ, પ્રેમ અને આનંદ બતાવી ગ્રંથકાર તરીકેની તેમની સફળતા મુબારક સ્વીકારતાં આ ગ્રંથને જનતા સમક્ષ વગર સંકોચે મૂકવા તેમને વિજ્ઞપ્તિ કરું છું અને મને ખાતરી છે કે જનતા એનો સુંદર ઉપયોગ કરી પોતાની જાતને ધન્ય માનશે.

મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ

[illegible] ચોપાટી સી ફેસ
મુંબઈ તા. ૨૦ : ૧૨ : ૧૯૪૧

લેવી? કેમ ઊંઘ આવી ગઈ કે શું? ઘેર નથી જવું?
જોઈએ છે તમારે?"

પ્રશ્નપરંપરા સાંભળી છગનભાઈ તો હેબતાઈ ગ
શું જવાબ આપવો તે સૂઝયું નહિ. ઘણા વિચારો આ
ને સરી ગયા પણ બોલી ન શકાયું.

મહારાજશ્રીને વિશેષ લાગણી થઈ આવી.

" બાઈ! તારે ધન જોઈએ છે? તું કેમ બોલતો નથી!

" જી હા! મારે ધન જોઈએ છે?" વાક્યો સ
પડયાં.

" અરે બાઈ! ઉપાશ્રયમાં તે વળી ધન હોય? ક
તું કાલે આવજે તો કોઈ શ્રાવક પાસેથી તને કાંઈક અ
વીશું, સમજ્યોને?" ગુરુમહારાજે સમાધાન કર્યું.

" ગુરુદેવ! મારે તો નાનું ધન જોઈએ જે ક
[illegible] ન પામે—જે ક્ષણિક ન હોય, તે મને આપશો.
[illegible] ગદ્‌ગદિત થઈ ગયા

[illegible]

श्राद्धः श्रोता सुधीर्वक्ता,
युज्येयातां यदीश ! तत् ।
त्वच्छासनस्य साम्राज्य,-
मेकच्छत्रं कलावपि ॥

–वीतरागस्तोत्र

જો શુદ્ધ શ્રદ્ધાથી નિર્મળહૃદયી શ્રાદ્ધ શ્રોતા હોય, અને શાસ્ત્રપારગત તત્ત્વપરખુ વક્તા હોય, તો હે દેવ ! એ બંનેના યોગથી કળિકાળમાં પણ તારા શાસનનું એક છત્ર સામ્રાજ્ય થઈ શકે છે.

ચાલ્યા. ગુરુદેવની પ્રતિભા–મૂર્તિ હૃદયમાં જડાઇ ગઈ.

ગુરુમહારાજ પણ બાળકને જોઈ જ રહ્યા. તેના બુદ્ધિકૌશલ્ય પર આશ્ચર્ય થયું. બાળકના ચહેરાની તેજસ્વિતા, લલાટ પરની કાંતિ, ભવિષ્યના ઉજ્જ્વળ જીવનની રેખાઓ વાંચી લીધી. તેમણે જોયું—આ બાળહૃદયમાં મહાન આત્મા બિરાજે છે. એ આત્મા જો ધર્મપ્રભાવથી પૂર્ણ વિકસિત થાય તો તે સમાજનું કલ્યાણ સાધશે. ધર્મનો ઉદ્યોત થશે, શાસનની પ્રભાવના થશે. ગુરુવર્ય બાળકને આનંદઉર્મિથી જતો જોઈ રહ્યા.

એ બાળક આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબકેસરી સમાજ કલ્યાણ સાધક, શાસનપ્રભાવક, આચાર્યશ્રી વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી.

આપણ પઈ પ્રભુ હોઇઅં, કઈ પ્રભુ કીજઇ હત્થિ;
કજ્જ કરિવા માણુસહ, બીજઉ માગુ ન અત્થિ.

કાર્યસિદ્ધિને માટે માણસે કાંતો પોતે સમર્થ બનવું પડે, અથવા સમર્થને પોતાનો બનાવવો પડે, આ સિવાય અન્ય કોઈ માર્ગ નથી.



ગૂજરાતનું નૂર

[૩]

વિશ્વમૈત્રીના સંદેશ આપતી વિશ્વામિત્રી સરિતાના સુરમ્ય તીરે ગુર્જરદેશની અભિવૃદ્ધિ કરનાર 'વટોદર' વડોદરા વસેલું છે.

આ પુણ્યભૂમિ મનાય છે. જ્ઞાનની ગંગા અહીંથી ગુજરાતભરમાં પ્રસરી છે. એ નગર પ્રતાપી મહારાજા સ્વ. શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજના દીર્ઘ રાજ્યશાસન. સમૃદ્ધ, સુંદર અને હુન્નર-ઉદ્યોગમાં વિકાસ પામ્યું તેમજ સમાજ, ધર્મ અને રાષ્ટ્રજીવનને પ્રાણપોષક સુધારાથી સભર થયું છે. આજે પણ તે ગુજરાતમાં સુપ્રસિદ્ધ જ રહ્યું છે

આ પવિત્ર ભૂમિને મહાકવિ પ્રેમાનંદે જીવંત કર્યું છે — [illegible]. અનેક [illegible] રાજ્યનીતિજ્ઞો, ધર્મપુરુષો, મહાપુરુષો અને [illegible] તથા વ્યાયામ વિ. [illegible] છે



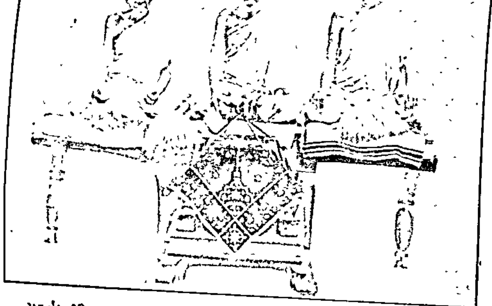
યુગવીર આચાર્ય

—

પંજાબકેસરી, શાસનપ્રભાવક આચાર્યશ્રી
વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીની
જીવનપ્રભા

—





પ્રવર્તક શ્રી
કાંતિવિજયજી મ.

ચરિત્રનાયક

શાંતમૂર્તિ શ્રી
હંસવિજયજી મ.

પાટણ સં. ૧૯૮૪



તો તેજ કે એક વખત વાંચે તો યાદ રહી જાય. નંબર હંમેશાં ઊંચો જ રાખે. ગણિતમાં તો ભારે તેજ, પૂરેપૂરા ગુણ મેળવે ત્યારે જંપે. અક્ષરો તો જાણે મોતીના દાણા. માનસિક વિકાસ ઠીક ઠીક સધાયો ત્યાં કુદરત વિફરી. પિતાનું શિરછત્ર ઝુંટવાઈ ગયું. માતાની જવાબદારી વધી પડી. એટલું દુઃખ ઓછું હશે તેમ થોડા જ વર્ષોમાં માતાની શીળી છાંયડી પણ સરી પડી.

ગુરુના ચરણ પખાળ્યા.

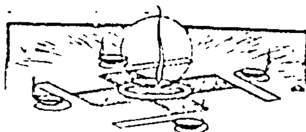
"વત્સ! તું બડભાગી છે! હું જરૂર તને દીક્ષા આપીશ. અધિષ્ઠાયક તારી મનોવાંછના પરિપૂર્ણ કરશે. પણ થોડી કસોટીઓ આવશે તેમાંથી પાર ઉતરજે—ડગીશ નહિ."

"ગુરુદેવ! ગમે તેવી કપરી કસોટીઓ આવે, હું સહન કરીશ. આપની અમીદ્રષ્ટિ સદાય રાખશો."

ગુરુદેવના આશીર્વાદથી આનંદ માનતા છગનભાઈ પૂજા સેવા કરી જમીને આવ્યા, ત્યાં તો જુએ તો સામે જ મોટાભાઈ ઊભા છે. બસ રામ રમી ગયા. શું ઉલ્કાપાત થશે તેની કલ્પનાથી અંગે અંગ ધ્રુજી ઊઠ્યું. ક મકમાં આવી ગયાં.

પણ મોટાભાઈ હતા પાકા વાણિયા. તેમણે જોયું કે અમદાવાદ જેવા શહેરમાં હું ધમાલ કરીશ ને છગન કોઈ જગ્યાએ ચાલ્યો જશે તો મારે જ ઉપાધિ થઈ પડશે, સમય જોઈ લીધો અને આચાર્યશ્રીજીની પાસે આવી કરુણ ભાવથી અરજ કરી:

"મહારાજ, આપ જ્ઞાની છો! હું મૂર્ખ આપને વધારે શું કહું? છગન નાસીને આપની પાસે આવ્યો છે. એની મરજી હશે તો હું ના નથી કહેતો. ઘણી ખુશીથી સંયમ લ્યે. પણ હાલ એની ઉંમર બહુ જ નાની છે. આપ એને દીક્ષા આપવામાં ઉતાવળ ન કરશો. હાલ એને ભણાવો. પછી જ્યારે એ મોટો થાય અને આપને યોગ્ય લાગે ત્યારે મને ફરમાવજો. હું પોતે આવીને બહુ આનં-



ભવના ભેરુ

[૪]

વસંતના દિવસો હતા. [illegible] હતી. સુંદર પવન લહેરાતો હતો. [illegible] જલાતા હતા. [illegible] હતો. [illegible] હતી

[illegible] હતી

[illegible]

[illegible]

[illegible]

દની સાથે એને દીક્ષા અપાવીશ."

ખીમચંદભાઈની વાત સાંભળી બધા સાધુઓ પ્રસન્ન થયા. છગનભાઈને પણ ભાઈનું આવું પરિવર્તન જોઈ આનંદોલ્લાસ થયો, જાણે સ્વર્ગનું રાજ્ય મળી ગયું.

આચાર્યશ્રીએ ખીમચંદભાઈને કહ્યું "જેમ તમે કહો છો તેમ જ થશે. તમે બેફિકર રહો. પણ સાધુઓની સામે જરૂર ચિંતતાં વિચાર કરજો. છગનને પણ કહ્યું: "છગન! તેં તારા ભાઈની વાત તો સાંભળી લીધીને! શાન્તિ અને ધૈર્યથી અભ્યાસ કર્યા કરજે. દીક્ષા તો ત્યારે જ મળશે જ્યારે તમારા મોટાભાઈ મંજૂરી આપશે."

[illegible] અભ્યાસ કરીશ, સંયમ [illegible] મોટાભાઈ [illegible] મને યોગ્ય સમજે [illegible]" છગનભાઈએ વિન[illegible]

[illegible] મુનીમ [illegible]

[illegible]

વૃદ્ધ માતાનો વિચાર આવે છે, ને દિલ તૂટી જાય છે. પણ તમે મક્કમ હો તો હું પણ દિલ મજબૂત બનાવીને નીકળી આવું!" હરિલાલે સ્પષ્ટતા કરી.

"છગનભાઈ! તમે શું વિચાર કર્યો?" સાંકળચંદે નાના છગનને પૂછ્યું.

"ભાઈ! તમે બધા મારાથી મોટા છો. જ્યારથી મુનિમહારાજશ્રી ચંદ્રવિજયજીનું ચોમાસું અમારા પીપળાશેરીના ઉપાશ્રયમાં થયું છે; અને તેમના પરિચયમાં હું આવ્યો છું: ત્યારનો મને તો ઠીક ઠીક વૈરાગ્યભાવ જાગ્યો છે. પણ મોટાભાઈની બીક પણ જેવીતેવી નથી."

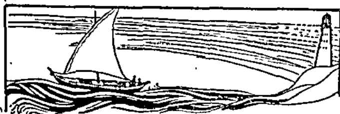
"પણ મગનભાઈ, તમે તો અંગ્રેજી અભ્યાસ કરો છો. તમે તો નહિ જ છૂટી શકો!" વાડીભાઈએ ટકોર કરી.

"શું અંગ્રેજી અભ્યાસ કરે તે નાસ્તિક હોતા હશે! મારે તો ઉચ્ચ જીવનની ભાવના છે. આ જંજાળથી છૂટવા હું તલસી રહ્યો છું."

"ભાઇ! મારી વાત કોઈ સાંભળશો?" હરિલાલ 'સુબા'એ ઉકેલ માટે વિચાર રજૂ કર્યો.

"જરૂર! જરૂર! તમે કોઈ રસ્તો બતાવો તો તો બેડો પાર!"

"વાત એમ છે, આપણા બધાના હૃદયમાં વૈરાગ્યની ભાવના તો જાગી છે. મહારાજશ્રીના ઉપદેશની અસર તો અજબ છે; પણ વૈરાગ્ય અને બંધન વચ્ચે આપણે બધા મુંઝાયા છીએ. એમાંથી માર્ગ નીકળે એવો છે."



કપરી કસોટી

[૬]

અમદાવાદના નગરશેઠ શ્રીયુત પ્રેમાભાઈ આત્મારામજી મહારાજના પરમ ભક્ત હતા. બહુ જ વૃદ્ધ હોવા છતાં વ્યાખ્યાનમાં હમેશાં આવતા અને બપોરના સામાયિક કરતા અને સામાયિકમાં મહારાજશ્રીની સાથે તત્ત્વચર્ચા પણ કરતા.

છગનને હમેશાં અભ્યાસમાં લીન જોઈને એક દિવસ પોતાને ત્યાં લઈ આવવા શ્રી નાનચંદભાઈને કહ્યું.

પોતાની સાથે બેસારી છગનભાઈને જમાડયા. છગનભાઈનો વિનય, સંયમ અને શાન્તિ જોઈને પ્રેમાભાઈ શેઠને તેમના તરફ આકર્ષણ થયું. જમી પરવારી દિવાનખાનામાં બેઠા.

"છગન! તું વડોદરાથી અહીં કેમ આવ્યો છે!"

"ગુરુમહારાજ પાસે અભ્યાસ કરવા ને દીક્ષા લેવા!"

"દીક્ષા લઈને શું કરીશ?"

"આત્મકલ્યાણ!"

"તો તો તમે જ બતાવો—કયો માર્ગ ?"

"આપણે એક દિવસ નક્કી કરીએ. તે દિવસે પાંચે મિત્રો સંસારનાં બધાં બંધનો તોડીફોડીને નીકળી જઈએ. એક જ જગ્યાએ મળીએ અને પછી તો પાંચેની જોડી જગત જોઈ રહેશે !"

"વાહ ! ભગા ! વાહ ! તારી બુદ્ધિ તો કોઈ અજબ છે. અને બધા કબૂલ, પણ જો જો કો કોઈ ફસકી ન જતા, નહિ તો આદર્યા અધૂરાં રહેશે." માંકડચંદ ભૂરાચંદ ખંભાતીએ બધાને ચેતવ્યા.

પાંચે મિત્રો વૈરાગ્યના રંગે રંગાઈને છૂટા પડ્યા. બુદ્ધિના દિવસની વાટ જોવા લાગ્યા. આપણા છગનભાઈ તો પહેલેથી [illegible] હતા. પૂર્વજન્મના સંસ્કાર, માતાનો [illegible] નો નહિ અને મહારાજશ્રીની અગાધ [illegible] પ્રજ્વલિત થઈને સંસાર તરફ ઉદાસીન હતા [illegible] તેમને આનંદ થયો. [illegible] દિવસ નજીક [illegible] [illegible]

[illegible]

"કોઈએ ભરમાવ્યો લાગે છે?"

"નહિ જી!"

"તને ઘરમાં કાંઈ દુઃખ છે!"

"જી ના! દુઃખ શાનું! મારે મોટાભાઈ છે. તેની દુકાન ચાલે છે. વળી બહેનો છે. અમે સુખી છીએ."

"તો પછી નાસીને કેમ આવ્યો!"

"મારા મોટાભાઈનો સ્વભાવ બહુ તેજ છે. તે [illegible] મને અટકાવે છે."

"પણ [illegible]! [illegible] તને મોટો શા માટે કર્યો? [illegible] છે કે?"

[illegible] આત્મા [illegible] માટે [illegible]

[illegible]?"

[illegible] છે [illegible]"

[illegible]

શું ? તેમનું સોનેરી સ્વપ્ન વિલીન થઈ ગયું. આશાનો મહેલ કકડભૂસ કરતો ધસી પડ્યો.

× × ×

૧૯૪૨ ની સાલ ચાલતી હતી. આચાર્ય શ્રી વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજ વડોદરામાં પધાર્યા અને સૂતેલી વૈરાગ્યભાવના ફરી જાગૃત થઇ અને છગનભાઇને કયું સાચું ધન જોઈતું હતું તે આપણે જોઈ ગયા.

આચાર્યશ્રીના પરિચય અને અભ્યાસથી ભાવના વિશેષ દૃઢ થઇ પણ મોટાભાઇ ખીમચંદભાઈની ધાક એવી હતી કે કશું બોલી શકાતું નહિ. આચાર્યશ્રી તો વિહાર કરી ગયા. છાણી સુધી સાથે ગયા. પાછા આવવાની મરજી નહોતી પણ ભાઈની સાથે ચૂપચાપ આવવું પડયું.

મહારાજશ્રી તો ગયા પણ તેમના શિષ્ય શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ વડોદરામાં રહ્યા હતા. તેમની પાસે વારંવાર જતા અને પોતાની ભાવનાને પોષતા હતા.

પાંચ ભેરુએ સંસારનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવાના મનોરથો ઘડ્યા. એક સાથે નીકળી જવા નિર્ણય કર્યો. પાંચે ભેરુઓમાં આપણા ચરિત્રનાયક તો મક્કમ હતા. જ્યારે ચાર તો ફસકી પડ્યા. ચાર ગતિમાંથી છૂટી દીપક રૂપે જગતને પ્રકાશ આપવાની દૃષ્ટિ તો એક ઝીણી જ્યોતને મળી, અને એ જ્યોત જ્વલંત નીવડી. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં રઝળતાં હૈયાંને એ દીપકે પ્રકાશ પાથર્યા. ચાર દીવી ટમટમ થઈ સંસારમાં જ વિલિન થઈ ગઇ. પાંચમા તેજોમય ચંદ્રે જગતનાં અંધારા ઉલેચ્યાં અને ખપી જીવોને પ્રકાશિત કર્યા.

શેઠ હસી પડચા. આ બાળકની દ્રઢતા, ચપળતા અને નમ્રતા જોઈ પ્રેમાભાઈ ચકિત થઇ ગયા.

"બેટા! તારું કલ્યાણ થાઓ. તું શાસનને દીપાવીશ, કુળને ઉજ્જ્વળ કરીશ."

છગનભાઇની સુયોગ્યતા વિષે પ્રેમાભાઈ શેઠે મહારાજશ્રીને વિગતે વાત કરી. મહારાજશ્રીને પણ આનંદ થયો.

પણ કુદરત તો હજી અનુકૂળ નહોતી. એક નહિ પણ બે ચાર કસોટીઓ બાકી હતી.

આજ વર્ષમાં પાલીતાણાની યાત્રા વિષે ઠાકોર સાથેના કેસનું સમાધાન થયું. એ નિમિત્તે વડોદરાના શેઠ ગોકળભાઈ દુર્લભદાસ, ભરૂચના શેઠ અનૂપચંદ મલૂકચંદ, સૂરતના શેઠ કલ્યાણભાઈ, ધુલિયાના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ, તથા ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ આદિએ આવીને મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરી કે આપશ્રી શિષ્યમંડળ સહિત પાલીતાણા ચોમાસુ કરવા પધારો.

"તમારી વાત તો સારી છે, પણ પાલીતાણામાં સાધુઓને કેટકેટલી મુશ્કેલી છે તેનું શું! આજે તો ૫૦૦ ઘર હોવા છતાં સાધુઓ માટે પાંચ છ પણ નહિ હોય." આચાર્યશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"આપશ્રી પધારો તો અમે અમારું કામકાજ છોડી પાલીતાણા આવીશું. અમારે પણ નિવૃત્તિ અને તીર્થયાત્રા થશે."

અમદાવાદના શેઠ પ્રેમાભાઈ તથા શેઠ દલપતભાઈએ



અધૂરાં સ્વપ્ન

[૫]

આ[illegible]

[illegible]

પણ વિનંતિ કરી અને જણાવ્યું.

"ગુરુવર્ય ! આપના પુણ્યપ્રભાવથી બધાં રૂડાં વાનાં થશે, આપ સંઘની વિનંતિ સ્વીકારો."

"સારું ! જેવી સ્પર્શના."

બધા ગૃહસ્થોને બહુ જ આનંદ થયો.

મહારાજશ્રીએ બધા સાધુઓને બોલાવ્યા અને સલાહ માગી. બધાએ પ્રસન્નતાપૂર્વક પાલીતાણામાં ચોમાસું કરવાની અનુમતિ આપી.

"તમારો આશય તો બહુ જ સુંદર છે. ત્યાં જતાં તીર્થસેવા, [illegible] અને આત્મસાધન થશે, પવિત્ર વાતાવરણમાં [illegible] અને આત્મજાગૃતિની ભાવનાને [illegible] પણ આવશે. તેમને પણ નિર્[illegible] [illegible]

[illegible]

ત્યાં ખીમચંદભાઈ હાજર જ હતા. ભાઈને જોઈને આભા જ બની ગયા. શું બોલવું તે સૂઝે જ નહિ. ચાર પાંચ ધોલ ખાઈ લીધી. ભાઈ સાથે જવું પડયું. સારા કામમાં સો વિઘ્ન વાળો હિસાબ થયો. ગુરુમહારાજને છોડીને મોટાભાઈની સાથે જવું પડયું. આત્મા તો ગુરુદેવ પાસે હતો, ખોળિયું ભાઈ સાથે જતું હતું.

આત્મા ઝંખતો હતો આઝાદી, મન ઊડતું હતું ગુરુની પાસે, કાયા પિંજરમાં પડી હતી. ભાઈની પણ દેખરેખ હવે વિશેષ રહેતી. બહાર જવાનું બંધ થયું હતું. શાળા ને દુકાન સિવાય બીજે જવાની મનાઈ હતી.

મન મૂંઝાવા લાગ્યું. છૂટવા માટે યુક્તિ—પ્રયુક્તિઓ શોધાવા લાગી, આમ ને આમ કયાં સુધી ચાલશે તેમ વિચાર આવ્યો.

“ હવે શું થાય ? આમ ને આમ તે કેમ રહેવાય ? શું ગુરુમહારાજની મારા પર કૃપાદૃષ્ટિ નહિ હોય ! અરે, હું તો સૂતાં, બેસતાં, ખાતાં, પીતાં ગુરુમહારાજ ને તેમના પવિત્ર ઉપદેશને અને તેમની સૌમ્ય મુખાકૃતિને યાદ કર્યા જ કરું છું. કર્મના ફળ પણ કેવા છે ?

“ મોટાભાઈનો પણ તેમાં દોષ શું ? તેમણે નાનપણથી મને મોટો કર્યો, ભણાવ્યો, ગણાવ્યો, અને આજે હું તૈયાર થયો એટલે ચાલી નીકળું તો તેમને કેટલું દુઃખ થાય ? પોતાના બાંધવને કોઈ સાધુ થવા દે ખરા ? પણ મારો આત્મા તો હવે અકળાય છે. મારાથી તો હવે નથી

કરો. આપ જેવા પ્રતાપી આત્મા અમારી સાથે છે તો અમે નિશ્ચિંત છીએ." શિષ્યોએ એક સ્વરે જણાવ્યું.

પાલીતાણા તરફ વિહાર કરવાનું નક્કી થઈ ગયું.

× × ×

વિહાર શરૂ થયો. છગનના ધર્મપ્રેમી આત્માનો ઉલ્લાસ અનન્ય હતો, ત્યાં ફરીથી અવનવીન બનાવના પડછાયા પથરાયા. એક ગાડીનો ઘરઘરાટ કાને પડ્યો.

"છગન! ભાઈ, જરા જો તો આ ઘરઘર કરતી ગાડી આ તરફ કોની આવે છે?"

"સાહેબ? જોઉં છું."

"અરે ખીમચંદભાઈ તો ન હોય?"

"ખીમચંદભાઇ અહીં ગામડામાં કયાંથી? કયાં વડોદરા ને કયાં બાવળા?"

"ભલું પૂછવું! ખીમચંદભાઈ તો છગન માટે આકાશ પાતાળ એક કરે તેવા છે."

"જુઓ તો! આ ગુસ્સાભર્યો અવાજ શેનો આવે છે?"

"આ તો ખીમચંદભાઈનો જ અવાજ છે. જરૂર એજ. આપની શંકા ખરી પડી."

"સાથે બેત્રણ માણસો પણ છે."

"હું બહાર જઈને જોઉં. છે શું ધમાલ?"

"સાહેબ! આપ તો અહીં જ રહો. અમે ત્રણ સાધુઓ જઇએ છીએ."

...હેવાનું. હું તો જઈશ. માતાની અંતિમ આજ્ઞાને કેમ ...વાય ?"

અને એક દિવસ પિંજરમાંથી પંખી નાસી છૂટે તેમ ...હિંમત કરી નાસી છૂટ્યા. નિશાળમાં રજા હતી. ઘેરથી ...કાને જવાનું બહાનું આપી ચાલી નીકળ્યા.

બન્દરમાં તો મોટાભાઈ મિંઢ મગા બેઠા હતા— ...કરીને ત્યાં થઈને જવાની હિંમત જ શાની ચાલે ? ...મનભાઈએ જંગલનો રસ્તો લીધો.

આજે અગ્યારીનું એકાસણું હતું. તાપ કહે મારું કામ, ...એક [illegible] પણ હતા નહિ. ભયંકર લૂ વાતી હતી. [illegible], પગમાં ફરફોલા ઊઠવા લાગ્યા, પાણી વિના [illegible] પણ [illegible]ની ધૂન સવાર જ હતી. [illegible] પિંજરમાંથી છૂટવાનો આનંદ માતો નહોતો. [illegible] કરવાની તૈયારી હતી. આ કુમળી [illegible] શારીરિક કષ્ટોની [illegible] ?

[illegible] લીધી. [illegible]

[illegible]

નાસી જવાની યુક્તિ રચી પણ મોટાભાઈની ચોકી મજબૂત હતી. જવું મુશ્કેલ હતું. જ્યારે જુઓ ત્યારે ખીમચંદભાઈનો ખોંખારો સંભળાતો જ હોય.

વૈરાગ્ય પડોશ્યા ને છગનભાઈનું જેલજીવન શરૂ થયું. સખતાઈ થવા લાગી. ડગલે ને પગલે છગનભાઈની ખબર લેવાતી. છગનભાઈ પણ સમજી ગયા. આ જેલ-જીવનમાંથી એકાએક છૂટવું મુશ્કેલ છે. બા ને રાજી કર્યા વિના ગુરુ મહારાજ દીક્ષા તો આપવાના નથી અને મોટાભાઈ પણ એવા તો મક્કમ છે કે બીજાનાથી નમે [illegible] મુશ્કેલ છે. એવું કાંઈક કરવું જોઈએ જેથી [illegible] મોટાભાઈ પોતે જ રજા આપે.

*

"દીપચંદભાઈ! હું તો હવે [illegible]

"કેમ ભાઈ! કાંઈ બિમાર થયે [illegible]

"ના ભાઈ ના! બિમારી તો શું [illegible]

"ઘરમાં કંઈ ઉપાધિ આવી છે [illegible] બરાબર નથી કે શું!"

[illegible]

હતો. સીધા પહોંચ્યા શેઠ ભૂરાભાઈને ઘેર. અહીં પ્રાસુક પાણીની હંમેશાં જોગવાઈ રહેતી. પાણી પીને તરસ છીપાવી. મન પણ શાંત થયું. અહીં થોડી વાતચીત કરી મહારાજશ્રીની પાસે ગયા.

શ્રી. આત્મારામજી મહારાજ શિષ્યમંડલી સહિત બેઠા હતા. ત્યાં છગનભાઈએ જઈ વંદણા કરી.

"લે! ભાઈ! તારો છગન તો આવી પહોંચ્યો. શું એનો વૈરાગ્ય? પૂરો રંગાઇ ગયો છે. ભાઈ! મારી તો ભવિષ્યવાણી છે કે આ કુમારદ્વારા ધર્મ અને સમાજની ભારે પ્રભાવના થશે."

રાત્રિ જામતી હતી. શાન્તિ પથરાયેલી હતી. ઉપાશ્રયમાં બધા આરામથી નિદ્રાને ખોળે પડયા હતા, પણ છગનભાઇને શાન્તિ નહોતી, નહોતો આરામ, ઊંઘ પણ આવતી નહોતી. ઘડી દીક્ષાના, ઘડી ભવિષ્યના, ઘડી મોટાભાઇની બીકના તો ઘડી વૈરાગ્યના વિચારો મનમાં આવતા અને કિશોર મન મૂંઝાઈ ઊઠતું. અર્ધનિદ્રિત અવસ્થામાં એકાએક એક સ્વપ્ન ઊતરી આવ્યું.

જાણે ગુરુમહારાજ પ્રસન્ન થયા છે, સામે હાથ જોડીને મોટાભાઈ ઊભા છે. તેમણે દીક્ષા માટે પોતાની સંમતિ આપી દીધી. પોતે નાચી ઊઠયા. પછી તો દીક્ષાનો મહોત્સવ થયો. આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. દીક્ષાનો મોટો વરઘોડો નીકળ્યો. ગુરુદેવે દીક્ષા આપી—મહાન આશીર્વાદ આપ્યો ને પછી તો પાંચ નદીઓથી સભર એવો પંજાબદેશ આવ્યો —મોટા મોટા વિહારો કર્યા—ધર્મકાર્ય અને ધર્મજાગૃતિ

મુનિમ ભગવાનદાસના સાળાના સાસરા હતા તેથી જૈન ભાઈઓ પણ ખીમચંદભાઈના પક્ષમાં થઈ ગયા અને છગનને જબરદસ્તી લઈ ચાલ્યા.

તે દિવસે બાવળામાં સુખીને ત્યાં રાત રહી બીજે દિવસે અમદાવાદ તરફ રવાના થયા. બપોરે એક વૃક્ષની નીચે ગાડું છોડી, નાસ્તો કરી, આરામ લેતા બધા બેઠા છે ત્યાં અમદાવાદથી વિહાર કરીને પાલીતાણા તરફ જતા, મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી આદિ સાધુઓ જતા જોયા. સાધુઓને જોઈને છગનભાઈ તો દોડયા ને મહારાજશ્રી વીરવિજયજીના ચરણમાં પડી બોલ્યાઃ " મહારાજ ! બચાવો ! બચાવો ! ગુરુ મહારાજ પાસેથી મારા ભાઈ મને લઈ જાય છે."

" અરે ભાઈ! આટલો ઉદાસ શું થાય છે ! હિંમત રાખ. મોટાભાઈને પ્રસન્ન કરી, તેમની સંમતિ મેળવી આવજે. અમે પણ મોટી ઉંમરમાં દીક્ષા લીધી હતી ને !"

" પણ મારા દીક્ષાના ભાવ છે, સાહેબ ! "

" દીક્ષાના ભાવ હશે તો દીક્ષા થશે. ભાઇ પોતે જ સંમતિ આપશે. ધીરજ રાખો. "

આ વચનોથી જરા શાંતિ થઈ પણ ભાઈને મનાવવા એ તો ઘણું કપરું કામ હતું. શું થશે ? તે વિચારમાં ગ્રસ્ત હતા, ત્યાં મહારાજશ્રી દૂર પહોંચ્યા ને ભાઇએ ગાડીમાં બેસી જવા હાક મારી.

સાંજે અમદાવાદમાં રાત રહ્યા. અહીંથી ચૂપચાપ

કરી—ગુરુદેવ તો પોતાના અંતરના આશીર્વાદ આપી અધૂરું કાર્ય પૂરું કરવા આદેશ આપી સ્વર્ગે સીધાવ્યા. પોતાની આંખો અશ્રુભીની થઈ ગઈ ને આંખો ઉઘડી ગઈ.

અરે, આ શું સ્વપ્ન કે સાચું ? અહા, આ સ્વપ્ન સાચું પડે તો, તો તો મારો બેડો પાર થઈ જાય. તેઓ તરત ઊઠયા ને પહોંચ્યા ગુરુદેવની પાસે. ગુરુદેવે તરત કહ્યુઃ

"કોણ ?"

"જી હું છગન."

"છગન ? કેમ [illegible] વહેલો ?"

"સાહેબ, ઊંઘ ઊડી ગઈ."

"તને તો દીક્ષાના જ સ્વપ્ન આવે છે ને ?"

"જી હા ! સાહેબ, ગુરુદેવ ! મને દીક્ષાનું જ સ્વપ્ન [illegible]"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નાસી જવાની યુક્તિ રચી પણ મોટાભાઈની ચોકી મજબૂત હતી. જવું મુશ્કેલ હતું. જ્યારે જુઓ ત્યારે ખીમચંદભાઈનો ખોંખારો સંભળાતો જ હોય.

વડોદરા પહોંચ્યા ને છગનભાઈનું જેલજીવન શરૂ થયું. સખ્તાઈ થવા લાગી. ડગલે ને પગલે છગનભાઈની ખબર લેવાની. છગનભાઈ પણ સમજી ગયા. એ જેલ-જીવનમાંથી એકાએક છૂટવું મુશ્કેલ છે. ભાઈને રાજી કર્યા વિના ગુરુ મહારાજ દીક્ષા તો આપવાના નથી અને મોટાભાઈ પણ એવા તો મક્કમ છે કે ગીધિયોથી સંમતિ તો મળવી મુશ્કેલ છે. એવું કાંઈક કરવું જોઈએ જેથી કંટાળીને મોટાભાઈ પોતે જ રજા આપે.

* * *

"ખીમચંદભાઈ! હું તો હવે થાક્યો"

"કેમ ભાઈ! કાંઈ બિમાર થયો છે કે શું?"

"ના, ભાઈ ના! બિમારી તો શું આવે!"

[illegible]

ઉપવાસ તો ચાલુ, એક કામળા ઉપર સૂઈ રહેવું ને સવાર-સાંજ પ્રતિક્રમણ-દર્શન-પૂજનનો નિત્યક્રમ."

"વાહ ભાઈ વાહ! કોઈ ધર્મદૃષ્ટિએ ક્રિયાકાંડ કરે તે પણ તને પસંદ નથી! ઉચ્ચ આત્મા હોય તે જ આવું જીવન ઘડે."

"પણ તમે સાંભળો તો ખરા. ભાઈએ પોતાની ચીજો એક પછી એક ગરીબ યાચકોને આપવા માંડી. તે પૂરી થઈ એટલે ઘરની ચીજો હાથ આવી તે લૂંટાવી અને ઓછામાં પૂરૂં દુકાન પર પણ એ જ આદત. કોઈ આવવું જોઈએ. ભાઈ તો જાણે મોટા દાનેશરી?"

"ખીમચંદ! તું છગનને નકામો બાંધી રાખે છે. હું તો બરાબર જોઈ રહ્યો છું કે તે નાનપણથી ઉદાસીન અને ત્યાગની ભાવનાવાળો છે. સાંસારિક કાર્યમાં તે કદી ઉત્સાહથી ભાગ નથી લેતો."

"પણ હીરાચંદભાઈ! સાધુ થવું કાંઈ રેઢું નથી પડ્યું. એ કાંઈ બચ્ચાનો ખેલ નથી."

"તારી વાત તો સાચી છે, પણ જ્યારથી શ્રી આત્મારામજી મહારાજ અહીં આવી ગયા છે; ત્યારથી તેને સાધુજીવન પ્રત્યે ઊંડો પ્રેમ જાગ્યો છે. મહારાજથી પણ કહેતા હતા કે "આ કિશોરની લલાટરેખા ભવ્ય છે. તેનાથી શાસનની શોભા વધશે. તે ગૃહસ્થીના બંધનમાં ભાગ્યે જ રહે. ભાઈ એ મહાત્માના વચન મિથ્યા નહિ થાય."

"તમે પણ ત્યારે તેનો પક્ષ લ્યો છો ને ભાઈ!

"તેના ભાગ્યમાં જ સાધુપણું લખેલું છે તો મારા લાખ લાખ ઉપાયો નકામા છે. અને જો તેનું નિમિત્ત નહીં જ હોય તો તેના બધા પ્રયત્નો નકામા થવાના છે.

"અરે, તેના જ સાથીઓ હરિલાલ સૂણા, મગનલાલ માસ્તર, વાડીલાલ ગાંધી અને સાંકળચંદ ખંભાતી તેનાથી ઉંમરમાં મોટા હતા છતાં તે ફસકી ગયા તો આનું શું ગજું? બે દિવસ ધક્કા ખાઈને ઠેકાણે આવી જશે. છતાં જેવો તેનો ભાગ્યોદય. મને તો ભાઈ તરીકે મોહ છે પણ તેને દુઃખી કરવાનો શો અર્થ છે? બસ હવે હું તેને મારા તરફથી કશી કનડગત નહિ કરું. ભાવીભાવ હશે તેમ થશે."

કેવો કુદરતનો સંયોગ! એકજ પ્રસંગથી ભાઈભાઈ નજદિક આવ્યા. સાધકની કસોટી ઠીક થઈ. ભાઈના વિચારમાં અત્યારે તો પરિવર્તન થયું. એ પરિવર્તન ટકી રહેશે કે કેમ તે તો કેમ કહેવાય પણ છગનભાઈને તેનાથી લાભ જ થયો.

સવાર થયું. ગાડીમાં બેસવા જવા માટે બધા તૈયારી કરવા લાગ્યા. છગનભાઈ જાણતા હતા, પોતે વહેલા ઉઠી આવશ્યક કાર્યથી નિશ્ચિંત થઈ ગયા. પ્રતિક્રમણ પણ પૂરું થવા આવ્યું. સામાયિક પારવાની તૈયારી હતી. ખીમચંદભાઈ બધાને રવાના કરી છગનભાઈ માટે રાહ જોતા બેઠા. સામાયિક પારી છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. સંથારિયું બાંધી લઈ લીધું અને બોલ્યાઃ

"ચાલો મોટાભાઈ, હું તૈયાર છું."

મારો જીવ તો નહિ જ ચાલે. હું તેને નહિ જવા દઉં. કુટુંબ અને સગાંસંબંધી શું કહેશે !"

"તો તારી મરજીની વાત છે. પછી તું શું ઇચ્છે છે !"

"હું માત્ર એટલું જ ચાહું છું કે તે ભાગી ન જાય."

"હું તેને સમજાવી દઈશ. પણ મેં સાંભળ્યું છે કે તું તેની ધર્મક્રિયામાં બાધા નાખે છે. ગરમ પાણીમાં [illegible] કરે છે. તે બિચારો ભૂખ્યોતરસ્યો પડ્યો રહે છે. એવું અનુચિત કામ તો તને ન શોભે. તેથી તો પાપ—બંધ થાય. ભવિષ્યમાં જે થવાનું હશે તેજ થશે. તેમાં તું કે હું કંઈ કરી શકનાર નથી."

"હું [illegible]ને આપની પાસે મોકલું છું. આપ તેને સમજાવી દેજો."

* * *

[illegible]

" છગન! તારું સંથારીઉં મને દે, હું લઈ લઉં."

" મોટાભાઈ! એ શું બોલ્યા? આપ વડીલ છો. મારો બિસ્તરો આપ ઊંચકો એ કેવું અસભ્ય કહેવાય!"

" નહિ છગન, સંથારીઉં તો હું જ લઈશ." એમ કહી છગન પાસેથી સંથારીઉં ખેંચી લઈ ચાલવા માંડ્યું. છગનભાઈએ દોડીને પોતાનું સંથારીઉં ભાઈ પાસેથી લઈ લીધું.

[illegible] બન્ને ભાઈઓની આંખમાંથી અશ્રુ [illegible] પડ્યા! કેવો અજબ બંધુપ્રેમ!

" છગન! તારી ઈચ્છા ન આવે તેમ કરજે! [illegible] વિચાર કરી [illegible]

[illegible]

ભક્તિ હતી, ખીમચંદભાઈની ચિંતા તે સમજી ગયા. ભાઈને સાધુ થવા દે તો કુટુંબીજનો તેનો જીવ ખાઈ જાય અને ન જવા દે તો છગન ઉધમાત મચાવ્યા જ કરે. છગનને પણ એવી તો લગની લાગી હતી કે હવે તે ગયા સિવાય રહેવાનો પણ નહિ. સમયનો પરિપાક થવા દેવા તેમણે વિચારપૂર્વક છગનને પોતાના વિશ્વાસમાં લેવા નિર્ણય કર્યો. ખીમચંદભાઈને પણ કાંઈક રાહત મળે તેમ યોજના કરી.

"છગન! તું ધર્મ કરવા નીકળ્યો છે કે લોકોના આત્માને દુઃખી કરવા ?"

"મોટાભાઈ! આપ તો મારે મન પૂજ્ય છો. તમે જ કહોને હું શું દુઃખી કરું છું ?"

"એ નહિ ચાલે, ઘરને ઉજાડવું ધાર્યું છે કે શું? ભાઈ, તું તો સાધુ થઈશ પણ બીજા પણ બાવા બને તેમ ઇચ્છે છે ? ખીમચંદ તો તારાથી હેરાન હેરાન થઈ ગયો છે."

"ખીમચંદભાઈની વાત બધી સાચી, મારી વાત પણ સાંભળશો કે!"

"કહે ? કહે ? તારે શું કહેવું છે!"

"હું શું કહું! મોટાભાઈ! મારા ધર્મકાર્યમાં હમેશાં કાંઈ ને કાંઈ વિઘ્ન ઊભું કરવામાં આવે છે. હું ભૂખ્યો-તરસ્યો પડયો રહું છું, છતાં હું મોટાભાઈ વિષે કાંઈ જ કહેતો નથી."

"હા! તે વિષે મેં ખીમચંદને કહ્યું છે. પણ તું હવે સમજ. આજથી એવું કશું ન કરીશ. તું અહીં આવતો

ભાઈને કહ્યું.

"થોડા વાર તો થશે, ખીમચંદશેઠ! તમે જે કામ હોય તે કહો. હું બધી વ્યવસ્થા કરી આપુ."

"વાત એમ છે કે જાનમાં એક ભાઈ છે. તે પ્રાસુક પાણી વાપરે છે વળી રાત્રિભોજનનો ત્યાગ છે. એટલે તમે જો ઘોડા ઉપર કોઈને મોકલો તો તે માટે ગોઠવણ થઈ શકે."

"જરૂર! હમણાંજ ઘોડેસવાર મોકલું છું. અને જાનને પહોંચતાં તો વાર નહિ થાય પણ ત્યાં સામૈયું થતાં મોડું થઈ પણ જાય."

"હા! એટલાજ માટે મેં તમને સૂચના આપી. તકલીફ માફ કરશો મગનભાઈ!"

"અરે, તમે તો બહુજ ઠીક કર્યું. અમને તેનો ખ્યાલ પણ ન આવત અને કેટલાક નિયમવાળા ભાઈબહેનો તો જમી પણ ન શકત."

પાલેજ સ્ટેશને જાન આવી પહોંચી. ત્યાંથી સમની જવાનું હતું. સમનીવાળા ઘોડાગાડી એક્કા-ગાડાં વગેરે લઈ સામા આવ્યા હતા. સમની માટે જવાની તૈયારી થતી હતી. ખીમચંદભાઈની સૂચના મળતાં જ કન્યા પક્ષવાળાએ એક માણુસ તાબડતોબ સમની રવાના કર્યો અને પ્રાસુક પાણી તથા ભોજનની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ.

જાન તો પહોંચી. દિવસ થોડો બાકી હતો. નિયમ પ્રમાણે જાનનું વાજતેગાજતે સામૈયું થવું જોઇએ. ગામના બધા માણુસો એકઠા થાય અને બધા આવે એટલે થોડી-

રહે. તારે માટે બન્ને ઘર સરખાં છે. અહીં ફાવે તો અહીં જમવા આવતો જા. તને કોઈ નહિ રોકે."

"તો તો મારે બીજું જોઈએ શું, મોટાભાઈ!"

"બસ! આજથી નિર્ણય કરી લે. અને સાંભળ, જમીને મારી પાસે આવતો જા. મને સારાં પુસ્તકો વાંચી સંભળાવ. તારું પણ જ્ઞાન વધશે. અને જો મારું કહેવું માનીશ તો તારી ભાવના એક દિવસ ફળશે."

"ક્યારે ફળશે મોટાભાઈ! શું જરૂર ફળશે?"

"જરૂર! જરૂર! ફળશેજ. પણ તારી કસોટી પૂરી [illegible]."

[illegible]

[illegible]

વાર તો થાય જ. મગનભાઈએ તપાસ કરી લીધી અને જમવાનું તૈયાર હતું. પાટલા નંખાઈ ગયા હતા એટલે ખીમચંદભાઈને કહ્યું. "શેઠ! સામૈયાની થોડીવાર છે. તમે છગનભાઈને લઈને ચાલો અને બીજા જે ભાઈબહેનને રાત્રિભોજનના નિયમ હોય તેમને બધાને આપ જરૂર સાથે લેતા આવો."

જમવાની વ્યવસ્થા બહુ સુંદર હતી. પ્રાસુક પાણી પણ તૈયાર હતું. ગરમાગરમ રસોઈ બધાને મળી. જાનૈયા લોકો બહુજ ઉન્માદી હતા. છગનભાઈનું સમાચરણ જોઈને આનંદ થયો. નાની ઉંમરમા આવું ઉત્તમ આચરણ તો કોઈ ભાગ્યશાળી જીવ છે જાનૈયા પણ બધા કહેતા હતા. અમારાં ભાગ્ય કે છગનભાઈની સાથે અમને ગરમાગરમ રસોઈ મળી. નહિ તો કોણ જાણે ક્યારે કેવું [illegible]



બંધુપ્રેમ

[૭]

" બહેન ! હું તો લગનમાં નથી આવવાનો."

" ભાઈ ! નાથાભાઈના લગનમાં જવામાં શું વાંધો !"

" ના, બહેન ! મને લગનમાં રસ નથી. મને મારો અભ્યાસ વહાલો ને મારી ધર્મક્રિયા વહાલી."

" છગનભાઈ ! અમે બધાં જઈએ અને તું ન આવે તે કેમ બને ! મામાને કેવું ખોટું લાગે !"

" તમે ખુશીથી જજો. હું ક્યાં ના કહું છું પણ મારી વાત ન કરશો."

" પણ મોટાભાઈ તને મૂકીને જશેજ નહિ. તારા વિના તે જવાય !"

" મોટાંબહેન ! તમે તો જાણો છો ને ? પ્રાસુક પાણી, રાત્રિભોજનનો ત્યાગ, સામાયિક, પ્રતિક્રમણ એ બધું ત્યાં કાંઈ બને નહિ."

" ભાઈ ! કરવું હશે તો બધુંય થશે. તું નહિ આવે તો મોટાભાઈ ગુસ્સે થશે."

ક્રિયા, સગાંસંબંધીઓનો આનંદ, જમણવારોની મજા, સ્ત્રીઓના લગ્નગીતોની રમઝટ અને સરખેસરખા જાનૈયાના હાંસીખેલ વગેરે મોહક દ્રશ્યો ભલભલાને લગ્ન તરફ આકર્ષે. છગનભાઈ પણ યુવાન હતા. લગ્નજીવન કેવું હોય છે, તેનો આથી તેને ખ્યાલ આવશે અને ઘણાએ જુવાનો ચળી જાય છે તેમ છગન પણ ચળશે અને ખીમચંદભાઈ તથા મામા અને રૂક્ષ્મિણીબહેન પ્રસંગ આવે તો છગનભાઈ માટે કોઈ રૂડીરૂપાળી કન્યા પણ શોધી લેશે. પણ આ બધા વિચારો હવામાં રહ્યા. છગનભાઈ તો રજમાત્ર પણ ચલિત ન થયા. તે તો ઉદાસીન હતા જ, ધર્મનિષ્ઠામાં નિશ્ચળ હતા પણ છગનભાઈએ એવું કામણ કર્યું કે ખુદ ખીમચંદભાઈ બદલાઈ ગયા. તેમના વિચારોમાં મૃદુતા આવી. મોહ પાતળો થવા લાગ્યો અને એક ધર્મપ્રેમી, બાળજીવ પણ દ્રઢતાથી ભલભલાને કેવા આકર્ષી શકે છે તે આજે સિદ્ધ થતું લાગ્યું. ખીમચંદભાઈની દ્રષ્ટિને બદલાવતી જાન વડોદરા આવી પહોંચી.

જવાની રજા લઈ આવો." છગનભાઈ પાલીતાણા જવાની ઉત્સુકતામાં ગોકુળભાઈને ત્યાંથી સીધા હીરાચંદભાઈને ત્યાં ગયા અને વિનતિ કરી.

"પાલીતાણા કોઈ જાય છે તે! સંગાથ વિના તું કેવી રીતે જઈશ?" [illegible] પૂછ્યું.

"મોટાભાઈ! [illegible] અને ઘો વીજળી [illegible] પાલીતાણા [illegible] જ અહીં આવ્યો છું." છગને [illegible]

"તો તો [illegible] પાલીતા[illegible] કમરમાં જ પરેશને [illegible] હીરાચંદભાઈએ ખીમચંદભાઈને બોલાવ્યા.

"કેમ ભાઈ, [illegible]

[illegible]

જગ્યા મળી ત્યાં સુવા લાગ્યા. ખીમચંદભાઈ તો મામાની સાથે કામકાજની ધમાલમાં હતા. મોડી રાત્રે સુવા જતા હતા ત્યાં છગન સાંભર્યો. બધાં બિછાના જોઈ વળ્યા. બત્તી લઈને જાનૈયાઓના મોઢાં ઓળખ્યાં પણ છગનભાઈ ન મળ્યા. હવે શું થાય! ખીમચંદભાઈ તો ગભરાઈ ગયા. બધાને ચિંતા થવા લાગી રૂક્મિણીબહેન રોઈ પડયાં.

"લાગ જોઈને વળી પાછો નાસી તો નહિ ગયો હોય!"

"છગન નાસી ન જાય! ઘરથી મને કહીને આવ્યો છે કે હું મામાની પોળે જાઉ છું."

"જાય તો નહિ. તે જૂઠું તો બોલે નહિ. વળી હીરાચંદભાઈને વચન આપ્યું છે, એટલે રજા વિના તો ન જાય."

"મોટાભાઈ! જુઓ તો ખરા! આટલામાં જ ક્યાંઈ સૂઈ રહ્યો હશે."

"અરે, આ ગાંસડી જેવું શું પડયું છે!"

"જુઓ તો શું છે!"

"ઓહો! આ તો છગનભાઈ. ખેસ પાથરીને સૂતો છે."

"કેવો આરામથી સૂતો છે, મારો ભાઈ લો!"

"મોટાભાઈ, તમે તેનું સંથારીઠ સંતાડી દીધું તોય કેવો શાંતિથી ઊંઘે છે."

"છગન!"

દભાઈનો ભાઇ ! મહારાજશ્રી પ્રત્યે તેને બહુ પ્રેમ છે." જીબહેને શ્રી ગોકુળભાઈ શેઠને વાત કરી.

"આવને ભાઈ ! બેસ ! બેસ ! છગન કેમ ખુશીમાં ?" શેઠે આવકારં આપ્યો.

"તેને આપણી સાથે પાલીતાણા આવવું છે. ભલેને આવે. કેવો ધર્મપ્રેમી છોકરો છે !" વિજળીબહેનને છગન પ્રત્યે સારો ભાવ થયો.

"છગન ! તું ખુશીથી અમારી સાથે ચાલ. અમારી સાથે જ રહેજે. યાત્રા-અધ્યયન કરજે અને અમારી સાથે પાછો આવજે. ભીજી કશી તો ચિંતા નથી પણ ખીમચંદભાઈની રજા લઈને આવજે, કારણ કે તેમનો સ્વભાવ રહ્યો ઉગ્ર. તે કંઇ કહી બેસે તો મનદુઃખ થાય." ગોકુળભાઈએ ચોખવટ કરી.

"જરૂર ! હું મોટાભાઈની રજા મેળવીને જ આવીશ. તે વિષે આપ ચિંતા ન કરો—મારે તો ગુરુમહારાજના ચરણોમાં પહોંચવું છે. હું કદી ગયો નથી તેથી આપની સાથે આવવા ઈચ્છું છું." છગનભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

"તું ખુશીથી આવ ! ભાડા—ભાતાની કશી ચિંતા ન કરીશ. ગુરુપ્રતાપે તારી બધી સગવડ થઈ રહેશે." ગોકુળભાઈએ મંજૂરી આપી.

"કાકા ! જ્યારે દિવસ નક્કી કરો ત્યારે મને જણાવશો. હું રજા મેળવી લઉં છું."

"મોટાભાઈ ! મારા ભાઈ પાસેથી મને પાલીતાણે

"રૂક્મિણી બહેન! મોટાભાઈ ધારતા હશે કે [illegible] તમ જોઈશ એટલે મારા વિચારો બદલાઈ જશે, તો [illegible] વાતમાં કાંઈ માલ નથી."

"એ ગમે તેમ હોય પણ તારે આવવું જ પડશે."

"તો ભલે! હું ને મારું સંથારીયું તૈયાર."

છગનભાઈના મામા જયચંદભાઈના પુત્ર નાથાલાલ[illegible] ભાઈનાં લગ્ન હતાં. છગનભાઈને તો પરદેશી જ આવ[illegible] કામે.મા રસ હતો જ નહિ, પણ મોટાભાઈના અતિ આગ્ર[illegible] હાથી અને જાનની ગમ્મતથી જવું પડ્યું.

[illegible]ઓને માટે મુશ્કેલીઓ આવ્યા જ કરે છે. [illegible]

[illegible]

જવાની રજા લઈ આપો." છગનભાઈ પાલીતાણા જવાની ઉત્સુકતામાં ગોકુળભાઈને ત્યાંથી સીધા હીરાચંદભાઈને ત્યાં ગયા અને વિનંતિ કરી.

"પાલીતાણા કોઈ જાય છે તે! સંગાથ વિના તું કેવી રીતે જઈશ?" હીરાચંદભાઈએ પૂછ્યું

"મોટાભાઈ! આપણા ગોકુળકાકા અને થી બીજી ઘણી પાલીતાણા જવાનાં છે. અને તેમને પૂછીને જ અહીં આવ્યો છું." છગને સ્પષ્ટતા કરી.

"તો તો બહુ સારું! હું જરૂર રજા અપાવીશ. હમણાં જ [illegible] મેં તાર મોકલું છું." હીરાચંદભાઈએ ખીમચંદભાઈને બોલાવ્યા.

"કેમ ભાઈ, શું કામ હતું?" ખીમચંદભાઈએ પૂછ્યું.

"ખીમચંદ! છગન પાલીતાણા જવા [illegible]

[illegible] ગોકુળકાકા [illegible]

[illegible] કેમ શું કહે છે?"

[illegible]

"તેના ભાગ્યમાં જ સાધુપણું લખેલું છે તો મારા લાખ લાખ ઉપાયો નકામા છે. અને જો તેનું નિમિત્ત નહીં જ હોય તો તેના બધા પ્રયત્નો નકામા થવાના છે.

"અરે, તેના જ સાથીઓ હરિલાલ સૂણા, મગનલાલ માસ્તર, વાડીલાલ ગાંધી અને સાંકળચંદ ખંભાતી તેનાથી ઉંમરમાં મોટા હતા છતાં તે ફસકી ગયા તો આનું શું ગજું ? બે દિવસ ધક્કા ખાઈને ઠેકાણે આવી જશે. છતાં જેવો તેનો ભાગ્યોદય. મને તો ભાઈ તરીકે મોહ છે પણ તેને દુઃખી કરવાનો શો અર્થ છે ? બસ હવે હું તેને મારા તરફથી કશી કનડગત નહિ કરું. ભાવીભાવ હશે તેમ થશે."

કેવો કુદરતનો સંયોગ ! એકજ પ્રસંગથી ભાઈભાઈ નજદિક આવ્યા. સાધકની કસોટી ઠીક થઈ. ભાઈના વિચારમાં અત્યારે તો પરિવર્તન થયું. એ પરિવર્તન ટકી રહેશે કે કેમ તે તો કેમ કહેવાય પણ છગનભાઈને તેનાથી લાભ જ થયો.

સવાર થયું. ગાડીમાં બેસવા જવા માટે બધા તૈયારી કરવા લાગ્યા. છગનભાઈ જાણતા હતા, પોતે વહેલા ઉઠી આવશ્યક કાર્યથી નિશ્ચિંત થઈ ગયા. પ્રતિક્રમણ પણ પૂરું થવા આવ્યું. સામાયિક પારવાની તૈયારી હતી. ખીમચંદભાઈ બધાને રવાના કરી છગનભાઈ માટે રાહ જોતા બેઠા. સામાયિક પારી છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. સંથારિયું બાંધી લઈ લીધું અને બોલ્યાઃ

"ચાલો મોટાભાઈ, હું તૈયાર છું."

મુનિએ મહારાજશ્રીને વાત કહી.

અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે! તમે
ને તે સંબંધી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય."

હેબ! વડોદરાથી કોઈ ખીમચંદભાઈનો તાર
લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો."

! એમ વાત કરોને! હવે સમજાયું. અહીં
ન કોઈ જાણતું નથી." આશ્ચર્યથી મહા-
નો કર્યો.

રાજશ્રી, હું તો ચિઠ્ઠીનો ચાકર. મને હુકમ
કરવું પડે."

દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી
થી અને છગનને પણ સાથે મોકલું.

"કેમ શું છે?"

"બીસ્તરો લઈને સૂઈએ ને. આમ ભૂણામાં સૂવાય કે? કોઈ શું કહેશે?"

"કોઈ કાંઈ ન કહે. મારો નિયમ હોય તે કેમ તોડાય!"

"ભાઈ! લે તારું સંથારિયું, શાંતિથી સૂઈ રહે. મોટાભાઈ છગનને તેને રસ્તે જવા દો. તેનું મન ન દુઃભાવે. તે ધર્મમાં છે એટલું બસ છે."

આજ ખીમચંદભાઈને ઊંઘ જ ન આવી. છગનનું વચન, છગનની તપશ્ચર્યા, છગનની દૃઢતા, છગનનો ધર્મપ્રેમ, છગનની ગુરુભક્તિ, છગનની ઉદાસીનતા, છગનને [illegible] અપૂર્વ યાદ આવ્યું.

[illegible] બંધુપ્રેમનું [illegible]

[illegible]

[illegible] એવા કસોટીમાં તો નિષ્ફળતા [illegible]
[illegible] પોતાના લખવા વગેરેનું તેમજ
[illegible] તેમને [illegible] તે એવા તો [illegible]
હતા કે [illegible] કાળજીભરી [illegible]
[illegible] કરતા [illegible] મોતીના [illegible]
મુનિશ્રી તો તેમને [illegible] ગુરુદેવના [illegible]
કહેતા હતા.

×

"આત્મારામજી [illegible]
સિપાઈએ એકાએક પૂછ્યું
"કેમ શું કામ છે! [illegible]

તે વાત તેમને પણ ગમી ગઈ. અમીચંદજીએ જ્યારે સંસ્કૃત–વ્યાકરણ–ન્યાય વગેરેનો અભ્યાસ કરી લીધો ત્યારે તેમણે પૂછ્યું:

"બેટા! બતાવ! સૂત્રોનો અર્થ પૂજ્ય અમરસિંહજી કહે છે તે સત્ય છે કે આત્મારામજી મહારાજ કહે છે તે સત્ય છે?"

"પિતાજી! શ્રી આત્મારામજી મહારાજ ફરમાવે છે તેજ સત્ય છે. એજ જૈન ધર્મનો સત્યમાર્ગનો ઉપદેશ આપે છે." અમીચંદજીએ સ્પષ્ટ ઉત્તર આપ્યો.

તે દિવસથી લાલા ઘસીટામલની શ્રદ્ધા ઢુંઢક પંથથી વિચલિત થઈ અને આત્મારામજી મહારાજને ગુરુ માનવા લાગ્યા.

પછી તો મુર્શિદાવાદનિવાસી બાબુ ધનપતસિંહજીની સૂચનાથી પંડિત અમીચંદજી મહારાજની પાસે જ રહેવા લાગ્યા. તેમના શિષ્યોને અભ્યાસ કરાવવા લાગ્યા અને તેમના ખર્ચ માટેનો પ્રબંધ બાબુજીએ કરી આપ્યો. આ વખતે પંદર સોળ સાધુઓ–મહારાજશ્રીના શિષ્યો, પંડિત અમીચંદજી પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. છગનભાઈની બુદ્ધિ તેજ હતી. તેમણે પણ ચંદ્રિકાનો પૂર્વાર્ધ પૂરો કરી લીધો.

ગુરુમહારાજ તો પહેલેથી જાણતા હતા કે આ કોઈ મહામૂલું રત્ન છે. તેમની આવી તેજ બુદ્ધિ જોઈને તો [illegible]હારાજશ્રીને [illegible]આનંદ થયો. બધા સાધુઓ પણ તેમને [illegible]પૂર્વક [illegible]યા; એટલું જ નહિ પણ હજી તો [illegible]કેટલું [illegible] પગલે પગલે દીક્ષામાં મુશ્કેલીઓ

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે મહારાજશ્રી વિહાર કરવાના હતા. જમના બહેને છગનભાઈને વડોદરા આવવા સમજાવ્યા પણ તેમણે ના કહી અને જમના બહેન ચાલ્યાં ગયાં. મહારાજશ્રીની સાથે છગનભાઈ પણ પોતાનું બીછાનું અને પાઠ્ય પુસ્તકો લઈને ચાલ્યા. વિહાર કરતાં કરતાં આચાર્યશ્રી રાધનપુર પધાર્યા. લગભગ દસ મહિના છગનભાઈ આચાર્યશ્રીજીની પાસે રહ્યા. અભ્યાસ પણ બહુ જ સારો કર્યો. સાધુમુનિરાજોનો સારો પ્રેમ સંપાદન કર્યો. તેમનો વિનય તો બહુ જ પ્રશંસનીય ગણાતો. ગૃહસ્થોને ત્યાં ભોજન માટે જતાં તેમનો સત્કાર થતો. સાધર્મી ભાઈ, દીક્ષાના ઉમેદવાર, અભ્યાસી અને વિનમ્રકુમાર બધાને ગમી જતા. બધા માનતા કે અમારાં ધનભાગ્ય કે આવા સુપાત્રનાં પગલાં અમારે ત્યાં થયાં. બધા આદર અને આગ્રહપૂર્વક પોતાને ત્યાં લઇ જતા અને પ્રેમથી જમાડતા. બધા ભાઈબહેને છગનભાઈની પ્રશંસા કરતા. ધન્ય છે! કેવા ઉચ્ચ અને પવિત્ર ભાવ છે! શાસનની શોભા અને પ્રભાવના આવા ધર્માત્માથી જરૂર વધશે જ વધશે.



તેથી અનેકગણો આનંદ છગનભાઈને આજે થયો. રાત્રે ઊંઘ ન આવી. શ્રી શત્રુંજયગિરિ અને ગુરુદેવનાં સ્વપ્ન આવવા લાગ્યાં. ક્યારે સવાર પડે. અને ટ્રેનમાં બેસાય! રાત્રે તો ખીમચંદભાઈ ફરી નહિ બેસેને! અરે, આજ તો સવાર જ નથી પડતું.

સવાર થયું ન થયું ત્યાં તો ઊઠીને છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. બાઈએ ભાવભરી વિદાય આપી. [illegible] આપ્યો. નહીં આખરી વિદાય. છગનભાઈનો [illegible] માતો નહોતો. [illegible] શુકન પણ [illegible] થયા ને [illegible] પાલીતાણા આવી પહોંચ્યા.

[illegible] અભિલાષાઓ થયાં. ગિરિરાજની [illegible]

" મોટાભાઈ! મારા દુઃખનો કાંઇ પાર છે! સૌને એક આફત હોય છેને. હમણાં ઘરમાં તબીયત બરાબર નહોતી. હજી બે દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આવી પડી." ખીમચંદભાઈએ મુશ્કેલી બતાવી.

" પણ છે શું, ખીમચંદ! વાત તો કર."

" છગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે કે મારી દીક્ષા થવાની છે."

" કાગળ તો કોઈ માન પર પણ છે અને [illegible] પણ [illegible] કે મારા પર [illegible] કાગળ છે."

" પણ હવે મારે કરવું શું! છગનની પાછળ [illegible] રાધનપુર [illegible] કોણ!"

[illegible]

તે વાત તેમને પણ ગમી ગઈ. અમીચંદજીએ જ્યારે સંસ્કૃત-વ્યાકરણ-ન્યાય વગેરેનો અભ્યાસ કરી લીધો ત્યારે તેમણે પૂછ્યું.

"બેટા! બતાવ! સૂત્રોનો અર્થ પૂજ્ય અમરસિંહજી કહે છે તે સત્ય છે કે આત્મારામજી મહારાજ કહે છે તે સત્ય છે?"

"પિતાજી! શ્રી આત્મારામજી મહારાજ ફરમાવે છે તેજ સત્ય છે. એજ જૈન ધર્મનો સત્યમાર્ગનો ઉપદેશ આપે છે." અમીચંદજીએ સ્પષ્ટ ઉત્તર આપ્યો.

તે દિવસથી લાલા ઘસીટામલની શ્રદ્ધા ઢુંઢક પંથથી વિચલિત થઇ અને આત્મારામજી મહારાજને ગુરુ માનવા લાગ્યા.

પછી તો મુર્શિદાવાદનિવાસી બાબુ ધનપતસિંહજીની સૂચનાથી પંડિત અમીચંદજી મહારાજની પાસે જ રહેવા લાગ્યા. તેમના શિષ્યોને અભ્યાસ કરાવવા લાગ્યા અને તેમના ખર્ચ માટેનો પ્રબંધ બાબુજીએ કરી આપ્યો. આ વખતે પંદર સોળ સાધુઓ-મહારાજશ્રીના શિષ્યો, પંડિત અમીચંદજી પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. છગનભાઈની બુદ્ધિ તેજ હતી. તેમણે પણ ચંદ્રિકાનો પૂર્વાર્ધ પૂરો કરી લીધો.

ગુરુમહારાજ તો પહેલેથી જાણતા હતા કે આ કોઈ મહામૂલું રત્ન છે. તેમની આવી તેજ બુદ્ધિ જોઈને તો મહારાજશ્રીને ખૂબ આનંદ થયો. બધા સાધુઓ પણ તેમને ભાવપૂર્વક રાખવા લાગ્યા; એટલું જ નહિ પણ હજી તો દીક્ષાનું ઠેકાણું નહોતું; પગલે પગલે દીક્ષામાં મુશ્કેલીઓ

આમ તો નથી જ રહેવું. હે પરમાત્મન્! દયાનિધિ! ક્યાં-સુધી કસોટી કરશો! મારું દિલ હવે તૂટી જશે. દયા કરો! મને ઉગારો! બચાવો! બચાવો! ક્યાં સુધી તરસાવશો! જે જીવનને માટે હું વર્ષોથી તપશ્ચર્યા કરું છું, જે પવિત્ર માર્ગ માટે હું ગુરુની પાસે તૈયારી કરી રહ્યો છું, જે ઉચ્ચ આદર્શને માટે હું પળેપળ ઝંખી રહ્યો છું, જે પરમ શાંતિની શોધમાં હું ભટકું છું: તે હવે ક્યારે મળે? કેમ મળે? આ સંસાર ઉપરથી તો હવે દિલ ઊઠી જ ગયું છે. જગતની હજાર લાલચો કે પ્રલોભનો મને નથી અટકાવી શકવાના. હવે એવો ઉપાય શોધી કાઢું કે મારી ભાવના સત્વર ફળે. મન તો એવું તલસી રહ્યું છે કે કોઇ દયા ન કરે તો સ્વયં સાધુવેશ પહેરી લેવો પણ દુનિયાની જાળમાં ન ફસાવું તે ન જ ફસાવું. અને એક અવાજ અંતરના ઉંડાણમાંથી આવ્યો. આત્મજાગૃતિથી એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો.

"બસ એજ સારામાં સારો ઉપાય છે. બીજો રસ્તો જ નથી. કાલે જ બસ કાલે જ."

વિચારમાત્રથી હૃદય નાચવા લાગ્યું. આનંદઉર્મિના તાર શરીર આખામાં ઝણઝણી રહ્યા. કોઈ મહાન પ્રશ્નનો ઉકેલ મળ્યો હોય તેમ નિશ્ચિંતતાથી આંખ મળી ગઇ.

× × ×

"કેમ ભાઈ! આજે બહુ વહેલા વહેલા!" ભીમચંદભાઈને સવારમાં વહેલા આવેલા જોઈ હીરાચંદ-ભાઈએ પૂછ્યું.

આવતી હતી. બેત્રણ કસોટીમાં તો નિષ્ફળતા મળી હતી છતાં ગુરુમહારાજે પોતાનું લખવા વગેરેનું તેમજ પત્રવ્યવહારનું કામ તેમને સોંપ્યું હતું. તે એવા તો કાર્યકુશળ હતા કે સોંપેલું પ્રત્યેક કાર્ય બહુ કાળજીભરી રીતે ચોકસાઈથી કરતા હતા. અક્ષર તો જાણે મોતીના દાણા, બધા મુનિઓ તો તેમને ત્યારથી જ ગુરુદેવના ખાસ મંત્રી કહેતા હતા.

* * *

"આત્મારામજી મહારાજ સાહેબ ક્યાં છે?" એક [illegible] પૂછ્યું.

"કેમ શું કામ છે? વ્યાખ્યાનમાં છે." [illegible] મુનિએ જવાબ આપ્યો.

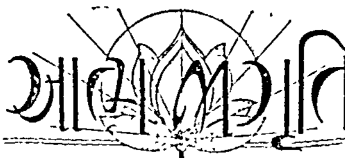
"[illegible]!"

"[illegible] પણ [illegible] શું કામ છે?"

[illegible]

[illegible]

[illegible]



[૯]

રાત્રિનો સમય હતો. ઉપાશ્રયમાં બધા શાન્ત [illegible] [illegible] થઈ ગયો હતો. ઉકળાટ [illegible] [illegible] સમજાતું હતું. [illegible] [illegible] હતો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ગયા હતા.

[illegible]

છે." મુનિએ મહારાજશ્રીને વાત કહી.

"અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે! તમે જણાવો તો તે સંબંધી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય."

"સાહેબ! વડોદરાથી કોઈ ખીમચંદભાઈનો તાર છે. અને તે લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો."

"ઓહો! એમ વાત કરોને! હવે સમજાયું. અહીં તો દીક્ષાની વાત કોઈ જાણતું નથી." આશ્ચર્યથી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"પણ મહારાજશ્રી, હું તો ચિઠ્ઠીનો ચાકર. મને હુકમ કર્યો તેમ મારે તો કરવું પડે."

"અમે તો દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી સાથે બે ચાર ગૃહસ્થો અને છગનને પણ સાથે મોકલું. બધો ખુલાસો થઈ જશે."

"ખુશીથી! તેમ કરશો તોપણ ચાલશે. તાર આવ્યો છે એટલે અમારે તેની તપાસ તો કરવી જ જોઈએ."

"હું હમણાં જ તેનો પ્રબંધ કરું છું."

ધર્મશાળામાં મહારાજશ્રી પાસે સિપાઈ આવ્યાની વાત વીજળી વેગે ફેલાઈ ગઈ. કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. સાધુઓ એકઠા થઈ ગયા અને આસપાસ મોટું ધાંધલ મચી રહ્યું. તે વખતે વડોદરાવાળા શેઠ ગોકુળભાઈ, કુણિયાવાળા શેઠ સખારામ, ભરૂચવાળા શેઠ અનુપચંદભાઈ અને ખંભાતવાળા શેઠ પોપટભાઈ અહીં હતા. તેમણે આ વાત જાણી એટલે તુરત આવી પહોંચ્યા, અને છગનને

આમ તો નથી જ રહેવું. હે પરમાત્મન્ ! દયાનિધિ ! ક્યાં-સુધી કસોટી કરશો ! મારું દિલ હવે તૂટી જશે. દયા કરો ! મને ઉગારો ! બચાવો ! બચાવો ! ક્યાં સુધી તરસાવશો ! જે જીવનને માટે હું વર્ષોથી તપશ્ચર્યા કરું છું, જે પવિત્ર માર્ગ માટે હું ગુરૂની પાસે તૈયારી કરી રહ્યો છું. જે ઉચ્ચ આદર્શને માટે હું પળેપળ ઝંખી રહ્યો છું, જે પરમ શાંતિની શોધમાં હું ભટકું છું: તે હવે ક્યારે મળે ? કેમ મળે ? આ સંસાર ઉપરથી તો હવે દિલ ઊઠી જ ગયું છે. જગતની હજાર લાલચો કે પ્રલોભનો મને નથી અટકાવી શકવાના. હવે એવો ઉપાય શોધી કાઢું કે મારી ભાવના સત્વર ફળે. મને તો એવું તલસી રહ્યું છે કે કોઇ દયા ન કરે તો સ્વયં સાધુવેશ પહેરી લેવો પણ દુનિયાની જાળમાં ન ફસાવું તે નજ ફસાવું. અને એક અવાજ અંતરના ઉંડાણમાંથી આવ્યો. આત્મજાગૃતિથી એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો.

" બસ એજ સારામાં સારો ઉપાય છે. બીજો રસ્તો જ નથી. કાલે જ બસ કાલે જ."

. . વિચારમાત્રથી હૃદય નાચવા લાગ્યું. આનંદઉર્મિના તાર શરીર આખામાં ઝણઝણી રહ્યા. કોઈ મહાન પ્રશ્નનો ઉકેલ મળ્યો હોય તેમ નિશ્ચિંતતાથી આંખ મળી ગઇ.

× × ×

" કેમ ભાઈ! આજે બહુ વહેલા વહેલા !" ખીમચંદભાઈને સવારમાં વહેલા આવેલા જોઈ હીરાચંદ-ભાઈએ પૂછ્યું.

"મોટાભાઈ! મારા દુઃખનો કાંઇ પાર છે! એને એક આફત હોય છે? હમણાં ઘરમાં તબીયત બરાબર નહોતી. હજી બે દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આવી પડી." ખીમચંદભાઈએ મુશ્કેલી બતાવી.

"પણ છે શું, ખીમચંદ! વાત તો કર."

"છગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે કે મારી દીક્ષા થવાની છે."

"છગન તો એક માર્ગ પર પળ્યો છે અને [illegible] હતા તે પણ કહેતા હતા કે મારા પર પણ [illegible]."

"[illegible] મારે કરવું શું! છગનની [illegible] રાધનપુર [illegible] માણું [illegible]!"

[illegible]

[illegible]

ગોકુળદાસભાઈને પૂછી જુઓ. તેમની સાથે જ છોકરો તેના ભાઈની રજા લઈને આવ્યો છે." રાયસાહેબે ખુલાસો કર્યો.

"જી હા! છગનને હું જ મારી સાથે લાવ્યો છું અને તેના ભાઈએ રાજીખુશીથી મહારાજ સાહેબ પાસે મોકલ્યો છે. છોકરો અહીં ધાર્મિક અભ્યાસ કરે છે." ગોકળદાસભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

"ઓહો! એમ વાત છે! અમારા ઉપર તો તાર આવ્યો એટલે અમારે બધી રીતસર તપાસ કરવી જોઇએ."

"હાજી સાહેબ! તે વાત તો બરાબર છે."

"ભાઈ! તારું નામ શું!" છગનને મહારાજા સાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ! છગન!"

"કેટલાં વર્ષ થયાં?"

"નામદાર મને સત્તર મું વર્ષ ચાલે છે."

"સાહેબ! ચંદ્રિકાનો અભ્યાસ કરું છું. તત્ત્વાર્થનો ચોથો અધ્યાય ચાલે છે."

"તને આજકાલ દીક્ષા દેવાના છે તે સાચી વાત છે!"

"જી ના! હું તો દીક્ષા વિષે કશું જાણતો નથી. મહારાજશ્રી એમ મારા ભાઈની સંમતિ વિના દીક્ષા આપે જ નહિ."

"એમ! રાયસાહેબ! છોકરો તો ઉમરલાયક, વિનયી અને સારું ભણેલો છે. જ્યારે દીક્ષાની કશી વાત જ નથી પછી શું છે! તમે ખુશીથી જઈ શકો છો. રાજ

શું થાય! જલદી પહોંચવું જોઇએ. છેવટે તપાસ કરતાં એક ઊંટ મળ્યું તે ભાડે કરી મહા મુશ્કેલીએ રાધનપુર પહોંચ્યા અને સીધા ઉપાશ્રયે ગયા.

"સાહેબ! મને પત્ર તો લખવો હતો!" ખીમચંદભાઈ ગુરુમહારાજને વંદણા કરતાં કરતાં બોલી ઊઠયા.

"પણ છે શું ખીમચંદભાઇ"

"બીજું શું હોય સાહેબ! છગન મારા ગરીબનું રતન છે. મારી જમણી ભૂજા છે. મારો છગન મને પાછો આપો. હું તમારે પગે પડું છું. મારો લાલ હું નહિ આપું—નહિ આપું." ખીમચંદભાઈ જોરજોરથી રડી ઉઠયા.

"ખીમચંદભાઈ! શાંતિ રાખો. મને બધી વાત સમજાવો. તમે બિલકુલ નિશ્ચિંત રહેશો." મહારાજશ્રીએ આશ્વાસન આપતાં કહ્યું.

"સાહેબ! છગનનો મારા પર રજીસ્ટર પત્ર છે. શ્રી હીરાચંદભાઈ અને શ્રી ગોકુલભાઈ ઉપર પણ તેજ દિવસે પત્ર હતા. છગન લખે છે કે મારી દીક્ષા થવાની છે."

"ભોળા! શું વાત કરે છે! અહીં તો કોઈ જાણતું ય નથી."

"પણ સાહેબ, જુઓ આ છગનનો પત્ર."

એટલામાં રાધનપુરના આગેવાનો શ્રી સીરચંદભાઈ, શ્રી મોહનલાલ પારેખ, શ્રી ગોડીદાસભાઇ વગેરે ઉપાશ્રયમાં આવી પહોંચ્યા. તેઓએ પણ ખીમચંદભાઈને ધીરજ આપી અને કહ્યું.

લઈને દરબારમાં ગયા. મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આપ નિશ્ચિંત રહો. અમે હમણાં જ આવીએ છીએ અને દીક્ષા વિષે કાંઈ વાત છે જ નહિ પછી ચિંતાનું શું કારણ છે!

કલકત્તાવાળા રાયસાહેબ બદ્રીદાસજી મુકીમ આ વખતે યાત્રાર્થે આવ્યા હતા અને પાલીતાણા દરબારના પણ મહેમાન હતા. મહારાજશ્રીના તેઓ પણ ભક્ત હતા. બધા તેમની પાસે ગયા. બધી વાત વિગતે કરી એટલે રાયસાહેબ પોતે બધાને લઈને દરબાર સાહેબની પાસે આવ્યા.

"નામદાર ઠાકોર સાહેબ!" રાયસાહેબે પ્રણામ કર્યા.

"પધારો! પધારો! રાયસાહેબ, તમે કેમ તકલીફ લીધી!" ખુરશી ઉપર બેસતાં ઠાકોરસાહેબ બોલ્યા.

"સાહેબ! આપના ઉપર વડોદરાથી તાર આવ્યો છે ને!"

"હા ! પણ એ તો આત્મારામજી મહારાજ માટે છે"

[illegible]

"ભાઈ! હમણાં આપણે ઘેર ચાલો. તમે મુસાફરીમાં થાકી ગયા હશો. સ્નાન પૂજા કરી જમી પરવારી શાન્તિથી વાત કરજો. અહીં તો કોઈ દીક્ષાની વાત પણ નથી જાણતું. રાધનપુર જેવા શહેરમાં દીક્ષા શું ચુપચાપ થશે! જ્યારે થશે ત્યારે ધામધૂમપૂર્વક થશે. દીક્ષાનો મહોત્સવ કરનારા તો અમે છીએ." ગોકીદાસભાઈએ ખીમચંદભાઈને માન આપ્યું.

"પણ જુઓ આ છગનની ચિઠ્ઠી."

"ખીમચંદભાઈ, ચિઠ્ઠી તો જોઈ! પણ તમને અમારા વિશ્વાસ છે કે નહિ!" [illegible] જણાવ્યું.

"[illegible]! આપના વચન પર મને પૂર્ણ વિશ્વાસ [illegible]

[illegible]

ગોકુળદાસભાઈને પૂછી જુઓ. તેમની સાથે જ છોકરો તેના ભાઈની રજા લઈને આવ્યો છે." રાયસાહેબે ખુલાસો કર્યો.

"જી હા! છગનને હું જ મારી સાથે લાવ્યો છું અને તેના ભાઈએ રાજીખુશીથી મહારાજ સાહેબ પાસે મોકલ્યો છે. છોકરો અહીં ધાર્મિક અભ્યાસ કરે છે." ગોકળદાસભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

"ઓહો! એમ વાત છે! અમારા ઉપર તો તાર આવ્યો એટલે અમારે બધી રીતસર તપાસ કરવી જોઇએ."

"હાજી સાહેબ! તે વાત તો બરાબર છે."

"ભાઈ! તારું નામ શું!" છગનને મહારાજા સાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ! છગન!"

"કેટલાં વર્ષ થયાં?"

"નામદાર મને સત્તર મું વર્ષ ચાલે છે."

"સાહેબ! ચંદ્રિકાનો અભ્યાસ કરું છું. તત્ત્વાર્થનો ચોથો અધ્યાય ચાલે છે."

"તને આજકાલ દીક્ષા દેવાના છે તે સાચી વાત છે!"

"જી ના! હું તો દીક્ષા વિષે કશું જાણતો નથી. મહારાજથી એમ મારા ભાઈની સંમતિ વિના દીક્ષા આપે જ નહિ."

"એમ! રાયસાહેબ! છોકરો તો ઉંમરલાયક, વિનયી અને સારું ભણેલો છે. જ્યારે દીક્ષાની કશી વાત જ નથી પછી શું છે! તમે ખુશીથી જઈ શકો છો. મહારાજ

"કૃપાનાથ! અપરાધ ક્ષમા કરો!"

"પણ જણાવતો ખરો કે એકાએક પત્ર કેમ લખ્યો?"

"ગુરુદેવ! કેટકેટલા વખતથી હું દીક્ષાનો વિચાર સેવું છું. આપશ્રી તો મોટાભાઈની રજા વિના દીક્ષા આપવાના નથી. હું એક દિવસ અકળાયો, મુંઝાયો પછી વિચાર આવ્યો કે મોટાભાઈને બોલાવીને આ વાતનો નિર્ણય કરાવી લઉં, મોટાભાઈ તો નિશ્ચિંત હતા કે હું રજા દઈશ ત્યારે આપ દીક્ષા આપશોને!"

"તારું ભલું થાય! ખરી યુક્તિ શોધી! ત્યારે હવે ખીમચંદભાઈ રજા આપી દેશે, કેમ?"

"કૃપાનિધાન! ગરજ તો મારે છે, ખીમચંદભાઈ ને નથી. વડોદરામાં તો મારું શું ચાલે? મેં વિચાર્યું આપશ્રીજીની પાસે ખીમચંદભાઈનો સૂતેલો આત્મા જાગૃત થશે, અને મારી ભાવના સિદ્ધ થશે."

"પણ ખીમચંદભાઈ આવત નહિ તો તું શું કરત?"

"ગુરુદેવ! એટલા માટે તો રજીસ્ટર પત્ર મોકલ્યો હતો. જેથી ન આવે તો સંમતિ ગણી શકાય અને આપને વિનંતી કરી શકાય."

"પણ હું ખીમચંદભાઈની રજા વિના દીક્ષા ન આપત તો!"

"તો! તો! દયાળુ મેં નવો જ વિચાર કરી રાખ્યો હતો."

"એ શું!"

સાહેબને મારી વતી કહેજો કે કાને માટે ક્ષમા કરે."

દરબારમાંથી બધા મહારાજશ્રીની પાસે આવ્યા. અહીં સાધુઓ બધા એજ ચર્ચા કરતા હતા. કોણે આવા ખોટા સમાચાર આપ્યા હશે! દરબાર શું કરશે! ત્યાં તો રાવ સાહેબે મહારાજને દરબારશ્રી સાથે થયેલી બધી વાત કરી અને છગનની નિર્ભયતા તથા વિનય માટે ખૂબજ સંતોષ વ્યક્ત કર્યો.

તેજ સમયે ટપાલમાં ખીમચંદભાઈનો મહારાજ સાહેબ પર પત્ર પણ આવી પહોંચ્યો, પત્ર વાંચતાંજ [illegible] સમજાઈ ગયું. છગનભાઈનાં બહેન શ્રી જમનાબહેન [illegible] આવેલા. તેમણે નરશી કેશવજીની ધર્મશાળા [illegible] માટે તૈયાર કરેલો [illegible] જરૂર [illegible] છગનની દીક્ષાનો જ [illegible] કર્યો [illegible] છગનની દીક્ષા [illegible] જલદી [illegible]

[illegible]

તે તો કેમ કહેવાય?"

વિલાપ કરવા લાગી મા

[illegible]



કસ્તુરીની દલાલી

[૧૦]

"તું તારું જ ધાર્યું કરવાનો કેમ છગન!" જમીને બન્ને ભાઈઓ વાતે વળગ્યા.

"એટલે?"

"દીક્ષા લેવાની ઉતાવળ શું છે?"

"મોટાભાઈ, હું કેટલા વર્ષથી તપશ્ચર્યા કરું છું? હવે તો છેવટનો નિર્ણય કરી આપો."

"તો છસાત મહિના રોકાઈ જા. હું ચોમાસા પછી તને દીક્ષા માટે રજા આપીશ."

"મોટાભાઈ! છસાત મહિના તો શું છ–સાત વરસ રાહ જોઉં પણ આ કાયાનો શું ભરોસો? કર્યું તે કામ. તમે કહી શકશો કે આપણે બધા અમર રહેવાના છીએ?"

વચન, કાયાથી કોઈ જાતની તકલીફ આપી હોય-આપનું મન દુઃભાવ્યું હોય તો આપ દયાળુ મને ક્ષમા કરશો. હું અજ્ઞાની છું. મારી વાતો મનમાં ન લાવશો.” વાત કરતાં કરતાં ખીમચંદભાઈનું મન ભરાઇ આવ્યું. તેમણે ગુરુમહારાજના ચરણ પકડી લીધા.

“ખીમચંદભાઈ! ઊઠો, ઊઠો, આ શું? તમે બાળક ? તમે તો બહાદુરીનું કામ કર્યું છે. તમે નિકટના ય જીવ છો. મેં ઘણાને દીક્ષા આપી છે, પણ આ પહેલો ગ છે કે આ રીતે આનંદપૂર્વક રજા મળે. તમારો ઈ બડભાગી છે. તેનાથી જૈન ધર્મની પ્રભાવના થશે.” મહારાજે ખીમચંદભાઈને પોતાના ચરણમાંથી ઉઠાડી ર શબ્દોમાં ધન્યવાદ આપ્યો.

“દયાસાગર! હું એજ ઇચ્છું છું કે આપની વાણી . હું મારા પ્રિયબંધુ—મારી જમણી ભુજાને આપના ને સોંપું છું. તેને આપ સદા આપની પાસે જ રાખશો. કદી જુદો ન કરશો. તે બાળક છે. તેનાથી કાંઇ અપ- થઈ જાય તો આપ તેને ક્ષમા કરશો.” બોલતાં રતાં ખીમચંદભાઈની આંખો આંસુઓથી છલકાઈ ગઈ.

“ભોળા રે ભોળા! શું કહો છો! છગન તો મારો કો શિષ્ય થશે. તે મારો સીધો વારસ થવા સર્જાયેલો તેને હું કદી દૂર નહિ કરુ.” આચાર્યશ્રીએ ભવિષ્ય : કહી.

“કૃપાનિધાન! રજા તો આપી મનના આનંદથી ; પણ ભાઈ જેવા ભાઈને છોડતાં આજે પણ જીવ

"ભાઈ, તે તો કેમ કહેવાય?"

"તો હું હવે વિલંબ કરવા નથી માગતો. કાલે [illegible] અકસ્માત થયો તો મારા મનના મનોરથ મનમાં જ રહી [illegible] આપ કૃપા કરીને આજ્ઞા આપો એટલું જ નહિ પણ આ[illegible] થઈને મને દીક્ષા આપો. તમે તમારું વચન પાળો."

"કયું વચન?"

"ભૂલી ગયા, મોટાભાઈ! અમદાવાદમાં આપે મ[illegible] રાજ સાહેબને કહ્યું હતું કે થોડો સમય આપ પે[illegible] [illegible] શાન્તી બતાવો પછી સમય આવ્યે હું પોતે [illegible] દીક્ષા અપાવીશ."

"[illegible] તો મેં કહી હતી."

"[illegible] મહારાજ સાહેબે તો પોતાનું વચન [illegible]

[illegible]

"ઓહો ! ભાઇ તો મોટા પંડિત બની બેઠા." ફઈબા દાઢમાંથી બોલ્યાં.

"મારે પ્રતિક્રમણનો સમય થઇ ગયો છે. હું જાઉં છું." છગનભાઇ પોતાનો સમય થઈ જવાથી ઊઠીને ચાલ્યા ગયા. ફઈબિત્રાઓ વાતો કરતાં બેસી રહ્યાં.

રાધનપુરમાં શ્રી ગોડીદાસભાઈ આગેવાન અને ધર્મપ્રેમી સજ્જન હતા. તેમની પ્રતિષ્ઠા આખા રાધનપુરમાં સારી હતી. લોકો તેમની સલાહ લેવા આવતા, અને જેટલી તેમની વાત માનવામાં આવતી તેટલી કોઈકોઈવાર મુનિરાજની પણ નહોતી માનવામાં આવતી. આચાર્ય મહારાજશ્રીને તેઓ માંડલથી વિનતી કરીને રાધનપુર લઈ આવેલા. તેથી તો આચાર્યશ્રીના આગમનથી આખાએ રાધનપુરમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ ફેલાયો હતો.

શ્રી ગોડીદાસભાઇ છગનની ધર્મભાવના, તપશ્ચર્યા, અભ્યાસીવૃત્તિ અને વિનમ્રતાથી પરિચિત હતા. તેમની દીક્ષાની ભાવના કેવી સતેજ છે તે તો તેમણે હમણાં જ ભાઈ ભાઈની વાતચીત ઉપરથી જાણ્યું. ખીમચંદભાઇનો બંધુપ્રેમ અને તેમની ભાઈ પ્રત્યેની લાગણી પણ તેઓ સમજી શકયા. પણ આમાંથી ઉકેલ લાવ્યા સિવાય પણ છૂટકો નહોતો. છગનભાઈ તો હવે દીક્ષા માટે અધીરા થઈ ગયા હતા. તેમની ધીરજ હવે ખૂટી ગઈ હતી. ખીમચંદભાઈ પણ હવે કાંઈક સમજ્યા તો હતા પણ તેને થોડાં સિંચનની જરૂર હતી. ફઈબાત્રીજાની વાતો પૂરી થઈ ને ખીમચંદભાઇ હજી તો વિચારગ્રસ્ત બેઠા હતા ત્યાં ગોડીદાસભાઇ

"બેટા! તું મહા–પ્રભાવી થઈશ. જૈન સમાજનો કલ્યાણદાતા થઈશ. તારો તેજસ્વી આત્મા શાસનમાં નવચેતન રેડશે. તું બડભાગી છો." માથા પર હાથ મૂકી પ્રેમથી ગુરુદેવે હજાર હજાર આશીર્વાદ આપ્યા.

"ભાઈ! તારા ચેલાની દીક્ષાનું મુહૂર્ત જોવરાવવું છેને! કોઈ શ્રાવકને કહી સંઘના જ્યોતિષીને બોલાવી લ્યો." આચાર્યશ્રીએ મુનિમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીને કહ્યું.

જ્યોતિષી આવી ગયા. કેટલાક શ્રાવકો પણ એકઠા થઈ ગયા. શ્રીસંઘના આગેવાનોએ ખીમચંદભાઈની ઈચ્છા જાણી લઈ દીક્ષાનું મુહૂર્ત પૂછ્યું. જ્યોતિષીએ થોડીવાર વિચાર કરી, ગણિત ગણી મુહૂર્તનો હિસાબ કરી કહ્યું.

"વૈશાખ સુદી તેરશનું મુહૂર્ત દીક્ષા માટે સર્વોત્તમ છે. લગ્નકુંડળી પણ મેં બનાવી લીધી છે."

"જોશીજી! તે પહેલાં બીજું કોઈ સારું મુહૂર્ત આવતું હોય તો તે જરા જુઓને!" ખીમચંદભાઈએ ફરી જોવા આગ્રહ કર્યો.

"ખીમચંદભાઈ! તમે દીક્ષાનું મુહૂર્ત જલ્દી ઈચ્છો છો પણ મેં બધી રીતે તપાસી જોયું છે. આ મુહૂર્ત જ ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે. વળી આચાર્યશ્રી, હું કોઈ ભવિષ્યવેત્તા નથી પણ કુંડળી ઉપરથી કહી શકું છું કે આ મુહૂ- જે વ્યક્તિની દીક્ષા થશે તેને સંસારમાં યશ મળશે, મનુષ્યો એમને પૂજશે અને ઉચ્ચપદને મેળવી ...નો જય જયકાર કરશે. આપ તો જ્યોતિષના ...આપજ કુંડળી તપાસો ને" આચાર્યશ્રીને કુંડળી

આજસુધી જે બંધુપ્રેમની પાછળ મોહાંધતા હતી તે સરી પડી. જગતના કરોડો માણસો મોહરૂપી મદિરામાં ઉન્મત્ત પાગલ થઈ રહ્યા છે અને તેની પાછળ જીવનના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ધ્યેયને ભૂલી જાય છે; તે છગને વર્ષો પહેલાં સમજેલું સત્ય આજે તેમને સમજાયું. આજેજ તેઓ સ્પષ્ટ જાણી શક્યા કે છગનભાઈનો જીવાત્મા ઉચ્ચતમ કોટિનો છે. તે મારા જેવા રંકનું રત્ન છે. ઘરમાં પડી રહેવા તે સર્જાયું નથી.

તેની ભાવના મહાન છે. ઘર નહિ, કુટુંબ નહિ, કોમ નહિ, ગામ નહિ, નગર નહિ, પણ જગતના બધા મનુષ્યો, એટલુંજ નહિ પણ જગતના પ્રાણી માત્રના કલ્યાણ માટે એ મહાન આત્મા, મારે ત્યાં નિમિત્તરૂપે [illegible]

[illegible]

"તો તો પછી છગનને તમે રજા આપો—તમારે રજા આપવી જોઈએ."

"પણ એ ભાવના એટલી બધી તો નથી જાગૃત થઈ કે મારી જમણી ભુજા સમાન મારા પ્રિયબંધુને સાધુ થવા દઉં."

ભાઈ! તમારી વાત સાચી છે. દુનિયામાં મોહજાળ બહુ મોટી છે તે તો તમે સમજો છો ને!

"ગોડીદાસભાઈ, હું સમજું છું, પણ કરું શું!"

"કેમ શું કરું! તમે જુઓ છો કે તમે મારો છગન! મારો છગન! કરતા ફરો છો. છગનને તમારી પડી નથી. તમને છગનનું રટણ છે, છગનને તેના સ્વાર્થનું—મુક્તિનું છે. આ દશામાં મોહ રાખીને શું કરશો? કર્મબંધન સિવાય તમારા હાથમાં આવશે શું? હું તો કહું છું તમે મિથ્યા મોહને છોડો અને છગનને તેની મનોકામના પૂર્ણ કરવામાં તમે સહાયભૂત થાઓ. હવે રાત બહુ ગઈ છે. તમે આરામ કરો."

ખીમચંદભાઈના મનમાં ગોડીદાસભાઈના વિચારોએ ઉથલપાથલ મચાવી મૂકી. ઊંઘ તો નસીબમાં નહોતી, મનમાં દ્વંદ્વયુદ્ધ ઊભું થયું. "છગન તો હવે ઘેર જવા તૈયાર નહોતો. મન છગનને દીક્ષાની આજ્ઞા દેવા માનતું નહોતું. જબરદસ્તી, પણ ક્યાંસુધી થઈ શકે?"

છેવટે ખીમચંદભાઈના મોહનો પડદો તૂટી ગયો. હૃદય-પરિવર્તન થઈ ગયું. તેમને આજે સંસાર વિશાળ દેખાયો. કસ્તુરીની દલાલીની વાત એમને હૈયે વસી ગઈ.

પસાર થયો છે તેથી તારી દ્રઢતા હું જાણું છું, પણ છતાં કોઈ એવું કામ ન કરી બેસતો જેથી ગુરુ અને પિતાને કલંક લાગે. હમેશાં ગુરુ મહારાજની આજ્ઞામાં રહેજે અને ધર્મસેવા કરી શાસનનો ઉદ્યોત કરજે."

"વડીલબંધુ! આપના આશીર્વાદથી મારો ઉત્સાહ કોઈ દિવસ મંદ પડશે જ નહિ. મેં તમને વારંવાર ઘણું કષ્ટ પહોંચાડયું છે, તો તે માફ કરશો." છગનભાઈએ મોટાભાઈની પગરજ શિર પર ચઢાવતાં કહ્યું.

ખીમચંદભાઇએ એકવાર ફરી છગનભાઇને છાતીએ લગાવ્યો અને છગનને છગનના નામથી હમેશને માટે વિદાય આપી.

આચાર્યશ્રી તથા મુનિમંડળને વંદના કરી, આગેવાન સજ્જનોનો આભાર માન્યો અને જતાં જતાં પારેખ મોહનભાઈ ટોકરશીને કહેતા ગયાઃ "શેઠ! હું તો સાધારણ માણસ છું. પણ મારી નજીવી ભેટ આપ સ્વીકારો. હું ઘણું કરીને તો દીક્ષાપ્રસંગે પહોંચીશ પણ કાર્યવશ ન આવી શકયો તો તે રકમ આપ યોગ્ય લાગે ત્યાં વાપરજો."

ખીમચંદભાઈ વડોદરા ચાલ્યા ગયા. દીક્ષાના સમયે ન પહોંચી શકયા. દીક્ષાની તૈયારી ચાલી. રાધનપુર આખામાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. છગનભાઈને ભોજનના નિમંત્રણ ઉપર નિમંત્રણ આવવા લાગ્યાં. બધા તેમનું રૂડું આતિથ્ય કરવા લાગ્યા. મહિનોદિવસ તો દીક્ષાના વરઘોડા નીકળ્યા. છેવટે એ અમૃત ચોઘડિયું આવી પહોંચ્યું. મુનિરત્નશ્રી [illegible]ને કહેયા કુંવર ઠાઠમાઠપૂર્વક વરઘોડે ચડયા.

[illegible] પહોંચ્યા.

"ભીમચંદભાઈ! તમારી મૂંઝવણ હું [illegible] ભાઈ જેવા ભાઈને સંજોગને માટે જવા દેવો તે કેમ બને [illegible] તમે તો સમજુ છો. તમારામાં પણ ધર્મભાવના [illegible] માત્ર મોહજ છૂટતો નથી."

"આપ કહો છો તે બરાબર છે."

"[illegible] રીતે વિચારીએ. [illegible] વાત તમે [illegible] તેની [illegible] સંસાર [illegible] છે જ નહિ. તેની [illegible] [illegible] ત્યાં તો અમે બધા પણ [illegible]

"[illegible] તો [illegible]

[illegible] આનાથી પણ [illegible]"

[illegible]

"તો તો પછી છગનને તમે રજા આપો–તમારે રજા આપવી જોઈએ."

"પણ એ ભાવના એટલી બધી તો નથી જાગૃત થઈ કે મારી જમણી ભુજા સમાન મારા પ્રિયબંધુને સાધુ થવા દઉં."

ભાઈ! તમારી વાત સાચી છે. દુનિયામાં મોહજાળ બહુ મોટી છે તે તો તમે સમજો છો ને!

"ગોડીદાસભાઈ, હું સમજું છું, પણ કરું શું!"

"કેમ શું કરૂં! તમે જુઓ છો કે તમે મારો છગન! મારો છગન! કરતા ફરો છો. છગનને તમારી પડી નથી. તમને છગનનું રટણ છે, છગનને તેના સ્વાર્થનું—મુક્તિનું છે. આ દશામાં મોહ રાખીને શું કરશો? કર્મબંધન સિવાય તમારા હાથમાં આવશે શું? હું તો કહું છું તમે મિથ્યા મોહને છોડો અને છગનને તેની મનોકામના પૂર્ણ કરવામાં તમે સહાયભૂત થાઓ. હવે રાત બહુ ગઈ છે. તમે આરામ કરો."

ખીમચંદભાઇના મનમાં ગોડીદાસભાઇના વિચારોએ ઉથલપાથલ મચાવી મૂકી. ઊંઘ તો નસીબમાં નહોતી, મનમાં દ્વંદ્વયુદ્ધ ઊભું થયું. "છગન તો હવે ઘેર જવા તૈયાર નહોતો. મન છગનને દીક્ષાની આજ્ઞા દેવા માનતું નહોતું. જબરદસ્તી પણ ક્યાંસુધી થઈ શકે?"

છેવટે ખીમચંદભાઈના મોહનો પડદો તૂટી ગયો. હૃદય-પરિવર્તન થઈ ગયું. તેમને આજે સંસાર વિશાળ દેખાયો. કસ્તુરીની દલાલીની વાત એમને હૈયે વસી ગઈ.

પસાર થયો છે તેથી તારી દ્રઢતા હું જાણું છું, પણ છતાં કોઈ એવું કામ ન કરી બેસતો જેથી ગુરુ અને પિતાને કલંક લાગે. હમેશાં ગુરુ મહારાજની આજ્ઞામાં રહેજે અને ધર્મસેવા કરી શાસનનો ઉદ્યોત કરજે."

"વડીલબંધુ! આપના આશીર્વાદથી મારો ઉત્સાહ કોઈ દિવસ મંદ પડશે જ નહિ. મેં તમને વારંવાર ઘણું કષ્ટ પહોંચાડયું છે, તો તે માફ કરશો." છગનભાઈએ મોટાભાઈની પગરજ શિર પર ચઢાવતાં કહ્યું.

ખીમચંદભાઇએ એકવાર ફરી છગનભાઇને છાતીએ લગાવ્યો અને છગનને છગનના નામથી હમેશને માટે વિદાય આપી.

આચાર્યશ્રી તથા મુનિમંડળને વંદના કરી, આગેવાન સજ્જનોનો આભાર માન્યો અને જતાં જતાં પારેખ મોહનભાઈ ટોકરશીને કહેતા ગયાઃ "શેઠ! હું તો સાધારણ માણસ છું. પણ મારી નજીવી ભેટ આપ સ્વીકારો. હું ઘણું કરીને તો દીક્ષાપ્રસંગે પહોંચીશ પણ કાર્યવશ ન આવી શકયો તો તે રકમ આપ યોગ્ય લાગે ત્યાં વાપરશો."

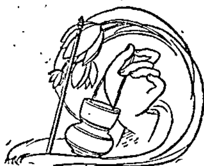
ખીમચંદભાઈ વડોદરા ચાલ્યા ગયા. દીક્ષાના સમયે ન પહોંચી શકયા. દીક્ષાની તૈયારી ચાલી. રાધનપુર આખામાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. છગનભાઈને ભોજનના નિમંત્રણ ઉપર નિમંત્રણ આવવા લાગ્યાં. બધા તેમનું રૂડું આતિથ્ય કરવા લાગ્યા. મહિનોદિવસ તો દીક્ષાના વરઘોડા નીકળ્યા. છેવટે એ અમૃત ચોઘડિયું આવી પહોંચ્યું. મુક્તિરમણીને વરવાને કહૈયા કુંવર ઠાઠમાઠપૂર્વક વરઘોડે ચડ્યા.

આજસુધી જે બંધુપ્રેમની પાછળ મોહાંધતા હતી તે સરી પડી. જગતના કરોડો માણસો મોહરૂપી મદિરામાં ઉન્મત્ત પાગલ થઈ રહ્યા છે અને તેની પાછળ જીવનના ધ્યેયમાં ઉચ્ચ ધ્યેયને ભૂલી જાય છે; તે છગને વર્ષો પહેલાં સમજેલું સત્ય આજે તેમને સમજાયું. આજેજ તેઓ સ્પષ્ટ જાણી શક્યા કે છગનભાઈનો જીવાત્મા ઉચ્ચતમ કોટિનો છે. તે મારા જેવા રંકનું રત્ન છે, ઘરમાં પડી રહેવા તે સર્જાયું નથી.

તેની ભાવના મહાન છે. ઘર નહિ, કુટુંબ નહિ, કોમ નહિ, ગામ નહિ, નગર નહિ, પણ જગતના બધા મનુષ્યે, [illegible] નહિ પણ જગતના પ્રાણી માત્રના કલ્યાણ માટે એ મહાન આત્મા [illegible] ત્યાં નિમિત્તરૂપે [illegible] [illegible] તેનું કુટુંબ તેનુ ઘર છે. [illegible]

[illegible]

[illegible]



અમૃત–ચોઘડિયું

[૧૧]

"કોણ એ !" અવાજ થતાં જ ગોડીદાસભાઈ
ગી ઊઠ્યા.

"એ તો હું ખીમચંદ !"

"ખીમચંદભાઈ ! કેમ ઊંઘ ન આવી !"

"ઊંઘ ક્યાંથી આવે ગોડીદાસભાઈ! તમે મારું મન
રી લીધું. વિચારની પરંપરા ચાલી. મોહરાજનો પંજો
એવો સખત કે તેમાંથી છૂટાય નહિ પણ તમારી વાણીની
અસર પણ અજબ થઈ. ગુરુદેવની કૃપા મારા પર વરસી,
મારા બાંધવવીર છગનની મહત્વાકાંક્ષા મારા મનમાં વસી
ગઈ અને મોહ ગયો તે ગયો જ. હું આપનો ઉપકાર માનું
છું, આપે જ મને બુઝવ્યો."

આજનો દિવસ જીવનનો મંગળમય દિવસ હતો. આજની રાત્રિ આનંદરાત્રિ હતી. ભવિષ્યના જીવનના અનેક અભિલાષો, અનેક મહત્ત્વાકાંક્ષાઓ, અનેક કાર્યો, અનેક ઉદયનો, અનેક સોણલાં આજે લાધ્યાં. મધુર મધુર સ્વપ્ન ઉતરી આવ્યાં. ત્રિલોકનું રાજ્ય મેળવવા જેટલો હર્ષ મોં ઉપર તરી આવ્યો.

આચાર્યશ્રી પોતાની પાસે સૂતેલા નૂતન બાળમુનિના હસુ હસુ થતા પ્રફુલ્લ ચહેરાને સ્મિત વદને નીહાળી રહ્યા. અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા.

સંવત ૧૯૪૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૩ નો મંગળમય સ ખરેખર અમૃત ચોઘડિયું હતું.

પવિત્ર કર્યું. અહીંથી અમદાવાદ તરફ વિહાર કર્યો. રસ્તામાં માંડળમાં ખીમચંદભાઈ સહકુટુંબ દર્શનાર્થે આવ્યા.

"ગુરુદેવ ! મથ્થેણ વંદામિ."

"ધર્મલાભ! ઓહો ખીમચંદભાઈ આવ્યા કે? ચાલો બહુ સારું કર્યું. વલ્લભ ! મોટાભાઈ આવ્યા છે."

"જી આવ્યો !"

"મથ્થેણ વંદામિ." આખા કુટુંબે વંદન કર્યું.

"ધર્મલાભ !"

"કેમ ખીમચંદભાઈ! દીક્ષા અવસરે ન આવી શક્યા કે! આવ્યા હોત તો બહુ આનંદ થાત. રાધનપુરના શ્રીસંઘે દીક્ષા મહોત્સવ બહુ જ ધામધૂમથી કર્યો હતો." આચાર્યશ્રીએ ખીમચંદભાઈને દીક્ષાના આનંદ ઉત્સવની વાત કરી.

"સાહેબ ! ઘણું પહોંચવું હતું પણ દરબારી કામને લીધે છેક છેલ્લી ઘડીએ રોકાઈ જવું પડયું."

"જુઓ ! વલ્લભની કશા ચિંતા ન કરશો. તે તો મારો લાડકો શિષ્ય છે."

"સાહેબ ! આપના ચરણમાં શું દુ:ખ હોય. અમે તો આપને સોંપ્યો છે."

"બહુ જ અભ્યાસી છે. બુદ્ધિ પણ તેજ છે અને મેં તો આજથી જ મારો રહસ્યમંત્રી બનાવી દીધો છે. એક દિવસે તે બહુ ઉચ્ચ સ્થાન મેળવશે."

જીવનમાં [illegible] નામી જનતા ભાઈને ધમાકે ધમકી [illegible] તે સેવા તે ધર્મપ્રેમી બન્યા કે આખી રાત્રે [illegible] માટે રાજપુરીથી રજા આપી.

જે જીવ ઉચ્ચજીવન [illegible] અભિલાષ રાખે છે, જે આત્મા ઉચ્ચ આદર્શ [illegible] હોય છે, જે મનુષ્ય જગતના કલ્યાણની [illegible] હોય છે તેને અનેક મુશ્કેલીઓ [illegible] આવે છે, તેમ તેની અગ્નિપરીક્ષા હોય છે [illegible] પુરુષ અને [illegible] સાધનામાં [illegible] વિઘ્ન [illegible] હોય છે [illegible] ભિન્ન હોય છે.

"કૃપાળુ! સાધુમાર્ગ બહુજ વિકટ છે. તલવારની ધાર સમાન છે. ભલભલા એ માર્ગ ચાતરી શાસનની હેલના કરાવે છે." ખીમચંદભાઈએ શંકા કરી.

"ખીમચંદભાઈ! મગમાં કોરડુ નથી હોતા? તેમ કોઈ હોય. પણ તમારો વલ્લભ તો કુળરત્ન થશે. મારો પટ્ટધર થશે." આચાર્યશ્રીએ ભવિષ્યવાણી કહી.

"સાહેબ! સુખશાતામાં રહેશો. ગુરુદેવના ચરણ છોડશો નહિ. સુખશાતાનો પત્ર લખતા રહેશો. કોઈ વસ્તુનો ખપ હોય તો જરૂર જણાવશો. અમે આજે સાંજે જવાના છીએ. મથ્થેણ વંદામિ." ખીમચંદભાઈએ રજા લેતાં વિનંતિ કરી.

"ધર્મલાભ! મને અહીં ખૂબ જ આનંદ છે. બધા મારા તરફ ખૂબ મમતા રાખે છે. ગુરુદેવની તો મારા પર પૂર્ણ કૃપા છે. આપ સૌ સુખેથી જશો. મારી તલમાત્ર ચિંતા ન કરશો. જે વસ્તુની જરૂર પડે છે તે ગુરુકૃપાથી મળી રહે છે. કાર્યવશ પત્ર ન લખાય તો ચિંતા ન કરશો. વડોદરામાં જે યાદ કરે તે બધાને ધર્મલાભ કહેશો." મહારાજશ્રીએ ખીમચંદભાઈને નિશ્ચિંત કર્યો.

કુદરતની કેવી રચના છે! હજી ગઈ કાલે મોટાભાઈના ચરણમાં પોતાનું શિર મૂક્યું હતું, તે મોટાભાઈ પોતાની મોટાઈ ભૂલી ગયા ને નાનાભાઈના ચરણમાં વંદણા કરી. જે ભાઈ ગઈ કાલે પોતાના લઘુ બંધુને કુળની મોટાઈની દ્રષ્ટિએ સાધુ થવા નહોતા દેતા, ભાઈને કેદી

'ખામેમિ સવ્વે જીવા' કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં મુનિરાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ ઊડી ગયો. નશ્વરદેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૯૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૮૯૦ ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે બીજે દિવસે ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાજાં વગાડવાની કોઈને રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.

આઠ દિવસના ઉજાગરા તો હતા. ગુરુસેવામાં ખડે પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી ગઈ. ગુરુ એકાએક પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી પણ ન કરી. ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિરાજોએ ઘણુંએ સમજાવ્યા પણ ગુરુનો વિરહકાળ કેમ ભૂલ્યો ભૂલાય ?

"વલ્લભ ! તમે કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુદેવનું સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો દયાસાગર આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણાં તો તમે અહીં રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાસું કરીએ અને ચોમાસું પૂર્ણ કરી આપણે બધા ગુરુદેવને ભેટશું." શ્રીકમલવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ સમજાવ્યા.

જીવનમાં રાખતા, વારંવાર નાસી જતા ભાઈને પમાડે
પકડી લાવતા, તે એવા તો ધર્મપ્રેમી બન્યા કે આખી
રાત્રે ગુરુને જગાડી દીક્ષા માટે રાજીખુશીથી રજા આપી

જે જીવ ઉચ્ચજીવન માટે અભિલાષ રાખે છે, કે
આત્મા ઉચ્ચ આદર્શ માટે સર્જાયેલ હોય છે, જે મનુષ્ય
જગતના કલ્યાણની સાધના માટે આવ્યો હોય છે તેને
અનેક મુશ્કેલીઓ તો કસોટી રૂપે આવે છે, તેમ
તેની અગ્નિપરીક્ષા હોય છે. પણ જે પ્રભાવી-પુરુષ અને
તેની સાધનામાં મક્કમ થાય છે. કુદરતનો નિય
સહજ એ કામ કરે છે. કર્મનાં લેખાં ગણ સમયે મન
ભિન્ન રહે છે.

"કૃપાનાથ ! બોલાવું ! આપ ફરમાવો તો હમણાં જ બોલાવી લાવું." એક ગૃહસ્થે ઉત્સૂકતા બતાવી.

"ભલે ! બોલાવી લાવો. અત્યારે જ નિર્ણય કરી લઈએ." આચાર્યશ્રીએ આજ્ઞા આપી.

"ગુરુદેવ ! મથ્થેણ વંદામિ. આપ દયાળુની શી આજ્ઞા છે ?" પાંચે ભાઈઓએ આચાર્ય પાસે આવી વિનયથી પૂછ્યું.

"ભાગ્યશાળીઓ ! પાલણપુર શ્રીસંઘના આગેવાનોની ભાવના છે કે તમારી દીક્ષા અહીં જ થાય. દીક્ષાનો ઉત્સવ કરવાની શ્રી સંઘની તીવ્ર ઇચ્છા છે. વળી તમે પણ ઘણા સમયથી તેજ ભાવના સેવો છો. તમારી બધી રીતે અનુકૂળતા હોય તો જ હા પાડજો." આચાર્યશ્રીએ પરીક્ષા કરવા પ્રશ્ન કર્યો.

"કૃપાસિંધુ ! અમે તો અત્યંત ઉત્સૂક છીએ. અમે તો તે મંગળ ઘડીની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ. આપશ્રી હવે વિલંબ ન કરો. અમને જુદા ન રાખો." ગળગળા થઈ પાંચેએ વિનંતિ કરી.

"જહાસુખમ્ ! તમારી ભાવનાઓ સિદ્ધ થાઓ. તમે ખુશીથી તૈયારી કરો. પાંચે ભાઈઓની દીક્ષા અહીંજ થશે."

સંઘમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. દીક્ષા મહોત્સવની તૈયારી થવા લાગી. દીક્ષાનો વરઘોડો ઠાઠમાઠથી નીકળ્યો. આખું પાલણપુર પાંચ ભવ્ય જીવોને જોવાને

'ખામેમિ સવ્વે જીવા' કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં મુનિરાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ ઊડી ગયો. નશ્વરદેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૯૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૮૯૦ ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે બીજે દિવસે ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાજાં વગાડવાની કોઈને રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.

આઠ દિવસના ઉજાગરા તો હતા. ગુરુસેવામાં ખડે પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી ગઈ. ગુરુ એકાએક પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી પણ ન કરી. ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિરાજોએ ઘણુંએ સમજાવ્યા પણ ગુરુનો વિરહકાળ કેમ ભૂલ્યો ભૂલાય?

"વલ્લભ! તમે કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુદેવનું સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો દયાસાગર આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણાં તો તમે અહીં રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાસું કરીએ અને ચોમાસું પૂર્ણ કરી આપણે બધા ગુરુદેવને ભેટશું." શ્રીકમલવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ સમજાવ્યા.

હશે તો બધું ય થશે. હું તો આપ બન્નેનો દાસાનુદાસ સેવક છું.”

માંડલથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી સૂરિજી મહારાજની સાથે અમદાવાદ પધાર્યા. શ્રી સૂરિજી મહારાજની આંખોમાં મોતિયા આવી ગયાં હતાં તેને માટે થોડો વખત અમદાવાદ રહેવું પડયું. અમદાવાદથી વિહાર કરી મહેસાણા આવ્યા, આપણા ચરિત્રનાયકનું બીજું ચાતુર્માસ (૧૯૪૫) મહેસાણામાં થયું. અહીં ડૉ. રૂડૅાલ્ફના પત્રો આવતા અને આચાર્યશ્રી તેમના પ્રશ્નોના જવાબ લખીને તેની સારા અક્ષરે નકલ કરવા આપણા ચરિત્રનાયકને આપતા. એમ તો વર્ષોથી આચાર્યશ્રીના રહસ્યમંત્રીનું કામ તેઓજ કરતા હતા. અભ્યાસ પણ થોડો થોડો ચાલતો હતો પણ મુખ્યત્વે આખો દિવસ કામમાં રોકાયેલા રહેતા.

એવામાં ચાર સજ્જન દીક્ષાની અભિલાષાથી આચાર્યશ્રી પાસે આવ્યા. આચાર્યશ્રીએ પોતાના સિદ્ધાંત પ્રમાણે તેઓને અભ્યાસ કરવા સૂચના કરી અને એ અભ્યાસ કરાવવાનું કામ આપણા ચરિત્રનાયકના શિરે આવ્યું. આ રીતે આપણા ચરિત્રનાયક નાની ઉંમરમાં પોતાની બુદ્ધિશક્તિ, કાર્યદક્ષતા અને વિનમ્રતાને લીધે વ્યવહારથી નહિ પણ નિશ્ચય રીતે ઉપાધ્યાય બન્યા.

આટલું બધું જવાબદારીનું કામ હોવા છતાં વૃદ્ધ મુનિરાજશ્રી પ્રમોદવિજયજી મહારાજ તથા મુનિ મહારાજશ્રી અમરવિજયજી મહારાજ પાસેથી ચંદ્રિકા ઉત્તરાર્ધના

ગોચરી પણ રહી જતી. બન્ને મુનિરાજો તેમનો હૃદય-
ાર ઓછો કરવા પ્રયત્ન કરતા અને ક્ષણભર શાંતિ જણાતી.
ણ ગુરુદેવના દર્શન થતાં જ હૃદય ઉછળ્યું. ગુરુવર્ય યાદ
આવી ગયા. તેમને સંભાળી સાજા સારા ગુરુદેવના સમક્ષ
લાવવાને બદલે, દિલ્હીમાં જ મૂકીને આવવું પડ્યું. ગુરુદેવ
શું કહેશે ? ગુરુવર્ય હવે ક્યાં મળશે ? એક પછી એક વિચારો
ઉભરાયા અને હૃદય હાથ ન રહ્યું. ગુરુદેવના ચરણમાં ઢળી
પડયા. ભારે કરુણ દ્રશ્ય બની ગયું. ગુરુ–વિરહનું કેવું અસહ્ય
દુઃખ હતું ?

અંબાલા છાવણીથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી અંબાલા
શહેરમાં પધાર્યા. શ્રી સંઘે આચાર્યશ્રીનો ધામધૂમપૂર્વક
પ્રવેશ કરાવ્યો. આ વખતે ઘણા વર્ષે આચાર્યશ્રી પંજાબ-
માં પધાર્યા હોવાથી પંજાબના શહેર શહેર અને ગામ
ગામથી સ્ત્રીપુરુષો દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. આચાર્યશ્રીની
સાથે આ વખતે પંદર મુનિમહારાજો હતા. ૧ શ્રી કુમુદવિ-
જયજી મહારાજ ૨ શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ ૩ શ્રી
કેશળવિજયજી મહારાજ ૪ શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ ૫
શ્રી ઉદ્યોતવિજયજી મહારાજ ૬ શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ
૭ શ્રી સુંદરવિજયજી મહારાજ ૮ શ્રી અમરવિજયજી મહા-
રાજ ૯ શ્રી માણેકવિજયજી મહારાજ ૧૦ આપણા ચરિત્ર-
નાયક ૧૧ શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ ૧૨ શ્રી શુભવિ-
જયજી મહારાજ ૧૩ શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજ ૧૪
શ્રી ભક્તિવિજયજી મહારાજ ૧૫ શ્રી રામવિજયજી મહારાજ.

આચાર્યશ્રીની સેવામાં દિવસો જવા લાગ્યા. આચા-

ક્રમ ગ્રંથોનું અધ્યયન કરી લીધું; અભ્યાસ માટેની કેવી ધગશ !

મહેસાણાથી વિહાર કરી શ્રી સૂરિજીની સાથે વાલમ, વીસનગર થઈને તારંગા જતાં ખેરાળુમાં પાલનપુરનિવાસી શ્રી મગનલાલભાઈ દીક્ષા લેવાની ભાવનાથી ગુરુજીને મળ્યા. તેમને પણ વલ્લભવિજયજી પાસે અભ્યાસ કરવા આજ્ઞા મળી. તારંગાજીની યાત્રા કરી વિહાર કરતાં કરતાં શ્રી પાલનપુર આવી પહોંચ્યા.

"ગુરુદેવ ! મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી પાસે [illegible] કોણ છે ?" એક દિવસ [illegible] આગેવાનોએ [illegible]

"[illegible] ગુજરાનવાલાના [illegible]" [illegible] આગેવાનોએ [illegible]

[illegible]

"ના તમે એકલા-અજાણ્યા છો તે હું જાણું છું, પણ મુનિ મહારાજ શ્રી કમળવિજયજી મહારાજ અહીં ચાતુર્માસ કરવાના છે. તેમનો તમને સારો સાથ મળશે. તમારી તેઓ ખૂબ સંભાળ રાખશે."

"પ્રભો! આપ સુખેથી પધારો. અમે આપને ભાઈજીની તબિયતના ખબર વારંવાર આપીશું. અમારાથી બનતી બધી સેવાસુશ્રુષા કરીશું." આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમતથી જવાબ આપ્યો.

આચાર્યશ્રી વિહાર કરી ગયા ને અહીં ભાઈજીની તબિયત બગડી. દિલ્હી શ્રીસંઘના આગેવાનો વાત સાંભળી, તરત જ ઉપાશ્રયે દોડી આવ્યા. દિલ્હી તો શું પણ આખા હિંદુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ એવા હકીમ **મહમૂદખાં**ને બોલાવી લાવ્યા. હકીમજીએ બનતા બધા ઉપાયો કર્યા પણ તબિયત વિશેષ ખરાબ થતી ગઈ. આપણા ચરિત્રનાયક તો રાતદિન ગુરુસેવામાં અખંડ સેવાભાવે લીન થઈ ગયા હતા. આરામનું તો નામ નહોતું, પણ કદી કદી ગોચરી પણ ભૂલી જતા. શ્રી મોતીવિજયજી અને શ્રી શુભવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ભાઈજીની ભારે સેવા કરી. દિલ્હીના સંઘે તો ગુરુવર્યની સેવાભક્તિ, ઔષધ-વૈદ્ય-વગેરેમાં કદી કમીના ન રાખી. પાલીમાં એક યતીના ઇલાજથી પહેલાં આરામ થયેલો. તેમને પાલીથી ખાસ તાર કરી બોલાવવામાં આવ્યા.

"મહારાજશ્રી! મેં ગુરુજીને બરાબર તપાસ્યા છે. પાલીમાં તો તેમને આરામ પણ થયો હતો. આજે તો

તો ગોચરી પણ રહી જતી. બન્ને મુનિરાજો તેમનો હૃદય-ભાર ઓછો કરવા પ્રયત્ન કરતા અને ક્ષણભર શાંતિ જણાતી. પણ ગુરુદેવના દર્શન થતાં જ હૃદય ઉછળ્યું. ગુરુવર્ય યાદ આવી ગયા. તેમને સંભાળી સાજા સારા ગુરુદેવના સમક્ષ લાવવાને બદલે, દિલ્હીમાં જ મૂકીને આવવું પડ્યું. ગુરુદેવ શું કહેશે? ગુરુવર્ય હવે કયાં મળશે? એક પછી એક વિચારો ઉભરાયા અને હૃદય હાથ ન રહ્યું. ગુરુદેવના ચરણમાં ઢળી પડ્યા. ભારે કરુણ દ્રશ્ય બની ગયું. ગુરુ–વિરહનું કેવું અસહ્ય દુઃખ હતું?

અંબાલા છાવણીથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી અંબાલા શહેરમાં પધાર્યા. શ્રી સંઘે આચાર્યશ્રીનો ધામધૂમપૂર્વક પ્રવેશ કરાવ્યો. આ વખતે ઘણા વર્ષે આચાર્યશ્રી પંજાબમાં પધાર્યા હોવાથી પંજાબના શહેર શહેર અને ગામ ગામથી સ્ત્રીપુરુષો દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. આચાર્યશ્રીની સાથે આ વખતે પંદર મુનિમહારાજો હતા. ૧ શ્રી કુમુદવિજયજી મહારાજ ૨ શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ ૩ શ્રી કેશળવિજયજી મહારાજ ૪ શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ ૫ શ્રી ઉદ્યોતવિજયજી મહારાજ ૬ શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ ૭ શ્રી સુંદરવિજયજી મહારાજ ૮ શ્રી અમરવિજયજી મહારાજ ૯ શ્રી માણેકવિજયજી મહારાજ ૧૦ આપણા ચરિત્રનાયક ૧૧ શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ ૧૨ શ્રી ગુણવિજયજી મહારાજ ૧૩ શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજ ૧૪ શ્રી બક્ષિવિજયજી મહારાજ ૧૫ શ્રી રામવિજયજી મહારાજ.

આચાર્યશ્રીની સેવામાં દિવસો જવા લાગ્યા. આચા-

તો ગોચરી પણ રહી જતી. બન્ને મુનિરાજો તેમનો હૃદય-ભાર ઓછો કરવા પ્રયત્ન કરતા અને ક્ષણભર શાંતિ જણાતી. પણ ગુરુદેવના દર્શન થતાં જ હૃદય ઉછળ્યું. ગુરુવર્ય યાદ આવી ગયા. તેમને સંભાળી સાજા સારા ગુરુદેવના સમક્ષ લાવવાને બદલે, દિલ્હીમાં જ મૂકીને આવવું પડયું. ગુરુદેવ શું કહેશે ? ગુરુવર્ય હવે કયાં મળશે ? એક પછી એક વિચારો ઉભરાયા અને હૃદય હાથ ન રહ્યું. ગુરુદેવના ચરણમાં ઢળી પડયા. ભારે કરુણ દ્રશ્ય બની ગયું. ગુરુ-વિરહનું કેવું અસહ્ય દુઃખ હતું ?

અંબાલા છાવણીથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી અંબાલા શહેરમાં પધાર્યા. શ્રી સંઘે આચાર્યશ્રીનો ધામધૂમપૂર્વક પ્રવેશ કરાવ્યો. આ વખતે ઘણા વર્ષે આચાર્યશ્રી પંજાબમાં પધાર્યા હોવાથી પંજાબના શહેર શહેર અને ગામ ગામથી સ્ત્રીપુરુષો દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. આચાર્યશ્રીની સાથે આ વખતે પંદર મુનિમહારાજો હતા. ૧ શ્રી કુમુદવિજયજી મહારાજ ૨ શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ ૩ શ્રી કેશરવિજયજી મહારાજ ૪ શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ ૫ શ્રી ઉદ્યોતવિજયજી મહારાજ ૬ શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ ૭ શ્રી સુંદરવિજયજી મહારાજ ૮ શ્રી અમરવિજયજી મહારાજ ૯ શ્રી માણેકવિજયજી મહારાજ ૧૦ આપણા ચરિત્રનાયક ૧૧ શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ ૧૨ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ ૧૩ શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજ ૧૪ શ્રી ભક્તિવિજયજી મહારાજ ૧૫ શ્રી રામવિજયજી મહારાજ.

આચાર્યશ્રીની સેવામાં દિવસો જવા લાગ્યા. આચા-

શ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના નામની દીક્ષા આપી. આ તેમના પ્રથમ શિષ્ય. પ્રથમ શિષ્યમાં વિવેક મળ્યા. કેવું મંગળ શુકન !

પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા પધાર્યા. અહીં સં. ૧૯૪૮ ના માગશર સુદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિષ્ઠા તથા ભરૂચનિવાસી પરમ શ્રદ્ધાળુ, પરમભકત ધર્માત્મા શેઠ શ્રી અનુપચંદ મલુકચંદ કેટલીક સ્ફટિકની મૂર્તિઓ લાવ્યા હતા, તેની અંજનશલાકા કરાવી.

આચાર્ય મહારાજ તો જાણતા હતા કે મારો વલ્લભ (વિજયજી) જ પંજાબની રક્ષા કરશે, તેથી પ્રત્યેક કાર્યમાં તેમને તાલીમ આપતા હતા. આ પ્રતિષ્ઠા તથા અંજન-શલાકાની બધી વિધિ આચાર્યશ્રીની પ્રેરણા પ્રમાણે આપણા ચરિત્રનાયકે કરાવી.

આ પ્રતિષ્ઠાઉત્સવ પછી આચાર્યશ્રી હુશિયારપુર પધાર્યા. અહીં પણ લાલા ગુજ્જરમલજીના બનાવેલા જિન-મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આપણા ચરિત્રનાયકને કેટલાક સાધુઓની સાથે પટ્ટી મોકલ્યા, જેથી તેમનો અધૂરો અભ્યાસ આગળ ચાલે. પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને હુશિયારપુર બોલાવ્યા અને પ્રતિષ્ઠાની બધી ક્રિયાવિધિમાં આચાર્યશ્રીને હાર્દિક સહકાર આપ્યો. આ વખતે આચાર્યશ્રીજીની સાથે ૨૮ મુનિમહારાજો હતા.

પંજાબ શ્રીસંઘના આગેવાન ગણાતા લાલા ગુજ્જર-મલજી તથા લાલા નત્થૂમલજીની આગ્રહ વિનંતિથી તેમજ હોશિયારપુરના શ્રીસંઘની ઈચ્છાથી આચાર્યશ્રીને હુશિયાર-



અભ્યાસ અને તાલીમ

[illegible]

"શ્રીજી! મેં દીપિકા વાંચ્યા પછી એક તેનો જવાબ તૈયાર કર્યો છે. લગભગ તેના બધા આક્ષેપોનો તેમાં સચોટ જવાબ આવી જાય છે. આપશ્રી જરા ફુરસદ મેળવી જોઈ જશો ?"

"શાબાશ! શાબાશ! મારા વલ્લભ! તું આવો ચતુર અને બુદ્ધિશાળી હઈશ, તે આજેજ જાણ્યું. જવાબ પણ તૈયાર કરી લીધો. શું નામ રાખ્યું છે ભાઈ!"

"ગુરુદેવ! મેં તો વિચિત્ર નામ રાખ્યું છે. આપની મંજુરી મળે તો 'ગપ્પ દીપિકાસમીર' નામ રાખવું છે."

"વાહ ભાઈ વાહ, નામ પણ ઠીક શોધી કાઢયું."

ચરિત્રનાયકની આ સૌથી પહેલી બાળ-રચના. પણ એ પ્રથમ રચનામાં વિદુષી ગણાતાં સાધ્વી પાર્વતીજીની બધી દલીલોના જડબાતોડ જવાબો હતા. એકેએક આક્ષેપની સમાલોચના બહુજ બુદ્ધિપૂર્વક કરવામાં આવી હતી. સૂત્રના આધારો ટાંકી પુસ્તકને સમૃદ્ધ બનાવ્યું હતું.

અહીંથી આચાર્યશ્રીએ લુધિયાના તરફ વિહાર કર્યો. અહીં સંઘની પ્રાર્થનાથી મુનિમહારાજશ્રી ઉદ્યોતવિજયજી, મુનિમહારાજશ્રી સુંદરવિજયજી મહારાજ આદિ સાધુઓને ત્યાં ચોમાસું કરવાની આજ્ઞા આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના મોટા ગુરુભાઈ મુનિમહારાજશ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજ કારણવશ ભાઈજી મહારાજના (હરખવિજયજી) સ્વર્ગારોહણ પહેલાં દિલ્હીથી પંજાબ આવ્યા હતા. અહીં બન્ને મળ્યા. આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાના ત્રણે ગુરુભાઈઓની સલાહ લઈ, આચાર્યશ્રીને પ્રાર્થના કરી કે આપની આજ્ઞા હોય તો

બહારીમાં કશું નહિ બને. પણ કરવું શું? વિદ્વાનો મળે નહિ, મળે તો થોડા દિવસમાં ચાલ્યા જાય:

આ વખતે એક નવીન તક પ્રાપ્ત થઈ. મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પાસે ભાવનગરના ધર્મનિષ્ઠ વિદ્વાન આગેવાન શ્રી કુંવરજીભાઈનો પત્ર આવ્યો. તેમાં જણાવેલું કે "મકસૂદાબાદ નિવાસી બાબુ બુદ્ધિસિંહજી દુધેડિયાએ પાલીતાણામાં એક સંસ્કૃત પાઠશાળા ખોલી છે. જે મુનિરાજ અધ્યયન કરવા ઇચ્છે તેને માટે બહુ જ સારી વ્યવસ્થા છે. સારા પંડિતોની પણ વ્યવસ્થા છે, માટે જે મુનિરાજોને આ પાઠશાળાનો લાભ લેવો હોય, તેને આપશ્રી પ્રેરણા કરશો. જો આપશ્રી મને જણાવશો તો હું જાતે ત્યાં જઈને યથાશક્તિ બધી વ્યવસ્થા કરી કરાવી આપીશ."

તક તો સાંપડી હતી, પણ બીજી તરફ એક મોટો કર્તવ્યભાર પણ ઉભો હતો. શું કરવું એની વિમાસણ ચાલુ આવીને ઊભી રહી.

આમાર્ગે આવેલી [illegible] અહીં લુધિયાનામાં ગુરુમહારાજશ્રી [illegible] વિજયજી મહારાજના નામથી જ્ઞાનભંડાર સ્થાપવાની [illegible] [illegible] ને માટે આનંદપૂર્વક આજ્ઞા આપી. [illegible] [illegible] ઉજમણી લુધિયાનામાં 'શ્રી [illegible] વિજય[illegible] [illegible]' નામથી એક પુસ્તકાલય ઉપાશ્રયમાં [illegible] [illegible] ને ભંડાર [illegible] [illegible]માં [illegible]માં [illegible]

[illegible]થી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી [illegible] [illegible] સં. ૧૯૮૮નું ચાતુર્માસ અહીં થયું. [illegible] [illegible] ચાતુર્માસ થયું. આ [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] ને માટે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

પોતે સર્જાયા હોય તેમ આચાર્યશ્રીના પ્રભાવશાળી અમૃત વરસતાં વ્યાખ્યાનો હંમેશાં ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતા. એકાદ બે ચોમાસા સિવાય લગભગ બધાં વ્યાખ્યાનો પોતે સાંભળ્યા છે, અને વ્યાખ્યાનશૈલી, દૃષ્ટાંતો, સમાલોચનાની દૃષ્ટિ તથા સમાજને રુચિકર થઈ પડે તેવા વિચારો અને તત્ત્વની ચર્ચા તેમણે એવાં તો ગ્રહણ કરી લીધાં કે જ્યારે જ્યારે તેઓ વ્યાખ્યાન આપે છે ત્યારે ખરેખર એ ગુરુદેવની વાણી અને શૈલીની યાદ આપે છે. ગુરુદેવના ભક્ત વૃદ્ધજનો આજે પણ કહે છે કે આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં ગુરુદેવનો સાક્ષાત વાસ છે.

મલેરકોટલાથી વિહાર કરી રાયકોટ, જગરાંવા થઈ જીરા થઇ પટ્ટી પધાર્યા. પટ્ટીના શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ માટે વિનતિ કરી અને આચાર્યશ્રીએ શ્રીસંઘનો ઉત્સાહ જોઇ, તે માટે પોતાની સંમતિ આપી ને ક્ષેત્રસ્પર્શના પ્રમાણે યથાયોગ્ય કરવા જણાવ્યું.

પટ્ટીમાં પં. ઉત્તમચંદ્રજી એક વયોવૃદ્ધ વિદ્વાન હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની પાસે ચંદ્રિકાનું વિવેચન શરૂ કર્યું. પંડિતજીની શૈલી સરળ તથા મનોગમ્ય હોવાથી આપશ્રીએ ચંદ્રિકાની પુનરાવૃત્તિ શરૂ કરી.

અહીંથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજની સાથે જંડિયાલાગુરૂમાં આવ્યા. અહીં એક નૈયાયિક પંડિત પાસે ન્યાયબોધિની તથા ચંદ્રોદય નામના બે ન્યાયના ગ્રંથોનું અધ્યયન કર્યું. આચાર્યશ્રી પણ કસૂર અમૃતસર થઈ અહીં પધાર્યા. અહીં આચાર્યશ્રીજીની પાસે

બદારીમાં કશું નહિ બને. પણ કરવું શું? વિદ્વાનો મળે નહિ, મળે તો થોડા દિવસમાં ચાલ્યા જાય.

આ વખતે એક નવીન તક પ્રાપ્ત થઈ. મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પાસે ભાવનગરના ધર્મનિષ્ઠ વિદ્વાન આગેવાન શ્રી કુંવરજીભાઈનો પત્ર આવ્યો. તેમાં જણાવેલું કે "મકસૂદાબાદ નિવાસી બાબુ બુદ્ધિસિંહજી દુધેડિયાએ પાલીતાણામાં એક સંસ્કૃત પાઠશાળા ખોલી છે. જે મુનિરાજ અધ્યયન કરવા ઈચ્છે તેને માટે બહુ જ સારી વ્યવસ્થા છે. સારા પંડિતોની પણ વ્યવસ્થા છે, માટે જે મુનિરાજોને આ પાઠશાળાનો લાભ લેવો હોય, તેને આપશ્રી પ્રેરણા કરશો. જો આપશ્રી મને જણાવશો તો હું જાતે ત્યાં જઈને યથાશક્તિ બધી વ્યવસ્થા કરી કરાવી આપીશ."

તક તો સાંપડી હતી, પણ બીજી તરફ એક મોટો કર્તવ્યભાર પણ ઉભો હતો. શું કરવું એની વિમાસણ ચાલુ આવીને ઊભી રહી.

શ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના નામની દીક્ષા આપી. આ તેમના પ્રથમ શિષ્ય. પ્રથમ શિષ્યમાં વિવેક મળ્યા. કેવું મંગળ શુકન !

પછીથી વિહાર કરી જીરા પધાર્યા. અહીં સં. ૧૯૪૮ ના માગશર સુદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિષ્ઠા તથા ભરૂચનિવાસી પરમ શ્રદ્ધાળુ, પરમભક્ત ધર્માત્મા શેઠ શ્રી અનુપચંદ મલુકચંદ કેટલીક સ્ફટિકની મૂર્તિઓ લાવ્યા હતા, તેની અંજનશલાકા કરાવી.

આચાર્ય મહારાજ તો જાણતા હતા કે મારો વલ્લભ (વિજયજી) જ પંજાબની રક્ષા કરશે, તેથી પ્રત્યેક કાર્યમાં તેમને તાલીમ આપતા હતા. આ પ્રતિષ્ઠા તથા અંજનશલાકાની બધી વિધિ આચાર્યશ્રીની પ્રેરણા પ્રમાણે આપણા ચરિત્રનાયકે કરાવી.

આ પ્રતિષ્ઠોત્સવ પછી આચાર્યશ્રી હુશિયારપુર પધાર્યા. અહીં પણ લાલા ગુજ્જરમલજીના બનાવેલા જિનમંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આપણા ચરિત્રનાયકને કેટલાક સાધુઓની સાથે પટ્ટી મોકલ્યા, જેથી તેમનો અધૂરો અભ્યાસ આગળ ચાલે. પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને હુશિયારપુર બોલાવ્યા અને પ્રતિષ્ઠાની બધી ક્રિયાવિધિમાં આચાર્યશ્રીને હાર્દિક સહકાર આપ્યો. આ વખતે આચાર્યશ્રીજીની સાથે ૨૮ મુનિમહારાજે હતા.

પંજાબ શ્રીસંઘના આગેવાન મણાના લાલા ગુજ્જરમલજી તથા લાલા નન્દમલજીની આગ્રહ વિનંતિથી તેમજ હુશિયારપુરના શ્રીસંઘની ઇચ્છાથી આચાર્યશ્રીને હુશિયાર-

ચલજીમાં એક પાઠશાળા થઈ છે. ત્યાં સાધુઓ માટે ઘણી સારી વ્યવસ્થા છે.”

“મહારાજશ્રી! એ તો બહુ સારી વાત છે. પણ હું અહીં, ને પાઠશાળા પાલીતાણામાં. શું થાય? જવું પણ કેમ અને ગુરુદેવની આજ્ઞા વિના જઈ પણ કેમ શકાય?” આપણા ચરિત્રનાયકે મુંઝવણ દર્શાવી.

“તમારી અભ્યાસની ઇચ્છા તો પ્રબળ છે. આચાર્યશ્રી પણ તે જાણે છે. મને લાગે છે તમને આજ્ઞા મળશે. હું પણ ગુરુદેવને લખીશ. તમારો વિચાર પાકો કરી લ્યો.”

“સાહેબ, મારે તો લાખ વાતે ત્યાં જવું છે. અભ્યાસ થતો હોય અને ગુરૂદેવની આજ્ઞા મળે તો પછી શું જોઈએ. આપશ્રી કૃપાદૃષ્ટિથી બે શબ્દો લખો તો કદાચ ગુરુદેવ આજ્ઞા આપે.”

“હું લખું છું, તમે પણ તમારી ઈચ્છાદર્શક પત્ર સાથે જ બીડો. હું માનું છું કે આચાર્યશ્રી જરૂર મંજૂરી આપશે.”

“તો તો ધનભાગ્ય મારાં! મારી અભ્યાસની તમન્ના તો એવી છે કે આજ્ઞા મળે તો બીજી જ ઘડીએ વિહાર કરું. સાથે કોઈ મુનિરાજ હોય તો જ એ સાહસ થઈ શકે.”

“ભાગ્યશાળી! આચાર્યશ્રીની સંમતિ તો આવવા દો, પછી બધી વ્યવસ્થા થઈ જશે.”

આચાર્યશ્રીને પત્ર લખવામાં આવ્યો. સાથે બીજા મુનિરાજોને પૂછવામાં આવ્યું તો મુનિરાજશ્રી રાજવિજયજી

શ્રી કમલવિજયજી મહારાજ સાથે આપે પણ શ્રીમાન સન્મતિનું અધ્યયન શરૂ કર્યું

જામનગરમાં પ્રતિષ્ઠા થવાની હતી. આચાર્યશ્રીના વરદ હસ્તે શ્રી અનંતનાથસ્વામીનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ થયો. વિ. સં. ૧૯૮૭ના વૈશાખ સુદી ૬ ને દિવસે સમારોહપૂર્વક [illegible] આચાર્યશ્રીની સાથે [illegible] વિધિપૂર્વક [illegible] તેમને [illegible] સાંભળવાનું મળ્યું.

[illegible] સં. ૧૯૮૭નું ચોમાસું [illegible]

શ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના નામની દીક્ષા આપી. આ તેમના પ્રથમ શિષ્ય. પ્રથમ શિષ્યમાં વિવેક મળ્યા. કેવું મંગળ શુકન !

પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા પધાર્યા. અહીં સં. ૧૯૪૮ ના માગશર સુદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિષ્ઠા તથા ભરૂચનિવાસી પરમ શ્રદ્ધાળુ, પરમભકત ધર્માત્મા શેઠ શ્રી અનુપચંદ મલુકચંદ કેટલીક સ્ફટિકની મૂર્તિઓ લાવ્યા હતા, તેની અંજનશલાકા કરાવી.

આચાર્ય મહારાજ તો જાણતા હતા કે મારો વલ્લભ (વિજયજી) જ પંજાબની રક્ષા કરશે, તેથી પ્રત્યેક કાર્યમાં તેમને તાલીમ આપતા હતા. આ પ્રતિષ્ઠા તથા અંજન-શલાકાની બધી વિધિ આચાર્યશ્રીની પ્રેરણા પ્રમાણે આપણા ચરિત્રનાયકે કરાવી.

આ પ્રતિષ્ઠાઉત્સવ પછી આચાર્યશ્રી હુશિયારપુર પધાર્યા. અહીં પણ લાલા ગુજ્જરમલજીના બનાવેલા જિન-મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આપણા ચરિત્રનાયકને કેટલાક સાધુઓની સાથે પટ્ટી મોકલ્યા, જેથી તેમનો અધૂરો અભ્યાસ આગળ ચાલે. પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને હુશિયારપુર બોલાવ્યા અને પ્રતિષ્ઠાની બધી ક્રિયાવિધિમાં આચાર્યશ્રીને હાર્દિક સહકાર આપ્યો. આ વખતે આચાર્યશ્રીજીની સાથે ૨૮ મુનિમહારાજે હતા.

પંજાબ શ્રીસંઘના આગેવાન ગણાતા લાલા ગુજ્જર-મલજી તથા લાલા નન્દુમલજીની સાગ્રહ વિનંતિથી તેમજ હોશિયારપુરના શ્રીસંઘની ઈચ્છાથી આચાર્યશ્રીને હુશિયાર-

પહેલાં પણ જ્યારે ઇચ્છા થાય ત્યારે અહીં પાછા આવી જવું. એ વાતનો ખ્યાલ રહે કે કદાચ બન્ને બાજુથી ન રહી જાઓ."

આપણા ચરિત્રનાયકને જલ્દી જવાની તાલાવેલી હતી. આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા તો હતી. વિશેષ રહસ્યનો વિચાર કરવા તો મન ના પાડતું હતું. આજ્ઞા છે, તો પછી જવુંજ. વળી હું વહેલો આવી જઈશ. આમ વિચાર કરી તૈયારી કરી લીધી.

"મથ્થેણ વંદામિ!" અમૃતસરના બેપાંચ આગેવાનો મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે તે વાત સાંભળી, મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી પાસે દોડી આવ્યા.

"ધર્મલાભ! કેમ લાલાજી!"

"સાહેબ અમે સાંભળ્યું છે કે મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે."

"હા! તમારી વાત સાચી છે. ગુરુદેવની આજ્ઞા પણ આવી ગઈ છે. પાલીતાણામાં એક પાઠશાળા છે, ત્યાં અભ્યાસ માટે સારૂં સાધન છે."

"સાહેબ! આચાર્ય મહારાજ પાલીતાણા જેટલે દૂર જવા મહારાજશ્રીને આજ્ઞા આપે તે અમારી સમજમાં આવતું નથી. ભવિષ્યના પંજાબના રક્ષકને ગુરુદેવ પોતાથી જુદા પાડે જ નહિને." આગેવાનોએ શંકા કરી.

"જુઓ! આ રહ્યો શ્રીજીનો પત્ર."

"સાહેબ! પત્ર તો છે પણ તેમાં આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા

જવાનું સૂચન છે.”

“એ તો હું પણ સમજું છું. હું જલ્દી આવવાનો વિચાર રાખીને જ જાઉં છું.”

“પણ સાહેબ! છેલ્લું વાકય તો સ્પષ્ટ છે કે ‘કદાચ બન્ને તરફથી રહી ન જાઓ.’ આ વાકયમાં શ્રીજી ચાહે છે કે તમે ત્યાં જશો પણ કદાચ અભ્યાસ પણ પૂરો નહિ થાય અને અહીં તો પછી કોણ જાણે કેવા સંજોગો ઊભા થાય. સાહેબ? અમે તો આપના હિતની દ્રષ્ટિએ આપને વિનંતિ કરીએ છીએ કે ગુરુચરણમાં રહેવું એજ આપને માટે શ્રેયસ્કર છે. પછી તો આપની જેવી મરજી.” લાલાજીએ રહસ્ય સમજાવ્યું.

“લાલાજી આપની વાત પણ વિચારવા જેવી છે. આપ ચિંતા ન કરો. હું અહીંથી શ્રીજીની પાસે જાઉં છું. ત્યાંથી ગુરૂદેવની આજ્ઞા લઈને પછી જ આગળ વિહાર કરીશું.” આપણા ચરિત્રનાયકને સંઘના આગેવાનોની દલીલ ગળે ઉતરી અને તેમણે ગુરુદેવની પાસે જવા વિચાર કર્યો.

અમૃતસરથી ત્રણે ગુરુબંધુઓ વિહાર કરવાના હતા. એટલામાં ત્યાંના વયોવૃદ્ધ ધર્મપ્રેમી સજ્જન લાલા બાગામલજી લોઢા આવ્યા.

“મહારાજશ્રી! આપ તો ભલે પધારો. ગુરુદેવ તો દયાસાગર છે. તે આપને આજ્ઞા આપી દેશે, પણ આ બૂઢાની વાત પણ યાદ રાખજો. આપ અંબાલાથી પેલી તરફ આ ચોમાસામાં તો નહિ પહોંચી શકો. મારી વાત ખોટી નીકળે તો હું સાચો ગુરુભક્ત નહિ.”

શ્રીએ એકાએક પ્રશ્ન કર્યો.

'પધારો કૃપાનાથ ! ઘણા વખતે બન્ને મળ્યા તેથી જરા વાતો કરીએ છીએ. વલ્લભવિજયજી તો આપશ્રીના ભારે કૃપાપાત્ર થઈ ગયા છે ને શું ? વિદ્વાન પણ થયા છે. જુઓને સાહેબ ! મારી સાથે પણ ઠીકઠીક ચર્ચા કરી શકે છે." શ્રી કાંતિવિજયજી તથા આપણા ચરિત્રનાયક વાતો કરતા ઊભા થઈ ગયા. આચાર્યશ્રીને વંદન કર્યું અને વિનયથી જવાબ આપ્યો.

"પણ મારા તૈયાર કરેલા વલ્લભને તમે ગૂજરાત ન ઉડાવી લઈ જતા. પંજાબને માટે મેં તેને તૈયાર કર્યો છે. મને તેને માટે બહુ જ મોટી આશા છે. " હસતાં હસતાં આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો."

કૃપાનાથ ! એમ કદી ન બને. એ તો આપના કૃપાપાત્ર છે. તેમના મન પર આપનો એવો જાદુ થઇ ગયો છે કે તે કોઇના ચળાવ્યા ચળે તેમ નથી. વળી ગુરુદેવ ! મને તો ખૂબ આનંદ થાય છે કે મારા દેશના અને મારા જ શહેરના એક ભાગ્યશાળી મુનિરત્ન આપના વિશ્વાસપાત્ર બન્યા છે અને એજ પંજાબના રક્ષક બનશે. " શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો.

"ભાઇ ! ગૂજરાતમાં મુનિરાજોનો તોટો નથી, પણ આ પંજાબની કોણ સંભાળ લયે. આવ્યો ત્યારથી તે મારા હૃદયમા જડાઈ ગયો છે અને ખરેખર તે સુપાત્ર છે. મારી પછી તેજ પંજાબની રક્ષા કરશે. તમે બધા તેને સાથ આપશોને ?" આચાર્યશ્રીએ મનની ભાવના વ્યક્ત કરી.

[illegible] વાત મનમાં રાખીને અધ્યયન માટે [illegible]
[illegible] નીકળ્યા.

[illegible] આ વખતે [illegible] ([illegible]
[illegible] પરિચિત થયા.

[illegible] એક દિવસ [illegible] આગળ રહી [illegible]
[illegible] કરી.

" [illegible]! મારે અધ્યયન માટે [illegible]
[illegible] "

[illegible]

શ્રીએ એકાએક પ્રશ્ન કર્યો.

'પધારો કૃપાનાથ ! ઘણા વખતે બન્ને મળ્યા તેથી જરા વાતો કરીએ છીએ. વલ્લભવિજયજી તો આપશ્રીના ભારે કૃપાપાત્ર થઈ ગયા છે ને શું ? વિદ્વાન પણ થયા છે. જુઓને સાહેબ ! મારી સાથે પણ ઠીકઠીક ચર્ચા કરી શકે છે." શ્રી કાંતિવિજયજી તથા આપણા ચરિત્રનાયક વાતો કરતા ઊભા થઈ ગયા. આચાર્યશ્રીને વંદન કર્યું અને વિનયથી જવાબ આપ્યો.

"પણ મારા તૈયાર કરેલા વલ્લભને તમે ગૂજરાત ન ઉડાવી લઈ જતા. પંજાબને માટે મેં તેને તૈયાર કર્યો છે. મને તેને માટે બહુ જ મોટી આશા છે." હસતાં હસતાં આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો."

કૃપાનાથ ! એમ કદી ન બને. એ તો આપના કૃપાપાત્ર છે. તેમના મન પર આપનો એવો જાદુ થઇ ગયો છે કે તે કોઇના ચળાવ્યા ચળે તેમ નથી. વળી ગુરુદેવ ! મને તો ખૂબ આનંદ થાય છે કે મારા દેશના અને મારા જ શહેરના એક ભાગ્યશાળી મુનિરત્ન આપના વિશ્વાસપાત્ર બન્યા છે અને એજ પંજાબના રક્ષક બનશે." શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો.

"ભાઇ ! ગૂજરાતમાં મુનિરાજોનો તોટો નથી, પણ આ પંજાબની ફોજ સંભાળ દયે. આવ્યો ત્યારથી તે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયો છે અને ખરેખર તે સુપાત્ર છે. મારી પછી તેજ પંજાબની રક્ષા કરશે. તમે બધા તેને સાથ આપશોને ?" આચાર્યશ્રીએ મનની ભાવના વ્યક્ત કરી.

[illegible] મુકી એમ ગુણીમાં ઠીક થઈ જાય તો ૮ દિવસમાં [illegible] પહોંચી જવું; તેમ વિચાર કર્યો, પણ [illegible] [illegible] ગુરૂનું [illegible] થતું નથી. વળી એક [illegible] ગુરૂદેવને પ્રાર્થના પત્ર લખ્યો કે " અહીં [illegible] [illegible] છે. અહીં વાતમાં [illegible] [illegible] તરફથી [illegible]. વળી અમારા [illegible] [illegible] તેમને અહીં [illegible] [illegible] અને પણ તેમને વિહાર કરવા દેશો નહિ. "

[illegible] તરફથી [illegible]

ચાતુર્માસમાં આપણા ચરિત્રનાયક ઉપર ગૂજરાતથી પણ પત્રો આવ્યા. ગૂજરાતમાં તેમના પાલીતાણા તરફના વિહારની વાત પહોંચી ગઈ હતી. ઘણાને તે માટે આનંદ થતો હતો, પણ કેટલાક અંગત હિતૈષી આત્મજનોને તો થોડું દુઃખ થયું. તેઓની તો માન્યતા હતી કે આપણા ચરિત્રનાયક ગુરુદેવના ચરણોમાં રહે અને તાલીમ મેળવે એ મોટામાં મોટો અભ્યાસ છે. ગૂજરાતમાં પાઠશાળાનું સાધન છે–પણ ગુરુસેવા અને તાલીમ પાસે તેની કશી કીંમત નથી.

વડોદરાના ધર્માત્મા શેઠ ગોકળભાઈ દુર્લભદાસ, મોટાભાઈશ્રી ખીમચંદભાઈ, ધર્મકાર્યમાં સહાયક ઝવેરી હીરાચંદભાઈ, ભરૂચના શેઠ અનોપચંદ મલુકચંદ, ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ તથા ધુળિયા (ખાનદેશ) ના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ આદિના પત્રો આવ્યા અને તે વાંચતાં આપણા ચરિત્રનાયકના વિચારોમાં ભારે પરિવર્તન થયું.

પોતે પણ આ માટે વિચારમગ્ન તો હતા જ. એક તરફ અધ્યયનની તમન્ના, બીજી તરફ ગુરુદેવની મમતા, તેઓશ્રીની તાલીમ અને તેમની ચરણસેવાનો લાભ. વળી પંજાબના ગામેગામના સંઘના આગેવાનોનો પંજાબ છોડીને નહિ જવાનો અનુરોધ. આ બધામાં ગૂજરાતના પત્રોએ ઉમેરો કર્યો.

ગૂજરાતના પત્રનો નમૂનો આ રહ્યો.

વડોદરા

"પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ.

ોાસુધિ તું સમજી લે." ગુરુએ પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી..

"આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય છે, ગુરુદેવ!" ષ્યે વિનય બતાવ્યો.

"વત્સ! સારાષ્ટ્ર અને ગુજરાતની સંસ્કારિતા, ધર્મ- ન, ભક્તિભાવ, સંસ્કૃતિ, આતિથ્ય અને સમૃદ્ધિની મારા સારી છાપ પડી છે. વીરભૂમિ પંજાબનાં પ્રેમ, વીરતા, ડગતા અને સરળતા તથા અનન્ય ગુરુભક્તિ પણ કેમ ાય? એ પ્રદેશોદ્ધારા જૈન સમાજનું કલ્યાણ સાધી શકાય મ મને સમજાય છે. તેમાં જ શાસનની શોભા છે." એ પોતાના ભાવ રજુ કર્યા.

"ગુરુદેવ! આપની વાત બરાબર છે. સમાજનું કલ્યાણ મહત્ત્વની વસ્તુ છે. પણ તે માટે શું શું કરવું આવશ્યક તેની ઝાંખી કરાવવા કૃપા કરશો?" શિષ્યે પ્રશ્ન કર્યો.

"ભાઈ! કાન્તિ અને શાન્તિ એ બે મંત્રો જો સમાજ ાબર ઝીલે તો ભવિષ્યના જગતમાં જૈનશાસનના અહિંસા ને સત્યનો ભારે વિજય થાય. મારું જીવન કેવું ક્રાન્તિમય પણ શાન્તિની મારી સાધના પણ તેટલી જ તીવ્ર છે."

"આપની ભાવી યોજના શી છે? કૃપાળુ!"

"બેટા! ગગનચુમ્બી મંદિરો શ્રદ્ધાનાં સૂચક થઈ ગયાં. મંદિરોને પૂજનારા પણ સુખી હોવા જોઈએને? પણ જ્ઞાન ા સુખશાન્તિ નથી. અનેક પ્રકારના વહેમો ને સિવાય ટ થવા મુશ્કેલ છે. જ્ઞાન એ પ્રકાશ છે. એટલે હવે મારું ય સરસ્વતી મંદિરો તરફ છે. એકપણ જૈન બાળક-બા- ા જ્ઞાનથી વંચિત ન રહે. ગામેગામ શહેરેશહેર વિદ્યાલયો

શ્રી અંબાલાલ વડોદરાથી લી. સેવક..........ના વંદણા અવધા[illegible] શોજી. આપ આ મુનિરાજ ગુજરાતમાં હશો. અત્રે દેવગુ[illegible] ધર્મના પ્રતાપે આનંદ છે. આપના ગુજરાત તરફ [illegible] સમાચાર સાંભળી આનંદ થયો છે, કારણ કે ઘણા વર્ષે [illegible] [illegible] ગુજરાતમાં પધારતાં થાય છે. ગુજરાતના બધા ગુ[illegible] [illegible] પણ આથી આનંદ થશે. પણ અમારા જેવા [illegible] [illegible] અનંત દુઃખ થશે. [illegible] [illegible] ગુણનિધિ પરમ [illegible] [illegible] ૧૯૮૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજ [illegible] [illegible]

[illegible]

આપવાં જોઈએ. ધાર્મિક શિક્ષણ અને ધાર્મિ[illegible]
નાહિનું વ્યવહારિક શિક્ષણ હોવું જોઈએ. જ્ઞાન [illegible]
નથી, તેમ ધર્મ વિના સંસ્કાર નથી."

"પ્રભો! આપુસમાજની ઉન્નતિ માટે આપ [illegible]

"પ્રિય! આપુસમાજમાં આજે શાસ્ત્રોના [illegible]
[illegible] પ્રેમ નથી. [illegible] પણ કોઈ[illegible]
[illegible] માટે [illegible] મહાન [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible]

આદિ કરી સંથારો કર્યો. લાખ લાખ વિચારો આવવા લાગ્યા. ઊંઘ તો ન આવી તે ન આવી. વિચારપરંપરા ચાલી.

અભ્યાસ તો કરવો છે. તો પછી પાલીતાણા જવું જોઈએ. એક ચોમાસું તો રસ્તામાં ગયું. હવે જતાં જતાં પણ વખત તો લાગશે. ગુરુદેવે જલ્દી પાછા આવવા તો કહ્યું છે, પણ ત્યાં જતાં જતાં રસ્તામાં બીજાં કાંઈ વિઘ્ન આવ્યાં તો ? હું જ કયાંક બિમારીનો ભોગ થઈ ગયો તો ? અરે પાલીતાણા પહોંચ્યો અને ગુરુદેવની માંદગીના સમાચાર આવ્યા તો, પછી ઊડીને પણ નહિ પહોંચાય. વિદ્યા વિના તો રહીશ પણ આચાર્યશ્રીની છત્રછાયા અને કૃપાદષ્ટિથી વંચિત રહીશ, વળી પંજાબ શ્રીસંઘ અને બધા ગુરુભક્તોની દષ્ટિએ તો ગુરુની આજ્ઞાભંગ કરવાનો દોષ પણ રહેશે. વળી આ શરીરનો પણ શો ભરોસો ? કોને ખબર હતી કે મુનિમહારાજશ્રી રાજવિજયજીની તબિયત આમ બગડશે અને અંબાલામાં રહેવાનું થશે ? સારું થયું કે હજી તો પંજાબની ભૂમિમાં છીએ અને ગુરુદેવ પણ દૂર નથી. પંજાબની ભૂમિ—પંજાબના લોકો—ગુરુદેવનો સંદેશ મને અહીં જ રાખવા ઈચ્છે છે. મારે તે શિરોધાર્ય માનવું ઘટે. બસ હું આચાર્યશ્રીની ચરણસેવા છોડી ક્યાંય પણ નહીં જાઉં. વિદ્યા જે કાંઈ ભાગ્યમાં હશે તે તો ગુરુદેવના ચરણોમાં બેસવાથી પણ મળી રહેશે. અરે ! તેમની તાલીમ અને તેમની કૃપાદષ્ટિ મારે માટે મહાન અભ્યાસ થશે. મેં ભારે ભૂલ કરી. હવે તો ક્યારે ચોમાસું પૂરું થાય અને ક્યારે ગુરુદેવના ચરણમાં જઈ પહોંચું !"

જો શિથિલતા પેઠી, સાધુસમાજ નવયુગના નવીન વિચાર-પ્રવાહને જો ન ઓળખી શકયો અને સમાજના ડોલતા નાવને જો બચાવી ન લીધું તો એ પવિત્ર સંસ્થા સામે બળવો થશે. આજથી ૫૦ વર્ષ પછી કેવો યુગ આવશે તેની કલ્પના આવી શકે છે? જેમ જેમ જ્ઞાન વધશે, દેશ વિદેશનો સંપર્ક વધશે, તેમ તેમ નવીન સુધારાઓ આવશે. કેટલાક આવશ્યક હશે, કેટલાક નુકસાનકર્તા પણ હશે પણ એ સમયે સાધુસમાજ પ્રખર, ચારિત્રશીલ, વિદ્વાન, સમયજ્ઞ, અને વિચારશીલ નહિ હોય તો સાધુસંસ્થા પણ વિનાશના પંથે વળશે."

"ગુરુદેવ! સાહિત્ય પ્રચાર માટે આપની શી યોજના છે?"

"ભાઈ! જૈનસિદ્ધાંત, જૈનશાસ્ત્રો અને જૈનસાહિત્યનું જગતના સાહિત્યમાં અનેરું સ્થાન છે. દેશવિદેશમાં તેના અભ્યાસકો વધતા જશે. તેમાં સંશોધનો પણ થશે. આપણા જ્ઞાનભંડારો એ મહામૂલા ખજાના છે. તેના રક્ષણની અને જ્ઞાનવૃદ્ધિની યોજનાઓ થવી જોઈએ. જગતને આપણા સિદ્ધાંતોમાંથી અવનવા સંદેશો મળે તેવો પ્રબંધ કરવામાં જૈનશાસનની પ્રતિષ્ઠા છે."

"પ્રભો! સાધુઓ તો ઉપદેશ માત્ર આપી શકે, બીજું તો શું થઈ શકે?"

"બેટા! એ ઉપદેશદ્વારા તો રાજામહારાજા વશ થાય. તે વર્ણીદ્વારા તો સમાજ, ધર્મ, દેશ અને જગતમાં નવીન પ્રાણ પૂરી શકાય. અલિપ્ત રહી સમાજના કલ્યાણના કાર્યો

વીરચંદભાઈ ગાંધી B. A. ને તે પ્રસંગે મોકલવા નિર્ણય કર્યો. તે માટે શ્રી વીરચંદભાઈને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. થોડો વખત તેમને સાથે રાખી જૈન સિદ્ધાંતો વગેરે સમજાવ્યા.

શ્રી વીરચંદ રાઘવજી ગાંધી વીરક્ષેત્ર મહુવાના વતની હતા. ધર્મપ્રેમી, સમાજસેવક અને વિદ્વાન હતા. "ચિકાગો પ્રશ્નોત્તર" તૈયાર કરી તેઓ ગયા અને ત્યાં સર્વ ધર્મ પરિષદમાં જૈનધર્મ વિષે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું, એટલું જ નહિ પણ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં ફરી જૈન ધર્મનો સારો એવો પ્રચાર કર્યો. આપણા ચરિત્રનાયકને પણ આ બધા આંદોલનોનો લાભ મળ્યો, એટલું જ નહિ પણ આચાર્યશ્રીની કાર્યપદ્ધતિ તથા વ્યવહાર દક્ષતાનો પણ ખૂબ પરિચય થયો.

આચાર્યશ્રીનું ચોમાસું જંડિયાલાગુરુમાં થયું. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસની દ્રષ્ટિએ વ્યાખ્યાનમાં શ્રી સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર રાખ્યું. અહીં આચાર્યશ્રીની ઈચ્છાનુસાર 'જૈનમતવૃક્ષ' પોતે તૈયાર કર્યું. કેટલાક સાધુઓને પણ પોતે પાઠ આપતા રહ્યા. સં. ૧૯૪૯ નું આપણા ચરિત્રનાયકનું ચોમાસું પણ જંડિયાલાગુરુમાં થયું.

અહીં આચાર્યશ્રીને ઘુંટણમાં દુઃખાવો થવાથી તરત વિહાર થઈ શક્યો નહિ. મુનિરાજોએ આચાર્યશ્રીને નવીન સાધુઓને યોગોદ્વહનની ક્રિયા કરાવવાને માટે પ્રાર્થના કરી. શ્રી ઉદ્યોતવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી કર્પૂરવિજયજી, શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી દાનવિજયજી, શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી ચતુરવિજયજી તથા લાભવિજયજી તથા શ્રી હંસવિજયજી મહારાજના શિષ્ય

અંબાલાથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી જ્યારે લુધિયાના પધાર્યા ત્યારે તેઓશ્રીને લાગ્યું કે જીવનદીપ બહુ વખત પ્રકાશી શકે તેમ નથી. એક દિવસ આચાર્યશ્રી અને આપણા ચરિત્રનાયક ફરતા ફરતા સતલજ નદીને કિનારે આવી પહોંચ્યા. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને પોતાનો જીવનસંદેશ આપ્યો અને જાણે પોતાનો વારસો આપતા હોય તેમ પ્રેમપૂર્વક આશીર્વાદ આપ્યા. ચરિત્રનાયક બડભાગી થયા. પ્રતાપી મહાત્માશ્રીના અંતરના આશિષ મેળવી પોતાને ધન્ય માનવા લાગ્યા.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી સનખતરા પધાર્યા. અહીં ૨૭૫ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. અંજનશલાકા કરવામાં આવી. અને ત્યાંનું મંદિર શ્રી શત્રુંજયની આદીશ્વરદાદાની ટૂંક જેવું જ છે. તે જોઈ આચાર્યશ્રીને શત્રુંજય યાદ આવ્યો.

"વલ્લભ! આપણે શત્રુંજય ઉપર ચડી રહ્યા છીએ શું!"

"પ્રભો! આ સનખતરાનું મંદિર આદીશ્વરદાદાની ટૂંક જેવું જ છે. એ પણ આપશ્રીના ઉપદેશનું જ ફળ છે."

વૈશાખ સુદિ પુનમની અંજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠા સાનંદ કરાવી. સં. ૧૯૫૨ ના વૈશાખ વદી ૬ ના સનખતરાથી વિહાર કરી પસરૂર, સતરાહ, ગોંદાવાલી, વડાલી વગેરે ગામોમાં થઈ આચાર્યશ્રી ગુજરાંવાલા પધાર્યા. રસ્તામાંથી આચાર્યશ્રીનો શ્વાસરોગ વધ્યો હતો. સાધુમુનિરાજોએ ઔષધ માટે પ્રાર્થના કરી પણ આચાર્યશ્રીએ તે વાત ધ્યાન પર ન લીધી, અને ઉલટું એવા નાના નાના રોગ માટે તે વળી દવા શું? એમ કહી વાત ઉડાવી દીધી.



ચરિત્ર નાયક દિવ્ય-પ્રભાકર
આચાર્યવર્ય શ્રી વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી

ા સાવધાન છે. ગૃહસ્થપણાની વાત જ જ્યાં નથી ત્યાં પછી આપણે શું કરી શકવાના છીએ ? હાં મહારાજ? એ બતાવો મંગળવારની સાંજના, મરનાર આપના ગુરુજીએ ભોજન કર્યું હતું?

જવાબ—હા.

સવાલ—ભોજનમાં શું વાપર્યું હતું ?

જવાબ—ચણાનો રસો થોડાક વાપર્યો હતો.

સવાલ—એ ખોરાક કોના ઘરનો હતો?

પો. સુ. ઠાવકું મ્હોં રાખી સુરંગ લગાવી.

જવાબ—અમો સાધુલોક જુદાજુદા ઘરોની ભિક્ષા લઈએ છીએ. કોના ઘરેથી શું લીધું અને શું શું નથી લીધું તેની કોઈ નોંધપોથી રાખતા નથી. જેટલું યાદ આવે તેટલું ગુરુમહારાજની આગળ કહી દેવાનું હોય અગર આપ ગુરુજી બનો તો આપની આગળ પણ કહેવાનો સમય આવી લાગે.

આપણા ચરિત્રનાયકનો આ જવાબ સાંભળી ખુશાલી દર્શાવતા પોલીસ અફસરે "મહારાજ તકલીફ માફ ફરમાવે, જૈસે આપ અપને સાધુપનેમેં સાવધાન હૈં ઐસેહી હમેશાં કાયમ બને રહેં, કહેતાં કહેતાં પો. સુ વગેરેએ વિદાયગીરી લીધી.

અનુભવતા મૃત્યુને ભેટવા તૈયાર હતા.

"ગુરુદેવ! કેમ છે આપને!" આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમત રાખી પૂછયું.

"આજે શ્વાસનું જોર વિશેષ છે, ભાઈ!"

"વૈદને બોલાવું. આપ કહો તો ડાકટરને બોલાવીએ." આપણા ચરિત્રનાયકે ઉત્સુકતાથી પૂછયું.

"ના ભાઈ ના, આમાં હવે વૈદ શું કરશે. તુટીની બૂટી નહિ."

ત્યાં તો બધા મુનિરાજો એકઠા થઈ ગયા. બધાની આંખમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. આપણા ચરિત્રનાયક તો બાળકની જેમ ગુરુદેવની પથારી પાસે ઢગલો થઈ ગયા. જોરજોરથી ડુસકાં ભરવા લાગ્યા.

ગુરુદેવે વલ્લભને માથે હાથ મૂકયો ને કહેવા લાગ્યા. "વલ્લભ! શિષ્યો! મને કાંઈજ નથી. સાતમ મારી હશે તો આઠમ થવાની નથી. મારું કાર્યક્ષેત્ર તો હવે પૂરું થયું છે. આ શરીરથી થયું તેટલું બધું કર્યું છે. આ ખોળીયું તો જૂનું થયું છે. બિચારું હવે કેટલું ચાલે? હવે તો શાશ્વત આરામ મળશે. ચિરશાંતિ હું ઝંખી રહ્યો છું. તમે કોઈ ગભરાશો નહિ. વલ્લભ, તું હિંમત રાખજે. મારી પાટ તને સોંપુ છું. 'પંજાબની રક્ષા' એજ મારી અંતિમકામના."

દિવસે જરા સ્વસ્થતા હતી ત્યારે ધીમેધીમે આપણા ચરિત્રનાયક જે અહોનિશ ગુરુ ચરણમાં જ રહેતા તેમને તથા સાધુવૃંદને સંબોધી કહ્યું. હૃદયમાંથી અંતિમવચનો સરી

છે. વારંવાર એ તેજોમય મૂર્તિ નજર આગળ ખડી થાય છે. એમની પ્રતાપી મધુર વાણી ફરી ફરીને સંભળાય છે.

" મને તો ઊઠતાં, બેસતાં, ગોચરી વખતે કે વ્યાખ્યાન વખતે, જતાં–આવતાં, નિત્યક્રિયા કરતાં કરતાં એ તેજોમય મૂર્તિ ભૂલી ભૂલાતી નથી. એ દિવ્ય દેહ તો નથી પણ તેમનો અમર આત્મા એક એક પંજાબી હૈયામાં ગુંજી રહ્યો છે.

" એ ગુરુદેવ, આત્મારામ ખરેખર આત્માના રામ જેવા, યાદ કરતાં જ હૈયામાં ઝણઝણાટી જગાવે છે, અનેકાનેક સ્મરણો ખડાં થાય છે, અનેકાનેક ગુરુદેવની પ્રવૃત્તિઓ યાદ આવે છે. તેમની બુલંદ વાણી, પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યેની પ્રેમભાવના, શિષ્યો પ્રત્યેની અમીદ્રષ્ટિ, સંઘે સંઘના કલ્યાણની અહોનિશ સાધના અને દેશ વિદેશના હજારો લાખો હૃદયોમાં તેમની પ્રત્યેની નિઃસીમ ભક્તિ–બધું ય યાદ આવે છે ત્યારે હૈયું હાથમાં રહેતું નથી. વારે વારે તર્યા કરે છે એ પ્રેમની પરમ પવિત્ર પ્રભાવિક તેજોમય મૂર્તિ! તેમની પ્રેરણા હજી તો આપણા હૃદયમાં પ્રાણ પૂરે છે."

આપણા ચરિત્રનાયકના આટલાં દર્દભર્યાં, લાગણી ભર્યાં વચનોએ જાદુ કર્યો. નાના મોટા બધાની આંખો અશ્રુભીની થઇ ગઈ. ચરિત્રનાયકને પણ ગુરુદેવ યાદ આવી ગયા. તેમની આંખ સજળ થઇ ગઈ. આગળ શબ્દ ન બોલી શકયા ને ગહુંલી શરૂ થઈ. ગહુંલી પછી આગળ ચલાવ્યું.

" આપણું બધાનું હવે શું કર્તવ્ય છે?"

" એ જ્ઞાન દિવાકરના સંદેશને આપણે ઝીલવો, તે

બધા ગુરુદેવને વંદણા કરવા લાગ્યા. પણ ત્યાં તો મહામહેનતે શબ્દો નીકળ્યા.

" लो भाइ अब हम चलते हैं
और सबको खमाते हैं "

આ સાંભળતાંની સાથે બધાની હીંમત ટૂટી ગઈ અને બધા ગમગીન થઇ ગયા. આંખોમાંથી અશ્રુબિંદુઓ સરી પડ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં તો ભારે ખળભળાટ મચી રહ્યો હતો, પણ તેમણે આ સમયે હિંમત રાખી. બધાને શાંત થઈ જવા ઈશારો કર્યો. ગુરુદેવની બનતી સેવા કરવા સૂચના કરી. આચાર્યશ્રીએ બેચાર વાર અર્હમ્ અર્હમ્ શબ્દનું ઉચ્ચારણ કર્યું અને ગુરુદેવનો જીવન-હંસ આ દેહ પિંજરનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગમાં પહોંચી ગયો. તેમનો પરમ પવિત્ર પુણ્યાત્મા અમર અમર ધામમાં ઉડી ગયો.

આખા ગામમાં ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસના સમાચાર વાયુવેગે પહોંચી ગયા. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે હજારો સ્ત્રીપુરુષોની મેદની જામી. શ્રીસંઘે ભવ્ય પાલખી તૈયાર કરી. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે ઉલટેલ માનવમેદની ઉભરાયે જતી હતી. આખા શહેરમાં પાલખી ફરી મહોલ્લે મહોલ્લે અને બજારોમાં ગુરુદેવને પુષ્પો ને પુષ્પહારોથી પૂજ્યા. હજારો સ્ત્રીપુરુષો, વૃદ્ધો ને બાળકો, હિંદુ મુસલમાન, શીખ ને આર્યસમાજી બધાએ ગુરુદેવને અંતરથી માન આપ્યું.

જૈન સંઘના આબાલવૃધ્ધે ગુરુદેવને ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ અને નૈવેદ્યથી પૂજ્યા. ધર્મપ્રેમી જનોએ પૈસા ઉછાળ્યા

માત્ર ઉપદેશ આપી શકીએ પણ તેની વ્યવસ્થા આદિનો પ્રબંધ તો પંજાબ શ્રીસંઘને કરવાનો રહેશે."

ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના શ્રીસંઘે સાંભળી, ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂરા કરવાનો બધાએ નિશ્ચય કર્યો. આ સંદેશ ગામેગામના શ્રીસંઘને મળ્યો અને ગામેગામ ગુરુદેવના સ્મારકને માટે યથાશક્તિ ફંડ આદિ થયું.

આજે એ યોજનાના કાર્યોનો વિચાર કરતાં પ્રત્યેક ગુરુભક્તને હર્ષ થાય છે. ખરેખર ગુરુદેવના સ્મારકને માટે પંજાબે પોતાનો ફાળો પૂર્ણ રીતે આપ્યો છે, એટલું જ નહિ પણ હિંદભરના ગુરુભકતોનો તેમાં ફાળો છે.

૧ આજે આત્મસંવત ચાલે છે.

૨ સમાધિમંદિરનું ખાતમુહૂર્ત સં. ૧૯૫૩ આત્મસંવત ૧ માં થયું. સં. ૧૯૬૫ આત્મસંવત ૧૨ વૈશાખ શુદી ૬ ના ચરણસ્થાપના—સમાધિમંદિર પ્રતિષ્ઠા થઈ અને તેનું નામ શ્રી આત્માનંદ જૈન ભવન રાખવામાં આવ્યું.

૩ 'આત્માનંદ જૈન સભા' નામની સંસ્થાઓ પંજાબમાં જ્યાંએ જ્યાંએ સ્થાપન થઈ છે. ભાવનગરમાં વર્ષોથી એક 'શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા સાહિત્ય પ્રકાશન વગેરે કાર્ય ઉત્તમ રીતે કરે છે. મુંબઈમાં પણ આત્માનંદ જૈન સભા હમણાં શરૂ થઈ છે.

વળી પંજાબની આ સભાઓના કેન્દ્રસ્થાન તરીકે "શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા" ઉપાધ્યાયજી શ્રી સોહનવિજયજી મહારાજના પ્રયાસથી સ્થાપન થઈ છે.

પડયાં. પછી તો બધી ચિંતા છોડી. મૌન ધારણ કરી અ
અર્હં અર્હંનો જાપ શરૂ કર્યો. જગ શાન્તિ [illegible]
ઓને નિવારવા માટે જના આપણા અરિહંતાદિ [illegible]
કરી. [illegible] તે. શાન્તિથી પસાર થઈ ગઈ. આનંદ [illegible]
[illegible] જેમ [illegible] લાગ્યું. [illegible]
[illegible] મુનિ [illegible] પ્રતિક્રમણ [illegible]
[illegible] ગુરુદેવને તો [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

બધા ગુરુદેવને વંદણા કરવા લાગ્યા. પણ ત્યાં તો મહામહેનતે શબ્દો નીકળ્યા.

" लो भाइ अब हम चलते हैं
और सबको खमाते हैं "

આ સાંભળતાંની સાથે બધાની હીંમત તૂટી ગઈ અને બધા ગમગીન થઇ ગયા. આંખોમાંથી અશ્રુબિંદુઓ સરી પડયાં. આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં તો ભારે ખળભળાટ મચી રહ્યો હતો, પણ તેમણે આ સમયે હિંમત રાખી. બધાને શાંત થઈ જવા ઈશારો કર્યો. ગુરુદેવની બનતી સેવા કરવા સૂચના કરી. આચાર્યશ્રીએ બેચાર વાર અર્હમ્ અર્હમ્ શબ્દનું ઉચ્ચારણ કર્યું અને ગુરુદેવનો જીવન-હંસ આ દેહ પિંજરનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગમાં પહોંચી ગયો. તેમનો પરમ પવિત્ર પુણ્યાત્મા અમર અમર ધામમાં ઉડી ગયો.

આખા ગામમાં ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસના સમાચાર વાયુવેગે પહોંચી ગયા. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે હજારો સ્રીપુરુષોની મેદની જામી. શ્રીસંઘે ભવ્ય પાલખી તૈયાર કરી. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે ઉલટેલ માનવમેદની ઉભરાયે જતી હતી. આખા શહેરમાં પાલખી ફરી મહોલ્લે મહોલ્લે અને બજારોમાં ગુરુદેવને પુષ્પો ને પુષ્પહારોથી પૂજ્યા. હજારો સ્રીપુરુષો, વૃદ્ધો ને બાળકો, હિંદુ મુસલમાન, સીખ ને આર્યસમાજી બધાએ ગુરુદેવને અંતરથી માન આપ્યું.

જૈન સંઘના આબાલવૃધ્ધે ગુરુદેવને ચંદન, પુષ્પ, ધૂપ અને નૈવેદથી પૂજ્યા. ધર્મપ્રેમી જનોએ પૈસા ઉછાળ્યા

સાધ્ય કામ હતું છતાં આપ ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કષ્ટ સહન કરીને પણ બધી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળ્યા અને ગુરુદેવના નામના લહેરાતા ઝંડાને દેશભરમાં વિજયી રાખ્યો. હિંદભરનો જૈન સમાજ એથી પરિચિત છે. પંજાબ શ્રી સંઘનો તો આ બધાં કાર્યોમાં ઘણો સાથ છે.

આ ચાતુર્માસમાં આપની સાથે વૃદ્ધ સાધુ શ્રી કુશળવિજયજી મહારાજ, શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ, શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ, શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ, તથા શ્રી રામવિજયજી મહારાજ હતા.

ગુજરાનવાલાથી શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની યાત્રા માટે રામનગર તરફ વિહાર કર્યો. અને પપનાખા પધાર્યા.

[illegible] બે જન આપ્યું. ગુરુદેવના આત્માની પાસ [illegible] માટે વ્રત-નિયમ લીધાં.

[illegible] મનુષ્યોની [illegible] [illegible] ગુરુદેવને [illegible]

[illegible]

પછી પણ સહાયક હોય છે એ વાતની અહીં ખાત્રી થઈ જાય છે. મંગળવારની રાતનો કરેલો કલેકટરના નામનો તાર બુધવારની રાતના નવ વાગે કલેકટરને મળે છે એ પછી ચિતાસ્થાનમાં પોલીસ આવી ભસ્મનો કબજો લે છે.

ગુરૂવાર સવારના પોલીસ પોતાની રીતિમુજબ ઉપાશ્રયમાં આવી સાધુઓની જુબાનીદ્વારા કેસને પગભર કરવા ઉદ્યમ કરે છે પણ આપણા ચરિત્રનાયકની જુબાની લેતાં જ પોલીસ સમજી ગઇ કે અહીં કાંઇ બનવાનું નથી! આપણા ચરિત્રનાયકની આવા ગુરુવિયોગ કષ્ટમાં પણ હિમ્મતની સાથે છટાદાર જવાબ સાંભળીને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટે પણ માથું ધૂણાવ્યું—વાચકોના વિનોદની ખાતર એનું જરા દિગ્દર્શન કરાવવું ઠીક જણાય છે.

પો. સુ—તમારૂં નામ શું છે?

જવાબ—વલ્લભવિજય.

પો. સુ—તમારા પિતાનું નામ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ.!

પો. સુ—માતાનું નામ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ.!

પો. સુ—ગુરુજીનું નામ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ.!

પો. સુ—તમે શું બોલો છો?

જવાબ—હું ઠીક બોલું છું. મારા માટે માતાપિતા

ગુરુદેવ જે કાંઈ કરો એ જ શ્રી આત્મારામજી મહારાજ છે

પ્ર. ગુ.—તમારી ઉંમર કેટલી છે?

જવાબ—સત્તર વર્ષની, દશમાની શરૂઆત. પ્ર. ગુરુને ઠીક આસપાસ બેઠેલાઓ ખડખડ હસવા લાગ્યા.

પ્ર. ગુ.—સાધુ મહારાજ જરા વિચારીને જવાબ [illegible]

[illegible]—સાધુ [illegible] સિવાય [illegible]

[illegible]—સૌ [illegible]

નગીનભાઈએ એક વાત કહેલી તે પ્રત્યેક સાધુ મુનિરાજને અત્યંત આવશ્યક છે. તેમણે કહેલું કે " આપ વૃદ્ધ સાધુ મુનિરાજોની સાથે વિચરો છો તે બહુ શ્રેષ્ઠ છે. વૃદ્ધ સાધુના સહવાસથી યુવક સાધુનું જીવન અનેક જાતની બુરાઈઓથી બચી જાય છે. "

આ સમયે શ્રી બાબાજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ અને શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ એ ત્રણે વૃદ્ધોના સહવાસમાં મહારાજશ્રી હતા.

અકાલગઢથી વિહાર કરી ગુજરાંવાલા થઈ આપ જમ્મૂ પધાર્યા. જમ્મૂમાં ઘણા વર્ષે મુનિરાજનાં પગલાં થતાં લોકોએ ખૂબ ધામધૂમથી સ્વાગત કર્યું. વ્યાખ્યાનમાં શ્રાવકો સિવાય સનાતની ભાઈઓ, સીખ સરદારો તેમજ કેટલાક બ્રાહ્મણ ભાઈઓ પણ આવતા હતા. ચર્ચા માટે પણ ઘણા જૈનેતર ભાઈઓ આવતાં, તેઓને મહારાજશ્રીની દલીલપૂર્વક શાંતિથી સમજાવવાની શૈલી બહુ મજાની લાગતી અને એ રીતે જે કોઈ એક વખત તેમના સંપર્કમાં આવતું તે તો સંતુષ્ટ થઈને જતું.

જમ્મૂથી નનખતરા તરફ જતાં રસ્તામાં વિધનાલ નામના ગામમાં રાત રહેવું પડયું. ગામની ધર્મશાળામાં આપે આશ્રય લીધો.

" અરે ! છન્નુ ! આ ધર્મશાળામાં કોણ ઉતર્યું છે ? "

" મહારાજ ! સાધુલોક ! "

" તેં કોના હુકમથી સાધુને ઉતાર્યા ? " છન્નુ નોકર બિચારો ભટજીની ગર્જના સાંભળી ગભરાયો ને ચૂપ થઈ ગયો.

ચોમાસું પૂર્ણ થયે આપ પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા પધાર્યા. અહીંથી શ્રી શુભવિજયજી તપસ્વી તથા શ્રી વિવેકવિજયજી મહારાજે આપણા ચરિત્રનાયકની આજ્ઞાથી મારવાડ, ગૂજરાત તરફ વિહાર કર્યો.

અહીંથી વિહાર કરી જગરાંવાં, લુધિયાના વગેરે સ્થાનોમાં લોકોને વિશેષ રૂપથી ધર્મમાં જોડીને માલેરકોટલા પધાર્યા.

× × ×

"ભાગ્યવાનો ! પરમાત્માની કૃપા અને પૂર્વપુણ્યના ઉદયથી તમને તો દાળરોટી મળી રહે છે. તમે ભાતભાતના ભોજન પણ પામો છો, પણ જાણો છો તમારી આસપાસ શું ચાલી રહ્યું છે? આજે દુષ્કાળ પ્રવર્તી રહ્યો છે. હજારો લોકોને એક ટંક પણ બટકું રોટલો નસીબ નથી. બાળબચ્ચાં ટળવળે છે. બાજું તો નહિ પણ તમારા રોટલામાંથી બટકુ બટકુ તમે આ તમારા જ ભાઈઓને મળે તેવો પ્રબંધ કરો. તમને તેનું પુણ્ય મળશે એટલું જ નહિ જૈન ધર્મની મનુષ્યદયાનું એક સુંદર દૃષ્ટાંત તમે પૂરૂં પાડશો."

આસપાસ દુષ્કાળ હતો. લોકો ભૂખે મરતાં હતાં. આચાર્યશ્રીને તો અમુક વસ્તુ જ ખપતી હતી. પણ આ દશા જોઈ દુષ્કાળના સમય સુધી બે વસ્તુ છોડી દીધી. શ્રી સંઘને ઉપદેશ આપ્યો અને તેથી શ્રીસંઘે એવો પ્રબંધ કર્યો કે અન્નસત્ર શરૂ કરવું અને તેમાં જે આવે તેને ઘઉંના દલિયા ગોળના પાણીમાં રાંધીને આપવા. લગભગ ૧૫૦-૩૦૦ માણસો પ્રતિદિન તેનો લાભ લેતા. આચાર્યશ્રી



વાણીનો ચમત્કાર

[૨૨]

"સ્વામીજી ! આ તે કેવા ગામમાં આપણે આવી પહોંચ્યા." એક ગામમાં પ્રવેશતાં જ આપણા ચરિત્રનાયક બોલી ઊઠયા.

"કેમ ! શું છે?" સ્વામીજીએ પૂછયું.

"કોણ જાણે કોઇ દિવસ નહિ ને મારું મન આજે અચકાય છે."

"એમ હશે તો આપણે બપોર ગાળીને સાંજના ચોકી જઈશું."

"અરે ભગવાન !" એક મકાનમાં મરેલું બકરું

" ઓહો ! એજ વાતને ! તમારી ભાવના તો ભકિતભરી પણ મુન્શીજી તમે શું નથી જાણતા કે અમે જૈનસાધુ ારે માટે જ તૈયાર થયેલી કોઈપણ ચીજ નથી લઈ તા. અમે તો લુખસૂકું જે મળે તેજ લેવાના અધિકારી મે. અને તમારી તો ભકિત દૂધ તો શું પણ અમૃતથી વિશેષ પ્રિય છે." હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ મુન્શી- ો એમની ગુરુભકિત માટે અભિનંદન આપ્યા.

ધન્ય શિષ્ય, ધન્ય ગુરુ ! શું હિંદુસ્તાન જેવા ધર્મપ્રિય માં હિંદુમુસ્લિમ એકતા સંભવિત નથી? ખરેખર ાવિક પુરુષોના પ્રયત્નો જોઈએ તેટલા થયા નથી, નહિ કાચી ઘડીમાં એ ગહન સવાલનો ઉકેલ આવે જ આવે.

. ચાતુર્માસ પૂર્ણ કરી આપ નાભા પધાર્યા. અહીં વકનાં ઘર તો થોડાં છે, પણ આપની વાણીમાં એવો તો ત્કાર છે કે એકવાર ઉપદેશ સાંભળનાર હમેશાંને માટે ત બની જાય છે.

" સાહેબ ! માલેરીજી આપના દર્શને પધારે છે." સેવકે આવીને મહારાજશ્રીને ખબર આપી.

" નમસ્તે !"

" ધર્મલાભ !"

" સાહેબ ! આપનું નામ સાંભળ્યું ત્યારથી જ આવવા ા તલપાપડ થઈ રહ્યા હતો, પણ રાજકીય કામોનો અત્યંત જ હોવાથી ન આવી શકયો. આજે તો સવારમાં નિર્ણય કે મહારાજશ્રીનાં દર્શન કરી આવું."

[illegible] પંડિતજી. તમારી ધર્મશાળામાં [illegible] અમે [illegible] કે કેમ ?" [illegible] આ [illegible] મારી [illegible] [illegible]

[illegible] આ [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible]



પાણીનો ચમત્કાર

[૨૨]

"સ્વામીજી ! આ તે કેવા ગામમાં આપણે આવી પહોંચ્યા." એક ગામમાં પ્રવેશતાં જ આપણા ચરિત્રનાયક બોલી ઊઠયા.

"કેમ ! શું છે?" સ્વામીજીએ પૂછયું.

"કોણ જાણે કોઈ દિવસ નહિ ને મારું મન આજે ખચકાય છે."

"એમ હશે તો આપણે બપોર ગાળીને સાંજના નીકળી જઈશું."

"અરે ભગવાન!" એક મકાનમાં મરેલું બકરું

ચંદજી પણ તેમના પરમ ભકત બની ગયા હતા.

આપણા ચરિત્રનાયકની વાણીમાં ખરેખર જાદુ છે. એક વખત સાંભળનારને તૃપ્તિ થતી નથી. જૈન-જૈનેતર, હિંદુ-સનાતની, આર્યસમાજી કે મુસલમાન, અધિકારી કે રાજકર્મચારી બધા તેમને સાંભળવા ઉત્સૂક રહેતા અને તેમનાં વચનામૃતો સાંભળી સાંભળી પોતાના જીવનને ધન્ય માનતા. જીવનને ઉચ્ચ, ઉન્નત અને ધર્મમય બનાવવા પ્રેરણા મેળવી જતા.

નાભાથી વિહાર કરી આપ સામાના, પતિયાલા, અંબાલા, રોપડ થઇને હોશિયારપુર પધાર્યા. અહીંના શ્રીસંઘે સ્વર્ગીય આચાર્ય મહારાજશ્રી શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરની એક પ્રતિમા તૈયાર કરાવી હતી. સં. ૧૯૫૬ ના વૈશાખ સુદી ૬ ના દિવસે ધામધૂમપૂર્વક પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કર્યું. સં. ૧૯૫૬ નું ૧૪ મું ચાતુર્માસ હોશિયારપુરમાં સંપૂર્ણ થયું.

ઢોલિયું જોઈને ગમગમી જવાયું.

" જરા જલદી ચાલો. ધર્મશાળા શોધી [illegible] ટૂંક મારું આવ્યું નિશાન [illegible] ગયો.

" [illegible] મુનિઓને [illegible] [illegible] [illegible] આરામ [illegible] [illegible] ધર્મશાળામાં પ્રવેશ [illegible]

[illegible] ધર્મશાળામાં [illegible] [illegible]

આશ્ચર્ય થાય તેમ પોતાના ધણીથી બચવા વીનવવા લાગી.

"સારું બાઈ ! તારું કલ્યાણ થશે." આપણા ચરિત્રનાયકે જવાબ આપ્યો.

"મહારાજ ! આપની જવાની ઈચ્છા હોય તો રસ્તો બતાવવા સાથે આવું. અહીં રહેવામાં તો સહીસલામતી નથી." એક શીખ સરદારે પણ તેમજ સલાહ આપી.

"સાહેબ ! તાપ બહુ છે. હમણાં નીકળશું તો હેરાન થઈશું. વળી મોડા નીકળશું તો કોઈ ગામ પહોંચતાં રાત્રિ પણ પડી જાય. અમે તો કહીએ છીએ કે થવાનું હશે તે થશે. ચોર પણ છે તો મનુષ્યને ?" સાથે સાતઆઠ શ્રાવકો હતા તેમાંથી એક બોલી ઊઠયા.

"લાલાજી ! તમારી વાત તો ખરી. એમ તો અમે પણ નથી બીતા. અમારી પાસે શું લેવાનું છે તે લઈ લેશે. અને લેશે તો બે મારા શબ્દો સાંભળશે પણ ખરા. પણ મને તમારો વિચાર આવે છે. ધૂપ છે પણ તમારી પાસે તો જોડા વગેરે સાધન છે. અમારી ફિકર ન કરશો. અમારા પગ તો હવે પ્રૂફ-પ્રૂફ થઈ ગયા છે. કેમ સ્વામીજી શું ઈચ્છા છે ?" આપણા ચરિત્રનાયકે લાલાજીને સમજાવી સ્વામીજીને પૂછ્યું.

"તમારી વાત બરાબર છે. નકામો કોઈનો જીવ જોખમમાં શા માટે મૂકવો ?" સ્વામીજીએ પણ સંમતિ આપી.

છેવટે ખરા તડકામાં અહીંથી રવાના થઈ આઠ કોસની લાંબી મુસાફરી પગે ચાલીને પૂરી કરી. રસ્તો પણ વિકટ.

"જી હા!"

"બાળક જણાય છે તો ચતુર અને વિવેકી."

"દીનાનાથ! તે તેના પિતાનો એકનો એક પુત્ર હતો. પિતા નાની ઉંમરમાં સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા. જતાંજતાં મને સોંપી ગયા. તે મારા દિલોજાન મિત્ર હતા."

"ધાર્મિક આચારની તાલીમ પણ તમે જ આપી હશે."

"જી હા! મારા પ્રત્યેક કામમાં લક્ષ્મણ તો હોય જ. કાર્યશીલ અને ઉત્સાહી છે. તેની આજ્ઞાધીનતા તો સૌ કોઈને મુગ્ધ કરે તેવી છે."

"ભગતજી! પણ તમે તેને ભણાવી ગણાવી મોટો વેપારી કાં ન બનાવો? અમને આપશો તો તો સાધુ થશે."

"ગુરુવર્ય! તે વેપારી થવા સર્જાયેલ જ નથી. આવા તેજસ્વી રત્નને સંસારની જાળમાં કયાં સપડાવવો? આપના જેવા પ્રભાવિક પુરુષનો સંપર્ક થશે તો હજારોનું ભલું કરશે. જગતમાં મારું-તમારું-તેના પૂર્વજોનું નામ ઉજ્જ્વળશે."

"ભગતજી! હું મારી પાસે અભ્યાસ માટે રાખું. તેની પોતાની ઈચ્છા શું છે તે જાણી લઉં. પછી તેનું ભાગ્ય હશે તો આ સંયમધર્મ પાળશે."

"સાહેબ! મેં બચપણથી પુત્રવત પાળેલ છે. મારે તો એ પુત્રથી વિશેષ છે. એમના વિના મારા તો દિવસો જ જવા મુશ્કેલ, પણ આપની સેવામાં એના જીવનની સાર્થકતા માની મૂકી જાઉં છું. મારો લક્ષ્મણ ખરેખર લક્ષ્મણ જ છે અને એ જીવનભર આદર્શ શિષ્ય લક્ષ્મણ જેવો જ રહેશે.

[illegible] કરે આવું જ રાજ્ય, પાણીનો પણ યોગ પાસે. [illegible] ને પૂરું થઈ ગયું. ભૂખ પણ લાગેલી. [illegible] પૂરી કરી. [illegible] મિયાંમીરની [illegible]માં [illegible] [illegible] નીંદ..

[illegible] દિવસે તારીખના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

દીક્ષા આપો ત્યારે કૃપા કરી મને જણા[illegible]

"ભગવન્! તમે ચિંતા ન કરો. [illegible] મારો અંતરનો તરમળ બનશે. તે મારે [illegible] મારી અનેક આશાનો એ દીવડો બનશે [illegible] અને [illegible], સાચો અને સા[illegible] [illegible]

છે. ઉપાશ્રય પણ સરસ છે. અને એટલું જ નહિ પણ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા તથા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદાર્પણ ક્રિયાવિધિ પણ ભારત જૈન સંઘની ભાવનાથી એજ લાહોરમાં ભારે મહોત્સવપૂર્વક થઈ હતી.

લાહોરથી વિહાર કરી કસૂર થઈ પટ્ટી જતાં રસ્તામાં ચટયાંવાલા ગામ આવ્યા. એક દિવસ પોતાના પ્રિય શિષ્ય શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજની સાથે જંગલથી આવતા હતા. રસ્તામાં એક અખાડો નજરે પડયો. તેમાં એક સીખ પહેલવાન દંડબેઠક કરતા હતા.

" ગુરુદેવ! આજ સરદાર હીરાસિંહ." લલિતવિજયજી મહારાજે જણાવ્યું.

" ઓહો! ત્યારે તો જરૂર તેમને જોવા જોઈએ. તેમના વિષે તો મેં ઘણું સાંભળ્યું છે." આપણા ચરિત્રનાયકે અનુમોદન આપ્યું.

" સાહેબ! એ શીખ ગૃહસ્થ છે. સુખી ઘરના છે. વ્યાયામનો ભારે શોખ છે. પંજાબભરમાં મગદળ ચલાવવામાં તેની જોડી નથી. કહેવાય છે કે લોઢાના ભારેમાં ભારે મગદળો તે ફેરવી શકે છે."

" ચાલો તે તરફ થઈને જઈએ"

" જી ચાલો."

નાનો એવો અખાડો, પાસે જ લોઢાની મોટી મગદળો પડેલી અને એક હૃષ્ટપુષ્ટ સુદૃઢ યુવાન વ્યાયામ કરતો હતો.

" શું સરદાર હીરાસિંહ તમારું જ નામ કે!"

કર્યો. ગુરુએ ઘણી કસોટી કરી જોઈ પણ સોટચનું સોનું પછી પૂછવું જ શું ?

"લક્ષ્મણ ! કોઈ દિવસ નહિ ને આજે ઉદાસ કેમ ?" ચિંતાતુર બનેલા લક્ષ્મણને જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછ્યું.

"ગુરુદેવ ! કંઈજ નથી."

"શું ભગતજી સાંભરી આવ્યા કે ઘર સાંભર્યું ?"

"મારું ઘર તો આજ છે. ભગતજી તો સાંભરે પણ આપ મને જે આપ્તભાવથી રાખો છો તે ઓછું છે ?"

"તો પછી તબિયત ખરાબ છે ?"

"જી નહિ ! શરીર તો સારું છે. મને શું થવાનું છે ? ખાવું-પીવું ને આપની સેવામાં આનંદ કરવો. પછી દુઃખ શું ?"

"તો છે શું ? માન ન માન પણ તારા હસતા મુખ પર આજે જરૂર ઉદાસી છે."

"ગુરુદેવ ! મારી કસોટી ક્યાંસુધી ? અભ્યાસ પણ ઠીક થયો છે. આચાર પણ શીખું છું. હવે ક્યાંસુધી તરસાવશો ? આપનો દાસ હું ક્યારે બનું ? હવે તો સ્વપ્ન પણ દીક્ષાનાં જ આવે છે. આમ ક્યાંસુધી ધેરઘેર ખાવા જવું ?" લક્ષ્મણે હૃદયની ઊર્મિ દર્શાવી ગુરુના ચરણમાં મસ્તક મૂક્યું. બે અશ્રુબિંદુઓ ચરણે સરી પડ્યાં.

'ઓહો ! એજ વાત છેને. ત્યારે શું સ્પષ્ટ બોલતો નથી. તારી કસોટી થઈ ગઈ છે. તું પત્થર નથી, સાચો હીરો છે. તારા જેવા વિનયશીલ આત્માને મેળવી હું ધન્ય

આવ્યા નમિનાથકે પૂછ્યું.

“ રાજ મહાત્મા ! આ રાજાને [illegible] [illegible] મહારાજને કોઈ ગજદાર ઉભા થઈ ગયા. [illegible] [illegible] અને નમસ્કારથી જવાબ આપ્યો:

“ [illegible] ! અને આપના [illegible]

[illegible]

“ [illegible] ! [illegible] સત્પુરુષની [illegible]

“ [illegible] ! [illegible]

[illegible]

સોહનવિજયજીને પંન્યાસપદવી આપી હતી. સાથે મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી અને વિદ્યાવિજયજીને પણ પંન્યાસપદવીથી વિભૂષિત કર્યા.

ઈ. સ. ૧૯૩૫ માં પં. શ્રી લલિતવિજયજીને ઉત્સવ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયકની આજ્ઞા અને પ્ર. શ્રી. કાંતિવિજયજી મહારાજની સંમતિથી મોટી માનવમેદનીએ ઉપાધ્યાય પદવી આપી હતી. ગુરુદેવનાં કાર્યોમાં તેમનો અહોનિશ સહકાર છે.

સં. ૧૯૯૨ વૈશાખ સુદી ૬માં આચાર્યશ્રીએ (આપણા ચરિત્રનાયકે) મીયાંગામમાં શ્રીસંઘ સમક્ષ ધામધૂમપૂર્વક એમને આચાર્ય પદવીથી વિભૂષિત કર્યા છે.

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિકાસમાં એમનો સુંદર ફાળો છે. ગુરૂદેવની આજ્ઞાથી અનેક કષ્ટો વેઠીને એઓ પંજાબથી મુંબઈ ગયા હતા અને ગુરૂદેવની કૃપાથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની જડ મજબૂત બનાવી.

ગુરુદેવની ભાવના પંજાબમાં એક ગુરૂકુળ કાયમ કરવાની હતી, તે માટે એક લાખ રૂપીઆ ન થાય ત્યાંસુધી ગુરુદેવને મિષ્ટ પદાર્થમાત્રનો ત્યાગ હતો. એ વાતની હંમેશાં ચિંતા રહેતી હતી, મુંબઈમાં એક દાનવીર મળી આવ્યા. તે હતા વૈષ્ણવ પણ જૈનધર્મ પ્રત્યે અભિરૂચિ જાગી. હંમેશાં મહારાજશ્રી પાસે આવતા. પ્રસંગ જોઈને ગુરુદેવની પ્રતિજ્ઞાની વાત કહી. ગુરૂકુળની આવશ્યકતા, પંજાબના લોકોની શ્રદ્ધા અને સરળતા, પંજાબનું ગુરૂવર્યનું કાર્ય વગેરે મનમોહક વર્ણન સાંભળી દાનવીર શેઠ વિઠ્ઠલદાસ ઠાકોરદાસને

આપણે પૂરી કરવી રહી. મારું જીવન તો એ ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે છે. ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના તો તમને યાદ હશે. આજે તો પૂજ્ય બાબાજી મહારાજશ્રી કુશલવિજયજી મહારાજ આપણી સભાના અધ્યક્ષ છે. તેમની સાક્ષીએ આપણે આજે આ પાંચ ઠરાવો પસાર કર્યાં છે. તે પાંચ ઠરાવોનું પાલન કરવા સમસ્ત પંજાબ શ્રીસંઘ બંધાય છે. તમે બધા તે યોજના ઉપાડી લેશો તો પ્રેરણા આપનાર અમે બેઠા છીએ. દુનિયા વિશાળ છે. જૈનધર્મના ઉપાસકો અને જૈન ધર્માવલંબીઓ જ્યાં-જ્યાં હોય ત્યાંત્યાં આ સરસ્વતી મંદિરનો સંદેશ પહોંચાડવાનો મારો-તમારો ધર્મ છે. ગુરુદેવનું નામ એ રીતે આપણે અમર કરીશું. આજે આપણે એ સરસ્વતી મંદિરનું બીજારોપણ કર્યું ગણાશે. તેમાંથી ગુરુદેવની ભાવનાના ફળસ્વરૂપ ગુરુકુલ, વિદ્યાલય, મહાવિદ્યાલય અને કન્યા-પાઠશાળા જેવાં શિક્ષણનાં ધામો થોડા જ વરસોમાં તમે અને હું જોઈ શકીશું. એ જ્ઞાનપ્રચારથી જ જૈનસમાજ ઉન્નત થશે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થશે. હજારો હજારો બાલકો બાલિકાઓ જ્ઞાન મેળવી સ્વ. પર કલ્યાણ સાધવા શક્તિમાન થશે."

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી, જંડિયાલા ગુરુમાં મંદિરજીની પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કરી આપ અમૃતસર પધાર્યા. પ્રતિષ્ઠા પછી મુનિશ્રી લબ્ધિવિજયજી તથા મુનિશ્રી લલિતવિજયજીએ આપની આજ્ઞાનુસાર મારવાડ-ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો. અમૃતસરમાં શ્રીસંઘ પંજાબના આગેવાનો

ઉમિં આવી અને પં. મહારાજશ્રી (આચાર્ય) હરિ વિજયજી મહારાજની પ્રેરણાથી રૂપીઆ બત્રીસ હજાર ગુ[illegible] ફંડ માટે આપ્યા.

વિહાર કરતા કરતા મરૂભૂમિમાં આવતા મારવાડની [illegible] દશા અને કરૂણાજનક સ્થિતિ જોઈ ગુરુદેવને [illegible] ઉદ્ધારની તમન્ના થઈ ગુરુદેવે ત્યારે [illegible] વિષયમાં પંચોને ઉપદેશ આપ્યો. [illegible] કહ્યું પણ નહિ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ચોમાસા બાદ નારોવાલથી બધાએ એક સાથે વિહાર કર્યો. આપ અમૃતસર પધાર્યા. અહીં અંબાલાનિવાસી લાલા ગંગારામજી, હોશિયારપુર નિવાસી લાલા ગુજરમલજી તથા લાલા નત્થુમલજી, અમૃતસર નિવાસી લાલા પન્નાલાલજી જોહરી અને લાલા ફગ્ગૂમલજી બધાએ મહારાજશ્રીને આચાર્યપદ માટે પ્રાર્થના કરી. મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તેનો ઈન્કાર કર્યો અને તે માટે વૃથા પ્રયત્ન ન કરવા સૂચના કરી.

અહીંથી શ્રી બાબાજી મહારાજ શ્રી કુશલવિજયજી આદિની સાથે વિહાર કરી જંડિયાલા પધાર્યા. અહીં લુધિયાના નિવાસી લાલા હરદયાલ આદિ જોધાવાળાની બાઈ અને અંબાલા નિવાસી લાલા નાનકચંદ બાબૂની પુત્રીની દીક્ષા ધામધૂમપૂર્વક થઈ. તેનું નામ સાધ્વી શ્રી દેવશ્રીજી રાખવામાં આવ્યું. હાલમાં પ્રવર્તકણી સાધ્વીજીશ્રી દેવશ્રીજી તરિકે પ્રસિદ્ધ છે–વર્ષોથી પંજાબમાં વિચરી રહ્યાં છે અને ઉપકાર કરી રહ્યાં છે.

આ આખા સમુદાયમાં સાધ્વીજી દેવશ્રીજી એક વિદુષી સાધ્વી છે. તેમનો પરિવાર બહુ મોટો છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને બહુ જ સન્માન છે અને ગુરુદેવના ગુરુકુળ માટે જ્યાએ જ્યાએ સ્ત્રીઓને ઉપદેશ આપીને ઘણી ઘણી તિથિઓ તથા દાનની રકમો તેમણે અપાવી છે.

ધન્ય છે એ સાધ્વી રત્નને અને તેમના આવા સુંદર પરિશ્રમને.

ગૂજરાતની સાધ્વીજીઓ તેમનું દ્રષ્ટાંત લે તો ગૂજરાત કેવું સમૃદ્ધ થાય ?

ણ શ્રીસંઘનું ઉચિત આચરણ છે.

(૫) પર્યુષણોમાં કલ્પસૂત્રની બોલી અને જ્ઞાનપંચમી ગેરેની જે ઉપજ થાય તે 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા ંજાબ' ફંડમાં આપવી જોઈએ.

ચાતુર્માસ આદિમાં સાધુ મુનિરાજોના દર્શનાર્થ જે ાવકો આવે છે તે જેમ જિનમંદિરમાં યથાશક્તિ દાન ાપે છે તેમ 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંજાબ'ના ામે પણ યથાશક્તિ દાન આપે.

આજથી ચાલીસ વર્ષ પહેલાં કરેલી નાની એવી યોજના ાળક્રમે કેવી ફળદાયી બની છે તે આપણી જૈનસમાજની ંસ્થાઓનો ઈતિહાસ કહે છે. મહાપુરુષો, જ્ઞાનીજનો અને ાધ્યામિક આત્માની દૃષ્ટિ કેટલી વિશાળ અને કેટલી ર્વતોમુખી હોય છે તે આ યોજના અને તેના વિકાસ રથી જોઈ શકાય છે. જૈનસમાજના ઉત્થાનમાં અને નવ-ધાનમાં શિક્ષણ સંસ્થાઓનો કેવો મોટો ફાળો છે અને શિક્ષણ સંસ્થાઓના પ્રણેતાજ આદ્યદ્રષ્ટા આપણા ચરિત્ર-ાયક હતા તે કહેતાં આનંદઊર્મિ થાય છે. કેટકેટલી ાનની પરબો એ મહાપુરુષની પ્રેરણાથી હિંદભરમાં આજે તેની નોંધ તો હવે પછીના પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું. ાજે પણ એ પુણ્યપુરુષ સમાજ કલ્યાણના અવિરત ાતન, મનન અને કાર્યની સાધનામાં પોતાના જીવનની ય પળો ગુરુદેવના હર્યાભર્યા લીલમલીલા બગીચા પંજા-મા ગાળી રહ્યા છે એ જોઈ કોને રોમાંચ નહિ થાય!

૧૯૫૭નું પંદરમું ચાતુર્માસ અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

"જુઓ સાહેબ ! અમૃતસરમાં અંબાલાનિવાસી લાલા ગંગારામજી, ત્યાંના ઝવેરી લાલા પન્નાલાલજી, અહીંના લાલા નત્થુમલજી તથા હુંઃ બધા આપના દર્શને આવેલ તે વખતે પણ આપે ના કહી હતી." લાલા ગુજ્જરમલજીએ અમૃતસરની વાત કહી.

"લાલાજી ! આજે પણ મારો તો એજ જવાબ શ્રીસંઘ પંજાબને છે."

"પણ ગુરૂદેવની ગાદી શું ખાલી રહેશે ?" લાલા ગંગારામજીએ ઉત્સુકતાથી પૂછયું.

"મારું એ કહેવું છેજ નહિ. મારાથી વડીલ મુનિમહાત્મા છે. હું તો હરગીજ હરગીજ તૈયાર નથી જ નથી."

"કૃપાનાથ ! અમે તો સ્વર્ગીય ગુરુ મહારાજની આજ્ઞાનું પાલન કરવા ઈચ્છીએ છીએ. જ્યારે જ્યારે અમે ગુરુદેવને પૂછયું કે ગુરુવર્ય ! આપ અમને કોને ભરોસે છોડી જાઓ છો ! ત્યારે ગુરુદેવે તો સ્પષ્ટ કહ્યું હતું કે "તમે શા માટે ચિંતા કરો છો ? હું શ્રીસંઘ પંજાબને વલ્લભને ભરોસે છોડી જાઉં છું. મારી ખોટ મારો વલ્લભ પૂરી કરશે. બોલો હવે આપ શું કહો છો ? ગુરુદેવની આજ્ઞાનું પાલન તો આપ કરશોને ?" શ્રીસંઘે ગુરુદેવની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી

"ગુરુદેવ તો ગુરુદેવ જ હતા. તેમની આજ્ઞાનું પાલન કરવામા હું કદી પાછી પાની નજ કરું. હું તો શું પણ મારા જેવા હજાર વલ્લભવિજય પણ તેમની ખોટ પૂરી નહીં કરી શકે. ક્યાં તે શાસનસૂર્ય અને ક્યાં હું ટમટમતો દીવો ! સૂર્યના અભાવમાં દીપક કાંઈક ઉપયોગી થઇ

" લાલાજી ! મને લાગે છે કે જૈનધર્મ વિષે ઘણી અજ્ઞાનતા આપણા લોકોમાં તેમજ જૈનેતરોમાં છે. જુઓને ભાવનગરની આપણી શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રકાશિત ગ્રંથમાં પણ ભૂલ છે. અને પંડિત હીરાલાલ હંસરાજ દ્વારા પ્રકાશિત ' જૈન ધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ " માં પણ ઘણી ભૂલો છે. જો કે બન્નેના જવાબ તો મેં તૈયાર કરી મોકલ્યા છે પણ મને લાગે છે કે આપણે એક સમિતિ કાયમ કરવી જોઈએઃ જેમાં સાધુ મુનિરાજ પણ હોય અને વિદ્વાન ગૃહસ્થો પણ હોય. "

" સાહેબ ! એ તો બહુ જ સારી વાત છે. આપની સૂચના અમને તો ગમી છે. તે માટે જે કાંઈ પ્રાથમિક ખર્ચ થશે તે અમે જીરાનિવાસી કરીશું. " જીરાના આગેવાનોએ સંમતિ આપી.

" ગુરુદેવ ! આ સમિતિનું કાર્યક્ષેત્ર શું હશે ? " એક યુવાને પ્રશ્ન કર્યો.

" તમારો પ્રશ્ન વાસ્તવિક છે. જુઓ ભાઈ મારી સૂચના તો એવી છે કે જૈનધર્મ સંબંધી જે કોઈ જૈન વિદ્વાન કે સભા તરફથી ગ્રંથાદિ પ્રકાશિત થવાના હોય તે આ સમિતિ પૂર્ણ રીતે તપાસી લે. અને પછી જ તે પ્રકાશિત થવા પામે. તેથી શાસ્ત્રાદિની ભૂલ પણ નહિ રહે અને ટીકાને પણ સ્થાન નહિ રહે." મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

" પણ સાહેબ, જૈનેતર માટે શું કરવું ? " એક બાબુએ બીજો પ્રશ્ન કર્યો.

હા ! તે વિષે પણ વિચાર તો કરીજ રાખ્યો છે.

મહત્તા જાણું છું. મારી સમ્મતિ પૂછો તો મુનિમહારાજશ્રી કમલવિજયજીને આચાર્યપદ આપવું જોઈએ. તે દીક્ષા પર્યાયમાં પણ મોટા છે, જ્ઞાતા પણ સારા છે અને વયોવૃદ્ધ પણ છે."

"બસ, બરાબર છે! પ્રવર્તકજી શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ તો મારા પણ વડીલ છે અને તે મારા સાચા સલાહકાર છે. તેમની વાત શ્રીસંઘે માન્ય કરવી જોઈએ. હું તો તમને પહેલેથી કહી રહ્યો છું. મને એ પદનો જરાએ મોહ નથી."

"પણ સાહેબ! શાસનનાં કાર્ય તો બહુમતિથી થાય છે. પંજાબ શ્રીસંઘ તો એક જ નિર્ણય પર છે. બીજાની પણ સંમતિ છે. અને પ્રવર્તકજી મહારાજને પણ અમે મનાવી લઈશું." આગેવાનોએ ફરી દલીલ કરી

"તમે તો બધા ગુરુદેવના પરમ ભક્તો છો. ગુરુમહારાજના સમુદાયને એકતાના સૂત્રમાં બાંધી રાખવાનું મારું—તમારું પરમ કર્તવ્ય છે. તેથી તમે બધા પણ શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજની સૂચના માન્ય રાખો. વળી હું આચાર્ય નહિ બનું તેથી પંજાબને છોડી જઈશ કે ભૂલી જઈશ તેમ તો બનશે જ નહિ. હું ગૂજરાતી છું પણ મારો આત્મા તો પંજાબની હવાથી પ્રફુલ્લ છે. તમારે શંકા રાખવાપણું હોય જ નહિ" આપણા ચરિત્રનાયકે આગેવાનોને સમજાવ્યા

નિરાશ થઈ આગેવાનો તો ગયા પણ બીજા મુનિરાજોએ ફરી તેજ પ્રશ્ન ઉપાડ્યો. વૃદ્ધ મુનિરાજ બાબાજી

રાખવામાં આવ્યું. તે ધીરેધીરે ઉન્નત થઇ. આજે તો હાઈ-સ્કૂલ બની ગઈ છે.

અંબાલાથી વિહાર કરી આપ સામાના (પતિયાલા રાજ્ય) પધાર્યા. અહીં તે સમયે મૂર્તિપૂજકના માત્ર પાંચ જ ઘર હતાં. બાકી બધા સ્થાનકવાસી હતા. તો પણ આપનો નગરપ્રવેશ ધૂમધામથી થયો. અન્યધર્માવલંબી મોટી સંખ્યામાં પ્રવેશ-ઉત્સવમાં આવ્યા હતા. કોઇ તો કુતૂહલ-વશ આવ્યા હતા, કોઈ ભક્તિવશ, કોઈ સાધુવરના દર્શનાર્થ આવ્યા હતા, કોઈ આપના વચનામૃતો સાંભળવાની ભાવ-નાથી આવ્યા હતા. કોઈ શ્રાવકોની શરમાશરમીથી આવ્યા હતા. ઉપાશ્રયમાં મોટી ભીડ જામી હતી. આપે મંગલા-ચરણ કર્યું અને આખી સભા શાંત થઈ ગઈ. આપે ઉપદેશ આપ્યો અને એ વચનામૃતો સાંભળી જનતા મુગ્ધ થઈ ગઈ. પછી તો હમેશાં આપની વાણી સાંભળી ધર્મ-પિયૂષનું પાન કરવા જૈન જૈનેતરો આવવા લાગ્યા. કેટલાક સ્થાનકવાસી ભાઈઓ પણ પોતાની ભૂલ સુધારી પુનઃ વીતરાગ ધર્મના શુદ્ધ માર્ગમાં સમ્મિલિત થઈ ગયા.

વાહ! કેવો મહાન ત્યાગ! ધન–દૌલત, પુત્ર કલત્ર અને ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરવો તો સરલ વાત છે, પણ માન–પ્રતિષ્ઠાનો ત્યાગ કરવો એ મહાન દુષ્કર છે. તેમાં વળી આચાર્ય પદવી જેવી મહાન પદવી જે વિરલાઓને જ મળે છે તેનો ત્યાગ કરવો તે તો એક અદ્‌ભુત વાત ગણાય. વળી જ્યારે શ્રીસંઘ પંજાબ અને અનેક મુનિ મહારાજોની ઈચ્છા ને આગ્રહ છતાં માત્ર ગુરુદેવના સંઘાડાની એકતા માટે એક પદવીનો ત્યાગ કરવો તે મહાન ત્યાગ છે.

એ ભાવના, એ ત્યાગ, એ આત્મા અને એ જીવન દેવને દુર્લભ હોય છે. આપણા ચરિત્રનાયકના તેજોમય પવિત્ર પુણ્યાત્માનો એ પ્રતાપ.

"સાહેબ, અભ્યાસ તો નથી પણ ઘણાં શાસ્ત્રો સાંભળ્યાં છે."

"તો તો પછી શાસ્ત્રો વિષેની ચર્ચાનો તમને અધિકાર નથી. બોલો બીજી શી શંકા છે?"

"મંદિરો બંધાવવામાં પણ પાપ તો લાગેજ ને?"

"સ્થાનક બનાવવામાં પાપ લાગે તો મંદિર માટે પણ લાગે. પણ આ શંકાઓ તો તમે શા ઉપરથી કહો છો તે સમજાતું નથી." મહારાજશ્રીએ મર્મની વાત પૂછી.

"સાહેબ! આપ અમારા પૂજ્યશ્રી સોહનલાલજીની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર હો તો હું તેમને બોલાવું."

"પછી?"

"જો તે હારી જાય તો હું શ્વેતાંબર બની જઈશ અને જો તમે હારી જશો તો આપે સ્થાનકવાસી બની જવું." સુરજનમલે શરત કરી.

"શરત તો પળાશેને?"

"જરૂર! જરૂર! તેમાં શંકા શી?"

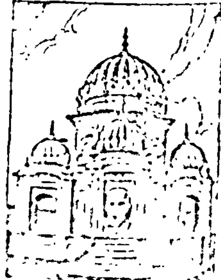
"તેને માટે જામીનદાર કોણ થાય છે?"

"જરૂર હશે તો જામીન આપીશ."

"તો કરો તૈયારી ને તમારા પૂજ્યશ્રીને જરૂર બોલાવી લાવો."

"હું જાતે જ જાઉં છું ને પરમ દિવસે તો આવી જશે."

*



"સાહેબ! તો તો ઘણું જ સરસ. આપણે તે પહેલાં પૂછી લેઈએ અને તેમાં હારી જશે તો, તો પછી વાત જ શી કરવી?"

"લાલાજી! શાસ્ત્રાર્થ કરવામાં તે કોઈને પહોંચવા નહિ દે. તેની દલીલબાજીથી તથા પ્રભાવિક વાણીથી તે સભાને પોતાની કરી લેશે."

"પણ સાહેબ! આપણે કયાં ઓછી દલીલબાજી જાણીએ છીએ. ચર્ચા તો થશેને? આપણા પ્રશ્નોના ઉત્તરો જ નહિ આપી શકે પછી પ્રભાવની વાત જ શી. આપ પહેલો પ્રશ્ન તો બતાવો."

"આત્મારામજીએ જૈન તત્ત્વાદર્શના બારમા પરિચ્છેદમાં મહાનિશીથ સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનમાં પૂજા વિષયક જે પાઠ આપ્યો છે તે સૂત્રમાં કયાં છે? આ પ્રશ્નનો જવાબ તે નહિ બતાવી શકે, કારણ કે સૂત્રમાં તો એ પાઠ છેજ નહિ. પછી લોકોને કહી દેવું કે આ લોકોની બધી વાતો મનમાની છે; શાસ્ત્રમાં તો છેજ નહિ અને સાચો વીતરાગ ધર્મ તો સ્થાનકવાસી પાળે છે. લોકો તત્કાળ સ્થાનકવાસી ધર્મના હિમાયતી બની જશે."

× × ×

આજે સુજાનમલને ઊંઘ જ ન આવી. વિચારપ્રવાહ શરૂ થયો અને તેની સ્વપ્નસૃષ્ટિ ઉજ્જ્વળ ભવિષ્યની કલ્પનાથી નાચી ઊઠી. તેને લાગ્યું કે અહા! કેવો રહસ્યમય સવાલ! અને આ પ્રશ્નનો જવાબ તો વલ્લભવિજયજી આપી જ શકશે નહિ. અને તો તો જાણે ચિન્તામણિ રત્ન મળી ગયું

મહારાજશ્રીને પૂછયું. "સાહેબ! શું ધમાલ છે? મને તો જણાવો."

"લાલાજી! સામાનામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે સભા ભરી. પૂજ સોહનલાલજી તો ન આવ્યા પણ એક સાધુને મોકલ્યા અને યતિજીએ પાઠ વાંચી બધો ભ્રમ ખુલ્લો કરી દીધો."

"તો પછી અહીં વળી શું ચર્ચા જાગી છે?" લાલાજીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"તેમનો ફરી શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો ઈરાદો હોય?"

"આપનો શો ઇરાદો છે?"

"અમે તો હંમેશાં તૈયાર છીએ. પણ શાસ્ત્રાર્થની રીતિએ શાસ્ત્રાર્થ થવો જોઈએ."

"સ્વામીજી! આપ તો જાણો છોને કે નાભા રાજ્ય ન્યાયી ગણાય છે. મહારાજા સાહેબને તો ધર્મચર્ચા બહુ પ્રિય છે. તે સત્યનિષ્ઠ અને ન્યાયપ્રિય છે. આપ આજ્ઞા આપો તો રાજસભામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે વ્યવસ્થા કરું." લાલા જીવારામજીએ યોજના કરી સંભળાવી.

"હર સમય અમે તૈયાર છીએ." મહારાજશ્રીએ ટુંકમાં પતાવ્યું.

લાલા જીવારામજીએ મહારાજાની અનુમતિ મેળવી. પૂજ સોહનલાલજીની પાસે માણસ મોકલી પૂછાવ્યું કે "તમે શાસ્ત્રાર્થ માટે તૈયાર છો કે કેમ? શ્વેતાંબરી તૈયાર છે."

પૂજ સોહનલાલજી આ માટે તૈયાર નહોતા. પણ લાલા

પણ તેમના વિનયહીન વર્તન માટે આશ્ચર્ય થયું. સુજનમલને તો કેમ બોલવું કે કેમ વર્તવું તેનો ખ્યાલ જ ન રહ્યો અને એકદમ મુખ ધનુષની ટંકાર કરતું પૂજ સોહનલાલજીનું આપેલું બ્રહ્માસ્ત્ર છોડયું. પ્રશ્ન પોપટની જેમ બોલી ગયો, અને હવે શું જવાબ મળે છે, સભામાં કેવી મજાની હાંસી થાય છે તે જોતો ઊભો રહ્યો.

શ્રોતાજને પણ ચમકી ઊઠયા. વ્યાખ્યાનના રસપાનમાં આ કોણ આવ્યો છે, વિઘ્નસંતોષી ? બધા સમસમી ઊઠયા. જરા ખળભળાટ થઈ ગયો. સ્ત્રીઓ અંદર અંદર વાતો કરવા લાગી. શું થશે તેમ સાધુઓ વિચારવા લાગ્યા.

આપણા ચરિત્રનાયક તો અડગ બેઠા હતા. તેમના મુખારવિંદ પર તો હાસ્ય ચમકયું. શાંત પ્રશાંતભાવે તેમણે જવાબ આપ્યો.

" ભાવીશ્રાવક ! તમારો પ્રશ્ન બહુ જ મહત્ત્વનો છે, વિચારણીય પણ છે જ. પણ તેનો જવાબ અહીં નહિ આપી શકાય ? "

સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું ત્યાં તો બેગાર સુજનમલના સાગરીતો ઉછળી પડયા. " કેમ નહિ ! અહીં જ જવાબ આપો, નહિ તો તમે હાર્યા "

" ભાઈઓ ! જરા શાન્તિ રાખો. મારો પૂરો જવાબ તો સાંભળો. પછી જેટલો શોર કરવો હોય તે કરવાની તમને છૂટ છે.

" જુઓ, એક મોટી સભા કરો. બધા ધર્મના મોટા-

કદી એક શબ્દ પણ હું બોલતો [illegible]
કોઈ એમ કહી શકશો કે હું કદી [illegible]
છું? અને તે કપડાનું નામ મુહપત્તિ [illegible]
તેનો ઉપયોગ કરું છું. આપ [illegible]
સ્વયં વિચારી શકો છો કે શ્રી ઉદયચંદ્રજી [illegible]
કેવો નિરર્થક છે! મહારાજશ્રી! [illegible]
બાબત શું મંતવ્ય છે તે જણાવશો [illegible]
થશે." ચરિત્રનાયકે વીગતવાર [illegible]
જનો તથા મહારાજશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો.

"ઉદયચંદ્રજીમહારાજ! તમારે [illegible]
મળી ગયો ને! તમે મુહપત્તી [illegible]
રાખો છે. ઉદ્દેશ તો એક જ છે, પણ [illegible]
તમે કરો છો તો નાકમાંથી પણ [illegible]
જીવરક્ષા તમે માનો છો તેમ કરવું [illegible]
મોઢું ઢંકાઈ જાય તેવો ટોપો પહેરો [illegible]
કરીને મહારાજા હીરાસિંહે જવાબ [illegible]

શાસ્ત્રાર્થ પૂરો થયો ને [illegible]
શ્વેતાંબરોના લાભમાં આપ્યો. મહારાજ [illegible]
આપણા ચરિત્રનાયક પર પત્ર લખી [illegible]
મોકલાવ્યો.

નાભાના શાસ્ત્રાર્થ બાદ આપ [illegible]
ના પધાર્યા. ૧૯૬૦ નું ૧૭ મું ચોમાસું [illegible]
સંપૂર્ણ કર્યું. અહીં એક જિનમંદિર [illegible]
અને કાર્ય શરૂ થયું. [illegible] તેને

"નહીંજી! એ પાઠસૂત્રમાં છે જ ક્યાં?"

"નથી તો પછી આપની વાત જ છેને! આવો અવસર તો આપે હાથથી ન ખોવો જોઈએ."

"અમે અમારું સ્થાન છોડી બીજી જગ્યાએ નથી જતા."

"પણ મહારાજ! ધર્મકાર્ય માટે જવું અનિવાર્ય છે. અને આ તો એવી જગ્યા છે જ્યાં જવામાં કશો બાધ હોય જ નહિ. વળી પંડિતોની સભામાં સત્યાસત્યનો નિર્ણય પણ થઇ જશે."

"અરે, પંડિતો આમાં શું સમજે!"

"એ તો બધા બટકુ રોટલાના દાસ." સોહનલાલજીએ પંડિતોની કીંમત આંકી નાખી.

"પંડિતો નથી સમજતા તો ગધેડા ચારવાવાળા કુંભાર સમજે છે! કયાં વિદ્યા અને વિદ્વાનનું સન્માન કરવાવાળા વલ્લભવિજયજી અને કયાં પંડિતોનું અપમાન કરવાવાળા તમે."

ગુસ્સામાં કહેતા કહેતા પંડિતો ઊભા થઈ ચાલી નીકળ્યા. ઋષિને પણ આવા વર્તનથી દુઃખ થયું.

નિર્ણય પ્રમાણે સભા શરૂ થઈ. મહારાજશ્રી તેમના શિષ્યમંડળ સાથે આવી પહોંચ્યા. તેમણે તો આવીને મંગલાચરણ કરી, વ્યાખ્યાન શરૂ કર્યું. શ્વેતાંબર આમ્નાયની પ્રાચીનતા વિષે દ્રષ્ટાંતો આપ્યાં. મૂર્તિપૂજા વિષેના પ્રાચીન હસ્તલેખો, શિલાલેખો અને મથુરાના કંકાલી ટીલા અને

ચરણમાં પડેલા શિષ્યને ઉઠાડતાં બોલ્યા.

"કૃપાસાગર! બીમારીના સમાચાર સાંભળીને ગોચરી પાણી પણ ઉડી ગયાં હતાં, પણ ચોમાસામાં તે કાંઈ અવાય છે! પછી તો અહીં પહોંચ્યા ત્યારે જ શાંતિ થઈ. આપની તબિયત બહુ જ ખરાબ થઈ ગઈ છે. આવી તબિયત છતાં વિહાર કેમ કર્યો!" લલિતવિજયજીએ ચિંતા દર્શાવી.

"સાધારણ તાવમાં શું પડયા રહેવું! વિહારથી હવાફેર થાય એટલે તાવ તો ઊભો જ ન રહે."

"નહિ ગુરુદેવ! જીરામાં હરદયાળ નામના પ્રસિદ્ધ હકીમ છે. તેની પાસે આવતા દરદી પંચાણુ ટકા તંદુરસ્ત થઇ ને જાય છે. તેમને માટે જીરા લખ્યું છે. જરા તંદુરસ્તી સારી થાય પછી જીરા તરફ વિહાર કરીશું." લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

"ભલે ભાઇ! જેવી તારી મરજી. શરીરનો શુ મોહ કરવો! કર્મ રોગ તો આવે ને જાય!"

આરામ થયા પછી પટ્ટી, જંડીયાલા, અમૃતસર થઈ ગુજરાંવાલા પધાર્યા. અહીં પ્લેગને લીધે સંઘની વિનંતિથી રામનગર પધાર્યા. રામનગરમાં લાલા જગન્નાથ ભોલેશાહ ગુરુભક્ત હતા. તેમની પાસે એક મનોહર દિવ્ય લીલા પન્નાની સ્તંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી. તે અદ્વિતીય પ્રતિમાનાં દર્શન કરી આનંદ લીધો. અહીંથી ખાનગાહ ડોગરા થઈ લાહોર થઈ અમૃતસર પધાર્યા. સંવત ૧૯૯૩ નું એકવીસમું ચોમાસું આપે અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

"યતિજી! આપ જ પાઠ જુઓ અને લોકોની શંકાનું નિવારણ કરો" આપણા ચરિત્રનાયકે રસ્તો કાઢયો.

"કરમચંદજી! લાવો સૂત્ર, હું પાઠ વાંચી બતાવું?" યતિજીએ સૂત્ર માગ્યું.

"સૂત્ર હું જ બતાવું! લો વાંચો."

"એમ શા માટે. મને જ આપોને." સૂત્ર લઈ લીધું ને કાળી શાહીથી ભૂંસેલી થોડીથોડી વંચાતી પંક્તિ વાંચીને બતાવ્યું કે આ સૂત્રમાં તો મૂર્તિપૂજાનો ઉલ્લેખ છે.

બસ પછી તો પૂછવું જ શું. સ્થાનકવાસી સાધુઓ તો શરમીંદા પડી ગયા. લોકોમાં હોહા વધી પડી. લોકોએ તો ભગવાન મહાવીરની જય, આત્મારામજી મહારાજની જય, વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય. આદિ જયનાદથી સભામંડપ ગાજી ઉઠયો. લોકોએ મોટું સરઘસ કાઢયું અને આપણા ચરિત્રનાયક સાથે ઉપાશ્રય આવી ફરી જયનાદો કરી સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા.

ચરણુમાં પડેલા શિષ્યને ઉઠાડતાં બોલ્યા.

" કૃપાસાગર ! બીમારીના સમાચાર સાંભળીને ગોચરી પાણી પણ ઉડી ગયાં હતાં, પણ ચોમાસામાં તે કાંઈ અવાય છે ! પછી તો અહીં પહોંચ્યા ત્યારે જ શાંતિ થઈ. આપની તબિયત બહુ જ ખરાબ થઈ ગઈ છે. આવી તબિયત છતાં વિહાર કેમ કર્યો !" લલિતવિજયજીએ ચિંતા દર્શાવી.

" સાધારણ તાવમાં શું પડયા રહેવું ! વિહારથી હવાફેર થાય એટલે તાવ તો ઊભો જ ન રહે."

" નહિ ગુરુદેવ ! જીરામાં હરદયાળ નામના પ્રસિદ્ધ હકીમ છે. તેની પાસે આવતા દરદી પંચાણુ ટકા તંદુરસ્ત થઇ ને જાય છે. તેમને માટે જીરા લખ્યું છે. જરા તંદુરસ્તી સારી થાય પછી જીરા તરફ વિહાર કરીશું." લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

" ભલે ભાઇ ! જેવી તારી મરજી. શરીરનો શું મોહ કરવો ! કર્મ રોગ તો આવે ને જાય !"

આરામ થયા પછી પટ્ટી, જંડીયાલા, અમૃતસર થઈ ગુજરાંવાલા પધાર્યા. અહીં પ્લેગને લીધે સંઘની વિનંતિથી રામનગર પધાર્યા. રામનગરમાં લાલા જગન્નાથ બેલીશાહ ગુરુભકત હતા. તેમની પાસે એક મનોહર દિવ્ય લીલા પન્નાની સ્તંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી. તે અદ્વિતીય પ્રતિમાનાં દર્શન કરી આનંદ લીધો. અહીંથી ખાનગાહ ડોગરા થઈ લાહોર થઈ અમૃતસર પધાર્યા. સંવત ૧૯૯૩ નું એકવીસમું ચોમાસું આપે અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

" સાહેબ ! હું તથા બીજા બેપાંચ કર્મચારીઓ આપને લેવા માટે પરમ દિવસે આવીશું. આપને માટે રાજસભામાં કાંઈ ખાસ વ્યવસ્થા કરાવું ?"

" કશુંજ નહિ. અમારે સાધુઓને માટે કાંઈપણ વ્યવસ્થા કરાવવાની હોય જ નહિ. આસનો અમારી સાથે છે. લાકડાની પાટ જેવું હશે તો ચાલશે. તમે તે વિષે કશી ચિંતા ન કરશો.

*

" પધારો ! પધારો ! સ્વામીજી પ્રણામ !" મહારાજાએ મહેલમાં પ્રવેશતા મુનિરાજોનું સ્વાગત કર્યું અને પ્રણામ કર્યાં.

" ધર્મલાભ ! ધર્મલાભ !" સભાગૃહમાં પ્રવેશતાં મહારાજા તથા અધિકારી વર્ગને ધર્મલાભ આપ્યા.

" મહારાજ ! આપના વિષે ઘણું ઘણું સાંભળ્યું હતું. હું તો ઘણા વખતથી આપના દર્શનનો અભિલાષી હતો પણ રાજકાજમાંથી ફુરસદ મળે નહિ. વળી લાલા જવાહરામજી તો આપના ભક્ત બની ગયા છે. તે વારંવાર આપના વ્યાખ્યાનો વિષે વાતો કરે છે." મહારાજાએ પોતાની ઉત્સુકતા બતાવી.

" આપ તો મહારાજ્યના રક્ષક અને પોષક છો. આપની જવાબદારી સવિશેષ હોય જ. લાલાજી વિદ્વાન છે. અમારી સાથે સારી ચર્ચા કરે છે." આપણા ચરિત્રનાયકે રાજ્યની જવાબદારીનો ઉલ્લેખ કર્યો.

" કૃપાનિધાન ! મહારાજા તથા અમે કર્મચારી વર્ગ આપની સુધાવાણી સાંભળવા ઉત્સુક છીએ." લાલા જવા-

થશે. તેઓ તો ઘણા વખતથી પાલીતાણાની યાત્રા માટે ઉત્સુક છે. માત્ર પંજાબના ગુરુભક્તોને જરા દુઃખ થશે."

"પણ સાહેબ આચાર્ય મહારાજ અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પધારે છે ને ! પછી તો શું વાંધો છે."

અમૃતસરના શ્રીસંઘના આગેવાનોએ વાત સાંભળી અને તેઓશ્રી ગૂજરાત તરફ જવાના છે તેમ પાકે પાયે ચર્ચા થવા લાગી, એટલે બધા એકઠા મળીને આવ્યા ઉપાશ્રયે.

"મહારાજ ! આપ અમને—શ્રીસંઘ પંજાબને કોને ભરોસે છોડી જાઓ છો ! અમને ગુરુદેવ આપને ભરોસે છોડી ગયા છે. અમે તો આપને નહિ જવા દઈએ. અમારી રક્ષા તેપછી કોણ કરશે ?" આગેવાનોએ વિનતિ કરી.

"ભવ્ય જનો ! તમે તો સારી રીતે જાણો છો કે હું ઓગણીસ વર્ષથી પંજાબમાં છું. ગૂજરાત મારી જન્મભૂમિ હોવા છતાં મેં કદી તે ભૂમિને યાદ પણ નથી કરી. દીક્ષા લઈને ગુરુદેવના ચરણમાં રહ્યો અને તેઓશ્રીના દેહાન્ત પછી પણ અહીં પંજાબમાં વિચરી રહ્યો છું. મને ઘણા વખતથી સિદ્ધાચલજી જવાના ભાવ થયા હતા, પણ હું તે વિચારને પણ દાબી દેતો હતો. તમારો મારા પરનો પ્રેમ મને પંજાબથી દૂર જવા નહોતો દેતો. સાધુમંડળ તો ગૂજરાત જવા ઉત્સુક છે. મારે તેમનો પણ ખ્યાલ કરવો જોઈએ. વળી આચાર્ય મહારાજ તથા શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ આ તરફ પધારે છે. આપ લોકોને હું તે મારા વડીલોને આશ્રયે સોંપી જાઉં છું. વળી વચન આપું છું કે ગૂજરાતમાં વધારે નહિ રહું—નહિ રહી શકું. મારો પંજાબ

"પણ ભાગ્યશાળીઓ ! અહીં શાંતિ મળશે તેમ શાથી જાણ્યું ?"

"આપની પ્રતિષ્ઠા અમારાથી અજાણી નથી. અમે પણ પંજાબમાં જ ફર્યા છીએ. હવે આપ અમારી વિનંતિ સ્વીકારો."

"ઉતાવળ ન કરો. અમારી સાથે રહો. જૈનશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરો. હું તમને પંડિત વગેરેની અનુકૂળતા કરાવી આપીશ. અને હું પણ તમને વારંવાર શીખવીશ. જ્યારે તમને પૂર્ણ વિશ્વાસ થઇ જાય—જ્યારે તમારું મન હિમાલયની જેમ અચળ—અટળ થઇ જાય; પછી તમને જરૂર દીક્ષા આપવાની વ્યવસ્થા થશે."

"કૃપાનાથ ! અમારું મન હિમાલયની સમાન સ્થિર થયું, ત્યારે તો નાભાથી દોડી આવી આપના ચરણમાં શરણ શોધ્યું છે. વળી સ્થાનકવાસી દીક્ષા છોડી ઘેર જ ન જતા પણ આપની પાસે રહેવાના ઇરાદાથી જ અહીં આવ્યા છીએ. મહારાજ ! કૃપા કરો, અમને આ બંધનથી મુક્ત કરો." બન્નેની આંખ સજળ થઈ ગઇ.

"તમે ઉદાસ ન થશો. અત્યારે તો આરામ કરો. સવારે આપણે નિર્ણય કરીશું. તમે પણ આજ રાત્રે વિચાર કરી રાખજો."

અમૃતસરથી મહારાજશ્રીની સાથે લાલા પન્નાલાલ જોહરી, લાલા મહારાજમલ, લાલા નથમલ આદિ શ્રાવકો પણ આવ્યા હતા. સવારના તેઓએ રાત્રે આવેલા સાધુઓ

"શું સમાધિમંદિર બાબત કાંઈ છે કે જૈન બિરાદરીમાં આપસ આપસની લડાઈ સળગી છે?" શ્રી મોહનવિજયજીએ અટકળ કરી.

"વાત એમ છે કે સનાતની લોકોએ જૈનધર્મ પર અસત્ય આક્ષેપો શરૂ કર્યા છે; એટલુંજ નહિ પણ જગત્પૂજ્ય સર્વશાસ્ત્રનિપુણ પંજાબ દેશોદ્ધારક ગુરુદેવના 'અજ્ઞાનતિમિર ભાસ્કર' અને 'શ્રી જૈન તત્ત્વાદર્શ' બંનેને અસત્ય ઠરાવવા અને જૈન ધર્મની અવહેલના થાય એમ કરવા પ્રયાસ શરૂ કર્યો છે આમાં સ્થાનકવાસીઓનો સનાતનીઓને સાથ પણ છે." ગુરુદેવે સ્પષ્ટતા કરી.

"પણ ત્યાં તો આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમળસૂરિજી છે અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પણ છે. તેઓ તે માટે પ્રયત્નશીલ હશે જ."

"તેઓ તો પૂરો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, પણ તેઓશ્રીની અને શ્રી સંઘની પણ ઈચ્છા છે કે આપણે ત્યાં હાજર હોઈએ તો સારો પ્રભાવ પડે અને જડબાતોડ જવાબ આપી શકાય." ગુરુદેવે સંઘની ઈચ્છાનું રહસ્ય સમજાવ્યું.

"તાર મોડો કેમ આવ્યો હશે?"

"બીનોલી તાર કરેલો ને, ને અહીં આવતાં વખતે પત્ર પણ આવી ગયો ... તે પત્ર"

આપ ફરીથી અમૃતસર પધાર્યા. પણ સ્થાનકમાર્ગી સાધુઓને મહારાજશ્રીની સાથે જોઈને સ્થાનકવાસી સમાજમાં ધમાલ મચી ગઈ. હજી તો શહેરના પ્રવેશદ્વાર પાસે આવ્યા ત્યાં પાંચ સાત સ્થાનકવાસી ભાઈઓ આવી પહોંચ્યા અને ત્યાંજ બન્ને સાધુઓને પકડવા લાગ્યા. લાલા પન્નાલાલજી સમાચાર સાંભળી પોલીસ લઈને આવી પહોંચ્યા. પેલા ચાલ્યા ગયા. મહારાજશ્રી બજારોમાં થઈ દહેરાસરે પ્રભુના દર્શન કરી લાલા મહારાજમલજીની બેઠકમાં જ્યાં સાધુઓ ઉતર્યા કરે છે; ત્યાં આવી ઉતર્યા.

સ્થાનકવાસીઓએ પણ મેજીસ્ટ્રેટને ફરીયાદ કરી. 'ઘાસીરામ, જુગલકિશોરને બહેકાવી અમારા સંઘાડામાંથી લઈ આવ્યો છે અને આ સંવેગી સાધુઓ તેને દીક્ષા આપવાના છે. તેને અહીં લાલા મહારાજમલના મકાનમાં બંધ કરી પૂરી રાખ્યા છે. તેને બહાર જવાની સખ્ત બંધી કરી છે. જુગલકિશોરની માતા જૈન સાધ્વી (સ્થાનકવાસી) છે અને તે પોતાના પુત્રના વિયોગમાં ઝૂરે છે. એથી એ છોકરો અમને સોંપાવો જોઈએ અને તેને બીજી કોઈ જગ્યાએ નસાડી મૂકવામાં ન આવે તે માટે વૉરંટ કાઢી આપવા મહેરબાની થવી જોઈએ."

મેજીસ્ટ્રેટે બધી હકીકત ધ્યાનમાં લઈને જુગલકિશોરના નામનું વૉરંટ કાઢી આપ્યું. વૉરંટ લઈને પોલીસ સાથે સ્થાનકવાસી લોકો આ મકાનમાં આવ્યા. આ સમયે અહીં કોઈ હતું નહિ. દરવાજો બંધ હતો. પોલીસે દરવાજો ઉઘાડવા કહ્યું. ચોકીદાર ગામીએ જણાવ્યું કે લાલા પન્નાલાલજી

તાર પણ એવો જ છે.

Gujaranwala 30 8-35 (A. M.)
Mushddilal Pirelal Jaini
Village Binoli (Baraut)
Send Muni Vallabhvijayji, with your men to Gujaranwala Jagannath coming.

Jain Community.

" ગુરુદેવ! પત્ર તો વાંચ્યો. આપે શો નિર્ણય કર્યો છે."

" શું કરવું તેજ સૂઝતું નથી. જવું તો જોઈએ. આ પ્રસંગે પહોંચાય તોજ શાસનની શોભા રહે."

" પણ ગુરુદેવ ક્યાં ગુજરાંવાલા અને ક્યાં ખીંવાઈ? ૪૫૦ માઈલ જેટલે દૂરથી કેમ પહોંચાશે ? વળી તેમાં આ જેઠની આગ વરસતી ગરમી ! પ્રભો ! કોઈ વિદ્વાનને મોકલીએ અથવા આપણે અહીંથી પૂરતાં પ્રમાણો લખી મોકલીએ." મુનિજીએ પોતાનો વિચાર પ્રગટ કર્યો.

અંબાલા પ્હોંચ્યા. જે દિવસે આપ અંબાલા પહોંચ્યા તેજ દિવસે દિલ્હીથી વિહાર કરીને આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી સાધુ-મંડળ સાથે અંબાલા આવતા હતા. બન્ને શહેરની બહાર મળ્યા. વંદનાદિ થઈ. ઘણુા વખતે મળ્યા તેથી હર્ષાશ્રુ આવી ગયા. આનંદ થયો. મોટા ઠાઠમાઠથી બન્નેનો નગરપ્રવેશ થયો. ચાર પાંચ દિવસ સાથે રહ્યા. પંજાબની પરિસ્થિતિ વિષે વાતો કરી. ગુરુદેવના ક્ષેત્રો, કાર્ય, પંજાબી લોકોની ભાવના, ગુરુદેવનું અધૂરું કાર્ય વગેરે વિષે ઠીકઠીક ચર્ચા-વાર્તા થઈ અને ત્યાંથી છૂટા પડી દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. જેઠના બળબળતા તાપ પછી હજારો લોકો મેઘવૃષ્ટિની જે આતુરતાથી રાહ જુએ છે તેવી જ આતુરતાથી દિલ્હી તો ગુરુદેવના આગમનની રાહ જોઈ બેઠું હતું.

× × ×

" લાલાજી! તમારી શ્રીસંઘની પ્રાર્થના મેં સાંભળી. હવે મારી વાત તમે જરા સાંભળી લો. " દિલ્હીમાં ચો-માસું રોકવા માટે વિનતિ કરવા આવેલા શ્રીસંઘના આગે-વાનને ચરિત્રનાયકે કહ્યું.

" ગુરુદેવ! આજ્ઞા ફરમાવો. અમે બધા તૈયાર છીએ. "

જુએ! પંજાબથી ગૂજરાતનું નામ લઈ ઉતાવળથી નીકળ્યા છીએ. વિહાર પણ લાંબાલાંબા કરતાં કરતાં દિલ્હી તો પહોંચ્યા. બધા મુનિમંડળની ઈચ્છા છે કે ચોમાસું ગૂજ-રાતમાં જઈને જ કરવું છે. આ સાલ દાદાની યાત્રા નહિ થાય તો બીજે વર્ષે તો દાદાને ભેટશું "

છે. ગુરુદેવના પુસ્તકોના આગળના થોડા શબ્દો લઈ તેના અનર્થો કરવા લાગ્યા છે."

"પણ આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી તો ત્યાં છેને?"

"ગુરુદેવ! તેઓ તો છેજ પણ અમારા પ્યારા વલ્લભ વિના કાંઈ બેડા પાર થઈ શકે છે? સામાના ને નાભાનો શાસ્ત્રાર્થ તો અમારી આંખ સામે છે. શ્રીસંઘ તો આપની માળા જપી રહ્યો છે. આ પત્ર પણ મને આપ્યો છે." લાલા જગન્નાથજીએ ખુલાસો કર્યો.

"આચાર્યશ્રીનો એક તાર અને પત્ર તો મળ્યાં હતાં. આ બીજો પત્ર પણ તેમણે આપ્યો છે?"

"જી હા! કદાચ તે પત્ર વિહારમાં મળે ન મળે તેથી મને લખી, આપ્યો છે."

"અત્રશ્રી ગુજરાંવાલાથી[1] શ્રી આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા વીરવિજય આદિ સાધુના તરફથી તત્રશ્રી બિનોલી મધ્યે મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ જોગ, સુખશાતા અનુવંદના વાંચનાજી. લખવાનું કે પત્ર મળ્યો હશે. વિશેષ લખવાનુ કે આ પત્ર વાંચતાં જ ગુજરાંવાલા તરફ વિહાર કરી દેશો. કારણ લાલા જગન્નાથજીથી જાણી લેશો. તો પણ ઈસારા માત્ર જણાવવામાં આવે છે કે આ વખતે સ્થાનકવાસીઓએ આખા શહેરને પોતાના પક્ષમાં કરી લીધું છે, તેમજ 'જૈન તત્ત્વાદર્શ' તથા 'અજ્ઞાન તિમિર ભાસ્કર' આ બન્ને ગ્રંથો ખોટા ઠરાવવાની બારે કોશીશ

૧ હિંદી ઉપરથી ભાષાંતર.

"હું મારો આગ્રહ છોડું છું. વડોદરાના સંઘને આ વરસ શાન્તિ રાખવા સમજાવીશ. આપ શ્રીસંઘ દિલ્હીને નારાજ ન કરો. તેમની ગુરુભક્તિ સાચી છે. આપ તેમની વિનતિ સ્વીકારો."

વિનતિનો સ્વીકાર થયો અને ઉપાશ્રયના ખૂણે ખૂણામાંથી હર્ષનાદ ગાજી ઊઠયો. ઘેરઘેર આનંદ મંગલ વર્તાઈ રહ્યો.

પણ કુદરતને તે મંજૂર નહોતું. ગૂજરાતનું આકર્ષણ ભારે હતું. દિલ્હીના સંઘનો તો આનંદ માતો નહોતો, પણ અવશ્યં ભાવિનો ભાવાઃ—જે બનવાનું તે બન્યા વિના કાંઈ રહે છે ! એ ન્યાયે ન ધારેલું બન્યું—કોઈના સ્વપ્નમાં પણ નહોતું—કોઈની કલ્પના પણ ચાલી ન શકે એવા એક પ્રસંગથી દિલ્હી દૂર રહી ગયું ને ચાતુર્માસ તો કરવું પડયું ગુરુદેવના ચરણમાં.

×

દિલ્હીમાં ચોમાસાનો નિર્ણય થયા પછી શ્રી સંઘની ઈચ્છાથી પાસેના તીર્થસ્થાન શ્રી હસ્તિનાપુરની યાત્રાએ સંઘ સાથે આવ્યા. હસ્તિનાપુર પ્રાચીન અને વિખ્યાત સ્થાન છે. આ તીર્થસ્થાનમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાન, શ્રી કુંથુનાથ તથા શ્રી અરનાથ ભગવાનના ચ્યવન, ગર્ભ અને દીક્ષા તેમજ કેવલ એમ ચાર કલ્યાણક થયા છે અને શ્રીમલ્લીનાથ ભગવાનનું સમોવસરણ થયું, તેથી તે પુણ્ય તીર્થ છે. વળી પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનને વર્ષીતપનું પારણું શ્રેયાંસકુમારે અહીં કરાવ્યું હતું. તે વૈશાખ

છે. ગુરુદેવના પુસ્તકોના આગળના થોડા શબ્દો લઈ તેના અનર્થો કરવા લાગ્યા છે."

"પણ આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી તો ત્યાં છેને ?"

"ગુરુદેવ ! તેઓ તો છેજ પણ અમારા પ્યારા વલ્લભ વિના કાંઈ બેડો પાર થઈ શકે છે ? સામાના ને નાભાનો શાસ્ત્રાર્થ તો અમારી આંખ સામે છે. શ્રીસંઘ તો આપની માળા જપી રહ્યો છે. આ પત્ર પણ મને આપ્યો છે." લાલા જગન્નાથજીએ ખુલાસો કર્યો.

"આચાર્યશ્રીનો એક તાર અને પત્ર તો મળ્યાં હતાં. આ બીજો પત્ર પણ તેમણે આપ્યો છે ?"

"જી હા ! કદાચ તે પત્ર વિહારમાં મળે ન મળે તેથી મને લખી આપ્યો છે."

"અત્રશ્રી ગુજરાંવાલાથી[1] શ્રી આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા વીરવિજય આદિ સાધુના તરફથી તત્રશ્રી બિનોલી મધ્યે મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ જોગ, સુખશાતા અનુવંદના વાંચનાજી. લખવાનું કે પત્ર મળ્યો હશે. વિશેષ લખવાનુ કે આ પત્ર વાંચતાં જ ગુજરાંવાલા તરફ વિહાર કરી દેશો. કારણ લાલા જગન્નાથજીથી જાણી લેશો. તો પણ ઈસારા માત્ર જણાવવામાં આવે છે કે આ વખતે સ્થાનકવાસીઓએ આખા શહેરને પોતાના પક્ષમાં કરી લીધું છે, તેમજ 'જૈન તત્ત્વાદર્શ' તથા 'અજ્ઞાન તિમિર ભાસ્કર' આ બન્ને ગ્રંથો ખોટા ઠરાવવાની બાબતે કોશીશ

૧ હિંદી ઉપરથી ભાષાંતર.

અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા લઈ આવ્યા હતા. ઉત્સવપૂર્વક પ્રતિમાજીનો નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. આસપાસના ગામોના દિગંબર ભાઈઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક ભાગ લીધો.

આજ દિવસે ગુજરાંવાલામાં આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજય કમળસૂરીશ્વરજી તથા ઉપાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી આદિ મુનિરાજોની ઉપસ્થિતિમાં સ્વર્ગીય આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજીના સમાધિ મંદિરમાં ચરણ પાદુકા સ્થાપિત કરવાનો ઉત્સવ થયો હતો. આપે બીનૌલીના ઉત્સવને ગુજરાંવાલાનો ઉત્સવ માની લીધો અને ભક્તિના ઉપલક્ષમાં આપે એક મનોહર સ્તવન બનાવી ગુજરાંવાલા મોકલ્યું.

બીનૌલીથી આપે ખીંવાઈની તરફ વિહાર કર્યો

રહ્યો છું કે આટલે દૂરથી આ બળબળતા તાપમાં કેમ વિહાર થશે ! અને આપ નહિ આવી શકો તો શું થશે ?" લાલાજીએ પોતાના મનની વિમાસણ વ્યકત કરી.

"લાલાજી ! મેં કાલેજ નિર્ણય કરી લીધો છે. હું–અમે તૈયાર છીએ. કાલે જ વિહાર થશે. તમે સુખેથી સીધાવો. મેં તાર કરાવી દીધો છે. ગુરુદેવના નામ માટે આ કાયા ખપી જાય તો પણ શું ! અને જુઓ તો ખરા ૧૫ દિવસ તો થવાના પણ નથી ને ગુજરાનવાલાની બજારમાં શાસ્ત્રાર્થ-ની પ્રચંડ વિજયઘોષણાઓ ગુરુદેવના પ્રતાપે કરીશું." ગુરુદેવે ભવિષ્ય ભાખ્યું.

લાલા જગન્નાથજી અને ખીંવાઈના શ્રાવકો તો આ પ્રભાવિક પુરુષની વીરગર્જના અને દૃઢ મનોબળ જોઈ દિંગ થઈ ગયા. હર્ષોશ્રુથી બધાએ આ પવિત્ર મહારથીને વંદન કર્યાં.

આ પરિસ્થિતિ ઊભી થવાનાં કારણો આ સ્થળે વિચારી લેવાં જરૂરી છે.

આપણે જોઈ ગયા કે આપણા ચરિત્રનાયકની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી સ્થાનકવાસી સામાના તથા નાભામાં પૂરી રીતે હાર્યા હતા. લુધિયાનામાં તેઓને નીચું જોવું પડે તેમ થયેલું અને અમૃતસરમાં તો તેઓની ઠીકઠીક ફજેતી થઈ. આ ઉપરથી તેઓ શ્વેતાંબરોથી નારાજ તો હતા જ. તેનો બદલો લેવાની તક શોધી રહ્યા હતા; પણ આપણા ચરિત્રનાયકની હાજરીમાં તો કાંઈ થઈ શક્યુ નહિ.

આ ઉપરાંત ૧૯૬૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ તા. ૭–૫–

તો પંજાબ પહોંચી શી રીતે શકશે ! થોડા દિવસ આરામ કરો, બે પાંચ દિવસમાં કાંઇ મોડું નથી થતું. કૃપા કરો ગુરુદેવ !" રસ્તાના ગામોના લોકો વારંવાર પ્રાર્થના કરતા.

"ભાઈ ! શરીરનો ધર્મ શરીરને પાળવાનો, આત્માનો ધર્મ આત્માને પાળવાનો, મારો ધર્મ મારે પાળવાનો, હું શી રીતે આરામ કરું ? પાંખો નથી નહિ તો ઉડીને પહોંચવાની તમન્ના છે. જ્યારે ગુરુદેવનો બગીચો ઉજડી રહ્યો છે, ત્યારે મારે વળી આરામ શા ને સ્થિરતા શી ? કરેંગે કે મરેંગે ! એક જ ધ્યેય છે. અને આમ કરતાં આ દેહનું બલિદાન આપવું પડશે તો તો મારું જીવન જ ધન્ય બની જશે. ગુરુદેવના નામને માટે આ દેહની શી પરવા છે ! મને આરામ એજ દિવસે મળશે જ્યારે હું ગુજરાંવાલાની બજારમાં પહોંચી ગુરુદેવનું વચન સિદ્ધ કરી ધર્મધ્વજની પતાકા લહેરાતી દેખીશ.

લોકો તો આ વચનો સાંભળી ભક્તિભાવથી નમી પડતાં—આ મહાત્માનો ચરણસ્પર્શ કરી સાશ્રુનયને વિભૂતિને જોઈ રહેતા અને મૌન થઈ જતા.

અમૃતસર તો પહોંચી ગયા. ૩૭પ માઇલનું અંતર ઝપાટામાં કાપી કાઢયું. ગુજરાંવાલા તો સામું જ દેખાતું હતું. હવે તો પહોંચ્યા જ.

"કૃપાળુ ! હવે તો આપ નજદિક છો. સોહનવિજયજીની આંખો આવી છે. તેમને દેખાતું નથી. આપના પગ પણ હવે થોડી સારવાર માગે છે. અમારી વિનંતિ સાંભળો ને વધારે નહિ ત્રણેક દિવસ સ્થિરતા કરો." લાલા

કોઈપણ ધર્મનું વ્યાખ્યાન–ધર્મકથા હોય તે હું સાંભળવા જાઉં છું. આજ તો બે દૃષ્ટિએ આવ્યો હતો. ધર્મકથા સાંભળવા અને મને બાતમી મળી હતી તેમ રાજદ્રોહની તપાસ કરવાઃ પણ સત્ય કહું છું કે આજના વ્યાખ્યાનમાં જેઆનંદ આવ્યો તે મારી આખી ઉંમરમાં મેં નથી અનુભવ્યો. શું વ્યાખ્યાન કાલે પણ થશે?" મુનસફ સાહેબે સ્પષ્ટતા કરી.

"માન્યવર! અમારે સાધુઓને તો બીજું કામજ શું છે? ગૃહસ્થોના અન્નજલથી નિર્વાહ કરીએ છીએ તો પછી અમારું સાધુઓનું કર્તવ્ય છે કે બદલામાં તેઓને ધર્મોપદેશ દેવો, તેઓને ધર્મકાર્યમાં જોડવા પ્રેરણા કરવી, તેમના ઉદ્ધારનો માર્ગ બતાવવો અને અને તે માર્ગ પર ચાલવા તેમને સહાયતા કરવી. જ્યાંસુધી અહીં રહીશું ત્યાંસુધી તો અમારૂં કર્તવ્ય કરતા રહીશું." આપણા ચરિત્રનાયકે સાધુધર્મ દર્શાવ્યો.

"મહારાજ! આપ ક્યાંસુધી અહીં રહેશો?"

"જ્યાંસુધી અહીંનું અન્નજળ છે."

"તમે અહીં કેમ આવ્યા છો?" એક દિવસ પોલીસને બેઠેલા જોઇને મુનસફ સાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

"હજુર! કોન્સ્ટેબલ નાયેબના હુકમથી." પોલીસે ખુલાસો કર્યો.

"હવે કાલથી અહીં ન આવશો. અહીં રાજદ્રોહ જેવું કંઈજ નથી. તમને શું લાગે છે?"

પ્રતાપી મહારથીની જરૂર હતી. બધાના મનમાં એક જ વિચાર આવ્યો અને આપણા ચરિત્રનાયકને આ પ્રસંગે જે રીતે બની શકે તે રીતે ઉતાવળ કરીને ગુજરાંવાળા પહોંચી જવા તાર—પત્ર આદિથી સૂચના આપવામાં આવી.

ક્યાં ગુજરાત તરફ વિહાર અને સિદ્ધાચળની યાત્રાની ભાવના! ક્યાં દિલ્હીનું નક્કી થયેલું ચાતુર્માસ? ગૂજરાત જવાના કોડ તો અધૂરા રહ્યા પણ દિલ્હીનો સંઘ રાહ જોતો રહ્યો. નહિ ધારેલું, નહિ કલ્પેલું એવું ધર્મસંકટ આવી પડ્યું અને કુદરતના નિર્માણને ન્યાય આપવા ફરજ પડી.

સાચે જ ઉગ્રવિહાર હતો. જેઠનો મહિનો, પંજાબની અગ્નિ વરસાવતી ગરમી, પશુપક્ષી વ્યાકુળ થઈને ઝાડના છાંયામાં ભરાઈ રહ્યાં છે. ઘરથી બહાર નીકળવું વસમું પડી જાય છે. શ્રીમંતોને ત્યાં ખસની ટટ્ટીઓ અને પંખા હલાવતા નોકરો જ ગરમીને દૂર કરવા તૈયાર છે. ઉઘાડા પગે તો નીકળતાં જ ફરફોલા પડે છે. સૂર્ય ધોમ ધોમ ધખી રહ્યો છે, જાણે આકાશમાંથી અંગારા ઝરતા હોય! આવા સમયનાં આપણા ચરિત્રનાયક ગુરુવચનને સત્ય પ્રમાણિક સાબીત કરવા, ધર્મની પ્રભાવના કરવા, શાસ્ત્રાર્થમા વિજયપતાકા લહેરાવવા, પંજાબમાં ગુરુદેવના નામનો અમર ઝંડો ફરકાવવા, ગુરુદેવના પ્યારા બગીચાને લીલો-છમ રાખવા, આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી મહારાજની આજ્ઞાનુ પાલન કરવા, ચતુર્વિધસંઘનું સન્માન રાખવાને ખીવાઈથી ચાલી નીકળ્યા. સાથે હતા પ્રિય શિષ્ય શ્રી સોહનવિજયજી. ગુરુ-શિષ્ય ચાલ્યા જાય છે તડકાની પરવા

અને તે પણ ખપ પૂરતાં જ. સાદાઈ તેમનો જીવનમંત્ર. કોઈપણ જીવની હિંસા ન કરવી, કોઈને જરાપણ કષ્ટ ન પહોંચાડવું એ તેમનો આદર્શ."

"આપે થોડા સમયમાં તેમના જીવનનો ઠીક પરિચય કરી લીધો." કોન્સ્ટેબલે આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"મને ધર્મકથા સાંભળવાનો બહુ શોખ અને આ મહાત્માનો પરિચય તો તમારા કહેવાથી જ થઇ ગયો. જો તમે ન કહ્યું હોત તો કદાચ આ તક મને ન મળત. તેમના સુધાભર્યાં વચનો હજીપણ મારા હૃદયમાં ગુંજે છે. તેઓ ક્રાન્તિકારી નહિ પણ સાચા શાન્તિના ફિરસ્તા છે. હવે ત્યાં પોલીસ ન મોકલશો."

"હવે તો મેં ના જ કહી દીધી છે. રજા લઉં?" કોન્સ્ટેબલે રજા લીધી.

× × ×

અહીં જયપુરમાં ત્રણ ભાગ્યશાળી દીક્ષાના ઉમેદવાર હતા. પં. લલિતવિજયજી પણ પંજાબથી વિહાર કરી અહીં આવી પહોંચ્યા. હોશિયારપુરનિવાસી અચ્છર અને મચ્છર બન્ને ભાઇ ઓસવાળ નાહર ગોત્રના, સંયમ ગ્રહણ કરવાના ઇરાદાથી ઘણા વખતથી તેઓની પાસે ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા હતા. દીક્ષાને માટે તૈયારી થવા લાગી. પ્રતિદિન જુદાજુદા મંદિરમાં વિધવિધ પૂજા પ્રભાવના થવા લાગ્યાં. પૂજાના સમયે લોકોની મેદની જામતી અને સાધુમંડળી પણ જ્યારે પોતાના મધુર કંઠેથી પૂજા ભણાવતી ત્યારે

તો પંજાબ પહોંચી શી રીતે શકશો ! થોડા દિવસ આરામ કરો, બે પાંચ દિવસમાં કાંઇ મોડું નથી થતું. કૃપા કરો ગુરુદેવ !" રસ્તાના ગામોના લોકો વારંવાર પ્રાર્થના કરતા.

"ભાઈ ! શરીરનો ધર્મ શરીરને પાળવાનો, આત્માનો ધર્મ આત્માને પાળવાનો, મારો ધર્મ મારે પાળવાનો, હું શી રીતે આરામ કરું ? પાંખો નથી નહિ તો ઉડીને પહોંચવાની તમન્ના છે. જ્યારે ગુરુદેવનો બગીચો ઉજડી રહ્યો છે, ત્યારે મારે વળી આરામ શા ને સ્થિરતા શી ? કરેંગે કે મરેંગે ! એક જ ધ્યેય છે. અને આમ કરતાં આ દેહનું બલિદાન આપવું પડશે તો તો મારું જીવન જ ધન્ય બની જશે. ગુરુદેવના નામને માટે આ દેહની શી પરવા છે ! મને આરામ એજ દિવસે મળશે જ્યારે હું ગુજરાંવાલાની બજારમાં પહોંચી ગુરુદેવનું વચન સિદ્ધ કરી ધર્મધ્વજની પતાકા લહેરાતી દેખીશ.

લોકો તો આ વચનો સાંભળી ભક્તિભાવથી નમી પડતાં—આ મહાત્માનો ચરણસ્પર્શ કરી સાશ્રુનયને વિભૂતિને જોઈ રહેતા અને મૌન થઈ જતા.

અમૃતસર તો પહોંચી ગયા. ૩૭૫ માઇલનું અંતર ઝપાટામાં કાપી કાઢયું. ગુજરાંવાલા તો સામું જ દેખાતું હતું. હવે તો પહોંચ્યા જ.

"કૃપાળુ ! હવે તો આપ નજદિક છો. સોહનવિજયજીની આંખો આવી છે. તેમને દેખાતું નથી. આપના પગ પણ હવે થોડી આરામ માગે છે. અમારી વિનંતિ માનો ને વધારે નહિ પ્રત્યેક દિવસ સ્થિરતા કરો." લાલા

નામ તિલકવિજયજી રાખવામાં આવ્યું. આ બન્ને આપણા ચરિત્રનાયકના શિષ્ય થયા અને તિલકવિજયજી શ્રી લલિતવિજયજીના શિષ્ય બન્યા. આ ક્રિયાવિધિ સમયે રુનસફ્સાહેબ પણ આવ્યા હતા અને તેમણે જૈન દીક્ષાવિધિ જોઈ આનંદ વ્યક્ત કર્યો હતો.

જયપુરથી વિહાર કર્યો ત્યારે પણ રુનસફ્સાહેબ બેત્રણ માઈલ સુધી સાથે આવ્યા હતા. કેવી ભક્તિ! કેવો ગુરુપ્રેમ? જયપુરથી અજમેર પધાર્યા. અજમેરમાં શ્રીસંઘે ખૂબ ઠાઠમાઠપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. ત્યાં દસેક દિવસ રહી શ્રીસંઘને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવી ત્યાંથી વિહાર કર્યો.

અજમેરથી બ્યાવર, પિપલીયાગામ આવ્યા, પીપલીયા ગામમાં મંદિરમાર્ગી અને સ્થાનકવાસિઓમાં ફૂટ હતી તે આપણા ચરિત્રનાયકના ઉપદેશથી મટી અને સંપ થયો. મુંડાવા, ચંડાવલ, સોજત થઈ પાલી પધાર્યા. અહીંથી ગોલવાડની પંચતીર્થીની યાત્રાનો આનંદ લીધો. અહીંથી શિવગંજ, સીરોહી થઇ આપ આબૂજી પધાર્યા.

આબૂથી વિહાર કરી આપ મઢાર પધાર્યા. આપના લઘુગુરુભ્રાતા મુનિ મહારાજશ્રી મોતીવિજયજી ગુજરાત તરફથી વિહાર કરી અહીં આપની સેવામાં હાજર થઈ ગયા. ઘણા વખતે મળવાનો આનંદ અનેરો હતો.

પણ શ્રી આચાર્યમહારાજ, શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ અને શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ જેવા વૃદ્ધ, પૂજ્ય રત્નાધિક બીરાજમાન હોય ત્યાં એ વડીલોની સામે મારું સ્વાગત અનુચિત ગણાય. હું તો સમાધિમંદિરનાં દર્શન કરીને સીધો શહેરમાં પ્રવેશ કરીશ."

"દયાળુ ! આપની વાત તો માન્ય છે, પણ અમે આચાર્યશ્રીને મળ્યા છીએ, ઉપાધ્યાયજીની સલાહ લીધી છે." લાલાજીએ હકીકત રજુ કરી.

"એટલે ! શું તેઓશ્રીએ તે માટે આજ્ઞા આપી છે ?"

"જી હા ! તેમણે જ કહેવરાવ્યું છે કે તમે વિનયવાન છો. તમારો ધર્મ એ જ છે, પણ આ પ્રસંગ વિરલ ગણાય. તમે ગુરુદેવના નામ પર પ્રાણ પણ અર્પણ કર્યા જેટલું દુષ્કર તપ કરીને આવો છો. લોકોના ઉત્સાહને રોકી શકાય તેમ નથી ધર્મની પ્રભાવનાને માટે અને ગુરુદેવની યશદુંદુભિ ચારે દિશામાં ગાજી ઊઠે તે દ્રષ્ટિએ અમે તમને આજ્ઞા આપીએ છીએ કે તમે શ્રીસંઘની વિનંતિને માન આપો."

"વૃદ્ધ મહાત્માઓની આજ્ઞા તો શિરમાવંદ્ય છે. પછી તો મારાથી શું બોલી શકાય !"

આજે ગુજરાંવાલાના નરનારીનો હર્ષ અનુપમ હતો. શહેરમા બહુ ઠાઠમાઠથી જલૂસ નીકળ્યું. ત્રણ વૃદ્ધ મહાત્મા સિવાય બધા સાધુઓ સાથે હતા. જૈનેતર ભાઈઓ અને અધિકારી વર્ગ પણ હતા.

"મહારાજશ્રીની ઇચ્છા તો અહીંથી વિહાર કરવાની છે. તે તો ઘડીપણ રોકાવા ઇચ્છતા નથી પણ કોણ જાણે કેમ પણ મને લાગ્યાજ કરે છે કે આ લોકોની ભક્તિ—આગ્રહ જોતાં તેઓ કોઈ વાતે મહારાજશ્રીને વિહાર કરવા નહિ દે. અને શ્રીસંઘના આગ્રહ પાસે મારું તમારું કે ખુદ મહારાજશ્રીનું પણ શું ચાલે."

"હવે તમારી વાત સમજાય છે ખરી. તો હવે આપણે શું કરવું ?"

"આજે આપણે મહારાજશ્રીને મળીએ અને જો એવું કાંઈ લાગે તો ૭-૮ જણા રોકાઈને બીજાને વડોદરા મોકલી આપીએ. આપણે તો મહારાજશ્રીનો વિહાર કરાવીને પછીજ નીકળીએ."

"એ યુક્તિ સારી છે. વળી એક બે દિવસમાં જે હશે તે જણાશે."

૨

મહારાજશ્રી શિષ્ય સમુદાય સાથે ૧૯૬૫ ના જેઠ સુદી ૨ ના દિવસે પાલણપુર પહોંચ્યા. શ્રીસંઘે મહારાજશ્રીનું ભારે મોટું સ્વાગત કર્યું. આવું સ્વાગત પહેલાં ભાગ્યે જ કોઈનું થયું હશે. સેંકડો સ્ત્રી-પુરુષો આ સામૈયામાં આવ્યાં હતાં. લગભગ અડધા માઈલમાં તે પથરાયેલું જણાતું હતું. સ્ત્રીઓ મનોહર ગીતો ગાતી હતી. લોકો જૈનધર્મની જય, આત્મારામજી મહારાજની જય, મુનિ વલ્લભવિજયજીની જયના ઘોષથી આકાશ ગજવી મૂકતા હતા.

વડોદરાથી શ્રી જમનાદાસ કોઠારી તથા શ્રી ભીમ-



ક્રાન્તિકારી કે શાંતિકારી

[૩૦]

"તમારે ઘેર બંગાળી મહેમાન કોણ આવેલ છે? તેનાં નામ લખાવો." પોલીસે લક્ષ્મીચંદ્રજી ઢઢ્ઢાને બોલાવીને પૂછ્યું.

"મારે ઘેર તો કોઈ મહેમાન જ નથી આવ્યા પછી બંગાળીની તો વાત જ શી કરવી!" લક્ષ્મીચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો.

"શું વાત કરો છો? અમે જોયા છે ને. સ્ટેશનથી તમે તેમની સાથે આવ્યા છો. અમારા સાહેબે તમને તેમની સાથે જોયા છે, અરે તમે સાહેબને સલામ પણ કરી હતી."

"ઓહ! સાહેબને ભ્રમ થયો. સમજ્યો, એ તો અમારા જૈન ધર્મના સાધુ મહારાજ છે. તે માથે કશું પહેરતા નથી. પગમાં પણ કશું પહેરતા નથી, માત્ર એક કપડું ઓઢે છે. એટલે સાહેબને વહેમ પડ્યો હશે. તે તો અમારા ગુરુદેવ છે."

તમે પણ વિનતિ કરી જુઓ. પછી તો જેવું નિમિત્ત.” ખીમચંદભાઈએ પતાવ્યું.

વડોદરાવાળાભાઈઓએ માની લીધું કે પાલણપુરનો આગ્રહ પણ ઓછો નથી, આથી ૮-૧૦ ભાઈઓ રોકાઈ ગયા અને બીજાને મોકલી આપ્યા. આ ભાઈઓએ નક્કી કર્યું કે આપણે મહારાજશ્રીને વિહાર કરાવીને પછી જ અહીંથી જઈશું.

બે દિવસ પછી મુનિ મહારાજશ્રી મોતીવિજયજીને વિહાર કરી આગળ જવા જણાવ્યું: કારણ કે મુનિમંડળ સાથે એમ નક્કી કર્યું હતું કે બધાનું ચોમાસું દાદાના ચરણોમાં શ્રી સિદ્ધાચળજીમાં થશે. ધીરે ધીરે બધા ત્યાં પહોંચી જાય. પણ જ્ઞાની મહારાજે તો જુદું જ નિર્માણ કર્યું હતું.

૩

“ત્રિકાળ વંદણા !”

“કોણ મણિભાઈ.”

“જી ! હું એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યો છું.”

“કહો કહો ! જે કહેવું હોય તે સુખેથી કહો.”

“સાહેબ ! પાલણપુર ગૂજરાતનું પ્રવેશદ્વાર છે.અમારી પ્રાચીન જાહોજલાલીની તો શું વાત કરવી ! પણ અત્યારે અમારામાં બે તડ થઇ ગયાં છે. વાત તો નજીવી છે. તે માટે પ્રયત્નો પણ અનેક વખત થયા છે પણ કાંઈ ફળ આવ્યું નથી. આપ પધાર્યા છો. આપ પ્રયત્ન કરો તો કદાચ સફળ થાય.”

(ઘણી ખુશીથી–ઘણી ખુશીથી–એમ બધા બોલી ઊઠ્યા)

" પાલણપુર એ પ્રાચીન નગર છે. તેની જાહોજલાલી પણ ઘણી હતી. શ્રીસંઘમાં ઘણા વખતથી વૈમનસ્ય છે તે બરાબર નથી. જૈન ધર્મમાં ક્ષમા અને અહિંસાને બહુ મોટું સ્થાન છે; હોય, જ્યાં એક મોટો સમૂહ સાથે રહે ત્યાં મતભેદ પણ થાય, પણ સુજ્ઞ પુરુષોએ તેમાંથી રસ્તો કાઢી શાંતિ સ્થાપવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. હું તો બે દિવસ રહીને ચાલ્યો જઇશ પણ મને ખરેખર તમારા કલેશ માટે દુઃખ થાય છે. નાની નજીવી વાતો તો આપણે ગળી જતાં શીખવું જોઇએ. આપણા હૃદયો ઉદાર અને સહનશીલ હોવાં જોઈએ. હું તો તમને વિશેષ નથી કહેતો પણ ગુરુમહારાજની જયંતિ–તો જ શોભે જો આપણે શ્રીસંઘમાં શાંતિ સ્થાપી શકીએ. "

આ મમતાભર્યાં વચનોથી બધાને ઠીકઠીક અસર થઈ. બધાનાં મન મદુ થયાં અને આગેવાનોએ અંદર અંદર વિચાર કરી મહારાજશ્રીને મતભેદ દૂર કરવા વિનતિ કરી અને જણાવ્યું કે આપ જે ચૂકાદો આપશો તે અમને મંજુર છે. તેનું એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર પણ મહારાજશ્રીને આપવામાં આવ્યું. જે નીચે પ્રમાણે છેઃ—

" પરમ પૂજ્ય ૧૦૮ શ્રી મુનિરાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ સાહેબ. જોગ લી. પાલણપુર તપગચ્છ ઓસ. વા. શ્રીમાળી મહાજન સમસ્ત. અહીં અમારે આપસમાં તકરાર છે. તે બાબતનો નિકાલ કરવા માટે અમે આપને સોંપીએ છીએ. તેથી આપશ્રી બધાની હકીકત સાંભળી જે

જેવા શહેરમાં એક ફંડ થવું જોઈએ. જ્યાંના શહેરીઓ જવેરાત ને હીરામોતીના વેપારીઓ હોય, પારીસ સુધી જેની પ્રતિષ્ઠા હોય તે શહેરના બાળકોને તો કેવું ઉંચા પ્રકારનું શિક્ષણ મળવું જોઈએ. એ બાળકો જ તમારા આવતી કાલના સંઘના નેતાઓ થશે. વારસો તમારે તેમને આપવાનો છે. તે વારસોને યોગ્ય જ્ઞાન આપવાની ફરજ તમારી છે.”

આ વ્યાખ્યાનની અસર સારી થઈ. એ દિવસે ‘શ્રી આત્મવલ્લભ કેળવણી ફંડ’ ની સ્થાપના થઈ. પચીસ હજારનાં તો તેજ દિવસે વચનો મળી ગયાં. આજ તે ફંડ ૬૦૦૦૦ થી વિશેષ હશે. અનેક વિદ્યાર્થીઓ આજ તેનાથી લાભ મેળવી રહ્યા છે.

આ ચાતુર્માસથી શાસનસેવાનાં અનેક કાર્યો થયાં. ગૂજરાતનું પ્રવેશ મુહૂર્ત શુભ શુકને થયું અને શિક્ષણ પ્રચારના કાર્યનું પણ ગૂજરાતથી ખાતમુહૂર્ત થયું.

પાલનપુરના કેટલાક રિવાજો પણ સુધર્યા. અહીં પહેલાં જે કોઈ અઠાઈની તપશ્ચર્યા કરે તેને જ્ઞાતિનો કર-જમણ આપવું પડતું. તેથી ઘણા સાધારણ સ્થિતિના ભાઈબહેનો અઠ્ઠાઈ નહોતા કરી શકતા. આ રિવાજ મહારાજશ્રીએ બંધ કરાવ્યો. જેની શક્તિ હોય તે જરૂર કરે પણ તે બધાને માટે ફરજીયાત ન રહ્યો, આથી તે ચોમાસામાં અનેક અઠ્ઠાઈઓ થઈ.

આ ચાતુર્માસમાં બાર મુનિરાજો સાથે હતા.

આચરણ કરશે તેને જાતિ એકઠી થઈને જે ઠરાવ કરશે તે અનુસાર વર્તવું પડશે. આ વિષે જાતિને અધિકાર આપવામાં આવે—છે કે જાતિ ચાહે તો તેને જાતિથી અલગ કરી દઈ શકે અથવા ચાહે તો યોગ્યતા અનુસાર કોઇપણ ખાતામાં દંડ લઇ શકે અથવા તેને માફી પણ આપી શકે.

(૩) એકડાવાળાએ, એકડા નહિ કરનાર અથવા પાંત્રીશી કોઇએ મને પોતાના દુ:ખની વાત કરી નથી. પણ મેં જ ધર્મની વૃદ્ધિને બદલે હાનિ થતી જોઇને તેઓને બે શબ્દો કહ્યા અને મારા કહેવાથી બધાએ અંત:કરણપૂર્વક મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તાવ કરવાની મંજુરી આપીને મને આવા શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવાનું સન્માન આપ્યું છે. હું આશા કરું છું કે તમે બધા પાલણપુરનિવાસી, મંદિર આમ્નાયના સુશ્રાવકો પોતાનું વચન પાળવાને માટે તેમ જ ધર્મને ખાતર આ કરેલા ઠરાવને અંત:કરણપૂર્વક માન દેશો તેમજ આજથી ફરી ઉપર્યુક્ત વિષયમાં કદી પણ દ્વેષભાવ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા મનથી ધારણ કરશો.

(૪) આજ સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ તપગચ્છાચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજનો સ્વર્ગવાસદિન હોવાથી તમે શ્રીસંઘે મહોત્સવ પ્રારંભ કર્યો છે. તે દરમિયાનમાં આ શુભકાર્ય પણ થયું છે. તેથી તમને અપાર આનંદ થશે જ, તેમ જ આજનો દિવસ તમારે માટે સોનેરી અક્ષરોમાં લખવા લાયક સમજીને થશે. અસ્તુ, શ્રી વીર સંવત ૨૪૩૫ શ્રી આત્મ સંવત ૧૪ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૫ જેઠ સુદી ૮ ગુરવાર

શ્રી જૈનસંઘના દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય.

આ ચૂકાદો સાંભળી બધાને બાહ્ય આનંદ થયો. કોઈને દ્વેષ મનભેદ ન રહ્યો. શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. ઉત્સવ પણ બહુ જ ઉલ્લાસપૂર્ણ ઉજવવામાં આવ્યો.

"ધર્મલાભ! સ્ટેશનેથી સીધા અહીં આવો છો કે શું?" મહારાજશ્રીએ તેઓને વહેલા આવેલા જોઈને પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ! આપના દર્શને આવ્યો તો પહેલું કામ તો એજ કરવુંને? હજી ચાલ્યો આવું છું."

"હવે સુખેથી અવસર જુઓ પરવારીને આવશો, શાંતિથી ધર્મચર્ચા કરીશું." મહારાજશ્રીએ સૂચના કરી.

"સાહેબ! ઘણા વર્ષે આપનાં દર્શન થયાં. યાદ આવે છે આપણે સાથેજ ગુરુમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીની પાસે અભ્યાસ કરતા હતા." મોતીલાલશેઠે નાનપણની વાતો કરી.

"મોતીલાલભાઈ! તે દિવસો તે કાંઈ ભૂલ્યા ભૂલાય છે. આપણે તો એક ગુરુના બે શિષ્યો."

"હું આપને વિનતિ કરવા આવ્યો છું."

"મોતીલાલભાઈ! તમારો પ્રેમભાવ હું સમજું છું પણ મારો વિચાર સિદ્ધાચલ જલદી પહોંચવાનો છે પછી રાધનપુર તો આવશુંજ. તમે ક્યાં છોરો એમ છો?" મહારાજશ્રીએ પોતાનો ઇરાદો સ્પષ્ટ કર્યો.

પણ મારી ભાવના શ્રી સિદ્ધાચળજીનો સંઘ કાઢવાની થઈ છે. આપશ્રી તેમાં પધારો તેમ મારી ઈચ્છા છે. અને આપને તો સિદ્ધાચળજી જવું છેજ તો તો પછી 'એક પંથ અને દો કાજ' આપ મારી વિનતિ સ્વીકારો અને

…વાના ભાવથી મારી સાથે આવેલ છે. આપ તેમની…
પૂર્ણ કરો. મને જે થોડો પરિચય છે તેથી હું કહું…
લાગે છે." દીલ્હીવાળા લાલા દલેલસિંહજીએ…

"ભાગ્યશાળી! તમારી વાત તો ખરી. …
કેમ ભૂલો છો? અમારો—ગુરુમહારાજના…
બધા મુનિ મહારાજોનો એ નિયમ છે કે …
ઉમેદવારના માતા-પિતા કે વાલીની મંજુરી ન આવે …
સુધી તેને દીક્ષા આપી શકાય નહિ."

"સાહેબ! મારી પૂર્ણ ભાવના છે. હું ઘરથી …
દીક્ષાના ઈરાદાથી આવ્યો છું. આપ મને દીક્ષા આપી
કૃતાર્થ કરો." બાબૂ ભંવરસિંહજીએ પોતાની …
જાહેર કરી.

"ભાઈ! તમારી ભાવના તો …
નિયમથી હું પણ બંધાયેલો છું. હું કોઈ …
તક ન મળવી જોઈએ કે … કોઈને પણ એ …
રાખ્યો છે. હું આજે તાર કરાવી દઉં …
આવી જશે અને તેમની આજ્ઞા મળ્યે …

… તાર કરાવવામાં આવ્યો, …
… તથા માતાજી પાલણપુર આવી …
પહેલાં તો ભંવરસિંહજીને … ભંવરસિંહજીના …
… ન થયો. તેની માતાએ હર્ષ-વિષાદ … તેમણે …
…

દીક્ષામહોત્સવ … પૂર્ણ હૃદયે આજ્ઞા …
૧૯૮૫ ના અષાઢ સુદીમાં દીક્ષા … કરવામાં આવ્યો, …
૧૯ … નામ વિચક્ષણવિજય…

હતી તે આજ જૈન સંઘના આકાશમાં સૂર્યની જેમ ચમકી રહ્યા છે; જે મહાન આત્માની તેમણે આશા કરી હતી કે તે જૈન ધર્મની જયપતાકા ફરકાવશે તે આત્માએ તેની આ અભિલાષા પૂર્ણ કરી છે; જે મહાન આત્માને યૌવનના ઉષઃકાળમાં, વાસનાઓથી પરિપુર્ણ પ્રભાતમાં સંયમરૂપી અમૂલ્ય રત્ન આપી હજારો પ્રલોભનોમાં છોડી દીધા હતા તે બાવીસ બાવીસ વર્ષ પછી એક વિજયી વીરની માફક સંયમ રત્નને ઉજ્જ્વળ કરી પોતાની દીક્ષાભૂમિમાં ફરી પગલાં કર્યાં છે. આ પ્રસંગે રાધનપુરના બચ્ચા બચ્ચાનો આનંદ ઉત્સાહ અવર્ણનીય હતો. ઘેરઘેર તોરણ બંધાયાં, બજારે બજારે શણગાર શોભી રહ્યા. સંઘમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યો.

સંઘ માટેની તૈયારી શ્રી મોતીલાલભાઈએ કરી રાખી હતી. ગામેગામ નિમંત્રણો મોકલ્યાં હતાં. આસપાસના ગામોના બાઈબહેનોને મન આ અમૂલ્ય લ્હાવો હતો. શ્રીસંઘમાં જવાનો અને સિદ્ધાચળજીને ભેટવાનો આ અમૂલો અવસર ચૂકવા જેવો નહોતો. સેંકડો બાઈબહેનો સંઘમાં જવા માટે હમેશાં આવી રહ્યાં હતા.

સંવત ૧૯૬૬ ના માગશર સુદી બીજને દિવસે સંઘે મંગળપ્રયાણ કર્યું પહેલું મુકામ થી શંખેશ્વર આવી પહોંચ્યા અહીં ત્રણ દિવસ પૂજા-પ્રભાવના થઈ. અહીંથી રવાના થઈ નવ દસાડા થઈ માંડલ પહોંચ્યો. માંડલના શ્રીસંઘે સ્વાગત કર્યું, તથા સંઘપતિ શેઠ મોતીલાલ મુળજીને એક માનપત્ર આપ્યું. જ્યાંસુધી સંઘ માંડલ રહ્યો ત્યાંસુધી મહા-

લેવાના ભાવથી મારી સાથે આવેલ છે. આપ તેમની ભાવના પૂર્ણ કરો. મને જે થોડો પરિચય છે તેથી તે સુયોગ્ય લાગે છે.” દીલ્હીવાળા લાલા દલેલસિંહજીએ વિનતિ કરી.

“ભાગ્યશાળી! તમારી વાત તો જાણી. પણ તમે કેમ ભૂલો છો? અમારો—ગુરુમહારાજના સંઘાડાના પ્રાયઃ બધા મુનિ મહારાજોનો એ નિયમ છે કે જ્યાંસુધી દીક્ષાના ઉમેદવારના માતા–પિતા કે વાલીની મંજુરી ન આવે ત્યાં-સુધી તેને દીક્ષા આપી શકાય નહિ.”

“સાહેબ! મારી પૂર્ણ ભાવના છે. હું ઘરથી રજા લઈનેજ દીક્ષાના ઈરાદાથી આવ્યો છું. આપ મને દીક્ષા આપી કૃતાર્થ કરો.” બાબૂ ભંવરસિંહજીએ પોતાની ભાવના જાહેર કરી.

“ભાઈ! તમારી ભાવના તો હું જોઈ શકું છું પણ નિયમથી હું પણ બંધાયેલો છું. કોઈને પણ એ કહેવાની તક ન મળવી જોઈએ કે જે આવે તેને મૂંડવાનો જ ધંધો રાખ્યો છે. હું આજે તાર કરાવી દઉં છું. તમારા માતાજી આવી જશે અને તેમની આજ્ઞા મળ્યે જરૂર દીક્ષા અપાશે.”

તરત તાર કરાવવામાં આવ્યો, અને ભંવરસિંહજીના ભાઈ તથા માતાજી પાલણપુર આવી પહોંચ્યા. તેમણે પહેલા તો ભંવરસિંહજીને ખૂબ સમજાવ્યો પણ તે એકના બે ન થયો તેની માતાએ હર્ષ–વિષાદ પૂર્ણ હૃદયે આજ્ઞા આપી

દીક્ષામહોત્સવ બહુજ ઠાઠથી કરવામાં આવ્યો. સં. ૧૯૬૫ ના અષાઢ સુદિમાં દીક્ષા થઈ નામ વિચક્ષણવિજયજી

વાનો હતો પણ તમારી ઈચ્છાને માન આપી શ્રી મોતીલાલભાઇએ એક દિવસ અહીં વિશેષ સ્થિરતા કરી.”

ઠાકોર સાહેબ ફરી વંદણા કરી રવાના થયા. સંઘપતિ શેઠ મોતીલાલજીએ ઠાકોર સાહેબના આતિથ્ય માટે બીજી જગ્યાએ પ્રબંધ કર્યો હતો ત્યાં તેમનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો. અહીંથી રવાના થઇ સંઘ ચૂડા થઈ રાણપુર પહોંચ્યો. અહીં પંજાબનો શ્રીસંઘ આબૂ, ભોયણીની યાત્રા કરી આપણા ચરિત્રનાયકના દર્શનાર્થે રાણપુર આવી પહોંચ્યો. અહીંથી બન્ને સંઘ સાથેજ રહ્યા. સંઘ બોટાદ આવ્યો. બોટાદમાં એક પ્રાચીન પ્રતિમા આવ્યાં હતાં. શ્રીસંઘ તેને ધૂમધામપૂર્વક શહેરમાં પ્રવેશ કરાવવા ઇચ્છતો હતો પણ સ્થાનકવાસીઓ સામેના પ્રતિબંધથી તેઓ મૂંઝાતા હતા. મહારાજશ્રીની પાસે તે વાત આવી. મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે સંઘના પ્રવેશની સાથે પ્રતિમાજીનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરવામાં કશો પ્રતિબંધ નહિ નડે. તમે કશી ચિંતા ન કરો શાસનદેવ આપણી સહાયતા કરશે. બસ પછી તો બોટાદના શ્રીસંઘનો ઉલ્લાસ વધી ગયો. પ્રતિમાજીને પાલખીમાં પધરાવી પ્રવેશ કરાવ્યો અને મંદિરજીમાં પ્રભુને બીરાજમાન કર્યા. લોકો આજે પણ જ્યારે જ્યારે તે પ્રતિમાજીના દર્શન કરે છે ત્યારે ત્યારે મહારાજશ્રીને યાદ કરે છે.

બોટાદથી રવાના થઈ લાઠીદડ પહોંચ્યા. અહીં પંજાબના શ્રીસંઘે રાધનપુરના શ્રીસંઘને પ્રીતિભોજન આપ્યું. લાઠીદડથી પડેગામ, વજા વગેરે ગામોમાં થઈ સંઘ સં.

લેવાના ભાવથી મારી સાથે આવેલ છે. આપ તેમની ભાવના પૂર્ણ કરો. મને જે થોડો પરિચય છે તેથી તે સુયોગ્ય લાગે છે.” દીલ્હીવાળા લાલા દલેલસિંહજીએ વિનતિ કરી.

“ભાગ્યશાળી! તમારી વાત તો જાણી. પણ તમે કેમ ભૂલો છો? અમારો—ગુરુમહારાજના સંઘાડાના પ્રાયઃ બધા મુનિ મહારાજોનો એ નિયમ છે કે જ્યાંસુધી દીક્ષાના ઉમેદવારના માતા-પિતા કે વાલીની મંજુરી ન આવે ત્યાંસુધી તેને દીક્ષા આપી શકાય નહિ.”

“સાહેબ! મારી પૂર્ણ ભાવના છે. હું ઘરથી રજા લઈને જ દીક્ષાના ઈરાદાથી આવ્યો છું. આપ મને દીક્ષા આપી કૃતાર્થ કરો.” બાબૂ ભંવરસિંહજીએ પોતાની ભાવના જાહેર કરી.

“ભાઈ! તમારી ભાવના તો હું જોઈ શકું છું પણ નિયમથી હું પણ બંધાયેલો છું. કોઈને પણ એ કહેવાની તક ન મળવી જોઈએ કે જે આવે તેને મૂંડવાનો જ ધંધો રાખ્યો છે. હું આજે તાર કરાવી દઉં છું. તમારા માતાજી આવી જશે અને તેમની આજ્ઞા મળ્યે જરૂર દીક્ષા અપાશે.”

તરત તાર કરાવવામાં આવ્યો, અને ભંવરસિંહજીના ભાઈ તથા માતાજી પાલણપુર આવી પહોંચ્યા. તેમણે પહેલાં તો ભંવરસિંહજીને ખૂબ સમજાવ્યો પણ તે એકના બે ન થયો તેની માતાએ હર્ષ-વિષાદ પૂર્ણ હૃદયે આજ્ઞા આપી

દીક્ષામહોત્સવ બહુજ ઠાઠથી કરવામાં આવ્યો. સં. ૧૯૯૫ ના અષાઢ સુદીમાં દીક્ષા થઈ નામ વિચક્ષણવિજય

જૈનો અને બીજા ધર્મના ભાઈઓ પણ મહારાજશ્રીના સ્વાગતમાં ઘણી મોટી સંખ્યામાં હતા. ઘણા વર્ષે પંજાબની ભૂમિને પાવન કરતા ગૂર્જરાતમાં આવેલા પોતાના મુનિરત્નને માન આપવા આખુંએ શહેર આનંદમગ્ન હતું. આખુંએ શહેર સુશોભિત બનાવ્યું હતું. લગભગ ૧૧ તો દરવાજા બનાવ્યા હતા. હિંદુ–મુસલમાન બધાએ આ કાર્યમાં સહાયતા આપી હતી. બજારની શોભા નિરાળી હતી. બેંડના મધુર સરોદ તથા ભજનમંડલીઓના સુંદર ગાનોથી આખું શહેર ગાજી રહ્યું હતું. વચ્ચે વચ્ચે 'આત્મારામજી મહારાજની જય,' 'વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય' 'જિનશાસનની જય' આદિ નાદથી આખું શહેર ગુંજી રહ્યું હતું. શ્રાવિકાઓની ભક્તિપૂર્ણ ગહુંલીઓ આખાએ રસ્તાને મધુર ગીતોથી ભરી રહી હતી. જગ્યાએ જગ્યાએ આ સાધુવૃંદના દર્શનાર્થ લોકોની ભીડ જામી હતી. ઉપાશ્રયમાં પહોંચી મહારાજશ્રીએ સાર્વભૌમ જૈનધર્મનો ઉપદેશ આપ્યો. મનુષ્યજન્મની સફળતા ધર્મ સિવાય બીજા કશા આલંબનથી શક્ય જ નથી તે વિસ્તારથી સમજાવ્યું. જ્યારે વ્યાખ્યાન પૂરું થયું ત્યારે વયોવૃદ્ધજનો 'વાહ વાહ' ઉચ્ચારવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યાઃ 'આપણી ઉમરમાં તો આવું વ્યાખ્યાન અને આવી સુધાવાણી પહેલી વાર સાંભળી. અહીં અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ આદિ ધર્મકાર્યો થયાં. અનેક જૈન–જૈનેતર ભાઈઓ ઉપદેશામૃતનું પાન કરી તૃપ્ત થયાં.

પાલેજથી વિહાર કરી ખંભાત પહોંચ્યા. ખંભાતમાં શે. પોપટભાઈ અમરચંદ મહારાજશ્રીને જોઈ અત્યંત



જન્મભૂમિનું ઋણ

[૩૩]

ત્રણત્રણ વર્ષની તપશ્ચર્યા આજે ફળી. અમૃતસર-પંજાબથી વડોદરાના શ્રીસંઘની ગૂજરાત તરફ પધારવાની અને જન્મભૂમિને પાવન કરવાની પ્રાર્થના હતી. તેજ વર્ષમાં ગૂજરાત પહોંચવાની દૃષ્ટિએ વિહાર થયો. દુઃખી હૃદયે પંજાબ શ્રીસંઘે વિદાય આપી. તે દૃશ્ય—પંજાબી ભાઈબહેનો-ની અશ્રુભરી આંખો અને ગુરુમહારાજના હર્યાભર્યા બગીચાના માળીની રવાનગી બધુંય આજે પણ યાદ આવે છે. દિલ્હીના શ્રાસંઘે મહારાજશ્રીને ચાતુર્માસ કરવા રોકી પાડ્યા અને ત્યાંનું નિમિત્ત નહોતું તેથી ઠેઠ ખીંવાઈથી ફરી ગુરુ-ચરણોમાં ગુજરાવાલા શાસ્ત્રાર્થ માટે આચાર્યશ્રી વિજય-કમલ સૂરીશ્વરજી, ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી તથા પંજાબ શ્રીસંઘની પ્રેરણાથી જવું પડ્યું. ત્યાંથી આવતાં જયપુર રહેવું પડ્યું—ગૂજરાતને આંગણે પહોંચતાં જ પાલણપુરે મંગલકાર્યો માટે રોકી પાડ્યા અને રાધનપુરના દાનવીર શેઠ મોતીલાલ મુળજીના શ્રીસંઘમાં જઈ આનંદથી સિદ્ધા-ચળ ભેટી નોકાપૂના ગામોમાં ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતા આજે વડોદરામાં પગ મૂક્યો—જન્મભૂમિને—પોતાના

ાં અપરાધીને અદાલત ધારે તો દયા બતાવીને છોડી આવે છે.

આમ છતાં ખાસ ખાસ માણસો દ્વારા જાણી શકાયું છે ે પોતાની રાજીખુશીથી જ્ઞાતિને જમણ દેવા તૈયાર છે; તો એટલું પરિવર્તન કરવું ઉચિત સમજું છું કે એની જગ્યાએ જમણથી બધા ભાઈઓ સંતોષ માને અને બીજા જમણમાં મ થતી હોય તેટલી રકમ શ્રી સંભવનાથજીના મંદિરના ાં આપે તો આ લોક અને પરલોક સાધ્યું ગણી શકાય. કામ રાજીખુશીથી કરવાનાં છે. કોઈપણ પ્રકારની સજા કે ો નહિ જ.

૦) બાઈના ભરણપોષણને માટે, તે પોતાની ભલાઈ સમજી ાતિ તથા પંચાયતની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તન રાખે તો પંચાયતે ય બંદોબસ્ત કરી આપવો જોઈએ. તે માટેની જવાબદારી લાલ શેઠ, શ્રી કસ્તુરચંદ શેઠ તથા જીંજીરવાળા શ્રી દીપચંદ જે વયોવૃદ્ધ છે તથા જાતિના રીતરીવાજોથી પરિ- તેઓને સોંપુ છું.

૧) નાના બાળકને માટે પણ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. તેના દાદા રૂ. ૧૦૦૦) કોઈ બેંકમાં શેઠ નેમચંદ પીતાંબર, લાલ પીતાંબર તથા જીંજીરવાળા શેઠ મુળચંદ પાનાચંદ તથા એમ ચાર નામથી કરાવે અને છોકરાના અભ્યાસ વગેરે વ્યાજમાંથી અને જરૂર પડે તો તેની મૂળ રકમમાંથી વાપ- તે ચાર ગૃહસ્થોને સત્તા આપવામાં આવે. દૈવયોગ તે રકમ કારણથી પડી રહે તો તેને બીજા વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસમાં ા આવે. પણ તે વિદ્યાર્થીઓને ધર્મનું શિક્ષણ તો લેવાનું ા ધર્મ પર તેની શ્રદ્ધા ટકી રહે.

— ૬. ૬ પહેલાં કહી ચૂક્યો છું કે આ સુધારો એક સૂચના

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

જેનો આત્મા સંસારની અસારતાથી ઉદાસીન બની સંયમ માટે જાગૃત બન્યો હતો, એ જ વડોદરાનો જુવાન સંયમ ધારણ કરી પંજાબ જેવા દૂરદૂરના પ્રદેશો ખેડી, ગુરુદેવનો ઝંડો દિશદિશમાં ફરકાવી આજે પચીસ પચીસ વર્ષ પછી જન્મભૂમિમાં પદાર્પણ કરે છે. એક નાનો દેખાતો આત્મા આજે મહાન બન્યો છે. સમસ્ત પંજાબ, રજપૂતાના તથા સૌરાષ્ટ્રમાં પોતાના નામનો ડંકો બજાવતો, પોતાના ગુરુદેવના જયધ્વનિથી આકાશમંડળને ગુંજાવતો, જૈનધર્મનો ઉદ્યોત સાધતો, માતાપિતાને ધન્ય ધન્ય કહેવરાવતો પોતાના વતનને આંગણે આવે છે.

ખીમચંદભાઈના આનંદની તો સીમા ન હતી. સં. ૧૯૬૬ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ ગુરૂવારના દિવસે સમારોહપૂર્વક પ્રવેશ મહોત્સવ થયો.

કેવી ગુરુકૃપા, કેવો ગુરુનો પ્રસાદ, કેવો ભાગ્યોદય કેવી બ્રહ્મચર્યની અમોઘશક્તિ અને સંયમની પ્રતિભા.

ચાતુર્માસ તો કર્યા સિવાય ચાલે તેમ હતું નહિ તેથી સં. ૧૯૬૬ નું ચાતુર્માસ અહીં પૂર્ણ કર્યું.

આ વખતે આપની સાથે ૧૯ મુનિરાજો હતા. વ્યાખ્યાનોની તો ધૂમ મચી. હજારો જૈનજૈનેતર બાઈઓ હંમેશાં વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા લાગ્યા. અઠ્ઠાઈ કરવાવાળાને જમણનો કર આપવો પડતો તો તે, પાલણપુરની જેમ બંધ કરાવ્યો.

ખીમચંદભાઈની ભક્તિ તો ભારે પ્રશંસનીય હતી. તેમણે વિચાર્યું આજે છગનભાઈ છગનભાઈ હોત તો મારે વિવાહ આદિમાં કેટલો બધો ખર્ચ કરવો પડત ? આજે

અપરાધીને અદાલત ધારે તો દયા બતાવીને છોડી
પાવે છે.

આમ જતાં ખાસ ખાસ માણસો દ્વારા જાણી શકાયું છે
પોતાની રાજીખુશીથી જ્ઞાતિને જમણ દેવા તૈયાર છે; તો
ટલું પરિવર્તન કરવું ઉચિત સમજું છું કે એની જગ્યાએ
મણથી બધા ભાઈઓ સંતોષ માને અને બીજા જમણમાં
મ થતી હોય તેટલી રકમ શ્રી સંભવનાથજીના મંદિરના
ાં આપે તો આ લોક અને પરલોક સાધ્યું ગણી શકાય.
કામ રાજીખુશીથી કરવાનાં છે. કોઈપણ પ્રકારની સજા કે
ા નહિ જ.

) બાઈના ભરણપોષણને માટે, તે પોતાની ભલાઈ સમજી
તિ તથા પંચાયતની ઈચ્છા પ્રમાણે વર્તન રાખે તો પંચાયતે
બંદોબસ્ત કરી આપવો જોઈએ. તે માટેની જવાબદારી
લાલ શેઠ, શ્રી કસ્તુરચંદ શેઠ તથા ઝવેરીવાળા શ્રી
ીપચંદ જે વયોવૃદ્ધ છે તથા જાતિના રીતરીવાજોથી પરિ-
તેઓને સોંપુ છું.

૧) નાના બાળકને માટે પણ વિચાર કરી લેવો જોઈએ.
તેના દાદા રૂ. ૧૦૦૦) કોઈ બેંકમાં શેઠ નેમચંદ પીતાંબર,
લાલ પીતાંબર તથા ઝવેરીવાળા શેઠ મુળચંદ પાનાચંદ તથા
એમ ચાર નામથી કરાવે અને છોકરાના અભ્યાસ વગેરે
વ્યાજમાંથી અને જરૂર પડે તો તેની મૂળ રકમમાંથી વાપ-
ચાર ગૃહસ્થોને સત્તા આપવામાં આવે. દૈવયોગ તે રકમ
કારણથી પડી રહે તો તેને બીજા વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસમાં
ા આવે. પણ તે વિદ્યાર્થીઓને ધર્મનું શિક્ષણ તો લેવાનું
ી ધર્મ પર તેની શ્રદ્ધા ટકી રહે.

- ૬. ૬ પહેલાં કહી ચૂક્યો છું કે આ ચૂકાદો એક સૂચના

આઘાત પામ્યા. " ત્રણસો વર્ષ પહેલાં જે ગંધારમાં લાખો-ની વસ્તી હતી તે આજે વેરાન દેખાય છે. પાંચ પચીસ માણસો પણ નજર નથી આવતાં. જ્યાં હજારો મનોહર મહેલો ને અટારીઓ હતી ત્યાં ૨૦—૨૫ ઝુંપડાં દેખાય છે. જે સ્થાન સાયંસંધ્યા મંદિરોના ઘંટા—નાદથી ગાજી રહ્યું હતું ત્યાં એક ઘંટડીનો અવાજ માત્ર સાંભળવા મળે છે. જે ભૂમિ શ્રી હીરવિજયસૂરિ જેવા પ્રભાવિક પુરુષોએ પાવન કરી હતી અને જ્યાં દિવ્ય ઉપદેશ આપ્યો હતો જે ઉપદેશની પ્રતિધ્વનિ બાદશાહ અકબરના કાનો સુધી પહોંચી હતી તે સ્થાનમાં મુનિરાજોને ઉતરવા ઠામઠેકાણું નથી. આજ ગંધારના અવશેષો જોઈ જોઈ ને આંખો ભીની થાય છે. એક જિનાલય ઉંચું માથું કરી ગંધારની પ્રાચીન સ્મૃતિની યાદ આપે છે."

ગંધારની યાત્રા કરીને સંઘ ભરૂચ પહોંચ્યો. અહીં પંન્યાસજી મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી-(હાલ આ. શ્રી વિજયસિદ્ધિસૂરિજી) મહારાજનું દર્શન કરી આનંદ પામ્યા. ત્રણ દિવસ તેમની સેવામાં રહ્યા. ભરૂચથી વિહાર કરી આપે જગડિયા તીર્થની યાત્રા કરી. તેઓની સાથે પં. શ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય મુનિશ્રી મેઘવિજયજી પણ જગડીયા સુધી આવ્યા હતા. અહીંથી સુરત પધાર્યા. સુરતમાં આપને પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ, શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી સંપતવિજયજી મહારાજનાં દર્શન થયાં. ત્રણે મુનિમહાત્માઓના ચરણકમળમાં સાદર વંદણા કરીને પોતાની જાતને ધન્ય ધન્ય માનવા લાગ્યા.

૧

કાઠીઆવાડમાં તો કન્યાવિક્રય સાંભળ્યો છે, પણ શું
ાતમાં પણ કન્યાવિક્રય થવા લાગ્યો છે?" મહારા-
એ આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"મહારાજશ્રી! અહીં પણ ઘણા સમયથી છે. અમ-
દ, પાટણ આદિ શહેરોમાં કન્યાઓ પૈસા લઈને આપ-
ં આવે છે." આગેવાનોએ પરિસ્થિતિ સમજાવી.

"તમારું પંચ કેટલા ગામોનું છે અને કયારે
વાનું છે."

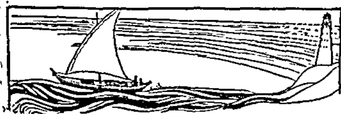
"અમારૂં પંચ ૭૦ ગામોનું છે. અને તે બે દિવ-
ાંજ મળવાનું છે."

"ત્યાંસુધી તો જરૂર સ્થિરતા થશે. મારાથી બનતો
ાસ પંચના સુધારા માટે કરીશ. તમે પણ મુખ્ય મુખ્ય
ગેવાનોને પહેલેથી સમજાવી રાખશો."

"કૃપાનિધિ! આપની વાણીમાં તો એવો પ્રભાવ છે
આપ ધારો તે કરાવી શકો. આ બધા ભાઈઓ તો
પના ઉપદેશ પ્રમાણે જરૂર સુધારા કરશે. અમે ઘણા
મતથી તે માટે પ્રયાસ તો કરીએ છીએ. આજે પંચના
ગ્યયોગેજ આપ જેવા ગુરુ અહીં આવી પહોંચ્યા છો."

"એ તો ભાવીભાવ છે. નિમિત્ત પ્રમાણે થયા જ કરે
મારું-તમારું નિમિત્ત હતું તો આ પ્રસંગે જ મારે
ાવવાનું થયું. તમે નિશ્ચિંત રહેજો. પંચના કલ્યાણનો
ચાર આપણે જરૂર કરીશું."

વણછરા ગામમાં ૭૦ ગામના દશાશ્રીમાળીઓનું પંચ
ળ્યું. મહારાજશ્રીએ જૈનધર્મ, જૈનસિદ્ધાંત અને જૈનસમાજ



સમાધાન અને સુધાર

[૩૪]

"સાહેબ ! અમારા બન્ને ગામનો એક વખત એવો સંપ હતો કે ન પૂછો વાત ! પણ હમણાં આ પ્રકરણ બન્યું ત્યારથી કલેશ થયો છે અને તેનાથી બન્ને ગામને સુખ નથી." એક ભાઈએ વાત કરી.

"પણ તે કલેશને નાબૂદ કરવાનો કેમ કોઈ પ્રયત્ન નથી કરતું ?" મહારાજશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ ! તે માટે ઘણીવાર પ્રયત્નો થયા પણ તેનો તોડ આવ્યો નહિ. અમારા પુણ્યે આપનાં પગલાં થયાં છે એ આપ તે હાથમાં લેશો તો જરૂર પાર પડી જશે. વાત તો છે મામુલી પણ તંત બંધાઈ ગયો છે." પેલા ભાઈએ મહારાજશ્રીને વચ્ચે પડવા માટે પ્રાર્થના કરી.

"આ કાયાથી કાંઈ શુભ થતું હોય તો હું તૈયાર છું. બે ગામના સ્વામી ભાઈઓમાં સંપ થાય તો ઘણું સારું. હું જરૂર પ્રયત્ન કરીશ." મહારાજશ્રીએ તૈયારી બતાવી.

ઇચ્છાવિરુદ્ધ અપરાધ કરશે તો તેને જાતિબહાર આવશે. તેની સાથે કોઈપણ ભાઈ કોઇપણ જાતનો કરશે નહિ.

લગ્નપ્રસંગે ત્રણ દિવસ ગૌરવ જમાડવાનો અને સે વરોંઠી કરવાનો ઠરાવ હતો તેને બદલે એમ આવે છે કે એક દિવસ 'ગૌરવ' કરવો અને સ 'વરોંઠી' કરવી. વરોંઠી કન્યાના પિતાને ઘેરજ તેને માટે વરવાળા રૂ ૧૦૧) કન્યાના બાપને આપે.

હીં શ્રી ધરણેંદ્રપાર્શ્વનાથજીની અલૌકિક મૂર્તિના અત્યંત આનંદ થયો. ત્રણ દિવસ પંચનું કામ ત્રણે દિવસ વ્યાખ્યાન, પૂજા, પ્રભાવના, સ્વામી-આનંદપૂર્વક થતાં રહ્યાં.

ગુઇરાથી વિહાર કરી પાછિયાપુર પધાર્યા. અહીં હોત્સવ આદિ સારી ધામધૂમ થઈ. પાછિયાપુરથી ા ગામોમાં ઉપદેશ આપતા સિનોર પધાર્યા.

૩

બાપજી! અમે તો સાંભળ્યું કે આપને રસ્તાના ાં આહાર પાણીની ભારે મુશ્કેલી પડી?" એક વાત સાંભળીને ચિંતાથી પૂછ્યું.

"વાત તો ખરી! પણ તેમાં શું? સાધુજીવનમાં જાતના પરિસહો તો હોય છેને?" મહારાજશ્રીએ આપ્યો.

"પણ સાહેબ! આ બધા ગામોમાં જૈનોના કોઇ-ર તો છે જ!"

શ્રોતાજનોને આનંદ અને આશ્ચર્ય થયું. પર્યુષણ જેવા પર્વોમાં જે કામ ન થયું, વર્ષોના પ્રયત્નથી જે ન સધાયું તે એક ક્ષણમાં થયું. કેવો ચમત્કાર? કેવો પ્રભાવ? વાણીનો જાદુ–પ્રેમનો પ્રભાવ, સમાજ સંગઠનની ધગશ અને સાધુતાની ઝલક પગલેપગલે પરખાય છે.

૧૯૯૮ના કાર્તક સુદી ૧૩ના દિવસે એક પ્રતિજ્ઞા-પત્ર લખીને તેઓશ્રીને ચૂકાદો આપવા વિનંતિ કરી. દરમ્યાન મહારાજશ્રીએ બધી વસ્તુસ્થિતિ જાણી લીધી હતી. જરૂરી માહિતી મેળવી લીધી હતી અને જે જે ભાઈઓને પૂછવાનું હતું તે બધું પૂછીને પોતે નીચે પ્રમાણે ચૂકાદો આપ્યો.

वंदे वीरम्

(૧) પરમાત્મા શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા ગુરુ મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ–આત્મારામજી મહારાજને નમસ્કાર કરીને પ્રગટ કરું છું કે, આજે ચોમાસી ચૌદસ છે. તેથી કોઈ પણ જાતનો વૈર-વિરોધ શાન્ત થાય તો ચોમાસી પ્રતિક્રમણ સફળ થયું ગણી શકાય.

(૨) પ્રતિ વર્ષ પર્યુષણના દિવસોમાં વાંચવામાં આવે છે કે ઉદાયન રાજાએ પોતાના અપરાધી ચંડપ્રદ્યોત રાજાને રાજ્ય આપી તેને ક્ષમા આપી ત્યારે ઉદાયને પોતાનું સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ સફળ થયું માન્યું.

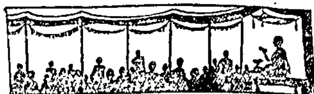
(૩) આ ઝગડામાં તો એવી કોઈ વાત છે નહિ, કોઈને કાંઈ દેવાનું પણ નથી. માત્ર માનરૂપી કષાયને ધ્યાનમાં રાખવાનું કામ છે. અને તે બન્ને પક્ષો માટે જરૂરી છે. કારણ કે આ ઝગડો બન્ને [illegible] વધી પડ્યો છે. આશા છે કે ઉદાયન રાજાનું [illegible] ધ્યાનમાં રાખીને બન્ને પક્ષો પોતાના મનને [illegible] કરી શ્રી [illegible]

કે તે જાણી ભારે દુઃખ થયું. જ્યાં જ્યાં અમે ગયા મમે આહારપાણીનો વિચાર કર્યા વિના લોકોને સાચો મને દેવ–ગુરુ–ધર્મની સમજ આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે."

સીનોરમાં આ બધા ગામોની પરિસ્થિતિ વિષે મહાીએ વ્યાખ્યાનમાં પણ કહ્યું. સિનોરમાં એક મુસલાઇ મહારાજશ્રીની પાસે શંકા સમાધાન માટે આવતા તેમના ઉપર મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો એવો પ્રભાવ કે તેમણે માંસત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લીધી. એટલું જ તે વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા લાગ્યા અને વિહાર સમયે ણુ ગામો સુધી મહારાજશ્રીની સાથે આવ્યા.

સિનોરથી વિહાર કરી આપ કોરલ પધાર્યા. કોરલના કોને બહુ જ આનંદ થયો. ૧૮ વર્ષે ગુરુમહારાજના ર થયાં. ૧૮ વર્ષ પહેલાં જ્યારે પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી : એક મુનિરાજ પધાર્યા હતા. શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂર્વક ઠમહોત્સવ કર્યો. આ ઉત્સવ જોવા માટે આસપાસના ાના લોકો પણ ઝુંડના ઝુંડ આવતા હતા. તેમાં એક શ્ચર્ય થયું.

મંદિરજીમાં પૂજા ચાલતી હતી. નાથાલાલ ગવૈયા ની પૂજા ભણાવતા હતા. બધા મુનિરાજો પણ હાજર . આજની પૂજા કોરલના એક સ્થાનકવાસી ભાઈની . જે ગુરુમહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળી મૂર્તિપૂજક ર્મમાં આવ્યા હતા અને તે પ્રસંગના સ્મરણમાં આજે ના તરફથી પૂજા હતી. પ્રત્યેક પૂજામાં ૧૧–૧૧ રૂપીનો ચઢાવો તેઓના તરફથી થતો. ગુરુમહારાજ તેમની



[૩૪]

મુનિસંમેલન

" સાહેબ ! જૈન સમાજમાં સાધુ સમાજની પ્રતિષ્ઠા આજે પહેલા જેવી કેમ નથી દેખાતી ? " વડોદરાના એક ગૃહસ્થે વાતવાતમાં સાધુસમાજની વાત કરી.

" જમનાદાસભાઇ ! હું શું કહું ? જૈન સાધુનો દુનિયામાં જોટો નથી. સાધુ—મુનિ—સંયતિ—યતિ—સંવેગી એ નામોમાં અને તેના ચારિત્ર્યમાં અસાધારણ શક્તિ છે. રાજા--મહારાજા જેની સામે મસ્તક નમાવે છે, અમીર, ઉમરાવ જેને શિર ઝૂકાવે છે, શેઠ શાહુકાર, ધની, માની, ગરીબ, તવંગર ભક્તિભાવથી ચરણરજ મસ્તક પર ચઢાવે છે. " મહારાજશ્રીએ સાધુજીવનની મહત્તા કહી બતાવી.

" પણ સાહેબ એ તો ભૂતકાળની વાત થઈ. એવી ચારિત્ર્યપાત્ર મહાન વિભૂતિઓ તો આજે નથી જોવામાં આવતી."

" જમાનાની અસર તો બધે હોય છે તેમ છતા જૈન સાધુના આચાર આજે પણ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે "

છું કે આપ મહાત્મા મારી મૂર્ખતાનો ખ્યાલ ન કરતાં તત્ત્વદષ્ટિથી વિચારશો.

શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરિ સદ્‌ગુરુ જે આપણા પરમ ઉપકારી હતા અને જેઓશ્રીના ઉપકારોનો બદલો જન્મોજન્મમાં પણ વાળી શકાય તેમ નથી. સદ્‌ગુરુના ઋણનો તો અન્ત જ ન આવી શકે. એ પરોપકારી મહાત્માના સ્વર્ગારોહણ પછી આજ પર્યન્ત કોઈ એવો સમય નથી મળ્યો કે આપણે બધા એક જ સ્થાને મળી શકીએ. પણ હવે શાસનદેવ તથા ગુરુમહારાજની કૃપાથી તેવો સમય નિકટ આવ્યો દેખાય છે. એથી દિલ ચાહે છે કે, શ્રી ગુરુમહારાજના બધા સાધુઓનું કોઈપણ જગ્યાએ એકત્ર થવું અત્યંત આવશ્યક અને અપૂર્વ લાભદાયક થશે. જે મહાત્માઓના સુદર્શનનો લાભ આ મુનિ-ચરણોના દાસને નથી મળ્યો તે પ્રાપ્ત થાય અને પરસ્પર આનંદ થાય. તેમાં તો શક છે જ નહિ કે તમે અને હું આનંદગુરુના સન્તાનો છીએ ત્યાં નિરાનંદને અવકાશ છે જ નહિ; તથાપિ આજકાલના સમયાનુસાર એકત્ર સમ્મેલનથી અત્યાનંદ પ્રાપ્તિ સંભવિત છે.

શાસનદેવની કૃપાથી અને શ્રી સદ્‌ગુરુમહારાજની કૃપાથી આજ-કાલના સમયાનુસાર જેટલો સમુદાય અને સંપ તથા જ્ઞાનક્રિયાદિ ગુણ શ્રી ગુરુમહારાજજીના પરિવારનો લોકોના મુખે સંભળાય છે તેટલો બીજાનો નથી સંભળાતો. તો પછી એકત્ર સમ્મેલનથી શ્રી ગુરુમહારાજની અવર્ણનીય મહિમાની વૃદ્ધિ અને લોકોના ભાવોની વૃદ્ધિ થશે જ થશે.

આપના એકત્ર થવાથી અન્ય પરિવાર પણ આપનું અનુકરણ કરશે, તો પણ એક ગુરુમહારાજશ્રીના નામનો જયજયકાર થશે. આ બધા લાભોનો વિચાર કરી આ પ્રાર્થનાપત્ર આપની સેવામાં મોકલું છું આશા કરવામાં આવે છે કે આપ આ યોજના માન્ય રાખશે.ઇ-ત્યાદિ.

મુનિસંમેલન ત્રણ દિવસ માટે મળ્યું. પચાસ સાધુમુનિરાજો તે પ્રસંગે પધાર્યા હતા.

આ મુનિસંમેલનમાં ૨૪ પ્રસ્તાવો[1] ઠરાવો થયા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનનો ઉદ્દેશ સમજાવ્યો હતો. પ્રમુખ સ્થાનેથી આચાર્યપ્રવર શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વર મહારાજે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું, તેમાં તેમણે સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે આ મુનિસંમેલનનું પૂર્ણ માન મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજીને છે. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનને સફળતાથી પાર પાડવા પણ ભારે જહેમત ઉઠાવી હતી. ઠરાવો ઘડવા, તે વિષે ચર્ચામાં ભાગ લેવો, મુનિરાજોને તે માટે ચર્ચા કરવા પ્રાર્થના કરવી, ઠરાવોમાં સુધાર આવે તો તે પણ વિચારવા તથા આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી અને પ્રવર્તકશ્રીજીની સલાહ સૂચના પ્રમાણે વ્યવસ્થાપૂર્વક કરવા હરેક પ્રયાસ કર્યા હતા.

વડોદરાથી આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાનુસાર સં. ૧૯૬૮નું ૨૬મું ચોમાસું આપે ડભોઈમાં કર્યું. અને શાસનોન્નતિના ઘણા કાર્યો કરાવ્યાં.

૧ જુઓ યુગવીર આચાર્ય ભાગ-૨

ાટા અધિકારીઓ પણ આવ્યા હતા. મુખ્ય મુખ્યના
ોચે આપવામાં આવે છે.

ી હિં. બા. આનંદરાવ ગાયકવાડ, દી. બ. સમર્થ
શ્રી રા. રા. સંપતરાવ ગાયકવાડ, શ્રી અવચિતરાવ
ડ, રા. બ. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા, શ્રી. રા.
રાવ ઘોરપડે, શ્રી વાઘોજીરાવ રાજશિર્કે, રા. ચીમન-
ામળદાસ, રા. બ. લક્ષ્મીલાલ દોલતરામ, રા. રામચંદ્ર
ફડકે, કેપ્ટન બલદેવપ્રસાદ, મે. નવાબ નસરૂદ્દીન
, શ્રી સારંગપાણિ જજ, શ્રી અબ્બાસસાહેબ તૈયબજી
તર્કવાચસ્પતિ પં. બદ્રનાથશાસ્ત્રી, મી. આંબેગાવકર
શ્રી લાલભાઈ ઝવેરી તેમજ પાટણના સુપ્રસિદ્ધ વકીલ
હેરૂભાઈ.

સભાસ્થાનમાં સારી મેદની હતી. પ્રારંભમાં શ્રી.
ાઈ ઝવેરીએ મહારાજશ્રીનો પરિચય આપતાં
ચું કેઃ—

"આપની વિદ્વતા અને સાધુતાના સંબંધમાં વિશેષ
સોના પર ઢોળ ચઢાવવા જેવું છે. મુનિરાજ શ્રી
ાવિજયજી જૈનશાસ્ત્રના અને તત્ત્વજ્ઞાનના જ્ઞાતા છે.
ા-મારવાડ-ગૂજરાતના ગામોમાં વિચરી જૈન ધર્મનો
કર્યો છે. તેઓ માત્ર જૈન શાસ્ત્રો જાણે છે તેમ નથી
બીજા શાસ્ત્રોનો પણ સારો અભ્યાસ તેમને છે. તેમની
ાનો પરિચય તો તેમના વ્યાખ્યાનો આપશે. હું તો
જ ઉમેરીશ કે જેમ મહારાજાસાહેબના ન્યાયશાસન,
પ્રિયતા તથા વિદ્યાપ્રેમ આદિ શ્રેષ્ઠ ગુણોદ્વારા સંસ્ા-



રહેલા છે. એટલા માટે તે પ્રસંગ પર હાજર રહેવા અમે
શી છીએ

લિ. હંસવિજય

૪) ઉપર લખેલું મને પણ મંજૂર છે.

લિ. સંપતવિજય

૫) મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજના લખ્યા પ્રમાણે મુનિ-
સંમેલન થવામાં અનેક લાભ ગર્ભિત છે. એટલા માટે
થવાની ખાસ જરૂર છે. અમે તેમ અંતઃકરણપૂર્વક ઈચ્છીએ
અને તે અવસર પર અમે આવવાને ખુશી છીએ. મુનિસં-
સમ્મેલનને માટે ડભોઈ વિશેષ અનુકૂળ પડશે એમ અમારું
છે. પણ વડોદરામાં થાય તો પણ અમને તેમાં કાંઈ પ્રતિ-
નથી.

મુ. કાંતિવિજય દઃ પોતે
(પ્રવર્તકજી)
લિ. અમૃતવિજય દઃ પોતે

સમ્મેલન ઉત્સવને શરૂ થવાને થોડી વાર હતી. તેથી
હોવાના કારણે જે જે મુનિરાજોએ સંમેલનમાં આવી
ને અસમર્થતા બતાવી હતી તેઓને એક પત્ર મોકલ-
આવ્યો હતો જે નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

શ્રી ૧૦૮ શ્રી આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમલસૂરિ, શ્રી ૧૦૮
...કજી મહારાજ શ્રી કાંતિવિજયજી, શ્રી ૧૦૮ મુનિ મહા-
... [illegible] આદિ ૩૭ મુનિ તરફથી નમસ્કાર્ય અનુવંદના,
... [illegible] સુખશાતા છે, આપની સુખશાતાના
... [illegible] ગુરુમહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયા-
... આત્મારામજી) મહારાજશ્રીના પ્રતાપથી સાધુઓનું એક

ે માટે રસ્તો કરી આપીએ છીએ." શ્રીમાન
ગાયકવાડે પ્રાર્થના કરી.

તાજનોની શાંતિ માટે મહારાજશ્રીએ જે સાધુઓને
. તેઓને જવાને સૂચના કરી. રસ્તો પણ થઈ
લાક સાધુઓ બેસી રહ્યા—વ્યાખ્યાનધારા ફરી
ત્યારે વ્યાખ્યાનની પૂર્ણાહૂતિ થઈ ત્યારે હજારો
ધન્ય, ધન્ય, અદ્વિતીય વિદ્વતા, મનોહર શૈલી,
ારધારા, વગેરે અનેક ઉદ્દગારો સંભળાયા

મુનિસંમેલન ત્રણ દિવસ માટે મળ્યું. પચાસ સાધુમુનિરાજો તે પ્રસંગે પધાર્યા હતા.

આ મુનિસંમેલનમાં ૨૪ પ્રસ્તાવો[1] ઠરાવો થયા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનનો ઉદ્દેશ સમજાવ્યો હતો. પ્રમુખ સ્થાનેથી આચાર્યપ્રવર શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વર મહારાજે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું, તેમાં તેમણે સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે આ મુનિસંમેલનનું પૂર્ણ માન મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજીને છે. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનને સફળતાથી પાર પાડવા પણ ભારે જહેમત ઉઠાવી હતી. ઠરાવો ઘડવા, તે વિષે ચર્ચામાં ભાગ લેવો, મુનિરાજોને તે માટે ચર્ચા કરવા પ્રાર્થના કરવી, ઠરાવોમાં સુધાર આવે તો તે પણ વિચારવા તથા આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી અને પ્રવર્તકશ્રીજીની સલાહ સૂચના પ્રમાણે વ્યવસ્થાપૂર્વક કરવા હરેક પ્રયાસ કર્યા હતા.

વડોદરાથી આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાનુસાર સં. ૧૯૬૮નું ૨૬મું ચોમાસું આપે ડભોઈમાં કર્યું. અને શાસનોન્નતિના ઘણા કાર્યો કરાવ્યાં.

૧ જુઓ યુગવીર આચાર્ય ભાગ-૨

માર્ગ ભૂલેલા મુસાફરને જેમ મનુષ્યના પગલાં
. છે, તેવીજ રીતે સંસારરૂપી અરણ્યમાં ભટકતા
નાઓનાં ચરિત્ર, સત્ય અને સરળ માર્ગદર્શક
તેજ મોક્ષપ્રાપ્તિમાં સહાયક બને છે. હું
' કે ગુરુદેવનું ચરિત્રશ્રવણ તમારા જીવનને
"

.રાજનું ચરિત્ર સંક્ષેપમાં કહીને ઉપસંહારે
જશ્રીએ જણાવ્યું કેઃ—

હારાજના ચરિત્ર ઉપરથી સાધુ અને શ્રાવક
ણું શીખી શકે છે. મહારાજશ્રીના વિહારનું
ી ઉપદેશપ્રણાલિકા, સ્વતંત્ર અને સત્ય ભાષણ,
ન અને કીર્તિની આશ્ચર્યકારક ઉપેક્ષા, અન્ય
ાને પોતાની વાત શાંતિથી ઠસાવવાની તથા
. પર પ્રભાવ પાડવાની રીતિ, તેમજ જૈનકોમમાં
ાની અપૂર્વ શક્તિ આદિ ગુણો સાધુઓને માટે
છે. યદિ અમારો સાધુસમુદાય મહારાજશ્રીની
રમાણે શાંતિ અને સરળતાપૂર્વક, પ્રેમ અને
નાના મોટા, જુવાન કે વિદ્વાન, અન્યધર્મી
ઁ બધાને જૈનધર્મના સિદ્ધાંતો સમજાવવા પ્રયત્ન
.ને ભારે સફળતા મળે અને જૈનધર્મનો પ્રચાર
ઈ શકે. શ્રાવકો પણ તેમના જીવનમાંથી ઘણી
પોતાને માટે લઈ શકે છે. તેમણે બાળપણથી
માન્યું અને તે માટે ભારે પરિસહો પણ સહ્યા
તેમણે તે જાહેર કર્યું અને પોતાનો માર્ગ લેવામાં

પણ મુંબઈવાસીઓ તે યાદ કરે છે.

*

આજે ચતુર્દશી હતી. મુંબઈના આગેવાનો લગભગ
ાવેલા હતા. સ્ત્રી–પુરુષોની ભારે ભીડ હતી. આજે
હોવાથી અને બજારો–ઓફિસો બંધ હોવાથી વ્યા-
સમય પહેલાં લોકો આવવા લાગ્યાં હતાં. અનેક
આજે વખત લઈને મહારાજશ્રીના દર્શન તેમજ
નનો લાભ લેવા આવ્યાં હતાં.

ાહારાજશ્રી પધાર્યા અને બધાએ ઊભા થઈ માન
વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. જ્ઞાનક્રિયાભ્યાં મોક્ષઃ ! એ
સૂત્ર લીધું અને તેનું વિવેચન ધીર ગંભીર રીતે
દષ્ટાંતો અને પ્રમાણો, મહાત્માઓનાં વચનો અને
. વાક્યોથી જ્ઞાન અને ક્રિયા વિષે રસપ્રદ ચર્ચા કરી.
ગહન અને તાત્ત્વિક વિષયને એવો સરળ કરીને
થી સમજાવ્યો કે બધા શાંતિથી અને એક ધ્યાનથી
। રહ્યા. પ્રાથમિક વ્યાખ્યાન પૂરું થયું અને ગહુંલી
ાતાજનોને એક નજરે નિહાળી હૃદયમાં આજસુધી
રાખેલો પ્રશ્ન ઉપાડ્યો.

" મહાનુભાવો ! ગુરુદેવની જયંતિ પ્રસંગે મેં એક
રી હતી કે મારું કામ તો એ ગુરુદેવના સંદેશ-
ં છે.સંસારમાં શિક્ષા વિના કોઈનું કામ ચાલતું નથી–
ાનું નથી નથી ધર્મ સધાતો, નથી વ્યવહાર સધાતો.
નમાં તો તેની આવશ્યકતા કેટલી વધી છે તે તને
ો છે. ચારે તરફ વિદ્યાની વૃદ્ધિ દેખાય છે. જમાનો

: ને ગૌરવની વાત છે, પણ હું તો કહીશ કે સંસ્થાના
l સાથે અમુક વ્યકિત વિશેષનું નામ જોડવાથી તે
.ની સાર્વદેશિકતા નષ્ટ થઈ જાય છે. તે એક પક્ષની
. બની જાય છે, અને તેનું પરિણામ એ આવે કે
ર દિવસોમાં તે બંધ થઇ જાય છે. તેથી મારી તો
બધાને એજ સૂચના છે કે એવું નામ રાખવું જોઇએ
ામ બધાને માન્ય હોય અને સંસ્થાની સાર્વદેશિકતા
ન થાય." મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટતાથી જણાવ્યું.

બધાને એ વાત ખૂબ રૂચિ અને તેમનું દ્રષ્ટિબિન્દુ પણ
સમજ્યા. છેવટે "શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય" નામ
ામાં આવ્યું. તે માટે રૂ. ૫૦૧૩૦) થઈ ગયા.

સં. ૧૯૭૦ ના જેઠ સુદી આઠમને દિવસે સ્વ. મહા-
શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયાનંદ સૂરીશ્વરની જયંતિ મુંબઈમાં
) વખત ઉજવવામાં આવી. તેમાં આપે જે વ્યાખ્યાન
યું તે અપૂર્વ હતું.

સં. ૧૯૭૦ નું ૨૮ મું ચોમાસું મુંબઈમાં આનંદપુર્વક
પ્ત થયું. મહારાજશ્રીની સંસ્થાની અભિલાષા પૂર્ણ
અને એ કાર્ય માટે કમીટીની નિમણુક થયા પછી
ારાજશ્રીએ સૂરત તરફ વિહાર કર્યો.

પૂરી ન કરી શકયા, પણ આ સેવક તે હૃદયમાં લઈને ગામેગામ ટેલ નાખી રહ્યો છે.

" ભાગ્યશાળીઓ! તમારી કોમના—તમારી જ્ઞાતિના, તમારા ઘોળના—તમારાજ શહેરના કે તમારા જ ગામના હજારો બાળકોને જ્ઞાનદાન આપવાનો આ સુઅવસર છે. મુંબઇ તો અલબેલી નગરી છે. તેને લાખોના હિસાબ નથી. અહીંના શ્રીમંતોએ દેશને પોતાના દાનથી વારંવાર ઉજાળ્યો છે. જૈનસમાજ તેનો શો જવાબ આપે છે? એક જ ભાગ્યશાળી ધારે તો એક વિદ્યાપીઠ ઊભી કરી શકે. પણ મારે તો સર્વ સાધારણ પાસેથી ફંડ કરવું છે. ધનવાન તેમની શકિત પ્રમાણે આપે—બીજા પોતપોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે આપે. આ ફંડમાંથી એક મહાન સંસ્થા થશે, જે જૈનસમાજના ભૂષણ રૂપ થશે. મારી આ માગણીનો વહેલો મોડો જવાબ તમારે આપવાનો છે."

આ હૃદયના ભાવોની ભારે ચમત્કારિક અસર થઈ. નાના મોટા બધાના મનમાં કાંઈક કરવું જ જોઈએ તેવી ઊર્મિ થઈ આવી. થોડો વિચાર પણ ચાલ્યો પણ કેટલાક શ્રીમંતો બહાર ગામ હતા અને પ્રથમથી સારી રકમ ન લખાય તો ફંડ ભાંગી પડે—વળી સમયનો પરિપાક નહિ હોય તેથી ભવિષ્યના કોઈ સમયને માટે તે વાત મુલતવી રાખવી પડી.

મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનો અને પ્રવૃત્તિઓની મુંબઈના સમાચાર પત્રોમાં તથા જૈન પત્રોમાં વિસ્તૃત નોંધ આવતી હતી. આ વ્યાખ્યાનની પણ સમાલોચના આવી

ો' સાદાઈથી પણ રહી શકાય." મહારાજશ્રીએ
શ્રા માટે પરામર્શ કર્યો.

પાળુ! આપની સૂચના તો અમારે માટે ઘણી
છે. આપશ્રી વ્યાખ્યાનમાં તે માટે સિંચન કરશો
ઘણા બહાર ગામના ભાઈઓ પણ આવનાર છે.
ી પણ છે." કેટલાક ભાઈઓએ પ્રાર્થના કરી.

l વાત બરાબર છે. વ્યાખ્યાનમાં હું તે વિષે જરૂર
રીશ." મહારાજશ્રીએ તેઓની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર
l વ્યાખ્યાનનાં જોરશોરથી ઉપદેશામૃતની વર્ષા
l, આ અમૃતાવર્ષાથી કોનાં હૃદય ન ભીંજાય?

યાળુ! આપશ્રીના વ્યાખ્યાનની અસર તો સારી
જો આપશ્રી ચોમાસું કરવાની કૃપા કરો તો અહીં
ાલય અને છાત્રાલય બને તેવા સંજોગો છે."
ીએ પરિસ્થિતિ જણાવી.

એવું કાંઈ થતું હોય તો તો મારો રહેવાનો કાંઈ
નહિ તો સુરત કાંઈક થઈ શકે તેવું લાગે છે;
તરફ જવા ભાવના છે. પછી તો ભાવીભાવ." મહા-
. કાર્ય થાય તો રહેવા વિચાર દર્શાવ્યો.

જી તો આ વિચાર ચાલે છે ત્યાં સુરતથી મહૂંમ
નદાસ કપૂરચંદ ઝવેરીનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી રૂક્મ-
પોતાના પુત્ર અને મુનીમની સાથે મહારાજશ્રીના
ગવાડા આવ્યાના સમાચાર ગોચરી જઈ આવેલા

શકો, ન આપ. ચાલો આટલો સમય સુષુપ્તિમાં સમજી લઇશ. હવે જાગૃતિનો સમય છે.

દઃ લબ્ધિવિજય

(હાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિજી)

*

આજે લાલ બાગમાં ધામધૂમ હતી. મહારાજશ્રીએ રચેલી શ્રી પંચપરમેષ્ઠીની પૂજા ભણાવવાની હતી. શેઠ હેમચંદભાઇએ પૂજાનો બધો ખર્ચ આપ્યો હતો. પંચ-પરમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણ અનુસાર પૂજાની સામગ્રીની ૧૦૮ થાળીઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. છત્રીસ સ્નાત્રી બન્યા હતા જે સાક્ષાત ઇન્દ્રની સમાન સુશોભિત દેખાતા. આ સ્નાત્રીઓમાં શેઠ હેમચંદભાઇ, શેઠ દેવકરણ મુળજી, શેઠ મોતીલાલ મુળજી, શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈ, શેઠ લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ, શેઠ ગોવિંદજી ખુશાલ, ઝવેરી મણીલાલ સૂરજમલ, શ્રી મોતીચંદ કાપડિયા સોલીસીટર આદિ મુંબઈના પ્રતિષ્ઠિત આગેવાન ધર્માત્માઓ હતા. આથી પૂજાનો આનંદ અનેરો હતો. પૂજા ભણાવવા માટે સંગીત-શાસ્ત્રી પ્રાણસુખભાઈ ગવૈયા અને સૂરતવાળા વિજયચંદભાઈ વગેરે હતા. સૂરીલા કંઠોમાંથી નીકળતી મધુરમધુર ધ્વનિ બધાને મુગ્ધ કરી રહી હતી. શ્રી ભાઇચંદભાઈ પહેલવાન તથા શ્રી મંગુભાઈ બન્ને શ્રાવકો વિધવિધ નૃત્યથી પોતાની પ્રભુભક્તિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા હતા. આ સમયે એવી મંત્ર મુગ્ધકર દશા, એવી તલ્લીનતા અને એવી એકતાનતા હતી જેવી રાવણની અષ્ટાપદ ગિરિપર. આ આનંદ—પૂજાનો દાદ

અહીં હશો તો અમે પર્યુષણ કરવા તો આવીશું.
રીતપણુ ભાઈબહેનો આવશે."

ારાજશ્રીએ સુરત તરફ વિહાર કરવા તૈયારી કરી.
ા ભાઈઓએ વિચાર કર્યો કે મહારાજશ્રી સુરત
ી અત્રે પધારશે તો ચોમાસામાં ઘણા ભાગ્યશા-
હારાજશ્રીના દર્શને આવશે અને આપણને તેમાં
થશે. વળી આપણે આપણા આગેવાનોને મળીને
ાટે ફંડ વગેરેનો વિચાર પણ કરી રાખીશું. આમ
રી તેઓ મહારાજશ્રીની પાસે ગયા અને પ્રાર્થના કરી.
આપ સુરત પધારો છો, તો અમે સંસ્થા માટે
ાને મળીને બનતું કરીએ. આપને નિમંત્રણ આપવા
મે સુરત જરૂર આવીશું. આપ કૃપા કરી સુરતથી
વિહાર ન કરતા."

બલે! હું ફાગણ સુધી તમારી રાહ જોઈશ. જો
ઈ શકે એવું હોય તો હું તૈયાર છું, નહિ તો જેવો
વ."

ાગવાડાથી વલસાડ, પારડી, બિલીમોરા, નવસારી આદિ
ઉપદેશ આપતા, ધર્મની જયઘોષણા ગજવતા
ધાર્યા. સુરતમાં સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ થયો.

ં. ૧૯૭૧ ના પોષ વદી ૫ થી સુરતની ગોપીપુરા-
ની ધર્મશાળામાં ઝવેરી નગીનદાસ કપૂરચંદના
ઉદ્યાપન નિમિત્ત શાંતિ સ્નાત્ર હતું. શાંતિ સ્નાત્ર
હજારો સ્રીપુરુષોની ઠઠ જામી હતી. સાધુસાધ્વીનો
પણ ઠીકઠીક હતો. વયોવૃદ્ધ પં. મહારાજ શ્રી

શકો, ન આપ. ચાલો આટલો સમય સુષુપ્તિમાં સમજી લઇશ. હવે જાગૃતિનો સમય છે.

દઃ લબ્ધિવિજય

(હાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિજી)

*

આજે લાલ બાગમાં ધામધૂમ હતી. મહારાજશ્રીએ રચેલી શ્રી પંચપરમેષ્ઠીની પૂજા ભણાવવાની હતી. શેઠ હેમચંદભાઇએ પૂજાનો બધો ખર્ચ આપ્યો હતો. પંચપરમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણ અનુસાર પૂજાની સામગ્રીની ૧૦૮ થાળીઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. છત્રીસ સ્નાત્રી બન્યા હતા જે સાક્ષાત ઇન્દ્રની સમાન સુશોભિત દેખાતા. આ સ્નાત્રીઓમાં શેઠ હેમચંદભાઈ, શેઠ દેવકરણ મુળજી, શેઠ મોતીલાલ મુળજી, શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈ, શેઠ લલ્લુભાઈ ગુલાબચંદ, શેઠ ગોવિંદજી ખુશાલ, ઝવેરી મણીલાલ સૂરજમલ, શ્રી મોતીચંદ કાપડિયા સોલીસીટર આદિ મુંબઈના પ્રતિષ્ઠિત આગેવાન ધર્માત્માઓ હતા. આથી પૂજાનો આનંદ અનેરો હતો. પૂજા ભણાવવા માટે સંગીતશાસ્ત્રી પ્રાણસુખભાઈ ગવૈયા અને સૂરતવાળા વિજયચંદભાઈ વગેરે હતા. સૂરીલા કંઠોમાંથી નીકળતી મધુરમધુર ધ્વનિ બધાને મુગ્ધ કરી રહી હતી. શ્રી ભાઈચંદભાઈ પહેલવાન તથા શ્રી મંગુભાઈ બન્ને શ્રાવકો વિધવિધ નૃત્યથી પોતાની પ્રભુભક્તિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા હતા. આ સમયે એવી મંત્ર મુગ્ધકર દશા, એવી તલ્લીનતા અને એવી એકતાનતા હતી જેવી રાવણની અષ્ટાપદ ગિરિપર. આ આનંદ—પૂજાનો દાદ

...પ્રાપ્તિના સાધન છે પણ જ્ઞાન, દર્શન
...ધ્યાન કરી શકે તેવી સગવડતા કરી આપવી તે
...નું પરમ કર્તવ્ય છે. [illegible] ગવેષીઓ અને
...કે તે આજે જ એક મહિલા-આશ્રમ સ્થા...
...શકે. સ્ત્રીઓ મહાન યોગિનીઓ બની શકે
...ની જીવનમાંથી મુક્ત થઈ ધર્મ આદરી, જ્ઞાન
...તી, ઉન્નત જીવન ગાળી શકે તેવો પ્રબંધ કરવો
...રો છે."

પ્રવાચકશ્રી વ્યાખ્યાનની સાથે [illegible] ...
...ના આશ્રમ સ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય થયો. ...
[illegible]

*

ગુરુદેવ! આપની નજરે તો કૃપાદૃષ્ટિ કરો. અમારા
... વર્ષોથી કોઈ મુનિરાજનાં દર્શન નથી થયાં.
... છે. તે. આપશ્રીના પ્રદેશમાં હવે વિચરો
... સાધર્મીઓનો ઉદ્ધાર થશે." [illegible]
... વિનંતિ કરી.

[illegible]

હાજર છો. દિવસ પણ બહુ મંગળમય છે. વિચાર કરીને જવાબદારી ઉપાડી લ્યો. હું પછી ક્યાં જવાનો હતો?" મહારાજશ્રીએ જવાબદારી લેવા સૂચના કરી.

"દયાનિધાન! જવાબદારી તો શ્રીસંઘે સ્વીકારી છેજ. પણ આપના અહીં બિરાજવાથી સંઘનો ઉત્સાહ વધશે અને મારી ખાત્રી છે કે આપની મનોકામના પૂર્ણ થશે. માટે કૃપા કરી ચોમાસા માટે તો આપ હવે અમને હા પાડોજ પાડો." જીવદયા પ્રચારક સભાના મંત્રી શેઠ લલ્લુભાઈએ ખાત્રી આપતાં વિનતિ કરી.

"મહારાજ! આપ દયાળુ છો, અમારી ઉપર દયા કરો અને એક ચોમાસાની ભિક્ષા તો અવશ્ય આપો. આપના રહેવાથી અપૂર્વ લાભ થશે." ત્યાં રહેલાં બધાં ભાઈબહેનોએ ગદગદિત સ્વરમાં પ્રાર્થના કરી.

"તમારી પ્રેમભરી લાગણીને હું કેમ નકારી શકું. જેવી શ્રીસંઘની ઇચ્છા. પણ જુઓ, હું ચેતવણી આપું છું. તમે લગભગ ઘણાખરા આગેવાનો હાજર છો. તમે થોડા દિવસમાં વિચાર કરીને નિર્ણય કરી લ્યો. મારે તો એક સંસ્થાનુ ખાતમુહૂર્ત કરાવીને જવું છે. વિશેષ તો હું તમને શું કહું?" મહારાજશ્રીએ પોતાની છેવટની ઇચ્છા પ્રદર્શિત કરી.

"ગુરુપ્રતાપે સૌ સારાં વાનાં થઈ રહેશે. આપ નિશ્ચિંત રહેશો." દેવકરણભાઇએ છેવટે બે શબ્દ કહ્યા અને બધાને ભારે આશ્વાસન મળી ગયું.

"સાહેબ! આપની પ્રેરણાથી સંસ્થા માટે ફંડ થઈ

દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સાધન છે પણ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રની સાધના કરી શકે તેવી સરળતા કરી આપવી તે પણ શ્રીસંઘનું પરમ કર્તવ્ય છે. સુરતના ઝવેરીઓ અને શ્રીમંતો ધારે તો આજે જ એક મહિલા-આશ્રમ માટે વ્યવસ્થા થઈ શકે. સ્ત્રીઓ મહાન સેવિકાઓ બની શકે, પોતાના દુઃખી જીવનમાંથી મુક્ત થઇ ધર્મ આદરી, જ્ઞાનની આરાધના કરી, ઉન્નત જીવન ગાળી શકે તેવો પ્રબંધ કરવો અત્યંત જરૂરી છે."

આ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનની સારી અસર થઈ. ત્યાંજ મહિલા આશ્રમ સ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય થયો. તે માટે તેજ વખતે સાડાચાર હજાર રૂપીઆ એકઠા થઈ ગયા.

*

"સાહેબજી ! અમારી તરફ તો કૃપાદૃષ્ટિ કરો. અમારા ગામડાઓમાં વર્ષોથી કોઈ મુનિરાજનાં દર્શન નથી થયાં. આપ પધાર્યા છો તો આસપાસના પ્રદેશમાં હવે વિચરશો તો અમ જેવા ગ્રામવાસીઓનો ઉદ્ધાર થશે." કરચલીયાથી આવેલા એક ભાઇએ વિનતિ કરી.

"તમારી વાત બરાબર છે. બગવાડા હું કહી આવ્યો હતો કે તેઓ વિનતિ માટે આવશે તો હું જરૂર ત્યાં જઈશ. પણ ત્યાં સંસ્થા માટે કાંઈ થઈ શકયું નહિ હોય, એટલે હવે સુરતવાળા ભાઈઓની ઘણા વખતની વિનતિ છે એટલે ચાતુર્માસ તો પ્રાયઃ અહીં થશે."

"પણ સાહેબ ! ચાતુર્માસને તો હજી વાર છે. હમણાં શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીને તે તરફ મોકલો."

સિદ્ધિવિજયજી (હાલ આચાર્યશ્રી) મહારાજ પણ
જમાન હતા. તે સમયે આપણા ચરિત્રનાયકે એક પ્રભ
ત્પાદક વ્યાખ્યાન આપ્યું તેનો સાર નીચે મુજબ

"સાત ક્ષેત્રોમાં ચાર ક્ષેત્ર (સાધુ-સાધ્વી-શ્રા
શ્રાવિકા) સાધક ક્ષેત્ર છે, ત્યારે ત્રણ ક્ષેત્ર (જિનપ્રતિ
જિનમંદિર, તથા જ્ઞાન) સાધ્ય છે. જૈન સમાજમાં
ક્ષેત્રોની પ્રભાવના ઉત્તરોત્તર વધતી જતી દેખાય છે, પ
સાધક ક્ષેત્રો પ્રતિદિન ક્ષીણ થતા જાય છે. તેમાં પણ
ક્ષેત્રોના પોષક બે ક્ષેત્રો શ્રાવક અને શ્રાવિકાની ક્ષીણતા
વિશેષ રૂપમાં જોવામાં આવે છે. બધા માને છે અને
સાચું પણ છે કે જૈનસમાજ ધન ખરચવામાં બહુજ
છે. દેશનું કોઈપણ કાર્ય એવું નહિ હોય જેમાં જૈન શ્રી
તોએ મદદ ન કરી હોય પણ સ્ત્રીસમાજને માટે જૈનસ
શું કર્યું છે ? તેમાં વળી અનાથ દુઃખી બહેનોનો વિ
કરીશું તો જણાશે કે તેઓ બહુજ દુઃખી જીવન વિ
રહી છે. તેમનાં દુઃખો દૂર કરવા માટે, તેમને ઉદ્યો
તાલીમ આપવા માટે, તેમનું જીવન ધર્મકાર્ય અને સે
કાર્યમાં ગાળી શકાય તેવી તાલીમ માટે આપણે શું
છે ? તેઓના કલ્યાણ માટે આપણે કદી વિચાર કર્યો
આજકાલ પ્રત્યેક સમાજે આશ્રમો શરૂ કર્યા છે
સેંકડો અનાથ દુઃખી સ્ત્રીઓને અનેક પ્રકારની તા
મળી રહી છે, જ્યારે જૈનસમાજમાં સ્ત્રીઓને માટે કોઈ
સંસ્થા નથી. આપણું તે તરફ ધ્યાન નથી ગયું તેજ
ની વાત છે. ઉજમણા, સ્નાત્ર મહોત્સવ આદિ

દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સાધન છે પણ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રની સાધના કરી શકે તેવી સરળતા કરી આપવી તે પણ શ્રીસંઘનું પરમ કર્તવ્ય છે. સુરતના ઝવેરીઓ અને શ્રીમંતો ધારે તો આજે જ એક મહિલા–આશ્રમ માટે વ્યવસ્થા થઈ શકે. સ્ત્રીઓ મહાન સેવિકાઓ બની શકે, પોતાના દુઃખી જીવનમાંથી મુક્ત થઇ ધર્મ આદરી, જ્ઞાનની આરાધના કરી, ઉન્નત જીવન ગાળી શકે તેવો પ્રબંધ કરવો અત્યંત જરૂરી છે."

આ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનની સારી અસર થઈ ત્યાંજ મહિલા આશ્રમ સ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય થયો. તે માટે તેજ વખતે સાડાચાર હજાર રૂપીઆ એકઠા થઈ ગયા.

*

"સાહેબજી ! અમારી તરફ તો કૃપાદૃષ્ટિ કરો. અમારા ગામડાઓમાં વર્ષોથી કોઈ મુનિરાજનાં દર્શન નથી થયાં. આપ પધાર્યા છો તો આસપાસના પ્રદેશમાં હવે વિચરશો તો અમ જેવા ગ્રામવાસીઓનો ઉદ્ધાર થશે." કચ્છલીયાથી આવેલા એક ભાઈએ વિનતિ કરી.

"તમારી વાત બરાબર છે. બગવાડા હું કહી આવ્યો હતો કે તેઓ વિનતિ માટે આવશે તો હું જરૂર ત્યાં જઈશ. પણ ત્યાં સંસ્થા માટે કાંઈ થઈ શકયું નહિ હોય, એટલે હવે સુરતવાળા ભાઈઓની ઘણા વખતની વિનતિ છે એટલે ચાતુર્માસ તો પ્રાયઃ અહીં થશે."

"પણ સાહેબ ! ચાતુર્માસને તો હજી વાર છે. હમણાં શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીને તે તરફ મોકલો."

રૂપીઆની આહુતિ પ્રતિ વર્ષ વાજાં—ગાજાં—રંગ—રાગ અને મેવા મિષ્ટાન્નમાં ઉડાડવામાં આવે છે. પણ શિક્ષાના નામે તો બસ ભગવાનનું નામ જ નામ છે. હવે તો આપ જેવા પ્રતાપી પુરૂષોનું ધ્યાન આ તરફ જાય અને નિરંતર ચારે તરફથી એ ઉપદેશ થવા લાગે કે અમુક કાર્ય તમારે કરવું જ પડશે તો સંભવ છે. આપણે માટે કોઈ દિવસ શિર ઉઠાવીને જોવાનો સમય આવી પહોંચે. નહિ તો તમાચો મારી મ્હોં લાલ રાખવા જેવી વાત થઈ રહી છે. આ વાતને આપ મારાથી વિશેષ જાણો છો. આપને વિશેષ લખવું માનો સરસ્વતીને ભણાવવા બેસવા જેવું છે.

આપના
વલ્લભવિજયની વંદના

મહેસાણાના ભાઈઓએ મહારાજશ્રી પર એક યોજના મોકલી હતી. તે યોજના પર વિચાર કરી મહારાજશ્રીએ જે જવાબ લખ્યો હતો, તે નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

" ....તમારી યોજના જોઈ, તેમાં તો કાંઈ શંકા જ નથી કે તે યોજના ઘણી સુંદર અને લાભદાયક છે. પણ પહેલાં એવા શિક્ષકો ઉત્પન્ન કરવાની આવશ્યકતા છે કે જે બાળકોનાં હૃદય તમારી યોજના અનુસાર કેળવી શકે. શિક્ષકો સદાચારી તથા ધર્મ-પ્રેમી હશે તો તેઓ વિદ્યાર્થીઓને સારી રીતે તૈયાર કરી શકશે. પણ જ્યાં શિક્ષક લોભી હોય, એક જગ્યાએ વીસ રૂપીઆ પગાર મળતો હોય અને બીજી જગ્યાએ પચાસ મળવાની સંભાવના હોય તો પહેલી જગ્યા તત્કાળ છોડીને બીજી જગ્યાએ ચાલી નીકળવાવાળા હોય, સ્વચ્છંદતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવાવાળા હોય, શિક્ષક થવા છતાં બજારમાં સુમેળની જગ્યાએ વિરોધ કરાવવાવાળા હોય, એવા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓ તેમજ તેના માતાપિતા પર કેવો પ્રભાવ પાડી શકે તે વિચારણીય છે. એટલે જ જો તમે વાસ્તવિક સુધાર ઇચ્છતા હો તો પહેલાં સુયોગ્ય ચારિત્ર્યશીલ શિક્ષકો તૈયાર કરો...............શિક્ષકો

સિદ્ધિવિજયજી (હાલ આચાર્યશ્રી) મહારાજ પણ બિરાજમાન હતા. તે સમયે આપણા ચરિત્રનાયકે એક પ્રભાવોત્પાદક વ્યાખ્યાન આપ્યું તેનો સાર નીચે મુજબ હતો.

"સાત ક્ષેત્રોમાં ચાર ક્ષેત્ર (સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકા) સાધક ક્ષેત્ર છે, ત્યારે ત્રણ ક્ષેત્ર (જિનપ્રતિમા, જિનમંદિર, તથા જ્ઞાન) સાધ્ય છે. જૈન સમાજમાં સાધ્ય ક્ષેત્રોની પ્રભાવના ઉત્તરોત્તર વધતી જતી દેખાય છે, પરન્તુ સાધક ક્ષેત્રો પ્રતિદિન ક્ષીણ થતાં જાય છે. તેમાં પણ પાંચ ક્ષેત્રોના પોષક બે ક્ષેત્રો શ્રાવક અને શ્રાવિકાની ક્ષીણતા તે વિશેષ રૂપમાં જોવામાં આવે છે. બધા માને છે અને તે સાચું પણ છે કે જૈનસમાજ ધન ખરચવામાં બહુજ ઉદાર છે. દેશનું કોઈપણ કાર્ય એવું નહિ હોય જેમાં જૈન શ્રીમંતોએ મદદ ન કરી હોય પણ સ્ત્રીસમાજને માટે જૈનસમાજે શું કર્યું છે? તેમાં વળી અનાથ દુઃખી બહેનોનો વિચાર કરીશું તો જણાશે કે તેઓ બહુજ દુઃખી જીવન વિતાવી રહી છે. તેમનાં દુઃખો દૂર કરવા માટે, તેમને ઉદ્યોગની તાલીમ આપવા માટે, તેમનું જીવન ધર્મકાર્ય અને સેવાકાર્યમાં ગાળી શકાય તેવી તાલીમ માટે આપણે શું કર્યું છે? તેઓના કલ્યાણ માટે આપણે કદી વિચાર કર્યો છે! આજકાલ પ્રત્યેક સમાજે આશ્રમો શરૂ કર્યા છે તેમાં સેંકડો અનાથ દુઃખી સ્ત્રીઓને અનેક પ્રકારની તાલીમ મળી રહી છે. જ્યારે જૈનસમાજમાં સ્ત્રીઓને માટે કોઈ એવી સંસ્થા નથી. આપણું તે તરફ ધ્યાન નથી ગયું તેજ આશ્ચર્યની વાત છે. ઉજમણા, સ્નાત્ર મહોત્સવ આદિ ના-

વિના તમે ગમે તેવા નિયમો તૈયાર કરશો તે સર્વથા નિરુપયોગી થશે. કારણ કે વિદ્યાર્થીઓને કંઈ જાતનું માર્ગદર્શન આપવું તે શિક્ષકોનું પ્રથમ કર્તવ્ય છે... ....તમારો આશય અને પ્રયાસ બહુ જ સુંદર છે તેમજ અનુમોદન કરવા યોગ્ય છે. તમારા કાર્યની સફળતા ઇચ્છું છું. ''

આપણે ઉપર જોઇ ગયા કે સ્ત્રી શિક્ષા, ઉચ્ચ શિક્ષણ અને આદર્શ શિક્ષકો માટે આપણા ચરિત્રનાયકના કેવા જ્વલંત વિચારો છે. જૈન સમાજને સુશિક્ષિત બનાવવાની તેઓના હૃદયમાં કેવી તમન્ના છે, તે આપણે આ ઉપરથી જોઇ શકીએ છીએ. શિક્ષિત સ્ત્રીઓ, ઉચ્ચ શિક્ષણ લેતા ધાર્મિક સંસ્કારયુક્ત વિદ્યાર્થીઓ, સમાજનાં બાળકોનું જીવન અને ચારિત્ર્ય ઘડતર જેના હાથમાં છે તેવા આદર્શ શિક્ષકો: અને હજારો ગામડાઓના વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ—સંસ્કાર અને જીવન ઘડતરનો લાભ મળે તેવી આદર્શ સંસ્થાઓ એ આપણા ચરિત્રનાયકનો જૈનસમાજને ઉન્નત કરવાનો ઉચ્ચ આશય આપણે તેઓશ્રીના વિચારો —ઉપદેશો—પત્રો—પ્રેરણાઓ અને વ્યાખ્યાનો ઉપરથી જાણી શકીએ છીએ.

સુરતથી આપ વિહાર કરી ખંભાત પધાર્યા. અહીં આપની ગૃહસ્થાવસ્થાની ભાણેજી શ્રીમતી ચંચળબહેનને સં. ૧૯૭૨ ના મહા વદી ૬ ને દિવસે ધામધૂમપૂર્વક દીક્ષા આપવામાં આવી. તેમનું નામ ચંદ્રશ્રીજી રાખવામાં આવ્યું. તે સાધ્વીશ્રી દેવશ્રીજીની શિષ્યા થયાં.

ખંભાતથી વિહાર કરી આપ ધોલેરા પધાર્યા. અહીં આપણા ચરિત્રનાયકની અધ્યક્ષતામાં પંન્યાસ શ્રી સોહન

દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિના સાધન છે પણ જ્ઞાન, દર્શન ચારિત્રની સાધના કરી શકે તેવી સરળતા કરી આપવી તેં પણ શ્રીસંઘનું પરમ કર્તવ્ય છે. સુરતના ઝવેરીઓ અને શ્રીમંતો ધારે તો આજે જ એક મહિલા–આશ્રમ માટે વ્યવસ્થા થઈ શકે. સ્ત્રીઓ મહાન સેવિકાઓ બની શકે, પોતાના દુઃખી જીવનમાંથી મુક્ત થઇ ધર્મ આદરી, જ્ઞાનની આરાધના કરી, ઉન્નત જીવન ગાળી શકે તેવો પ્રબંધ કરવો અત્યંત જરૂરી છે.''

આ પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાનની સારી અસર થઈ ત્યાંજ મહિલા આશ્રમ સ્થાપિત કરવાનો નિર્ણય થયો. તેં માટે તેજ વખતે સાડાચાર હજાર રૂપીઆ એકઠા થઈ ગયા.

*

'' સાહેબજી ! અમારી તરફ તો કૃપાદષ્ટિ કરો. અમારા ગામડાઓમાં વર્ષોથી કોઈ મુનિરાજનાં દર્શન નથી થયાં. આપ પધાર્યા છો તો આસપાસના પ્રદેશમાં હવે વિચરશો તો અમ જેવા ગ્રામવાસીઓનો ઉદ્ધાર થશે.'' કરચલીયાથી આવેલા એક ભાઇએ વિનતિ કરી.

'' તમારી વાત બરાબર છે. બગવાડા હું કહી આવ્યો હતો કે તેઓ વિનતિ માટે આવશે તો હું જરૂર ત્યાં જઈશ. પણ ત્યાં સંસ્થા માટે કાંઈ થઈ શક્યુ નહિ હોય, એટલે હવે સુરતવાળા ભાઈઓની ઘણા વખતની વિનતિ છે એટલે ચાતુર્માસ તો પ્રાયઃ અહીં થશે.''

'' પણ સાહેબ ! ચાતુર્માસને તો હજી વાર છે. હમ... શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીને તે તરફ મોકલો.''

વિજયજી મહારાજે વિલાસવિજયજી અને ચંદ્રશ્રીજીને વડી દીક્ષા આપી—આ પ્રસંગે આપે સાધુ—સાધ્વીઓને ઉચ્ચરાતા પંચમહાવ્રતોનું ખૂબીથી સ્પષ્ટતાપૂર્વક વિવેચન કર્યું જે સાંભળી ત્યાંના આગેવાનોએ મુક્તકંઠે આપની પ્રશંસા કરી. ધોલેરાથી ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા અને લોકોને ધર્મામૃતનું પાન કરાવતાં આપ શ્રી સિદ્ધાચલજી તીર્થની (દાદાની) યાત્રા કરવા પાલીતાણા પધાર્યા.

પાલીતાણાથી વિહાર કરી આપ જૂનાગઢ પધાર્યા. જૂનાગઢમાં આપની સાથે પંદર મુનિરાજો હતા.

ંગારામજી તથા બીજા ભાઈઓ પંજાબ માટે વિનતિ કરવા આવ્યા.

"દયાનિધિ ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંજાબ છોડયું છે. હવે સત્વર પધારો. પંજાબના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંજાબના આબાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંજાબને ભૂલી ગયા ! ગુરુવર્ય ! ગૂજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંજાબથી આવ્યા છીએ" લા. ગંગારામજીએ પંજાબ શ્રીસંઘની વતી પ્રાર્થના કરી.

"લાલાજી ! હું પંજાબને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરૂદેવના અપૂરા કાર્યને કેમ ભૂલી જાઉં ? હું તો પંજાબને હરઘડી હર પળ યાદ કરૂં છું. કોઈ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરૂદેવનું સ્મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંજાબ તો યાદ આવે જ." મહારાજશ્રીએ પોતાના હૃદયની વાત જણાવી.

'સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ અમને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગૂજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ-વળી ભાવીક ભક્તોની ભાવભીની ભક્તિ" લાલા ગંગારામજીએ ગૂજરાતમાં રહેવાની દલીલ આપી.

"લાલાજી ! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ પડાય ? જન્મભૂમિનું પણ ઋણ તો છેજને અને તે ઋણ અદા કરવા—બનતાં શાસનસેવાનાં કાર્યો કરવા તો ગામેગામ ફરી રહ્યો છું. તેમ છતાં પંજાબનું સ્થાન તો મારા

અહીં પણ તેઓશ્રીએ ગુરુસંદેશના પ્રચારનું કાર્ય જારી રાખ્યું.

"સાહેબ! આજ્ઞા ફરમાવો! શું હુકમ છે?" આગેવાનોમાંથી એક ગૃહસ્થે વંદણાવિધિ પછી પૂછ્યું.

"ભાગ્યવાનો! તમે જાણો છો, મારા જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય તો છે મુક્તિસાધન પણ બીજું ધ્યેય છે શિક્ષાપ્રચાર. જગતમાં કોઈ પ્રજા, કોઈ દેશ, કોઈ નગર કે કોઈ કોમ શિક્ષા વિના સંસ્કાર, ઉન્નતિ કે જાગૃતિ નથી મેળવી શકતાં. જૂનાગઢ જેવું શહેર, રૈવતગિરિ જેવું તીર્થ અને એક જ્ઞાનની પરબ જેવું પુસ્તકાલય પણ નહિ? કોઈ સ્ત્રીશિક્ષણ–શાળા પણ નહીં? ડૉ. ત્રિભુવનદાસના સુપુત્રો ધારે તો બન્ને એક ઘડીમાં થઈ શકે. કહો પ્રભુદાસભાઈ શું કહો છો?" મહારાજશ્રીએ આગેવાનોને બોલાવી પોતાની મનોકામના દર્શાવી.

"કૃપાનિધાન! આપની ભાવના બહુજ સુંદર છે. જો શ્રીસંઘ પુસ્તકાલય માટે ફંડ કરે તો સ્ત્રી–શિક્ષણશાળા માટે હું દસ હજાર રૂપીઆ આપવા ઈચ્છું છું." પ્રભુદાસભાઈએ ઉદારતા દર્શાવી.

"તો પુસ્તકાલય માટે અમે ફંડ કરી લઈશું." સંઘના આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

વાત વાતમાં પુસ્તકાલય માટે ફંડ થઈ ગયું. સ્ત્રી–શિક્ષણ શાળા માટે ડૉક્ટર ત્રિભુવનદાસના સુપુત્ર શ્રી પ્રભુદાસભાઈ તથા શ્રી છોટાલાલભાઈએ પોતાના સ્વર્ગસ્થ બંધુ શ્રી જગજીવનદાસના સ્મરણાર્થે રૂપીઆ દસ હજાર આપ્યા.

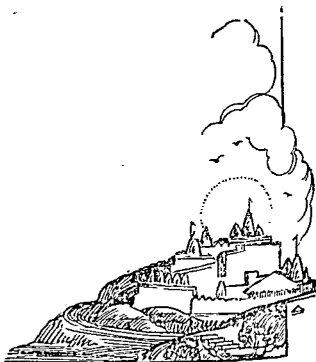
આ રીતે જૂનાગઢમાં "શ્રી આત્માનંદ જૈન વાચ-

"લલિતવિજયને તો મુંબઈ મોકલવા જોઈશે. ત્યાં 'મહાવીર વિદ્યાલય'ની સ્થાપના માટે કમીટીનો આગ્રહ છે. મારાથી તો જઈ શકાય તેમ છે નહિ."

"તો તો આપ જ પધારો. ગામડાઓમાં ઘણો ઉપકાર થશે. આપ પધારશો તો બે ત્રણ ગામોવાળા તો જિનમંદિર કરાવવા તૈયાર છે. પછી ચાતુર્માસ માટે તો જેવી આપ સાહેબની અનુકૂળતા."

ચાતુર્માસને હજી વાર હતી. બગવાડાવાળા તો આવ્યા નહિ ત્યાં સંસ્થાને માટે પ્રયાસ થયો પણ તે અધૂરો રહ્યો. મહારાજશ્રીએ સુરતથી વિહાર કરવાનો વિચાર કર્યો ત્યાં સુરતવાળાએ ચાતુર્માસ માટે વિનતિ કરી અને દેશકાળને વિચાર કરી તેમને હા કહી. મુંબઈથી શ્રીસંઘનો આગ્રહપૂર્વકનો પત્ર હતો કે 'શ્રી મહાવીર જૈનવિદ્યાલય'ની સ્થાપના પ્રસંગે આપ પધારશો તો અમારા આનંદમાં વૃદ્ધિ થશે. પણ મહારાજશ્રીને આસપાસના ગામોના ભાઈ [illegible] વિનતિ હતી. ત્યાં બે ત્રણ જિનમંદિરોની સંભાવના હ[illegible] તેથી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીને મુંબઈ મો[illegible] [illegible] તેઓએ આસપાસના ગામોમાં વિચર[illegible] [illegible]

[illegible] કાલિયાવાડી થઈ સીસોદરા પધાર્યા. સીસો[illegible] [illegible] મનભેદ હતો. તે માટે મહારાજ[illegible] [illegible] કરી. અહીં પંજાબ શ્રીસંઘ[illegible] [illegible] નિવાસી ઓનરરી મેજિસ્ટ્રેટ લાલ[illegible]



ગિરનારયાત્રા અને જ્ઞાનની પરબો

[૩૮]

આજે જૂનાગઢમાં ઉપરકોટની ધર્મશાળા સ્ત્રી પુરુષો અને બાળકોથી ઉભરાઈ ગઈ છે. પંદર મુનિરાજો સાથે પંજાબકેસરી શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ પધાર્યા છે. વ્યાખ્યાન ચાલે છે તીર્થયાત્રા અને રૈવતગિરિ... મા—કેવા કેવા ધર્મનિષ્ઠ દાનવીરોએ જૈન તીર્થ...

ગંગારામજી તથા બીજા ભાઈઓ પંજાબ માટે વિનતિ કરવા આવ્યા.

"દયાનિધિ ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંજાબ છોડયું છે. હવે સત્વર પધારો. પંજાબના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંજાબના આબાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંજાબને ભૂલી ગયા ! ગુરુવર્ય ! ગૂજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંજાબથી આવ્યા છીએ" લા. ગંગારામજીએ પંજાબ શ્રીસંઘની વતી પ્રાર્થના કરી.

"લાલાજી ! હું પંજાબને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરૂદેવના અધૂરા કાર્યને કેમ ભૂલી જાઉં ? હું તો પંજાબને હરઘડી હર પળ યાદ કરૂં છું. કોઈ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરૂદેવનું સ્મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંજાબ તો યાદ આવે જ." મહારાજશ્રીએ પોતાના હૃદયની વાત જણાવી.

'સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ અમને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગૂજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ-વળી ભાવીક ભક્તોની ભાવભીની ભક્તિ" લાલા ગંગારામજીએ ગૂજરાતમાં રહેવાની દલીલ આપી.

"લાલાજી ! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ પડાય ? જન્મભૂમિનું પણ ઋણ તો છેજને અને ને ઋણ અદા કરવા—બનતાં શાસનસેવાનાં કાર્યો કરવા તો ગામેગામ ફરી રહ્યો છું. તેમ છતાં પંજાબનું સ્થાન તો મારા

લાખો ને કરોડોના ખર્ચે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો છે? કેવા કેવા રમ્ય દેવમંદિરો–કળાના ધામો, કીર્તિ અને નામનાની પરવા વિના ધર્મઉદ્યોત માટે ખડાં કર્યાં છે? તેના પર રસપ્રદ વ્યાખ્યાન ચાલી રહ્યું છે. એક રસથી બધાં શાંતિપૂર્વક સાંભળી રહ્યાં છે. નાના નાના બાળકો–છોકરા અને છોકરીઓ ઉપરના ભાગમાં રમે છે. દરવાજા પાસે શ્રીફળની પ્રભાવના માટે મોટી ભીડ જામી છે.

એકાએક ઉપરના રવેશમાંથી દસેક વરસની એક છોકરી નીચે ઊડી પડી. વ્યાખ્યાન પણ પૂરું થયું હતું. પ્રભાવનાની દોડાદોડમાં આ ધડાકાથી બધા ભયભીત બની ગયા. શું થયું? શું થયું? તેમ બધા પૂછવા લાગ્યા. મહારાજશ્રીને પણ આ ધબાકો સંભળાયો ને ચિંતા થઈ, પણ તેમણે પાસેના ભાઈઓને કહ્યું "અધિષ્ઠાતા સૌની રક્ષા કરશે. બાળકને ઉની આંચ નહિ આવે. તમે ચિંતા ન કરો." ખરેખર એમજ થયું. છોકરી ઉપરથી પડી એવીજ નાળીયેરના કોથળા ઉપર પડી ને બાજુના માણસોએ તેને પકડી લીધી. એક નાળીયેરનું પાણી પાઈ દીધું. બીજું તેને આપ્યું અને તે રમવા લાગી.

કેવું આશ્ચર્ય! કેવો ચમત્કાર! કેવો પ્રભાવ!

પંદર મુનિરાજો સહિત શ્રી રૈવતગિરિની યાત્રા કરી. જુનાગઢમાં ત્રણ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં. એક મહાવીર જયંતી પર, બીજું સરકારી હાઈસ્કૂલમાં અને ત્રીજુ શ્રી વીસાશ્રીમાળી જૈન બોર્ડિંગના ઈનામી મેળાવડામાં.

સં. ૧૯૭૨ ના જેઠ સુદી ૬ ના દિવસે વણથલીમાં

હૃદયમાં અનુપમ છે, તેની જગ્યા કોઈ લઈ શકે નહિ."

"કૃપાનિધાન! તો પછી આપ હવે ક્યારે તે તરફ પગલાં કરશો?

"શ્રી સિદ્ધાચળજીની યાત્રા કરી. મુંબઈમાં શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે શ્રી લલિતવિજયજી ગયા છે. હવે રૈવતગિરિની યાત્રા બાકી છે. શ્રી નેમિનાથ ભગવાનની યાત્રા કરી પંજાબ તરફ વિહાર કરવા ધારણા છે, પછી તો ભાવીભાવ."

મહારાજશ્રીએ પંજાબથી આવેલા ભાઈઓને સમજાવ્યા અને પંજાબ શ્રીસંઘને પત્ર લખી આશ્વાસન આપ્યું.

"સકળ શ્રીસંઘ પંજાબ યોગ્ય,ધર્મલાભ સહિત વિદિત થાય કે અહીં સુખશાતા છે. ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમ રાખશો. આપની તરફથી પ્રાર્થનાપત્ર તથા લાલા ગંગારામજી આદિ શ્રાવક સમુદાય મળ્યા. સમાચાર જાણ્યા. તમે બિલકુલ ચિંતા ન કરો. સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજની આજ્ઞાનું બરાબર પાલન કરવામાં આવશે જ. તમે વિજ્ઞપ્તિ કરો કે ન કરો અમારો તે તરફ વિહાર કરવાનો પરિપૂર્ણ ભાવ છે. શ્રી ગિરનારજીની યાત્રા હજી સુધી થઈ શકી નથી તેટલીજ વાર છે. શ્રી નેમીનાથ ભગવાનની યાત્રા થતાં જ તે તરફ વિહાર સમજી લેશો.

શ્રી શીતલનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક ઉત્સવદિન હતો. દાનવીર શેઠ દેવકરણ મુળજીની વિનતિથી મહારાજશ્રી વણથલી પધાર્યા. આપના સભાપતિત્વમાં ઉત્સવ થયો. વિદ્યાપ્રચાર ઉપર મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેના ફળસ્વરૂપ શ્રી દેવકરણ મુળજીએ 'શ્રી વીસાશ્રીમાળી જૈન બોર્ડિંગ જૂનાગઢ'ને રૂા. ૫૦૦૦૦) આપ્યા, એટલું જ નહિ પણ તેમણે જણાવ્યું કે—જો સૌરાષ્ટ્રના જૈન ભાઈઓ આ બોર્ડિંગ માટે રૂા. ૨૫૦૦૦) એકઠા કરે તો પોતે બીજા રૂા. ૫૦૦૦૦) આપશે.

વણથલીથી જામનગર તરફ વિહાર કરવાનો વિચાર હતો, પણ એક મુનિરાજ બિમાર થઈ જવાથી જૂનાગઢ જવું પડ્યું. ચોમાસાના દિવસો આવી રહ્યા હતા તેથી જામનગર જવાનું મુલતવી રહ્યું અને વેરાવળના શ્રીસંઘની વિનતિને માન આપી વેરાવળ ચોમાસા માટે નિર્ણય કર્યો. પણ ક્ષેત્રસ્પર્શના પ્રબળ હોય છે. બિમાર મુનિમહારાજની તબિયત વધારે ખરાબ થવા લાગી, જૂનાગઢના શ્રીસંઘની તો ઘણા વખતથી ચોમાસા માટે વિનતિ હતી પણ મહારાજશ્રીની ઈચ્છા વેરાવળમાં કાંઈક ધર્મકાર્ય થાય તે દ્રષ્ટિએ તે તરફ હતી, પણ જૂનાગઢ રહેવાની જરૂર પડી. શ્રીસંઘને આનંદ આનંદ થયો.

વેરાવળના શ્રીસંઘને નિરાશા થઇ. મહારાજશ્રીએ પં. શ્રી સોહનવિજયજી, મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી, મુનિશ્રી વિચારવિજયજી, મુનિશ્રી સમુદ્રવિજયજીને વેરાવળ મોકલ્યા

૧૯૭૨ નું ૩૦ મું ચોમાસું જૂનાગઢમાં થયું.

આ પ્રસંગે સીસોદરામાં વ્યાખ્યાન સમયે પંજાબી ભાઈઓમાંથી લાહોરનિવાસી લાલા માણેકચંદે એક "પંજાબના શ્રીસંઘની વિનતિ અને ગુરુવિયોગ દર્શન" વિષે જે ભજન ડૂસકાં ભરી ભરી અશ્રુપૂર્ણ નયને ગાયું હતું તે ભારે હૃદયદ્રાવક હતું. સભામાં હાજર રહેલા બધાની આંખોમાંથી અશ્રુઓ સરી પડયાં અને આપણા ચરિત્રનાયકની આંખો કરુણારસથી ભીની થઈ આવી. આ દ્રશ્ય સીસોદરાવાળા આજે પણ ભૂલ્યા નથી.

સીસોદરાથી વિહાર કરી અષ્ટગામ પધાર્યા. અહીં સીસોદરા ગામના કારણે ફાટફૂટ હતી. તેનું સમાધાન કરાવ્યું તથા સાધર્મી વાત્સલ્ય ઘણા વખતથી બંધ હતું તે શરૂ થયું. વળી અહીં જિનાલય નહોતું તે માટે પણ પ્રેરણા આપવામાં આવવાથી ફંડની શરૂઆત કરવામાં આવી. અષ્ટગામથી ટાંકલ પધાર્યા. અહીં પણ જિનાલય નહોતું તે માટે ઉપદેશ આપી ફંડ કરાવવામાં આવ્યું.

ટાંકલથી કરચલિયા પધાર્યા. અહીં પણ મંદિર નહોતું તે માટે પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો. અહીંથી એક કોસ દૂર વાણીયાવાડ નામનું નાનું ગામ હતું. પહેલાં અહીં કોઈ મોટું શહેર હશે. હમણાં અહીં જૈનોની વસ્તી હતી નહિ, પણ એક જિનાલય હતું. કરચલિયાવાળા ભાઈઓએ બે વાર તે મૂર્તિને વાણીયાવાડમાંથી લાવવા પ્રયત્ન કર્યો પણ બન્ને વખત તેમાં સફળતા ન મળી. એક વખત તો પ્રભુજીની પાલખી લઈને આવનાર માણસોને નદીમાં આવતાં પેટમાં દુઃખાવો ઉપડયો ને રસ્તો પણ સૂઝે નહિ તેમ

અહીં પણ તેઓશ્રીએ ગુરુસંદેશના પ્રચારનું કાર્ય જારી રાખ્યું.

"સાહેબ ! આજ્ઞા ફરમાવો ! શું હુકમ છે ?" આગેવાનોમાંથી એક ગૃહસ્થે વંદણાવિધિ પછી પૂછયું.

"ભાગ્યવાનો ! તમે જાણો છો, મારા જીવનનું મુખ્ય ધ્યેય તો છે મુકિતસાધન પણ બીજું ધ્યેય છે શિક્ષાપ્રચાર. જગતમાં કોઈ પ્રજા, કોઈ દેશ, કોઈ નગર કે કોઈ કોમ શિક્ષા વિના સંસ્કાર, ઉન્નતિ કે જાગૃતિ નથી મેળવી શકતાં. જૂનાગઢ જેવું શહેર, રૈવતગિરિ જેવું તીર્થ અને એક જ્ઞાનની પરબ જેવું પુસ્તકાલય પણ નહિ ? કોઇ સ્ત્રીશિક્ષણ-શાળા પણ નહીં ? ડૉ. ત્રિભુવનદાસના સુપુત્રો ધારે તો બન્ને એક ઘડીમાં થઈ શકે. કહો પ્રભુદાસભાઈ શું કહો છો ?" મહારાજશ્રીએ આગેવાનોને બોલાવી પોતાની મનોકામના દર્શાવી.

"કૃપાનિધાન ! આપની ભાવના બહુજ સુંદર છે. જો શ્રીસંઘ પુસ્તકાલય માટે ફંડ કરે તો સ્ત્રી-શિક્ષણશાળા માટે હું દસ હજાર રૂપીઆ આપવા ઈચ્છું છું." પ્રભુદાસભાઈએ ઉદારતા દર્શાવી.

"તો પુસ્તકાલય માટે અમે ફંડ કરી લઈશું." સંઘના આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

વાત વાતમાં પુસ્તકાલય માટે ફંડ થઈ ગયું. સ્ત્રી-શિક્ષણ શાળા માટે ડૉક્ટર ત્રિભુવનદાસના સુપુત્ર શ્રી પ્રભુદાસભાઈ તથા શ્રી છોટાલાલભાઈએ પોતાના સ્વર્ગસ્થ બંધુ શ્રી જગજીવનદાસના સ્મરણાર્થે રૂપીઆ દસ હજાર આપ્યા.

આ રીતે જૂનાગઢમાં "શ્રી આત્માનંદ જૈન વાચ-

થયું તેથી પ્રભુજીને પાછા લાવવા પડયા. મહારાજશ્રી પધાર્યા ત્યારે તે વાત શ્રીસંઘે કરી. મહારાજશ્રીએ તે માટે વિધિપૂર્વક ભગવાનને લઈ આવવા માટે મુહૂર્ત બતાવ્યું. સં. ૧૯૭૧ ના વૈશાખ સુદી ૬ ના દિવસે વિધિ સહિત ધામધૂમથી પ્રતિમાજી લાવવામાં આવ્યા. કરચલિયાના લોકોમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. તેઓ તો કહેવા લાગ્યા "સાઠ સાઠ વર્ષમાં આવા મુનિરાજ જોયા નથી. આ તો કોઈ ચમત્કાર થયો ચમત્કાર. બબ્બે વખત પાછા ગયેલા ભગવાન આપણે ત્યાં આવ્યા તેતો આ મહાત્માનો પ્રભાવ."

અહીંથી વિહાર કરી આપ સુરત પધાર્યા. સં. ૧૯૭૧ નું ૨૯ મું ચાતુર્માસ સુરતમાં કર્યું.

*

શાન્તમૂર્તિ મુનિ મહારાજશ્રી હંસવિજયજીનો એક પત્ર આપના ઉપર આવ્યો હતો. તે પત્રનો તેઓશ્રીએ આપેલો જવાબ વાંચવા યોગ્ય છે. આપણા ચરિત્રનાયકને શિક્ષા પ્રચાર માટે કેટલી તમન્ના હતી તે આ પત્ર ઉપરથી આપણે જોઈ શકીએ છીએ.

"......................................આપણ [illegible] ગફલતમાં છે. તેનું મૂળ કારણ અવિદ્યા છે. આપ [illegible] છે. અરે જૈનસમાજમાં એક પણ ઉંચા દરજ્જાનો સુશિક્ષિત [illegible] હોય તોપણ બધાં કામ સારી રીતે થઈ શકે. પણ અફસોસ [illegible] વાતનો છે કે લાખો શ્રાવકોમાં એક પણ એવો નથી [illegible] પ્રત્યેક સ્થાનના જૈનો પર પડી શકે. આમ છતાં લોકોના [illegible] ઉંઘતા નથી. આ દશા કેટલી શોચનીય છે ! [illegible]"

બેરી " તથા શ્રી "જૈન સ્ત્રી-શિક્ષણશાળા"ની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા આપશ્રીના શુભ હસ્તે થઈ.

પંજાબનો શ્રીસંઘ ગુરુ મહારાજની રાહ જોઈ રહ્યો હતો. કેટલાંક કામો તેઓશ્રીની ઉપસ્થિતિ વિના અટકતાં હતાં. જુદાજુદા ગામોમાં મુનિવિહારના અભાવે ગડબડ થઈ જવાની સંભાવના હતી. જરૂરી ધર્મ-ઉત્સવો પણ મુલતવી રખાયા હતા. પંજાબના આગેવાનો ગૂજરાત જઈ ગુરુમહારાજને પંજાબ આવવા વિનંતિઓ કરી આવ્યા હતા. મહારાજશ્રીની પણ પંજાબ પહોંચી જવાની તીવ્ર ઇચ્છા હતી પણ ગૂજરાતમાં જે શિક્ષણપ્રચારનું કાર્ય થઈ રહ્યું હતું, મુનિરાજોને જે તીર્થયાત્રાનો લાભ મળી રહ્યો હતો, જે ગામેગામના સંઘમાં મહારાજશ્રીનો અમૃતમય ઉપદેશ ધર્મશ્રદ્ધા જગાડી રહ્યો હતોઃ તે શાસનકલ્યાણનાં કાર્યો મહારાજશ્રીને પંજાબ તરફ વિચરતા અટકાવી રહ્યાં હતાં. પણ પંજાબનો શ્રીસંઘ હવે બહુજ અધીરો થઈ ગયો હતો.

આત્માનંદ જૈન સભાના સભાપતિ તરફથી અંબાલાથી પંજાબના પ્રત્યેક શહેરના સંઘ ઉપર એક પત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેનો અહીં ઉદ્ધૃત કરેલો ઉપયોગી ભાગ પંજાબ શ્રીસંઘની શ્રદ્ધા અને ભકિત કેવાં અદ્વિતીય છે તે દર્શાવે છે.

......લગભગ નવ વરસ થયાં, જ્યારથી મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ પંજાબથી ગુજરાત તરફ પધાર્યા છે ત્યારથી ધીમેધીમે લગભગ બીજા બધા મુનિરાજો પણ પંજાબથી ગુજરાત તરફ પધારી ગયા છે. આ મન



દરમિયાન સાધુ મુનિરાજોનો વિહાર પંજાબમાં ન હોવાથી ધર્મોન્નતિમાં જે કાંઈ મુશ્કેલીઓ પડી છે તે તમે બધા મહાનુભાવો સારી રીતે જાણો છો. વારંવાર પંજાબ શ્રીસંઘ તરફથી જુદાજુદા મુનિરાજોને પંજાબ પધારવા વિનંતિ કરવામાં આવી છે; પણ હજીસુધી કોઇ પંજાબ આવી શકે તેમ નથી. મુનિરાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ ઘણા વર્ષે ગૂજરાતમાં પધાર્યા હોવાથી ત્યાંના લોકોની વિનતિ આવ્યા જ કરે છે અને પંજાબ તરફ જલ્દી આવી શકાતું નથી........ પંજાબની પરિસ્થિતિનો વિચાર કરીને અંબાલાના શ્રીસંઘે એ નિર્ણય કર્યો છે કે પંજાબના પ્રત્યેક ગામના એકએક બબ્બે આગેવાનોએ એકઠા મળી જૂનાગઢ શ્રીજીની પાસે પંજાબમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા જવું. પંજાબ શ્રીસંઘની વિનતિને માન આપી મહારાજશ્રી પોતાના શિષ્યમંડળ સહિત શીઘ્ર પંજાબને પવિત્ર કરશે........"

આ પત્ર અનુસાર પંજાબ શ્રીસંઘના એકસો લગભગ આગેવાનો મહારાજશ્રી પાસે જૂનાગઢ આવી પહોંચ્યા. આપ કારતકી પૂર્ણિમાથી ગિરનાર પર હતા. સંઘ કારતક વદી પ્રથમ ચોથના દિવસે આપના ચરણોમાં પહોંચી ગયો. તે દિવસે પૂજા, યાત્રા આનંદથી કરી. બીજે દિવસે વ્યાખ્યાન સાથે શ્રીસંઘ પંજાબે નમ્રતા, શ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્ણ હૃદયે પંજાબ શીઘ્ર પધારવાની જે પ્રાર્થના કરી તે બારે દર્દભરી, હૃદયંગમ અને ભાવભીની હતી. શ્રોતાઓ અને સમસ્ત ઉપસ્થિત સજ્જનો આનંદાશ્રુથી પોતાના નેત્રોને તર કર્યા વિના ન રહી શક્યા. વાદળથી વાતો કરતા કાળાકાળા પર્વ-

આવીને ઊભું રહ્યું.

"મત્થેણ વંદામિ"

"ધર્મલાભ! કોણ! લાલા શંકરલાલજી, ઓહો! બહેન ભાગવંતી પણ સાથે છે કે? કેમ અચાનક? પંજાબથી જ આવો છો કે?

"ગુરુદેવ! તમારી શ્રાવિકાને દીક્ષાના ભાવ થયા છે. અને આપની પાસે જ દીક્ષા લેવી હતી પછી તો અહીં જ આવવું રહ્યુંને. જેથી જ આવીએ છીએ."

"એ તો આનંદની વાત છે. બ્રહ્મચારીજી અને તે પણ પતિ પોતે દીક્ષા અપાવવા આવે એના જેવું રૂડું શું?"

"સાહેબ! ત્રણ વર્ષથી બ્રહ્મચર્યવ્રત ગ્રહણ કર્યું છે ત્યારથી તેમની ઈચ્છા હંમેશાં દીક્ષા માટે રહેતી, પણ આપ તો જાણો છો ને માતાજીને તેમને માટે બહુ જ માયા છે. અને માતાજીની રજા વિના તો શું થાય!"

"પણ હવે તો માતાજીને મનાવીને જ આવ્યા છો ને!" શ્રાવિકાને પૂછ્યું.

"જી સાહેબ! માતાજી અને કુટુંબીજનો બધાની આશીષ લઈને આવી છું." બહેન ભાગવંતીએ જુવાબ કર્યો

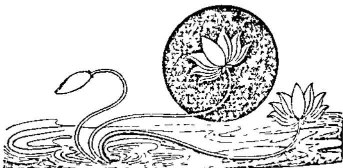
"કૃપાનિધાન! મારા પણ ભાવ તો દીક્ષા માટે જ છે. પણ શું ઉપાય!" બ્રહ્મચારી શંકરલાલજીએ પોતાની પરાધીનતા દર્શાવી.

"બ્રહ્મચારીજી! તમારી ભાવના તો બહુ જ સ્તુત્ય

રો ને શિલાઓથી શોભતા ગિરિરાજના મનોગમ્ય મંદિરો આ આરજૂથી ગુંજી રહ્યાં. ગુરુમહારાજ પણ પંજાબના આ ભક્તિભર્યા ભાવિક ભક્તોની ભાવભરી પ્રાર્થના સાંભળી ગદગદિત થઈ ગયા. નેત્રોના ખૂણા સજળ થઈ ગયા.

"મહાનુભાવો ! તમારી પ્રેમભરી ભક્તિ હું તો કેમ ભૂલીશ ? મને તમારું પંજાબનું જ ધ્યાન છે. ગુરુમહારાજે સોંપેલો બગીચો હું નહિ સંભાળું તો કોણ સંભાળશે? મુંબઈના શ્રી સંઘની વિનતી છે. શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની વિશેષ ઉન્નતિ માટે કાંઈ જરૂરી કાર્ય આવી પડ્યું નહિ હોય તો તો હું પંજાબ આવ્યો જ સમજો. હવે બહુ વિલંબ નહિ થાય, તમારી વિનતિ તો હંમેશાંની મારા હૃદયમાં કોતરાયેલી છે. તમે નિશ્ચિંત રહો. જેમ બને તેમ જલ્દી પંજાબ આવ્યો જ સમજો." મહારાજશ્રીએ સાંત્વન આપ્યું. કાર્તક વદી ૯ ના દિવસે જૂનાગઢથી વેરાવલ તરફ વિહાર કર્યો. રસ્તામાં અનેક જગ્યાએ લોકોએ સ્થિરતા માટે આગ્રહ કર્યો પણ વેરાવળમાં ઉપધાન ચાલતાં હતાં. માળનું મુહૂર્ત નજદીક હતું તેથી સીધા વેરાવળ પધાર્યા.

શ્રી સંઘે મહારાજશ્રીનું અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું. બજારો શણગારવામાં આવી, રસ્તાઓ ધ્વજ–પતાકાથી શોભી રહ્યા. જગ્યાએ જગ્યાએ મહારાજશ્રીને વધાવવામાં આવ્યા. પંન્યાસ શ્રી સોહનવિજયજી મહારાજના સદુપદેશથી ઉપધાન કરાવવાનો લાભ પણ છગનલાલભાઈએ લીધો હતો. શેઠ છગનલાલભાઈ આદિ કોઇ કોઈ ભાગ્યશાળીઓએ સાચા મોતીથી વધાવ્યા.



મુંબઇમાં કલ્યાણકારી કાર્યો

[૩૯]

" **મો**તીલાલભાઈ! પંજાબના શ્રીસંઘની વિનતિ ઊભી છે. બન્ને વખત તો તેઓ ગુજરાતમાં [illegible] ગયા, ત્યાં હવે જવું અત્યંત જરૂરી છે. ગુરુમહારાજને [illegible] મુકાય તે તો તમેં પણ ન ઇચ્છો." મુંબઈથી [illegible] માની વિનતિ માટે આવેલ શેઠ મોતીલાલભાઈ તથા [illegible] શેઠ આદિને મહારાજશ્રીએ પરિસ્થિતિ સમજાવી.

"પણ સાહેબ! મુંબઈમાં [illegible] શ્રી પ્રવર્તકજી મહારાજ એક વિશેષ [illegible] છે. આપ બન્નેના પધારવાથી ઘણાં [illegible] કાર્યો થશે જ.થશે." શ્રી દેવકરણભાઈએ [illegible]

"પંજાબમાં આપની જરૂર તો છે જ, [illegible] ના કહી શકાય? પણ સાહેબ, પંજાબ [illegible]

વેરાવળમાં પહોંચતાં જ માળનું મુહૂર્ત હતું. મહોત્સવનો પ્રારંભ થઈ ગયો. સમવસરણ તથા નંદીશ્વરદ્વીપની રચના થઈ. રથયાત્રા બહુ ઠાઠમાઠથી નીકળી. ઉપધાનની માળા પહેરવાના સમયે સાચા મોતીનો સાથીઓ પૂરવામાં આવ્યો. મહોરોથી જ્ઞાનપૂજા કરવામાં આવી.

મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી વેરાવલમાં, શ્રી આત્માનંદ જૈન સ્ત્રી શિક્ષણશાળા તેમજ શ્રી આત્માનંદ જૈન ઔષધાલય' નામની બે સંસ્થાઓ સં. ૧૯૭૩ના મહા સુદી ૧૦ ના દિવસે સ્થાપિત થઈ. સ્ત્રી-શિક્ષણશાળા માટે સ્વ. શેઠ કાલીદાસ અમરશીની વિધવાએ રૂ. ૧૦૦૦૦) તથા વેરાવળની શ્રાવિકાઓએ રૂ. ૪૦૦૦) આપ્યા.

ઔષધાલયને માટે મહારાજશ્રીની પ્રેરણાથી શેઠ દયાળજી ખુશાલે પોતાના સ્વર્ગવાસી પુત્ર ગુલાબચંદના સ્મરણાર્થે રૂ. ૩૦૦૦૦) ત્રીસ હજાર આપ્યા આ ઔષધાલય માત્ર જૈનો માટે જ નહિ પરંતુ જૈનેતર પણ તેનો લાભ ઉઠાવી શકે છે.

" કૃપાનિધિ ! આપ માંગરોળ પધારો તો ભારે ઉપકાર થાય તેમ છે. " માંગરોળના આગેવાન શેઠ છોટાલાલ પ્રેમજી આદિએ ગુરુદેવના ચરણોમાં વંદણા કરી પ્રાર્થના કરી.

" પ્રેમજીભાઈ ! અહીં ઔષધાલય અને સ્ત્રી-શિક્ષણશાળાની શરૂઆત થાય તેમ હતું તેથી જ વિલંબ થયો, નહિ તો હું ક્યારનો માંગરોળ તરફ વિહાર કરવાનો હતો." આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનો ઈરાદો જણાવ્યો.

" પણ સાહેબ ! માંગરોળમાં પ્લેગનો ઉપદ્રવ શરૂ

આ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયકે દીક્ષાવિધિ પૂર્ણ થયા પછી લગભગ એક કલાક ચારિત્ર એટલે શું, ચારિત્રથી શો લાભ? તેનાથી આત્મોન્નતિ કેમ થઈ શકે? સમાજનો ઉદ્ધાર કેમ સંભવે? ચારિત્ર લેવાવાળાનું શું કર્તવ્ય છે? ચારિત્રનું પાલન કેવી રીતે કરવું જોઈએ? નવ દીક્ષિતનું બીજાઓ પ્રત્યેનું કર્તવ્ય અને અન્ય સાધુ-સાધ્વીનું નવ દીક્ષિત પ્રત્યે કર્તવ્ય વગેરે વિધવિધ પ્રશ્નો પર વિદ્વતાપૂર્ણ વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.

ભાવનગરથી વિહાર કરી રસ્તાના ગામોમાં ધર્મોપદેશામૃતનું પાન કરાવતા આપ ખંભાત આદિ થઈ વડોદરા પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ પાસે આવી પહોંચ્યા. અહીં શ્રી મહાવીર જયંતિનો ઉત્સવ હતો મહારાજશ્રીએ મહાવીર જીવન ઉપર બહુજ રોચક વ્યાખ્યાન આપતાં જણાવ્યું કે "જયન્તી એ નવીન રિવાજ નથી પણ પ્રાચીન છે. પંચ કલ્યાણકનું એ રૂપાંતર છે. યાત્રા પંચાશકમાં પૂજ્યપાદ્ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે 'જન્મ કલ્યાણક' ઉત્સવ ઉજવવા બતાવ્યું છે તેજ જયન્તી ઉત્સવ. આ ઉપરાંત મહાવીરસ્વામીના જીવનના અનેક પ્રસંગો કહીને છેવટે જણાવ્યું કે વીરતાનાં કાર્યો કરીને આપણે વીરપુત્રનું નામ સાર્થક કરવું જોઇએ. જો આપણે વીરતાનાં કાર્યો ન કરી શકીએ તો મહાવીરસ્વામીના ચરિત્રથી આપણને કશો લાભ થવાનો નથી. જો આપણે વીરતા બતાવીશું, વીરતાનો ગુણ પ્રગટ કરવા વીરની ઉપાસના કરીશું તો સેવ્ય સેવકભાવ મટી અવશ્ય વીર સમાન કર્મોનો નાશ કરવા વીર બની શકાશે.

થયો છે. આપ જેવા પ્રભાવિક પુરુષ પધારો તો તેની શાંતિ થાય-વળી શાન્તિસ્નાત્ર પણ કરાવવું છે. આપશ્રીના શુભ હસ્તે તે કાર્ય થાય તો તો પછી સર્વત્ર શાન્તિ પ્રસરે અને જનતા સુખી થાય."

"પ્રેમજીભાઈ! એમજ હોય અને તમારી શ્રીસંઘની ઇચ્છા પાર પડતી હોય તો હું જલદી વિહાર કરીશ. નવીન સંસ્થાઓની વ્યવસ્થા શ્રીસંઘ કરી લેશે."

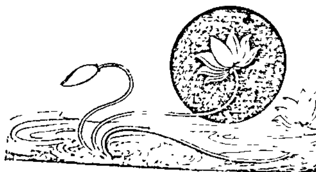
"દયાળુ! બહુ કૃપા થઈ. હવે સત્વર પધારશો. અમે ઘટતી તૈયારી કરાવી રાખીશું."

વેરાવળથી વિહાર કરી આપ માંગરોળ પધાર્યા. માંગરોળના શ્રીસંઘે અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું.

અહીં શાંતિસ્નાત્રના વિધિવિધાનો શરૂ થયાં. અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ મંડાયો. સાથે સાથે આપના વ્યાખ્યાનોની ધૂમ આખાયે શહેરમાં મચી, અને તે નવાબ સાહેબના કાન સુધી પહોંચી. નવાબ સાહેબે આગેવાનોને બોલાવ્યા અને કહ્યું કે મેં સાંભળ્યું છે કે તમારા ગુરુજી અહીં આવ્યા છે. પ્રજાની શાંતિ માટે કાંઈક ક્રિયા ચાલે છે. આવા શુભકાર્યમાં રાજ્યની સહાયતાની જરૂર હોય તો ખુશીથી જણાવશો.

આગેવાનોએ ઉપાશ્રય આવી મહારાજશ્રીને વાત કરી.

"બહુ સારી વાત છે. ખુદ નવાબ સાહેબને આ શાન્તિસ્નાત્ર માટે ભાવ જાગ્યો છે. તો આપણે પણ અમારે લેવો. શાંતિસ્નાત્રના દિવસે સર્વ જીવોને અભય મળવું જોઈએ."



મુંબઇમાં કલ્યાણકારી કાર્યો

[૩૯]

"મોતીલાલભાઈ! પંજાબના શ્રીસંઘની વિ[illegible]
[illegible]બી છે. બીજી વખત તો તેઓ ગુજરાતમાં [illegible]
[illegible] હેં જવું અત્યંત જરૂરી છે. ગુરુમહારાજને [illegible]
[illegible]કાશ તો તો તમે પણ ન ઇચ્છો." મુંબઈથી [illegible]
વિનંતિ માટે આવેલ શેઠ મોતીલાલભાઈ તથા [illegible]
[illegible]દિને મહારાજશ્રીએ પરિસ્થિતિ સમજાવી

"પણ સાહેબ! મુંબઈમાં આપ તથ[illegible]
[illegible] પ્રવર્તક મહારાજ એક વિશેષ ચોમાસું ક[illegible]
[illegible] આપ બન્નેના પધારવાથી ઘણાં ઘણાં [illegible]
[illegible]." શ્રી દેવકરણભાઈએ ખુબ[illegible]
[illegible] તો છેજ, તેને
[illegible]ર્યા પછી

"ખુદાવિંદ! અમારા ગુરુજીએ આપને આશીર્વાદ કહ્યા છે." આગેવાનોએ સંદેશ જણાવ્યો.

"હું તેની કદર કરું છું. તમારી શું માગણી છે?"

"સાહેબ! આ મહાન કાર્યમાં આપની સહાયતાની ખાસ જરૂર છે."

"ખુશીથી બોલો. સંકોચ ન કરો."

"શાંતિસ્નાત્રના દિવસે આખા શહેરમાં સર્વ જીવોને અભયદાન મળવું જોઈએ, તો સંપૂર્ણ શાંતિ થાય."

"હમણાં ઉપદ્રવ તો બહુ ઓછો થયો લાગે છે ખરું ને!"

"જી! હજુર! જ્યારથી ઉત્સવ શરૂ થયો છે ત્યારથી શાંતિ છે."

"અચ્છા! હું તમારી માગણી મંજુર રાખું છું. અને આજે તે માટે ફરમાન કઢાવું છું."

"સાહેબ! બહુ જ આનંદ થયો. આપનું રાજ્ય અમર તપો."

નવાબ સાહેબે ફરમાન માટે હુકમ આપ્યો. અને શાંતિસ્નાત્રના દિવસે કસાઈખાના તથા માચ્છીમારોની જાળ વગેરે તમામ જીવવધનાં કામો બંધ રહ્યાં અને બધાં કાર્યો સંપૂર્ણ શાંતિથી સમાપ્ત થયાં.

શહેરમાં સર્વત્ર શાંતિ સ્થપાઈ ગઈ. રોગો ચાલી ગયા. આખા શહેરમાં જૈન ધર્મની પ્રભાવના થઈ અને નવાબ સાહેબને પણ આથી ભારે આશ્ચર્ય થયું.

ભળી ગયા. પોતે તો હઠ લીધી. છેવટે પ્રવર્તકજીને વ્યાખ્યાન માટે બેસવું પડયું. પોતે ગુરુદેવની પાસે વ્યાખ્યાન સાંભળવા બેસતા તેમ પાસે બેસી ગયા.

પછી તો પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીનો ખજાનો ખુલ્યો. સ્મરણમાંથી અનેક દૃષ્ટાંતો નીકળ્યાં. અનુભવની હજારો વાતો નીકળી અને ઐતિહાસિક પ્રસંગોનાં સચોટ વર્ણન નીકળ્યાં. લોકોને તેમજ આપણા ચરિત્રનાયકને તેમાંથી ઘણું જાણવાનું મળ્યું. ચોમાસામાં લગભગ મહિનો સવા મહિનો આ રીતે પ્રવર્તકજીની સ્મરણશક્તિનો પરિચય મળ્યો.

પ્રવર્તકજી મહારાજનો આપણા ચરિત્રનાયક પર અત્યંત પ્રેમ હતો. તે એટલે સુધી કે એક પિતાનો પોતાના ગુણસંપન્ન પુત્ર પર જેટલો પ્રેમ હોય છે. કોઈ કોઈ વખતે કોઈ મનુષ્ય આપણા ચરિત્રનાયક વિષે આક્ષેપજનક વાત કરે તો પ્રવર્તકજીને ખૂબ આઘાત થતો, એટલું જ નહિ પણ તેઓ તેવી ભ્રમજનક વાતોને કદી માનતા જ નહિ. એએક પ્રસંગો તે માટે પૂરતા થશે.

"આપને વલ્લભવિજયજીએ ભમાવી મૂક્યા છે, તેથી અમારી વાત આપને ગળે નહિ ઉતરે." છાણીમાં કોઈ વ્યક્તિએ પ્રવર્તકજી મહારાજને વાત કરી.

"હું વલ્લભવિજયજીને તમારાથી વિશેષ જાણું છું. અરે, તેઓને તો હું બચપણમાંથી પીછાણું છું. તેમના ગુણો, તેમની વિદ્વત્તા, તેમનું કાર્ય અને તેમની સમાજકલ્યાણની ધગશ, મારે જેટલી તમે ક્યાંથી જાણો!" પ્રવર્તકજી મહારાજે સ્પષ્ટ જવાબ આપ્યો.

"ભાઈ! તમને વાતોમાં કોણ જીતી શકે!"

"આપ જેવા ગુરુજન છો તો! મારા જેવાને આપ કેટલો ઉત્સાહ આપો છો? કેવો સ્નેહ દર્શાવો છો? દયાળુ! ખરેખર આજે ગુરુદેવ યાદ આવે છે. તેઓ હંમેશાં આ રીતે મને પ્રેરણા આપતા, મને દરેક જગ્યાએ આગળ લાવવા પ્રયત્ન કરતા ને આશીર્વાદ આપતા. આપ પણ મારા પર તેવી જ કૃપાદૃષ્ટિ રાખો છો."

"એક તો બન્નેની જન્મભૂમિ એક, વળી ગુરુવર્યના વારસદાર, તેમાં વિદ્વતા અને વક્તૃત્વતાનો સુમેળ, સાથે એટલી જ વિનમ્રતા અને લઘુતા. પછી તો પૂછવું જ શું."

"પણ આજે તો આપે વ્યાખ્યાન વાંચવું જ પડશે. આ શ્રાવકો પણ તેમજ ઇચ્છે છે."

"તમે તેઓને બહેકાવ્યા હશે જ તો."

"પણ સાહેબ! તમારો લાભ તો બધાને ક્યારે મળે! અને આ જ તો મેં નિશ્ચય કર્યો છે. આપનું વ્યાખ્યાન જ ...બવું છે. હું તો બિલકુલ વ્યાખ્યાન વાંચવાનો નથી."

...તમે ઠીક વાણિયાઓને પટાવી રાખ્યા છે. ...મારી પરીક્ષા ન લેતા."

...ખજાનો! ગુરુમહારાજનો ખજાનો તો આમની ...(આ ...વિજયજી) પાસે છે. તેમણે મારી કીંમત ... ...ગાદી મને બેસાડયો છે."

...પણ ચરિત્રનાયકે એક દિવસ અદ્વૈય પ્રવર્તક... ...આગ્રહ કર્યો. શ્રાવકો પણ તેમની ...

ભાવ ! આપણા ચરિત્રનાયકે પણ પ્રવર્તકજી મહારાજ પ્રતિ એક આજ્ઞાપાલક પુત્ર જેવો સંબંધ રાખ્યો છે.

સં. ૧૯૫૭માં આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી અર્પણ કરવા શ્રી સંઘ પંજાબે હિલચાલ કરી. ગૂજરાતના સંઘોની પણ અનુમતિ મેળવી. પણ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી દીર્ઘદૃષ્ટિ વાળા હતા, તેમણે તે વિષે મહારાજશ્રીને ચેતવ્યા અને આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરી. આ હતો તેમનો બન્નેનો આત્મીય પિતા-પુત્ર જેવો દિવ્ય સંબંધ અને એજ પ્રવર્તકજીએ ૧૯૮૧ મા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી માટે પ્રેમ-પૂર્વક આગ્રહ કર્યો હતો અને ભાવભર્યો બોધક પત્ર લખી પોતાના હૃદયની આશીષ મોકલી હતી.

મુંબઈના ચાતુર્માસમાં ખરતરગચ્છ–અંચલગચ્છના પર્યુષણપર્વ માટે ચર્ચા ચાલી. હેંડબિલ પણ નિકળ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકે તો પંજાબમાં ભલભલા વિદ્વાનોને શાસ્ત્રાર્થમાં હરાવ્યા હતા, પણ પ્રવર્તકજીની ઈચ્છાને માન આપી તેઓ મૌન રહ્યા હતા. કોઈ કોઈ ગૃહસ્થો જ્યારે તે વિષે પૂછતા ત્યારે શાસ્ત્રના પાઠ સહિત ચર્ચા કરવાની પૂરી તૈયારી વિષે કહેતા પણ તે માટે શાંતિપૂર્વક, હો હા કર્યા વિના સામા પક્ષની રાજીખુશી હોય તો ચર્ચા કરવાની ઈચ્છાથી જ—પણ તે બની શક્યું નહિ. તે વખતના આપણા ચરિત્રનાયકના કેટલાંક વાક્યો તો હજી ગુંજી રહ્યા છે.

"તમે બધા જાણો છો કે, આજકાલનો જમાનો

વ્યાખ્યાનોમાં દિવસે દિવસે બહુ ભીડ થવા લાગી. અધિકારી વર્ગ પણ આવવા લાગ્યો. અને ખુદ નવાબ સાહેબની ઇચ્છા પણ મહારાજશ્રીને સાંભળવાની થઇ, પણ કોઈ મૌલવીએ નવાબ સાહેબને એવું ઠસાવ્યું કે આ સાધુઓ તો જીવદયા–જીવદયા સિવાય બીજી વાત જ નથી કરતા. તેથી નવાબ સાહેબ ન આવી શકયા. પણ જ્યારે દિવાન સાહેબ તથા અધિકારી વર્ગે મહારાજશ્રીના પ્રવચનની તારીફ કરી ત્યારે નવાબ સાહેબને વ્યાખ્યાન સાંભળવા ઇચ્છા થઈ. પણ મહારાજશ્રી બીજે દિવસે વિહાર કરવાના હતા. નવાબ સાહેબે દિવાન સાહેબ દ્વારા મહારાજશ્રીને એક દિવસ વિશેષ રોકાઈ જવા આગ્રહ કર્યો, અને બીજે દિવસે નવાબ સાહેબ વ્યાખ્યાનમાં પધાર્યા.

જગતનો પ્રત્યેક જીવ સુખને ચાહે છે. કોઈને

"આપનો તો તેમના ઉપર મોહ છે."

"અરે ભાઈ! મોહથી પણ અધિક, તેમનો અને મારા આત્માનો એવો તો ગાઢ સંબંધ છે કે જેવો નખ અને આંગળીઓનો. તમારી દૃષ્ટિ તો એવી થઈ ગઈ છે કે તમે કોઈના ગુણો નથી જોઈ શકતા. ખેર, મારી અને વલ્લભવિજયજીની જુદાઈ આ જિંદગીમાં તો નહિ બને.

"સાહેબ! ખોટું લાગ્યું હોય તો માફ કરશો. અમને તો કોઈએ કહેલું એટલે અમે તે માની લીધું. પણ આપની વાતથી અમને ખાત્રી થઈ છે કે તેઓ ખરેખર શાસનપ્રભાવક સમાન છે. આપનો તેમના પ્રત્યેનો ભાવ અનુપમ છે તે જોઈ અમને પણ આનંદ થાય છે" જાણે પશ્ચાતાપ થતો હોય તેમ એકરાર કરતાં તેજ વ્યક્તિએ કહ્યું.

એવો જ એક બીજો પ્રસંગ બન્યો હતો—

પંજાબમાં શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા જોરશોરથી ચાલતી હતી. પંજાબના ગામેગામના સંઘનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતી તે મહાસભા સામાજિક, ધાર્મિક અને શિક્ષણ વિષયક અનેક ઉન્નતિના કાર્યો કરતી હતી. તે મહાસભાના પ્રાણ મૂર્તિ હતા આપણા ચરિત્રનાયક. તેના અધિવેશન વર્ષે વર્ષે થતા હતા અને પંજાબનું સંગઠન અદ્વિતીય [illegible] નીચે પંજાબ [illegible]

[illegible]

પ્રસંગ યાદ કરે છે.

*

વેરાવળના ઔષધાલયને માટે એક સારા વૈદ્યની જરૂર હતી. મહારાજશ્રીએ ધોરાજીના ડૉકટર શેપકરણજીને માંગરોળ બોલાવ્યા અને તેમને વેરાવળની હકીકત સમજાવી.

" વેરાવળમાં એક ઔષધાલય છે. ત્યાંના લોકો ઉત્સાહી છે. એક સારા વૈદ્યની ત્યાં જરૂર છે. તમારું નામ સાંભળી તમને બોલાવ્યા છે. મને લાગે છે તમને ત્યાં અનુકૂળતા રહેશે. જૈનેતર કરતાં કોઈ જૈન ભાઈ મળે તો સારું. તે દ્રષ્ટિએ તમારો વિચાર આવે છે. જોકે ઔષધાલય તો બધાને માટે ખુલ્લું છે." મહારાજશ્રીએ શેપકરણભાઈને બધી વાત સમજાવી.

" સાહેબ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય કરવી જોઈએ. જૈન તરીકે મારી ફરજ તો એ જ છે કે હું વેરાવળ જાઉં, પણ ધોરાજીમાં હું સ્થિર છું. લોકોનો મારા પર સારો ભાવ છે. સુખે રોટલો મળી રહે છે. એટલાથી મને સંતોષ છે. આ ધંધામાં તો સેવાદૃષ્ટિ હોય તો જ તેની સાર્થકતા છે." ડૉકટર શેપકરણજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

" તમારે વતન ન જ છોડવું હોય તો તો મારો આગ્રહ નથી. મેં તો તમારું નામ સાંભળ્યું હતું અને તેથી જ તમને બોલાવ્યા."

કૃપાનિધાન! આપના દર્શનનો મને લાભ મળ્યો. મને તો બહુ જ આનંદ થયો. માફ કરશો. હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વેરાવળ નથી જઈ શકતો. આપશ્રીના શાસ્-

પ્રવર્તકજી ગૂજરાતમાં રહ્યા રહ્યા આ કેમ સહન કરી શકે? તેમણે ખુલ્લંખુલ્લા જાહેર કર્યું કે "પંજાબના શ્રી સંઘની જાગૃતિ અને સંગઠન કરવા—કરાવવાના કાર્યમાંજ સાચી સાધુતા રહેલી છે. મહાસભા પંજાબનો ઉત્કર્ષ શું જૈન સમાજનો ઉત્કર્ષ નથી. પંજાબ શ્રી સંઘ જેવું સંગઠન જો પ્રાંતિપ્રાંતમાં થાય તો તો જૈન સમાજ હિંદ ભરમાં સમૃદ્ધ અને અદ્વિતીય ગણાય. સારા કાર્યમાં વિઘ્ન આવે એ તો મહાપુરુષોની કસોટી છે. એવાં કાર્યો કરીને પછી ટીકા કરવાનો ઈજારો મેળવવો જોઈએ."

આ વખતે પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીએ પં. મહારાજ શ્રી લલિતવિજયજી (હાલ આચાર્ય) ને એક પત્ર લખ્યો હતો તેનો થોડો ભાગ અહીં આપવામાં આવે છેઃ

" × × × આ ઉડતા ગપગોળાના આધારે કોઇપણ વાતનું આંદોલન કરવાથી શું ધર્માત્માઓને ધર્મવૃદ્ધિનો લાભ થશે કે? × × × અને હવે તો મુનિ વલ્લભવિજયજી મહારાજ ગુજરાત દેશનો સુખદાયી વિહાર છોડી, કષ્ટદાયક ક્ષેત્રામાં ફરી ફરીને ધર્મોપદેશ આપે છે. શું આમાં તેમનો કોઈ સ્વાર્થ છે? × × કોઈ કોઈ તેમનાથી જુદાઈ રાખવાવાળા અનુચિત આક્ષેપો કરે છે તેઓએ પોતાના કર્મબંધનનો વિચાર કરવો ઘટે. [illegible] સમાધિરસમાં મગ્ન રહે એજ તેમને માટે હિત-[illegible]

[illegible] પંજાબના હતા ત્યારે ગુરુ મહારાજ [illegible]
[illegible] ૧૯૧૦ [illegible] પછી [illegible]

સાધુઓ, મારા ધર્મબાગની રક્ષા કરવાવાળા, ગૂજરાતમાં જઈ ફરી કષ્ટકારી ક્ષેત્રોમાં આવશે કે કેમ તે વિષે શંકા છે. પણ વલ્લભ! તું ઉત્સાહી છે. તારા પર મારો વિશ્વાસ છે. પંજાબના ધર્મક્ષેત્રને તું સંભાળજે. તું આવીશ તો તારો શિષ્ય પરિવાર પણ આવશે. પહેલા શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી બૂટેરાયજી મહારાજે ધર્મનો બગીચો રોપ્યો—તેની અમે સપરિવાર રક્ષા કરી. હવે અમારી પછી તારા પર અમારી આશા છે. ગૂજરાતમાં જઈ દાળ ચાવલ ઓસામણમાં પડયા વિના, જરા કષ્ટ ઉઠાવી આ દેશમાં સપરિવાર આવશો અને નિરાધાર ક્ષેત્રોમાં અમૃતવૃષ્ટિ કરશો તો મહા લાભ થશે. ગૂજરાતમાં મુનિ મહારાજોની કમી નથી. જ્યાં કમી છે તે ક્ષેત્રોમાં વૃષ્ટિ કરવાથી મહાન લાભ થશે." તમારા ગુરુશ્રી વલ્લભવિજયજી ગુરુવચનને શિરોધાર્ય કરી વિકટભૂમિમાં કષ્ટ સહન કરીને વિચરે છે. અમારા જેવા તો એક પણ, ગુરુ મહારાજના બગીચાના જલવૃષ્ટિ માટે નથી જઈ શકતા, કેવળ તે જ એક કેસરીસિંહની જેમ સુખી વિહાર છોડીને વિકટ [illegible] વિચરે છે તેના ઉપર પણ જ્યારે વિઘ્નને પીડે [illegible] કરે [illegible] બારે ખેદ થાય છે [illegible] શકતો કે ધ્યાન કરવાથી તેઓ સમાજનું [illegible] છે? પણ તમે નિશ્ચિંત રહેજો તેમના [illegible] [illegible] મહાનુભાવ છે તેથી [illegible] —[illegible] કોણ કરી શકે છે?

[illegible] અદ્વિતીય [illegible]! [illegible]

ભાવ ! આપણા ચરિત્રનાયકે પણ પ્રવર્તકજી મહારાજ પ્રતિ એક આજ્ઞાપાલક પુત્ર જેવો સંબંધ રાખ્યો છે.

સં. ૧૯૫૭માં આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી અર્પણ કરવા શ્રી સંઘ પંજાબે હિલચાલ કરી. ગૂજરાતના સંઘોની પણ અનુમતિ મેળવી. પણ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી દીર્ઘદ્રષ્ટિ વાળા હતા, તેમણે તે વિષે મહારાજશ્રીને ચેતવ્યા અને આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરી. આ હતો તેમનો બન્નેનો આત્મીય પિતા-પુત્ર જેવો દિવ્ય સંબંધ અને એજ પ્રવર્તકજીએ ૧૯૮૧ મા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી માટે પ્રેમપૂર્વક આગ્રહ કર્યો હતો અને ભાવભર્યો બોધક પત્ર લખી પોતાના હૃદયની આશીષ મોકલી હતી.

મુંબઈના ચાતુર્માસમાં ખરતરગચ્છ-અંચલગચ્છના પર્યુષણપર્વ માટે ચર્ચા ચાલી. હેંડબિલ પણ નિકળ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકે તો પંજાબમાં ભલભલા વિદ્વાનોને શાસ્ત્રાર્થમાં હરાવ્યા હતા, પણ પ્રવર્તકજીની ઈચ્છાને માન આપી તેઓ મૌન રહ્યા હતા. કોઈ કોઈ ગૃહસ્થો જ્યારે તે વિષે પૂછતા ત્યારે શાસ્ત્રના પાઠ સહિત ચર્ચા કરવાની પૂરી તૈયારી વિષે કહેતા પણ તે માટે શાંતિપૂર્વક, હો હા કર્યા વિના સામા પક્ષની રાજીખુશી હોય તો ચર્ચા કરવાની ઈચ્છાથી જ—પણ તે બની શક્યું નહિ. તે વખતના આપણા ચરિત્રનાયકના કેટલાંક વાક્યો તો હજી ગુંજી રહ્યા છે.

"તમે બધા જાણો છો કે, આજકાલનો જમાનો

"એટલા માટે તો હું આવા કાર્યને આવશ્યક નથી સમજતો. આઠ આઠ આનાની ટીપ તો હરગીજ પસંદ કરવા યોગ્ય નથી જ. સાધારણ વર્ગ પર આ રીતે બોજો પડે છે અને તેઓ આવા મોંઘવારીના વખતમાં વારંવાર થતી ટીપમાં આપે પણ કેવી રીતે? સાચો ઉપાય તો એ છે કે પાંચ દસ શ્રીમંતો મળીને તે ખર્ચ આપે." મહારાજશ્રીએ ઉપાય બતાવ્યો.

"કૃપાનિધાન! આપ ક્યાં અમારા શ્રીમંતોને નથી જાણતા. તેઓ ઉપાશ્રયે આવશે નહિ, અને આવશે તો મોટી મોટી વાતો સિવાય કરવા ધરવાનું કાંઈ નહિ. આપને તો તાજો જ અનુભવ છે. આપે સ્વામીભાઈઓના ઉદ્ધાર માટે વિચાર બતાવ્યો અને તે દલીલોથી ઉડાવી દેવામાં આવ્યો." ગૃહસ્થોએ પરિસ્થિતિની ચોખવટ કરી.

"ભાગ્યવાનો! તો પછી સંતોષ માનો. હું તો માનું છું કે ટીપ તો નહિ જ થાય. હા, હું એક વ્યવહારુ ઉપાય સૂચવું. અહીં અ.વવાવાળા જવેરી ભોગીલાલભાઈ અને શેઠ પુંજાભાઇ દીપચંદ આદિ ભાગ્યવાનો તેમની ઇચ્છા વધે તો એક એક દિવસની પૂજાનો ખર્ચ આપે. આઠ ભાગ્યવાનો તો મળી રહેશે. પૂજાનું કામ એ રીતે પતી જશે. આ અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ થોડા ખર્ચમાં અને સહેલાઈથી આનંદપૂર્વક થઈ શકે છે." મહારાજશ્રીએ વ્યવહારુ ઉપાય સૂચવ્યો.

આ વાત બધાને ગમી. આઠ ગૃહસ્થોએ આ જવાબ-દારી આનંદથી ઉપાડી લીધી અને અઠ્ઠાઈમહોત્સવ શ્રી મહા-વીરસ્વામીના મંદિરમાં અધિક ઉત્સાહ અને આનંદથી થયો.

જુદો છે, લોકો એકતા ચાહે છે. પોતાના હકોને [illegible] પ્રયત્ન કરે છે. હિન્દુ–મુસલમાન એક થઈ રહ્યા છે. અં[illegible] પારસી, હિન્દુ અને મુસલમાન બધા એકજ ધ્યેય [illegible] સંગઠિત થઈ રહ્યા છે. આ રીતે દુનિયા તો આગળ વ[illegible] રહી છે. ખેદની સાથે કહેવું પડે છે કે આવા સમય[illegible] પણ કેટલાક વિચિત્ર સ્વભાવના મનુષ્યો—આપણાજ ભાઈઓ[illegible] દસ કદમ પાછળ હઠવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આજે તો બધા[illegible] એક થઈ કોઈ સમાજ, ધર્મ અને રાષ્ટ્રના કલ્યાણનું કાર્ય કરવું જોઈએ.”

આ ચાતુર્માસમાં મુંબઈમાં કેટલાંક કલ્યાણકારી કાર્યો થયા—શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના મકાનને માટે લગભગ એક લાખ રૂપીયાનું ફંડ થયું. આ ઉપરાંત નાના ગામોના મંદિરોના જિર્ણોદ્ધાર માટે સારી રકમનું ફંડ ભેગું થયુ. વિશેષમાં આ સમયે પાટણ જૈન મંડળ બોર્ડિંગ માટે એક ફંડ ચાલુ થયું અને તેમા પણ લગભગ રૂપીયા એક લાખનું ફંડ થયું. ધાર્મિક કાર્યો પણ [illegible] થયા.

મુંબઈના લોકો કહે છે કે આ બે [illegible] પ્રતાપે [illegible] ચાતુર્માસમા. જે આનંદ [illegible] કેટ[illegible] કાર્યો થયા, જે શાનનની [illegible] ધર્મની પ્રભાવના થવી નેટલી પંડિત. [illegible] પ્રવર્તક મહારાજ અને આપણા [illegible] અન્યને [illegible] ને [illegible] [illegible]

આપણા ચરિત્રનાયક [illegible] [illegible]

આપણા ચરિત્રનાયકની વ્યવહારુ દ્રષ્ટિ, સાધારણ કુટુંબોની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ, ટીપટપારાની ખોટી રીત, શ્રીમંતોની મોટાઇ, સામાન્ય જનતાનો ધર્મપ્રેમ, શ્રદ્ધા અને ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન માટે આવવાની ઉમેદ કઈ રીતે ટકી રહે, અને તેઓને કોઈપણ જાતનો નકામો બોજો ન પડે અને ખુબીથી તેવા કામનો ઉકેલ કેમ થઈ શકે વગેરે દીર્ઘદ્રષ્ટિ આપણે આવા નાના દેખાતા પણ આવશ્યક પ્રસંગોમાંથી જોઈ શકીએ છીએ.

એક ત્યાગી, સંસારથી અલિપ્ત અને જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, અને ક્રિયામાં મગ્ન મુનિરાજને જ્યારે સંઘના સામાન્યમાં સામાન્ય—સાધારણ સ્થિતિના શ્રાવકોના—સાધર્મીક ભાઈઓનો—તેમની પરિસ્થિતિનો—તેમની કૌટુંબિક દશાનો તેમના બાળબચ્ચાનો—તેમની ધર્મશ્રદ્ધાનો અને તેમના ઉદ્ધારનો વ્યવહારુ વિચાર કરતા આપણે જોઇએ છીએ ત્યારે ખરેખર આપણને તેમના આત્મામાં રહેલા ઔદાર્ય અને જનપદ પ્રેમ માટે ભારે સન્માન ઉત્પન્ન થાય છે

શાન્તમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. મહારાજ શ્રી સંપતવિજયજી તથા શિષ્ય પ્રશિષ્ય પરિવાર સહિત પં. [illegible] વાડામાં સ્થિરતા કરી ત્યાં શ્રાવકોને ઉપદેશ અમૃત પાન કરાવતા હતા. ત્યાંથી [illegible] ના ઉપાશ્રય આવ્યા જેથી પરસ્પર આવવા જવાનું [illegible] શકે. કોઈકોઈ દિવસ આપણા ચરિત્રનાયક [illegible] [illegible] કોઈકોઈ વખત [illegible] [illegible] વિજયજી મહારાજ આપણા ચરિત્રનાયકની [illegible]

શ્યકતા હતી. શ્રીસંઘ પંજાબની વિનંતિઓ વારંવાર આવતી હતી. તેથી તો ભાયખાલામાં પ્રવર્તકજી મહારાજની વિદાય લઈ શિષ્ય પરિવાર સાથે આપે વિહાર કર્યો. પંજાબ પહોંચવાની ધૂનમાં આગળ આગળ વિહાર ચાલુ હતો, પણ ક્ષેત્રસ્પર્શના બળવાન હોય છે. આપને વિચાર આવ્યો કે માર્ગમાં ૧૦૦૮ શ્રી શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજના દર્શન કરી, તેમને મળીને જઈએ તો સારું. પંજાબ જેટલે દૂર ગયા પછી એ વૃદ્ધ મહાત્માનાં દર્શન દુર્લભ થઈ જશે.

મનોમન સાક્ષીવાળો હિસાબ થયો. અહીં તેઓ આમ વિચાર કરે છે, ત્યાં શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીનો પત્ર આવ્યો. તેમણે એજ ભાવ દર્શાવ્યો હતો કે આપને પંજાબ જવું છે, તેથી તો જલ્દી જલ્દી જઈ રહ્યા છો પણ અમને મળ્યા વિના ન જશો. જિંદગીનો ભરોસો શો! આજ છે તે કાલે ન હોય, મળવું બને ન બને, તેથી અવશ્ય મળીને આગળ વધશો. તમારો—અમારો સ્નેહ સબંધ એવો મધુર છે કે તમારા મિલનથી આનંદ આનંદ થશે.

તેઓ તો પહેલેથી વિચાર કરી રહ્યા હતા, તેમાં મહારાજશ્રીનો આદેશ આવ્યો. તેઓશ્રી શિષ્યમંડળ સહિત માતર ગામમાં મહાત્માના ચરણોમાં પહોંચી ગયા. એક સાથે દેવ અને ગુરુ બન્નેના દર્શનનો લાભ થયો. બન્ને મુનિરાજોને આ સ્નેહ સંમિલન બહુ જ આનંદજનક થઈ પડ્યું.

વિદાયનો સમય આવ્યો ને વિહારની તૈયારી થવા લાગી ત્યાં શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીએ સૂચના કરી કે

લઇ જતા. એકજ વડોદરા શહેરના બે મુનિરત્નોનું મિલન પ્રસંગે પ્રસંગે હૃદયને આનંદ આપનાર બનતું. બન્નેના મન પ્રફુલ્લિત રહેતા. બન્નેના હૃદયમાં એક અવર્ણનીય આનંદ ઉભરાતો અને નેત્રો સજળ થઇ જતાં. એકજ શહેરમાં આ ચોમાસું—આ મિલન પહેલું અને છેલ્લું નીવડયું. ધન્ય મિલન ! ધન્ય બંધુપ્રેમ ! ધન્ય ત્યાગ !

પન્યાસજી મહારાજ શ્રી સંપતવિજયજી મહારાજની કૃપાના ફલ સ્વરૂપ તેમણે અમદાવાદના ચાતુર્માસમાં અમારા ચરિત્રનાયકના સુશિષ્ય મુનિશ્રી લલિતવિજયજી (હાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી) તથા મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી (હાલ આચાર્ય) ને મહાનિશીથના અને બીજા શિષ્યોને બીજા યોગોદ્વહન કરાવ્યા હતા.

સં. ૧૯૭૪ નું બત્રીસમું ચોમાસું અમદાવાદમાં સમાપ્ત થયું.

અહીં આપે પં. શ્રી સંપતવિજયજીની પ્રેરણાથી અન્તિમ તીર્થંકર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની પંચકલ્યાણક પૂજા બનાવી અને અમદાવાદની યાદગિરિ કાયમ રાખી.

અમદાવાદથી કારતક વદી ૩ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો. શાન્તમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. મહારાજશ્રી સંપતવિજયજી મહારાજ નરોડા સુધી સાથે આવ્યા. અનેક ભાઈબહેનો પણ આવ્યા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકની બનાવેલી પંચતીર્થી પૂજા ત્યાં ભણાવવામાં આવી અને સાધર્મી—વાત્સલ્ય પણ થયું.

મારે અમદાવાદ જવું છે. ત્યાંના સંઘની વિનંતી છે. આપ પણ અમદાવાદ પધાર્યા નથી. આપણે સાથે વિહાર કરીએ. થોડા દિવસ સાથે રહેવાનો અન્યોઅન્યને લાભ મળશે. પછી હું વિશેષ આગ્રહ નહિ કરૂં.

અમદાવાદ તરફ વિહાર થયો.

અમદાવાદમાં બન્ને મહાત્માઓનું લુણસાવાડાની પોળના શ્રાવકોએ ખૂબ ધામધૂમપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. ઝવેરીવાડમાં વરઘોડો આવતાં અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ લાલભાઈ તથા શ્રી મણીભાઈના માતુશ્રી શ્રી ગંગાબહેને શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

" આપ શહેર છોડી એકાન્તમાં ક્યાં જાઓ છો! કૃપા કરીને અહીં જ સ્થિરતા કરો. "

" હું જરૂર અહીં સ્થિરતા કરત, પણ લુણસાવાડાના ભાઈઓને હું વચન આપી ચૂક્યો છું. થોડો વખત ત્યાં રહીને પછી અહીં આવીશું. તમને થોડા જ ભૂલી જઈશું!" શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો

" ભલે, આપ લુણસાવાડા પધારો. પણ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજને તો અહીં સ્થિરતા કરવાની આજ્ઞા કરો. અમને તેમનો તો લાભ મળે.' ગંગાબહેને [illegible] કાઢ્યો.

ગંગાબહેનની ભાવનાને માન આપવું [illegible] આપણા ચરિત્રનાયકે અહીં ઉજમબાઈની ધર્મ[illegible] સ્થિરતા કરી. થોડા દિવસ પછી અહીંથી [illegible]

આપણા ચરિત્રનાયકે શાન્તમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજીની વિદાય લીધી. વિદાયનું દૃશ્ય અદ્‌ભૂત હતું. બન્નેનો પરસ્પર અદ્વિતીય પ્રેમ, અકૃત્રિમ શ્રદ્ધા અને છેલ્લા મિલને બધાને ગદગદિત કરી મૂકયા. શ્રાવક-શ્રાવિકાની આંખોમાં પણ અશ્રુ ઉમટી આવ્યાં.

વિચાર કર્યો પણ અમદાવાદના આગેવાનો તથા ભાઈઓ -બહેનોની એટલી બધી હૃદયના ભાવપૂર્ણ વિનંતિ થઈ કે મહારાજશ્રીને ચોમાસું રહેવા ફરજ પડી વળી શ્રી હંસ-વિજયજી મહારાજની અનુમતિ પણ એજ રહી.

ઉદયપુરના શ્રીસંઘની વિનંતિ પહેલેથી હતી આપ તે તરફ જવાના પણ હતા પણ સ્પર્શના બલવાન હોય છે.



ધર્મ પ્રચારકને પુકાર

[૪૧]

[સં. ૧૯૭૫ ના કાર્તક સુદી ૯ નો લખેલો રાજપૂતાના જૈન શ્વેતાંબર પ્રાન્તિક કોન્ફરન્સના મંત્રીનો એક પત્ર આપની પાસે આવ્યો હતો. તે પત્રમાં શ્રી જૈ. શ્વે. પ્રા. કોન્ફરન્સના પ્રથમ અધિવેશનમાં કરેલો ઠરાવ હતો. આ અધિવેશન થી ફલોધિ પાર્શ્વનાથ સ્વામીના તીર્થ ફલોધિ (મારવાડ) માં સ્વ. બાબુ બદ્રીદાસજી બહાદુર મુકીમ કલકત્તાનિવાસીના સુપુત્ર બાબુ રાજકુમારસિંહજીની અધ્યક્ષતામાં થયું હતું. આ પત્ર ખરેખર જૈન સમાજની પરિસ્થિતિનું સાચું દિગ્દર્શન કરાવે છે. મુનિ મહારાજોનું કર્તવ્ય શું છે? એક ધર્મનેતા—ધર્મરક્ષક—ધર્માચાર્ય અને ધર્મ પ્રચારક કે ધર્મ પ્રસારક સમાજને માટે શું શું કરી શકે તેનું આ લાંબા ઠરાવમાં ઉંડું ધ્યાન આપ્યું છે તેમા જૈન સમાજની ધર્મ પ્રચારકને સાચી પુકા]

"પૂજ્યવર્ય,

"આ કોન્ફરન્સનું ધર્મપ્રચાર તથા નૈતિક

મારે અમદાવાદ જવું છે. ત્યાંના સંઘની વિનંતી છે. આપ પણ અમદાવાદ પધાર્યા નથી. આપણે સાથે વિહાર કરીએ. થોડા દિવસ સાથે રહેવાનો અન્યોઅન્યને લાભ મળશે. પછી હું વિશેષ આગ્રહ નહિ કરૂં.

અમદાવાદ તરફ વિહાર થયો.

અમદાવાદમાં બન્ને મહાત્માઓનું લુણસાવાડાની પોળના શ્રાવકોએ ખૂબ ધામધૂમપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. અહીં વાડમાં વરઘોડો આવતાં અમદાવાદના સુપ્ર લાલભાઈ તથા શ્રી મણીભાઈના માતુશ્રી શ્રી શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

" આપ શહેર છોડી એકાન્તમાં ક્યાં કૃપા કરીને અહીં જ સ્થિરતા કરો. "

" હું જરૂર અહીં સ્થિરતા કરત, પણ ભાઈઓને હું વચન આપી ચૂકયો છું. થોડા રહીને પછી અહીં આવીશું. તમને થોડા જ બૂઠી શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

" ભલે, આપ લુણસાવાડા પધારો, પણ વિજયજી મહારાજને તો અહીં સ્થિરતા કરવાની કરો. અમને તેમનો તો લાભ મળે." ગંગામાએ કાઢયો.

ગંગાબહેનની ભાવનાને માન આપવું પડ્યું. આપણા ચરિત્રનાયકે અહીં ઉજમબાઇની ધર્મ સ્થિરતા કરી. થોડા દિવસ પછી અહીંથી વિ

માટે મુનિ મહારાજાઓનું આ રાજપૂતાના પ્રાન્તમાં વિચરવું અતિ આવશ્યક માને છે. મુનિ મહારાજાઓ તથા સાધ્વીજીઓનું આ પ્રાંત તરફ બહુજ ઓછું ધ્યાન જોઈને ખેદ પ્રગટ કરે છે અને તેઓને સવિનય પ્રાર્થના કરે છે કે શાસનોન્નતિને માટે મુનિગણ આ પ્રાન્તમાં કઠિન પરિસહ હોવા છતાં વિચરે."

"મહાત્મન્! આ પત્ર રાજપૂતાનાના સંઘની તરફથી આપની સેવામાં મોકલવામાં આવે છે અને રાજપૂતાના નિવાસી સર્વ સંઘનો વિચાર તથા ઇચ્છા પ્રગટ કરે છે.

"આપશ્રીથી એ વાત છૂપી નહિ હોય કે સમસ્ત ભારતની જૈન જાતિનો લગભગ [illegible] ભાગ આ પ્રાંતમાં વસે છે અને મુખ્યત્વે શ્વેતાંબર જૈન લોકોનું તો આ પ્રાન્ત ઘર છે. જૈનોમાં સૌથી મોટી ઓસવાલ જાતિ જે આજે પ્રાય સર્વ પ્રાન્તોમાં વિસ્તરેલી દેખાય છે તેનું આ જન્મસ્થાન છે. એક સમય એવો હતો જ્યારે આ પ્રાન્તના ગામેગામમાં મુનિરાજો તથા સાધ્વીઓના વિહાર થતા હતા, પરંતુ [illegible] જણાવવું પડે છે કે અર્વાચીન કાળના જૈન [illegible] મુખ્ય ભાગ તરફ અમારા પૂજ્ય ધર્મનેતા મુનિ [illegible] ઉદાસીન થઈ ગયા છે.

"[illegible]

પણ જાણો છો કે કાતિલ મોંઘવારી આપણા મધ્યમ-વર્ગના અને ગરીબવર્ગના લોકોનો પ્રાણ ખેંચી રહી છે.

"ધનનો સદુપયોગ—ગરીબોની ભલાઈ માટે ખર્ચાતું ધન—પરલોકમાં સાથે આવશે. હું તો અસમર્થ સાધર્મી ભાઈઓની સહાયતામાં સાચું સાધર્મીવાત્સલ્ય સમજું છું. સાંભળો, પર્યુષણના છેલ્લા દિવસ સુધી કરવું હોય તે કરી લ્યો, અન્યથા પસ્તાશો. પછી કહેશો કે અમે ધનનો સદુપયોગ ન કર્યો."

"મહારાજ સાહેબ ! આપની વાત માન્ય છે. પણ આ વખતે નગરશેઠ હાજર નથી, નહિ તો કાર્યનો આરંભ થઇ જાત" કેટલાક આગેવાનોએ પોતાની ઈચ્છા જણાવી.

"ભાગ્યશાળી ! તમે શરૂ કરી દો. શેઠજી આવશે એટલે તેમને જણાવી દેવાશે. આવા આવશ્યક કાર્યમાં શેઠજી ઘોડાજ ના પાડવાના હતા ?" મહારાજશ્રીએ કાર્યની ઉપયોગીતા બતાવી

"સાહેબ ! અમારા શહેરનો એ રિવાજ છે કે નગરશેઠ વિના કોઈપણ કાર્ય શરૂ જ ન થાય."

"સારી વાત."

મહારાજશ્રીએ બપોરના વ્યાખ્યાનમાં આવેલ નગરશેઠને પરિસ્થિતિ સમજાવી.

"નગરશેઠ ! આજે સવારના વ્યાખ્યાનમાં સાધર્મી ભાઈઓને ઉદ્યોગધંધે લગાડવાને કાંઈક યોજના કરવા વિચાર થયો હતો. તમારા રાજનગરમાં જ્યારે એક તરફ લખ નો ઉ.છા ઉડે છે ત્યારે બીજી તરફ તમારા જ ભાઈઓ

નના તારવાવાળા વચનોથી સદાને માટે વંચિતજ રહે છે. ગામોનું તો પૂછવું જ શું પણ મોટાં મોટાં શહેરો પણ મહારાજોનાં ચાતુર્માસ વિના વરસોથી ખાલી પડયાં છે.

"દયાનિધિ! જૈનશાસનને માટે તેનું પરિણામ અતિ અહિતકર થયું છે. સંઘમાંથી ભક્તિ, શ્રદ્ધા તથા ધાર્મિક જ્ઞાન દિન પ્રતિદિન ઓછું થતું જાય છે. જૈન ધર્મના તત્ત્વોથી તો લોકો અનભિજ્ઞ થઈજ ગયા છે. કેટલાંએ જૈનમંદિરો અપૂજ, સંભાળ વિના પડયાં છે. સ્વધર્મી વાત્સલ્ય, લોકસેવા, ધર્મપ્રચાર, પરોપકાર આદિ સમ્યકત્વના ગુણોનો દિનપ્રતિદિન હ્રાસ થઇ રહ્યો છે. ધર્મકાર્યમાં દ્રવ્ય ખરચાવાને બદલે પાપકાર્યોમાં પૈસા ખરચાયે જાય છે. ધર્માનુસાર આચરણ પણ રહ્યું નથી. કયાં સુધી કહીએ, બધું દિનપ્રતિદિન ક્ષીણ થતું જાય છે. અહિંસા વ્રત (દયા) તે તો આ પ્રાન્તના લોકો ત્યાંસુધી ભૂલી ગયા છે કે પોતાની નાની નાની બાળાઓનું બાળપણમાંજ લગ્ન કરીને તે બાળાઓ અને તેના બાળક પતિ પર અલ્પ આયુમાંજ કરાલ કાળનું આક્રમણ કરાવે છે. અથવા તો વૃદ્ધની સાથે નાની નાની કન્યાઓને બાંધીને બાળાઓનો ભવ બગાડે છે.

"દયાળુ મુનિરાજ! જો આપ એક વખત વસ્તીપત્રકના તે રિપોર્ટ તરફ દ્રષ્ટિ કરો તો આપને માલુમ પડશે કે આ પ્રાન્તમા આ દયાધર્મી ઓસવાળ જાતિના કેવા હાલ થઈ રહ્યા છે! એકસો નાબાલ્યવતી સ્ત્રીઓની સાથે પંચસો વિધવા બ્હેનો જોઈને કોને આસુઓ ન આવે? આમાંથી

ઘણી બહેનોને તો પેટ ભરવાની પણ જોગવાઈ નહિ હોય તેમજ લગભગ બધી સ્ત્રીઓની ધાર્મિક શિક્ષાનો તો કંઈ પ્રબંધ છેજ નહિ.

કૃપાનિધિ ! આ એવી વાત નથી કે જે તરફ કરુણાસાગર મુનિગણોનું ધ્યાન ખેંચાય નહિ. વિધવાઓની અધિકતા હોવાથી જૈનોની સંખ્યા ઓછી થાય છે એટલુંજ નહિ પણ આજકાલનો સમય જોતાં જાતિના ચારિત્રપતનનો પણ ભય રહે છે. જ્યાં ચારે તરફ વિલાસપ્રિયતા, એશઆરામ વગેરે પશ્ચિમી સભ્યતાના બોલબોલા છે, જ્યાં જાતિમાં પ્રત્યેક હર્ષના અવસર પર પતિત વેશ્યાનું માન છે, જ્યાં ધનના મદમાં, શિક્ષાના અભાવમાં તથા પંચાયતિઓની અશક્તિને કારણે કુચારિત્ર મનુષ્યોની સંખ્યા વધતી જાય છે, જ્યાં ધાર્મિકજ્ઞાન તથા ધર્મના તત્ત્વો પર જાગૃત શ્રદ્ધા છેજ નહિ, જ્યાં પુરુષ પોતાની આખરી મંજિલ–વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ એક ભોળી કન્યા સાથે લગ્ન કરવામાં પાછી પાની કરતો નથી, એટલુંજ નહિ પણ એક પછી એક એમ ત્રણ ચાર લગ્ન કરે છે—આવી દશામાં આ બાળવિધવાઓની નૈયા ન ડુબાવે માટે પોતાના સતીત્વ ધર્મનું પાલન કરવું દિનપ્રતિદિન કઠિન થતું જાય છે.

[illegible] જ્ઞાનદીપક ! આ જડવાદના પ્રતિઘાતને માટે, [illegible] ની સંખ્યા વધારવા માટે, [illegible] માટે, વિધવાઓને બચાવવા માટે [illegible] જીવન [illegible] માટે [illegible] છે. [illegible] પણ [illegible]

× × ×

"વ્યાખ્યાન સમયે શાની ટીપ ચાલે છે?" વ્યાખ્યાનમાં કાગળ ફરતો જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછયું

"સાહેબ! તપસ્વીજી મહારાજની તપશ્ચર્યાની નિર્વિઘ્ન સમાપ્તિના ઉપલક્ષમાં અઠ્ઠાઇમહોત્સવ કરવાની સૌ ભાઈઓની ભાવના થઈ છે." આગેવાનોએ ખુલાસો કર્યો.

"એવા ઉત્સવની શું આવશ્યકતા છે. તપસ્વીજી તો આજન્મ તપસ્વી છે. તેમના સંયમને તો ધન્ય છે. નવકારની તપસ્યામાં ૨૫-૨૫ અને ૩૫-૩૫ ઉપવાસ તેમણે કર્યા છે. એટલું જ નહિ પણ ત્રણત્રણ ઉપવાસે પારણું કરીને વરસીતપ કર્યો અને વિહારમાં પણ તે તપ ચાલુ હતું. દસ દસ પંદર પંદર માઈલના પહાડોના વિકટ વિહારમાં તેજ આવો વરસીતપ કરી શકે. એટલે તેમના તપની કાંઇ નવાઈ નથી." મહારાજશ્રીએ તપસ્વીજી શ્રી ગુણવિજયજીના તપની યશગાથા સંભળાવી.

સાહેબ! ત્યારે તો અમારી પવિત્ર ફરજ થઈ જાય છે કે આવા અદ્વિતીય તપસ્વીજીની તપશ્ચર્યાનું ઉદ્યાપન જરૂર થવું જોઈએ."

"પણ તે માટે વ્યાખ્યાનમાં ટીપ કરવાની શી જરૂર!"

"સાહેબ! અમારા શહેરમાં રિવાજ છે કે જે ઉપાશ્રયમાં અધિક તપસ્યા થાય તે ઉપાશ્રયમાં આવનારાઓની ફરજ છે કે તે ટીપ કરીને પાસેના શ્રી જૈનમંદિરમાં અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કરે."

મુનિગણોની જીવરક્ષાની હિમાયતને પાત્ર બને છે તો શું અભાગી મનુષ્ય અને વિશેષ કરીને પરમાત્મા મહાવીરના ઉપાસક આ જીવદયાને માટે યોગ્ય નથી શું ? કાંઇ નહિ તો શાસનને જીવિત રાખવાના હેતુની દ્રષ્ટિએ મુનિગણે આ તરફ ખૂબ ધ્યાન દેવું જોઈએ.

“સમાજઉદ્ધારક ! સને ૧૯૦૧ થી ૧૯૧૧ સુધી—માત્ર ૧૦ વર્ષના સમયમાં આ પ્રાંતમાં સેંકડે પાંચ ટકા સંખ્યા ઘટી ગઇ છે. જ્યાં પ્રત્યેક જૈનને ધાર્મિકજ્ઞાન અને જૈનોની વ્યવહારિક શિક્ષણ મળવું જોઈએ ત્યાં પચાસ ટકા પુરુષ અને ૯૮ ટકા સ્ત્રીઓ કેવળ નિરક્ષર છે. જ્યાં સંયમી જીવન વ્યતીત કરવાવાળા જૈનો દીર્ઘાયુ હોવા જોઈએ ત્યાં અસંયમી જીવનને કારણે અમારી આયુષ્ય માત્ર ૨૫ વર્ષ સુધીની ગણાય છે. જ્યાં પૂર્વકાળમાં અમારા દાનવીરો આબૂ-દેલવાડાના મહાન કલામય મંદિરોને માટે પોતાની લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરતા, હતા તેને બદલે આજે તો અમારા ધનિકો પોતાનું દ્રવ્ય માત્ર વિલાસપ્રિયતામાં ખર્ચી નાંખે છે, અને પોતાનાંજ બાળકો અને સ્વધર્મી-ભાઈઓના બાળકોની શિક્ષાને માટે જરૂરી ખર્ચ મળતું નથી. કયાં સુધી કહીએ ! અમારું નૈતિકજીવન દિનપ્રતિદિન બગડતું જાય છે.

“પૂજ્યવર્ય ! આ ઉપર જણાવેલી ત્રુટિઓને દૂર કરવાને માટે મુનિગણના ઉપદેશ તથા પ્રયાસની બહુજ આવશ્યકતા છે. મુનિગણ પોતાના ચારિત્રબળથી શિક્ષાપ્રચારને માટે ઘણું ઘણું કરી શકે છે, જેનાથી બીજા બધા રોગો

"વાત તો બહુ સારી છે. પ્રભુભક્તિની બરાબર બીજી શ્રેષ્ઠ વાત કઈ! ભક્તિ કરવી એતો તમારું કર્તવ્ય છે. પણ તમે જે માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે તે મને બિલકુલ પસંદ નથી. હું નથી ઇચ્છતો કે મારી સાથેના સાધુની તપસ્યાને માટે ટીપ કરીને અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કરવામાં આવે." મહારાજશ્રીએ જરા મક્કમતાથી સંભળાવ્યું.

"સાહેબ! આપનો શો આશય છે. તે જરા કૃપા કરી સમજાવશો?" આગેવાનોએ જરા ગભરાઈને પૂછ્યું.

"ભાગ્યશાળીઓ! અમદાવાદ જેવું રાજનગર–જે જૈનનગર કહેવાય જ્યાં લખપતિઓનો તોટો નથી. જ્યાં મોટેભાગે મોટી મિલોવાળા ને મોટી પેઢીઓવાળા જૈનો છે ત્યાં એક સાધુની તપસ્યાના ઉત્સવ માટે આઠ આઠ આનાની ટીપ કરવી તે તમને ઠીક લાગે છે? અહીં જે વ્યાખ્યાને આવે છે તેમાંથી મોટો ભાગ સાધારણ વર્ગ છે ને પ્રમાણે વારંવાર નાની મોટી ટીપ થાય તો પછી એ [illegible] વર્ગને વ્યાખ્યાને આવવાનું બંધ કરવું [illegible] બહેનો –ભક્તિથી આવનાર બાઈબહેનોને શરમાશરમી [illegible] વવું પડે પણ પછી બીજી વખતે તો તેઓને [illegible] વખત આવે. મારી વાત ખોટી હોય તો તમે [illegible] સમજાવી શકો છો." મહારાજશ્રીએ પોતાના [illegible] સ્પષ્ટતા કરી.

"સાહેબ! આપની વાત બિલકુલ યોગ્ય છે [illegible] કરવું શું? કામ તો કરવું જ રહ્યું. ટીપ સિવાય બીજો [illegible]?" આગેવાનોએ મુશ્કેલી બતાવી.

દૂર થઈ શકે છે. રાજસ્થાનાના ઘરઘરમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવો તે મુનિગણો માટે દુર્લભ છેજ નહિ. જ્યારે અમે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ કે ધાર્મિક મહોત્સવોને માટે મુનિગણના ઉપદેશથી હજારો રૂપીઆનો ખર્ચ થાય છે તો અમે એવી કલ્પના નથી કરી શકતા કે શિક્ષાપ્રચારને માટે —જેના ઉપર અમારાં ધર્મ, કર્મ અને સમસ્ત જીવન નિર્ભર છે–તેનો પ્રયાસ નિષ્ફળ થાય. સત્ય તો એ છે કે ત્યાગીઓના ઉપદેશનો પ્રભાવ અનુપમ અને અતુલનીય હોય છે.

" શ્રદ્ધેય ! જો મુનિગણ આ પ્રાન્તને આ રીતે છોડી જ દેશે તો જૈનશાસનને મોટું નુકશાન પહોંચશે. આ જૈન ધર્મની હાનિ અને જાતિના હ્રાસની જવાબદારી આપ પૂજ્યવરોને શિર રહેશે. કારણ આપ ધર્મનેતા છો, ધર્મનાયક છો, સંઘ . અને એટલે જ શાસનની જવાબદારી । પર હોઈ શકે ?

" પ્ર.

આપનો ઉદ્દેશ છે, સાંસારિક આધિ, વ્યાધિને ઉપાધિ આપની સામે છે. તો જે મુનિવરોએ કંચન-કામિની તથા સંસારી સુખોનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું છે તેવા આપ પ્રવરોને સ્વયં મોક્ષપ્રાપ્તિ તથા શ્રીસંઘના કલ્યાણને માટે પ્રયાસ કરવાથી કોઇપણ પરિસહ રોકી શકે ખરો ! કદાપિ નહિ.

"શાસનરક્ષક ! જો મુનિગણો પોતાનો ઉદ્દેશ, પ્રભુના વચનો અને સંઘના કલ્યાણ તરફ ધ્યાન આપે તો અમને પૂર્ણવિશ્વાસ છે કે આ પ્રાંતને માટે આપ આટલા બધા ઉદાસીન રહી જ ન શકો.

"પૂજ્યવર્ય ! કેવળ સંતાનોનાં સંસારી સુખને માટે યુદ્ધમાં લાખો મનુષ્યો પોતાના પ્રાણ આપે છે, તો સમસ્ત જાતિને મોક્ષમાર્ગ પર લઈ જવાને માટે અમારા ત્યાગી મુનિવરો સામાન્ય પરિસહોથી ભયભીત થઈને આ પ્રાંતમાં વિચરવાને માટે અચકાય એ શું યોગ્ય છે ? પૂર્વકાળમાં આ પ્રાંતમાં મુનિગણો વિચરતા હતા અને આજે પણ સ્થાનકવાસી સાધુ વિચરે છે, તો શું આપ જેવા મુનિવરોને માટે આ પ્રાતમાં વિચરવું અધિક દુષ્કર છે ?

"ધર્મનાયક ! શાસનોન્નતિને માટે, ધર્મની રક્ષાને માટે, જૈનજાતિને ફરીથી જૈન-ધર્મનિષ્ઠ બનાવવાને માટે આપ મુનિવરોના કઠિન પરિશ્રમની આવશ્યકતા છે. એટલેજ રાજપૂતાનાના શ્રીસંઘની આ કોન્ફરન્સદ્વારા આપને સવિનય પ્રાર્થના છે કે આ ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયા પછી આપ આ તરફ પધારવાની કૃપા કરશો અને આ પ્રાંતના ગામે

"બંદૂક તો ભરેલી છે કે ?" એકે પૂછ્યું.

"તૈયાર—બધું તૈયાર છે." બીજાએ તૈયારી બતાવી.

"જાન સાથે વળાવીઆ હશે હો, માટે પહેલાં તેનેજ લેજો ઝપાટામાં" ત્રીજાએ સૂચના કરી.

"આજ તો ઘણા દિવસની દાઝ કાઢવી છે. હમણાં તો આવું મોટું ખાજ મળ્યું જ નથી. ઘરેણાં ને કપડાં જે કાંઈ મળે તે બધું પડાવી લેવું છે." નાયકે યોજના બતાવી.

"એલા, ઉપર થઈને જોતો ખરો, ગાડાં દેખાય છે? સવાર તો થવા આવ્યું. હવે તો બહુ વાર થઈ." એકે તપાસ કરવા જણાવ્યું.

"ગાડાં તો નથી પણ કોઈ પાંચ છ માણસો આવતા દેખાય છે."

"જાનના જ માણસો હશે. ખબરદાર, આગળ વળાવીઆ હશે. પાછળ જાનનાં ગાડાં આવતાં હશે. જોજો હો, બરાબર દમ મારજો, બંદૂક ભરી રાખજો. બધું પડાવી જ લેવું છે."

"અરે નારું ભલું થાય! આ તો કોઈ બાવા જેવા લાગે છે. જાન ક્યાં રહી?"

"હવે તે ક્યાંસુધી બેસી રહેવું? લૂટો જે હોય તે, મળ્યું તે ખરું બોલ ભેના"

અને પડકારા થયા.

ગામે, નગરે નગરને સર્વજ્ઞના વચનામૃતોથી ગુંજાવી અને લોકોમાં ધર્મપ્રતિ જાગૃતશ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરીને તેઓને સત્ય માર્ગ પર લાવવા યથાશક્તિ પ્રયત્ન કરશો તો શ્રીસંઘ અને સંસારનું કલ્યાણ થશે. એ પણ સવિનય પ્રાર્થના છે કે આ કલ્યાણકારી કાર્યને માટે કોઈપણ ગામના નિમંત્રણની પણ આપ વાટ ન જોશો.

"પૂજ્યવર્ય ! અગ્નિમાં સોનાની, સંકટમાં વીરધીરની અને પરિસહમાં ધર્મ દઢતાની પરીક્ષા થાય છે. ઇત્યલમ્."

*

આપણા ચરિત્રનાયક તો સમાજ કલ્યાણને માટે, ધર્મ પ્રચારને માટે અને જૈનશાસનની ઉન્નતિ માટે પંજાબ જેવા દેશમાં, પંજાબના ગામડાઓમાં—ગુજરાત અને મારવાડમાં વિહારના, ગોચરીપાણીના અને બીજા ટાઢતડકાના અનેક પરિસહો સહન કરી વિચરી રહ્યા હતા. તેમના જીવનનું ધ્યેય આત્મકલ્યાણ તો હતું જ પણ આત્મકલ્યાણની સાધના સાધતા સાધતા ભગવાન વીરના અહિંસા ધર્મનો સંદેશ ગામેગામ, શહેરેશહેર અને પ્રાંતે પ્રાંતના મનુષ્ય સમાજની સમુન્નતિ સાધવાનું મહા કલ્યાણકારી કાર્ય પણ તેમના હૃદયમાં હતું અને તે માટે યથાશક્ય બધું યત્ન કરવામાં પોતાના ... કે ... તેમણે કદી વિચાર કર્યો નહોતો.

જૈનસમાજ—પછી તે પંજાબનો હોય કે [illegible] ગુજરાતનો હોય કે [illegible] દક્ષિણનો હોય [illegible] [illegible] ઉન્નતિ [illegible]

"ખડે રહો. જે કાંઈ પાસે હોય તે છોડી દો, નહિ તો મારપીટ કરવી પડશે." બધાએ આગન્તુકોને ઘેરી લઈ પડકાર કર્યો.

"અરે ભાઈ! અમે સાધુ છીએ. અમારી પાસે કાંઈ નથી."

"કાંઈ નથી શું, જે હોય તે મૂકી દો. જાનની રાહ જોઈને થાકી ગયા."

"પણ અમારી પાસે તો આ પહેરેલાં કપડાં—હાથમાં રહેલાં લાકડાના વાસણ અને ખભા પરનાં પુસ્તકો સિવાય કશું નથી."

"અરે પેલી ગઠડીમાં રૂપીઆ હશે રૂપીઆ."

"અમે સાધુઓ રૂપીઆ પૈસા ન રાખીએ."

"ભલે જે હોય તે ચુપચાપ આપી દો."

"તું કેમ ઉંચોનીચો થાય છે. તલવાર મ્યાનમાં રાખજે રો નહિ તો માર વાગી જશે." એમ બધું જોઈને [illegible] નિપાઈને ગુસ્સે થયેલો જોઈ લુંટારાઓએ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

યકનું પ્રથમ કર્તવ્ય રહ્યું છે. આ રાજપૂતાના કૉન્ફરન્સની પ્રાર્થના તેમના હૃદયમાં વસી ગઇ. આમ તો જ્યાંજ્યાં જતા, જે જે પ્રદેશમાં વિચરતા ત્યાં કાંઈ ને કાંઈ શાસન હિતનું કાર્ય થતું જ થતું પણ જ્યારે આ દર્દભરી પ્રાર્થના સમાજની પુકાર તેમણે સાંભળી ત્યારથી 'પંજાબની રક્ષા' ની જવાબદારી હોવા છતાં તેઓ રાજપૂતાનામાં શિષ્યમંડળ સહિત વિકટ પરિસહો સહન કરીને પણ વિચર્યા અને રાજપૂતાનાની જૈન સમાજનું કલ્યાણ સાધવા અનેકવિધ યોજનાઓ કરી ઘણાં શાસનોન્નતિનાં કાર્યો સાધ્યાં.

× × ×

" ત્રિકાલ વંદણા. " કેટલાક ગૃહસ્થોએ રાત્રે આવીને વંદણા કરી.

" ધર્મલાભ ! તમે પાટણથી આવો છો કે ? " મહારાજશ્રીએ ધર્મલાભ આપી પ્રશ્ન કર્યો.

" સાહેબ ! મહેસાણાજ આવવું હતું, પણ કાર્યવશ તે વખતે ન આવી શકાયું. આપ પાટણને છોડીને નહિ જઇ શકો. અમારા શ્રીસંઘની ઇચ્છા છે કે આપશ્રી પાટણ પધારી પછી સુખેથી પંજાબ પધારો. " આગેવાનોએ પ્રાર્થના કરી.

" તમારી વાત તો સારી છે, પણ અમદાવાદથી શાંતમૂર્તિથી જુદાઇ લેતાં બહુજ વસમુ લાગ્યું. તેઓનો અપૂર્વ પ્રેમ અને અમારો બન્નેનો પરસ્પરનો આપ્તજન જેવો સંબંધ જરાયે ભૂલાતો નથી. વળી મહેસાણાથી પાટણ આવવા વિચાર પણ કર્યો હતો પણ મહેસાણામાં પં.

"તમારે જે જોઈએ તે તમે લઈ જાઓ. નકામા અમને હેરાન શા માટે કરો છો? સાધુઓને લૂંટવાથી ભગવાન રાજી નહિ થાય." આપણા ચરિત્રનાયકે પરિસ્થિતિ વિચારી લીધી. અને એકપછી એક બધું આપી દીધું.

"એલા આ તો અમારા ભગવાન છે." એક સાધુ મહારાજે સ્થાપનાચાર્ય નીચે મૂકતાં કહ્યું.

"આવા તે ભગવાન હોય! એ તો કોઈ કીંમતી ચીજ છે."

"ભલા માણસ બે કપડાના ટુકડા તો આ પોથીઓ બાંધવા આપ."

"બે ટુકડા સિવાય બધું છોડી દયો. આ પોથીઓ લઈ જાઓ."

"એય વાણીયા! લાવ તારાં કપડાં, કેટલા રૂપીઆ છે? આપી દે, નહિ તો વગર મફતનો માર ખાઈશ." લક્ષ્મીચંદ નામના શ્રાવકને પણ લૂંટી લીધો.

થોડાં પુસ્તકો, લાકડાના પાત્રો, બે સ્થાપનાચાર્ય સિવાય બધું લઈને લૂંટારા ચાલ્યા ગયા. જતાંજતાં બે મુનિરાજો તથા લક્ષ્મીચંદ હંસાજીને પણ ઇજા કરતા ગયા.

× × ×

"ચાલો, હવે બનવાનુ હતું તે બની ગયું. જેવી કર્મની પ્રબળતા, પેલા સિપાઈની જરા ખબર લઈએ. બિચારાને છરી વાગી છે અને બેભાન થઈ ગયો જણાય છે" લૂંટારાના ગયા પછી આપણા ચરિત્રનાયકે રાજપૂત

ગામે, નગરે નગરને સર્વજ્ઞના વચનામૃતોથી ગુંજાવી અને લોકોમાં ધર્મપ્રતિ જાગૃતશ્રદ્ધા ઉત્પન્ન કરીને તેઓને સત્ય માર્ગ પર લાવવા યથાશકિત પ્રયત્ન કરશો તો શ્રીસંઘ અને સંસારનું કલ્યાણ થશે. એ પણ સવિનય પ્રાર્થના છે કે આ કલ્યાણકારી કાર્યને માટે કોઈપણ ગામના નિમંત્રણની પણ આપ વાટ ન જોશો.

"પૂજ્યવર્ય ! અગ્નિમાં સોનાની, સંકટમાં વી[illegible] અને પરિસહમાં ધર્મ દૃઢતાની પરીક્ષા થાય છે. [illegible]

*

આપણા ચરિત્રનાયક તો સમાજ કલ્યાણને પ્રચારને માટે અને જૈનશાસનની ઉન્નતિ માટે પં[illegible] દેશમાં, પંજાબના ગામડાઓમાં—ગુજરાત અને [illegible] વિહારના, ગોચરીપાણીના અને બીજા ટાઢતડકાના પરિસહો સહન કરી વિચરી રહ્યા હતા. તેમના ધ્યેય આત્મકલ્યાણ તો હતું જ પણ આત્મક[illegible] સાધના સાધતાં સાધતાં ભગવાન વીરના અહિંસા સંદેશ ગામેગામ, શહેરેશહેર અને પ્રાંતે પ્રાંતમાં ફે[illegible] સમાજની સમુન્નતિ સાધવાનું મહા કલ્યાણકારી કાર્ય તેમના લક્ષમાં હતું અને તે માટે યથાશક્ય બધા પ્રય[illegible] કરવામાં પોતાના સુખસગવડનો કે ગોચરીપાણીનો પણ [illegible] કરી વિચાર કર્યો હતો.

જૈનસમાજ—પછી તે પંજાબનો હોય કે મારવાડનો [illegible] ગુજરાતનો હોય કે [illegible] દક્ષિણનો હોય કે બિહારનો [illegible] [illegible] ૧૯૮૦ની [illegible]

સિપાઈની પહેલી ખબર લીધી.

" માધુસિંગ ! કેમ છે ભાઈ ! જરા આંખો ખોલીને પાણી પીવું છે ? " આપણા ચરિત્રનાયકે સિપાઈની પાસે બેસીને તેનો જખમ સાફ કર્યો.

" મહારાજ ! આપે મને બચાવી લીધો. નહિં તે અહીં મારૂં કોણ છે ? "

" તું કોઈ વાતે મૂંઝાઈશ નહિ. અમે બધા તારા છીએ. "

" આપ જીવદયાપ્રતિપાલક છો. સાક્ષાત દયાના છે.. મારા જેવા સિપાઈની આપ મહાત્મા આટલી ફિકર કરો છો ! ધન્ય છે આપની સાધુતાને. "

" ભાઈ ! સમય પર કામ ન આવે તે મનુષ્ય નહિ. ત્યારે અમે તો સાધુઓ છીએ. "

" અરે ! પણ હું અભાગી આપને લુટારાના હાથમાંથી બચાવી ન શક્યો. "

" માધુસિંગ ! એમાં તારો શો દોષ ! કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે ને કોઈને પણ નથી છોડતું [illegible]

[illegible]

પાલણપુરથી તારંગાજી, કુંભારીયાજી, આબુ, અચલગઢ બામણવાડા, થઇ પીંડવાડા પધાર્યા. પીંડવાડામાં કેટલાક વર્ષોથી શ્રાવકોમાં આપસ આપસમાં કલેશ ચાલતો હતો, મહારાજશ્રીએ તે જાણ્યું અને આગેવાનોને બોલાવી તે વિષે ચર્ચા કરી. વરસોનું મનોમાલિન્ય આપના ઉપદેશરૂપી અમૃતજળથી ધોવાઈ ગયું. અહીંથી નાણાબેડાને રસ્તે થઈ રાતા મહાવીરની અપૂર્વ યાત્રા કરવા માટે નિર્ણય કર્યો.

"શેઠ ઝવેરચંદજી! જુઓ તો! આ કોઈ સાધુઓ લાગે છે, પણ જૈન સાધુઓ આવા વેશમાં તો ન હોય." બીજા શ્રાવકે શેઠ ઝવેરચંદજીને પૂછ્યું.

"શાજી! કહો ન કહો પણ એ જૈન સાધુઓ જ છે. અરે આમને મેં કહીં જોયા પણ છે. હા, હા, યાદ આવ્યું. આ તો પરમ કૃપાળુ મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી જ છે. અરે આ શી દશા!" મુંબઈની ચંદાજી ખુશાલચંદજીની પેઢીવાળા શેઠ ઝવેરચંદજીએ આપણા ચરિત્રનાયકને ઓળખી કાઢયા.

"ગુરુદેવ! આ શી દશા! અરે આપ દયાનિધાન! અહીં આ સ્થિતિમાં?" શેઠ ઝવેરચંદજી દોડી આવ્યા ને ગુરુદેવના ચરણનો સ્પર્શ કરતાં સજળ નેત્રે બોલી ઊઠયા.

"જેવું વિધિનું વિધાન, કર્મની પ્રબળતા એવી જ હોય છે. ઉપાશ્રયમાં ચાલો. ત્યાં બધી વાત કરીશું."

"ગુરુદેવ! આ કપડાં આદિનો ધર્મલાભ આપો. બીજી જરૂરી વસ્તુનો ખપ હોય તો જણાવશો."

"સાહેબ! ગોચરી માટે પધારો."

ગામના શ્રાવકો આવી પહોંચ્યા. જરૂરી કપડાં આદિ આવી ગયા. ગોચરી થઇ. પરિશ્રમ ને પરિસહથી થાકેલા મુનિરાજોએ આરામ લીધો અને આગેવાનો આવ્યા.

"કૃપાનિધાન! આ પરિષહ શી રીતે આવ્યો." શેઠ ઝવેરચંદજીએ પૂછ્યું.

"વૈશાલી રાના મહાવીરની યાત્રા માટે નીકળ્યા.

(આચાર્ય) મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના દર્શનનો લાભ મળ્યો. તેમણે પણ સ્નેહપૂર્ણ હૃદયથી મારો સત્કાર કર્યો. આગ્રહપૂર્વક થોડો વિશેષ રોકયો. તેથી તારંગા માટે ઉતાવળ હોવાથી પાટણ મુલતવી રહ્યું. વળી પાલણપુરના ગૃહસ્થોનો પણ અત્યંત આગ્રહ છે" મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"પણ સાહેબ! પાટણ આવ્યા સિવાય તો નહિ ચાલે. આપ ગૂજરાતમાં પધારો ને પાટણને છોડીને આપ ચાલ્યા જાઓ તેમાં અમારી ગુરુભક્તિ લાજે. વળી આપ તો પંજાબ જેટલે દૂરદૂર વિચરશો પછી આપના દર્શનનો—અમૃતમય ઉપદેશનો લાભ અમને કયારે મળશે? અમારી વિનતિ માનો અને અહીંથીજ પાટણ તરફ પધારો" આગેવાનોએ ભાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી.

"ભાગ્યવાનો! તમારી વિનતિને માન આપ્યા સિવાય નહિ ચાલે. તમે તો પટ્ટણી રહ્યા. જુઓને શાસ્ત્રિના [illegible] આવ્યા પણ તમે તો બધા બેસીજ રહ્યા છો. તમારી [illegible] ને ભાવના હું જાણું છું. આખરે તો તમે શાહેબ [illegible] મહારાજના બણાવેલાને! ભલે, વીસનગરથી [illegible] કરીશ" મહારાજશ્રીએ ઉત્તર પાટણ [illegible] [illegible] અમાને ખૂબખૂબ આનંદ થયો.

[illegible] કરી વીસનગર પધાર્યા. વીસનગરમાં [illegible] ઉત્સાહ પણ અનેરો હતો. તેમને [illegible] મહારાજશ્રી વિશેષ રહે તે [illegible] [illegible] જવાનું નક્કી ન [illegible]

રસ્તામાં એક નાળા પાસે પાંચ છ લૂંટારાએ અમને ઘેરી લીધા. રાજપૂત સિપાઈ સામે થયો તો તેને છરીથી ઘાયલ કર્યો. સાથે શ્રાવક હતો તેને પણ લૂંટી લીધો. વાત તો એમ હતી કે લૂંટારાઓ કોઈ જાનની રાહ જોતા બેઠા હતા પણ જાન તો કોઈ બીજે રસ્તે ચાલી ગઈ એટલે ખીજાએલા લૂંટારાઓએ અમને પીડયા. અમે ઘણુંએ કહ્યું કે અમે સાધુઓ છીએ પણ સાંભળે જ કોણ? ચોળપટ્ટા સિવાય બધું લઈ ગયા. થોડાં પુસ્તકો, પાત્ર ને સ્થાપનાચાર્ય રહેવા દીધાં." આપણા ચરિત્રનાયકે ટૂંકામાં પરિસહની વાત કહી સંભળાવી.

"આ ઠંડીમાં ભારે ત્રાસ થયો હશે, સાહેબ!"

"અરે ભાઈ, એ ત્રાસની શું વાત કરવી! ઠંડી હાડ ગાળતી હતી. શરદીની મોસમ, પહેરવાને માટે માત્ર ચોળપટ્ટા. સિપાઈ ઘાયલ થયેલો તે બિચારો પણ માથામાં ઘા હોવા છતાં હિંમત કરીને અમારી સાથે સાથે [illegible] કરે તેવો. મહા મુશીબતે ગામમાં [illegible] ભાઈ! અમારે તો એ લુટારુઓનો ઉપકાર [illegible] કેમકે એમના પ્રતાપે અમોને [illegible] [illegible] મળી."

[illegible]

રાતનેજ લાભ આપત.

વીસનગરથી વિહાર કરી પાટણ પધાર્યા. પાટણે અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું. પૂજા—પ્રભાવના વગેરેથી સંઘે પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી, વધારે તો રહેવાય તેમ હતું નહિ. વિહારની તૈયારી કરી ત્યાં પાટણના અધિકારીઓ તથા નગરજનોએ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન માટે પ્રાર્થના કરી અને બે દિવસ વિશેષ રોકાઈ જવું પડયું.

'દાનધર્મ' ઉપરનું સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન એવું તો પ્રભાવશાળી અને પ્રેરણાત્મક હતું કે શ્રોતાઓના દિલ ડોલી ઊઠયાં અને ત્યાંજ દુષ્કાળ પીડિતોને માટે સાત હજાર રૂપીઆ લખાઈ ગયા.

પાટણના સૂબા સાહેબે તે સભામાં જણાવ્યું કેઃ— "મહારાજશ્રીનો ઉપદેશ પ્રેરણાત્મક છે. દુષ્કાળ-પીડિતો માટેનું ફંડ શરૂ કરાવી તેઓશ્રીએ આપણને ઋણી કર્યા છે. દાનવીરો આ ફંડને સારી મદદ આપશે તો જનતા પર મહાન ઉપકાર થશે અને આ મહાત્માના પવિત્ર ઉપદેશનું સાચું સાર્થક થશે.

મુનિ મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીએ ટકોર કરી પાટણ નિવાસીઓને જણાવ્યું હતું કે "ચારૂપ પ્રકરણને લીધે પાટણમાં જે થોડુંઘણું મનદુઃખ દેખાય છે તેના ઉકેલ લાવવા પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ. આ દુષ્કાળ ફંડમાં પાટણના સર્વ કોમના બહેન ભાઈઓએ યથાશક્તિ ફાળો આપવો જોઈએ. પાટણનું નામ ગુજરાતના ઇતિહાસમાં જેવું સુપ્રસિદ્ધ છે, તેની કીર્તિ પણ તેવી જ ટકાવી

મહારાજશ્રી સાથે જે રાજપૂત સિપાઈ હતો તેની બીજાપુરના શ્રીસંઘે બહુ સારી સારવાર કરી. તે સારો થયો એટલે ગુરુ મહારાજનો આભાર માની પોતાને ઘેર ગયો.

આ સમાચાર વાયુવેગે શહેરેશહેર અને ગામેગામ પહોંચી ગયા. મહારાજશ્રીના ભક્તો, પંજાબ વગેરેના શ્રી-સંઘો તથા આગેવાનોના પત્રો અને તારો આવવા લાગ્યા. કેટલાક સંઘોએ તો મહારાજા જોધપૂરને આ બાબતની ચોક્કસ તપાસ કરવા તાર ઉપર તાર કર્યા.

કલકત્તાથી શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા આદિ, બીકાનેરથી શેઠ લખમીચંદજી કોચર તથા નેમીચંદજી કોચર આદિ, પાલીથી શ્રી ચાંદમલજી છાજડ આદિ, પંજાબ લુધિયાનાથી લાલા હુકમીચંદજી તથા બાબુ હુકમીચંદજી, અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી, જામનગરથી શેઠ મોતીચંદ હેમરાજ તેમજ વડોદરા, પાલણપુર, અજમેર, સોજત, બ્યાવર, ગુજરાંવાલા, હોશિયારપુર, કસૂર, લાહોર આદિ ગામોથી અને આખી ગોડવાડના બાવન ગામોના ઘણા ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછવા આવી ગયા.

મહારાજા પ્રતાપસિંહજી શહેરે શહેરના તારો જોઈને ચકિત થઈ ગયા. એક દિવસ તેમણે પોતાના વિશ્વસ્ત માણસને પૂછયું.

" આ કોણ પુરુષ છે. જેને માટે આટલા બધા તારો આવ્યા કરે છે. આખા હિંદુસ્તાનના લોકો ખબરની ફિકર છે એનું શું કારણ ? "

રાખવી જોઈએ.

પાટણ [illegible] વિ[illegible]ર કરી ચારૂપ પધારતાં [illegible] ૩૦૦ થી ૪૦૦ [illegible] આપની સાથે આવ્યા. [illegible] માટે એક [illegible] જરૂર હતી. મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી [illegible] (૪૦૦) થઈ ગયા.

ચારૂપથી [illegible] કરી મેત્રાણા [illegible] મેત્રાણામાં પાલણપુર શ્રી[illegible] વિનતિ [illegible] આવ્યા.

[illegible] શ્રી વીરવિજયજીના કાળધર્મ [illegible] સભા થઈ અને પાલણપુર [illegible] પૂજા ભણાવવામાં આવી.

માગશર વદી ૧૦ ન[illegible] દિવસે [illegible] શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂર્વક [illegible]

પાલણપુરમાં [illegible] ઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. [illegible] ગુરુશ્રી વીરવિજયજીસૂરીજી [illegible] સૂરીશ્વરજી.

મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન[illegible] અને જૈન સંસ્થાઓ વિષે ઉપદેશ [illegible] શહેરમાં એક જૈન છાત્રાલયની [illegible] વિવેચન કર્યું. આ ઉપદેશથી [illegible] માટે [illegible] [illegible]

પાલણપુરથી તારંગાજી, કુંભારીયાજી, આબુ, અચલગઢ આમણવાડા, થઇ પીંડવાડા પધાર્યા. પીંડવાડામાં કેટલાક વર્ષોથી શ્રાવકોમાં આપસ આપસમાં કલેશ ચાલતો હતો, મહારાજશ્રીએ તે જાણ્યું અને આગેવાનોને બોલાવી તે વિષે ચર્ચા કરી. વરસોનું મનોમાલિન્ય આપના ઉપદેશરૂપી અમૃતજળથી ધોવાઈ ગયું. અહીંથી નાણાબેડાને રસ્તે થઈ રાતા મહાવીરની અપૂર્વ યાત્રા કરવા માટે નિર્ણય કર્યો.

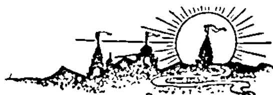
ગર નામનું ગામ છે. તેના જાગીરદાર છે. ધર્મિષ્ઠ છે. ” એક ગૃહસ્થે ઓળખાણ આપી.

“ જાગીરદારજી ! તમારી ભાવના પ્રશંસનીય છે. હું જરૂર તમારે ત્યાં થઈને જઈશ. ઘડી ધર્મચર્ચા કરીશું પણ આ બધાની તમારે મહેમાનગતિ કરવી પડશેને ? ” મહારાજશ્રીએ વિનોદ કર્યો.

સ્વામીજી ! એવાં મારાં ભાગ્ય કયાંથી ! આપની કૃપાથી લીલાલહેર છે. આપનાં પગલાંથી મારું ઘર પાવન થશે. ”

મહારાજશ્રી વિહાર કરીને રમગર પધાર્યા. સેવાડીથી કેટલાક ભાઈઓ સાથે હતા. લુણાવાથી પણ કેટલાક ભાઈઓ મહારાજશ્રીને લેવા આવ્યા હતા. જાગીરદારજીએ તો મહારાજશ્રીનું ખૂબ સન્માન કર્યું. નદી કિનારે વિશાળ વડ નીચે બેઠકની વ્યવસ્થા કરી. ઝાડ નીચે આરામથી બેસી ગયા. મહારાજશ્રીએ જીવન સાફલ્ય અને જીવદયા વિષે અમૂલ્ય ઉપદેશ આપ્યો. જાગીરદારજીએ બધાના ખાન-પાનની વ્યવસ્થા કરી અને જંગલમાં મંગળ કરી દીધું.

ગુરુ મહારાજનો વિહારનો સમય થયો ત્યારે જાગીરદારે ચરણમાં પ્રણામ કરી રજ માથે ચઢાવી અને પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા. પોતે પણ વિહારમાં બધાની સાથે રહ્યા અને, “ મારા આ જંગલ જેવા ગામમાં મહાત્માના પુણ્ય પ્રભાવથી આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. મારું જીવતર સુધરી ગયું. ” આવા વિચારો કરતાકરતા ગુરુદેવની વિદાય લઈ રહ્યા.



મરુભૂમિનો ઉદ્ધાર

[૪૩]

“ ગુરુદેવ ! અમે બીજાપુરથી આપની પાસે આવીએ છીએ. અમારી વિનતિ માનો અને નાદડીમાં ચોમાસા માટે નિર્ણય આપો. ” નાદડીના ગૃહસ્થોએ પ્રાર્થના કરી.

“ મારે જવું છે પંજાબ અને ચોમાસું અહીં કરું તો પછી પંજાબ ક્યારે પહોંચાય ! ”

“ સાહેબ ! આપ મરુભૂમિની દશા તો જરા જુઓ. ચારે તરફ અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર ફેલાયેલો છે. વહેમ અને રૂઢીના બંધન લાગેલા છે. દ્રવ્યનો દુરુપયોગ થઈ રહ્યો છે. ધર્મધ્વજ પણ ઝાંખી થાય છે. આપ જેવા ધર્મવીર [illegible] છે તો અમારો ઉદ્ધાર કરો.”

“ તમારી વાત બરાબર છે, પણ હું [illegible] ”

[illegible]

મરુભૂમિના પુત્રો પણ દ્રવ્યના ઉપયોગમાં કોઈથી પાછા પડે તેવા નથી."

"કૃપાનિધાન! જ્યારે આ ભાઈઓ આટલો બધો આગ્રહ કરે છે તો તેમની વિનતિ પર વિચાર કરવો જોઇએ." શ્રી લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

"જવાબદારીનાં કામો પણ સંભાળવાના છે ને!" ટૂંકો જવાબ આપી લલિતવિજયજી મ૦ને આપણા ચરિત્રનાયકે સમજાવી દીધા.

શ્રી લલિતવિજયજી મ૦ની ભાવના હતી કે મરુભૂમિનો ઉદ્ધાર થાય તો કેવું સારું! મારવાડ દેશ બધા દેશો કરતાં બહુ જ પાછળ છે. વિદ્યામાં તો શૂન્ય સમજી લ્યો. વહેમો પણ એટલા બધા કે ન પૂછો વાત. પણ ગુરુદેવની પંજાબ જવાની ઉત્કટ ઇચ્છાથી તેઓ વિરોધ ન કરી શકયા. આપણા ચરિત્રનાયકે પણ સમજી લીધું કે જો શ્રી લલિતવિજયજી સાથે હશે તો કદાચ બધાને રોકાઈજવું પડશે. તેથી તેમને બાલીથી પાંચ સાધુઓની સાથે પાલી મોકલી આપ્યા. પંન્યાસ સોહનવિજયજી, સમુદ્રવિજયજી આદિ સાધુઓ તો ઉદયપુર ચોમાસું કરી પાલીથી બીકાનેર તરફ આગળ વધી ચુકયા હતા પણ વિજાપુરવાળી ઘટના સાંભળી પાછા પાલી આવી ગયા. અને શ્રી લલિતવિજયજી આદિ એમને મળ્યા પણ ભાવીભાવ તો મિથ્યા નથી થતું તેમ આપણા ચરિત્રનાયકને મરુભૂમિમાં રહેવું પડયું. એટલું જ નહિ પણ શ્રી લલિતવિજયજી, પં મોહનવિજયજી આદિ મુનિરાજોને પા૦ બોલાવી લેવા પડયા અને મરુભૂમિના ઉદ્ધારના

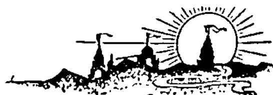
આ બધા ભાઈઓને બોલાવી મૂળ મુદ્દાઓ જાણી લીધા તથા ક્યારે ક્યારે શું શું બન્યું તે પણ સમજી લીધું. મારો ફેંસલો મેં નિષ્પક્ષ દૃષ્ટિએ ઘડયો છે. જો તમે તેનું પાલન કરશો તો તમે–તમારો શ્રીસંઘ—બાળબચ્ચાં બધા સુખી થશો અને ધર્મની વૃદ્ધિ થશે.

આ ત્રીસ વર્ષના જૂના કલેશનું મૂળ કારણ ભાદરવા સુદી પંચમીને દિવસે પ્રતિવર્ષ શ્રી મંદિરજી પર ધજા ચઢાવવામાં આવે છે તેના ઉપર સાથિયો કાઢવાનો મુદ્દો છે. ચોવટિયા કહે છે કે પ્રથમ સાથિઓ કાઢવાનો હક ઘણા વખતથી અમારો છે. શહેરવાળા લોકો કહે છે કે જે ઘી આદિની બોલીથી ધજા ચઢાવે તેજ પહેલો સાથિઓ કરે, પછી ચોધટીયા ખુશીથી કરે. પણ ચોવટિયાનો સાથીઓ પહેલો થતો હોવાથી કોઇ બોલી બોલતું નથી અને મંદિરજીની આવકમાં હાનિ થાય છે. વાત બહુ મહત્ત્વની નથી. પહેલો સાથિયો કર્યો તો શું અને પછી કર્યો તો શું ! પણ વાત મમત પર ચઢી ગઈ છે.

વાત વધી ગઈ. અદાલતમાં કામ ચાલ્યું. નીચેની અદાલતમાં ગામવાળાના હકમાં ફેંસલો થયો. ઉપલી અદાલતમાં ચોવટિયાના હકમાં ફેંસલો થયો. આમાંથી મનદુઃખ થયાં. તડો પડયાં અને વાત વધી પડી. અદાલતે તો ધર્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વિચાર કર્યો જ નથી.

હું આ કલેશની શાંતિ માટે નીચે પ્રમાણે સૂચના કરું છું.

૧ મંદિરજીની આવકની દૃષ્ટિએ ચોવટિયાનો સાથિઓ



મરુભૂમિનો ઉદ્ધાર

[૪૩]

" ગુરુદેવ ! અમે બીજાપુરથી આપની સાથે છીએ. અમારી વિનતિ માનો અને સાદડીમાં ચોમાસા માટે નિર્ણય આપો." સાદડીના ગૃહસ્થોએ પ્રાર્થના કરી.

"મારે જવું છે પંજાબ અને ચોમાસું અહીં કરું તો પછી પંજાબ ક્યારે પહોંચાય!"

"સાહેબ ! આપ મરુભૂમિની દશા તો જરા જુઓ. અહીં તરફ અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર ફેલાયેલો છે. વહેમ અને રૂઢિના બંધનો [illegible] છે. દ્રવ્યનો દુરુપયોગ થઈ રહ્યો છે. ધર્મશ્રદ્ધા પણ ઓછી થતી જાય છે. આપ જેવા ધર્મનેતા [illegible] થયા છો તો અમારો ઉદ્ધાર કરો."

"તમારી વાત બરાબર છે. પણ શું થઈ શકે!"

"ગુરુ ! એમ કેમ કહો છો ! આપ [illegible] વિદ્વાન છો, અને મરુભૂમિના [illegible] [illegible]

હાથજોડી ગુરુમહારાજને કલેશનું સમાધાન કરવા પ્રાર્થના કરી અને આપ જે ફેંસલો આપો તે બધાને મંજુર છે તેમ પ્રતિજ્ઞાપત્ર ત્યાંજ લખી આપ્યું.

મહારાજશ્રીએ ગોચરી—પાણીની પરવા કર્યા વિના બધી માહિતી મેળવી લીધી. જરૂરી પૂરાવા એકઠા કરી શાન્તિપૂર્વક વિચાર કરી ફેંસલો આપ્યો. તે બહુ જ વિસ્તારથી લખેલો છે. તેનો સાર માત્ર અત્રે આપવામાં આવે છે

ફેંસલો

શ્રી વીરપરમાત્મને નમઃ

સકળ શ્રીસંઘ મહાજન ખીવાણદી નિવાસી પ્રત્યે આ. વલ્લભવિજયની તરફથી ધર્મલાભપૂર્વક સૂચના કરવાની કે ચૈત્ર ફેરમના વશ વિહાર કરતાં કરતાં જેઠ સુદી [illegible] તમારા શહેરમાં આવવું થયું. પરિચયથી જાણ્યું કે તમારા શહેરમાં પણ [illegible] સમયથી કુસંપ ચાલે છે. તેના કારણે શહેરના [illegible] પડી ગયા છે. ઉપદેશદ્વારા કુસંપને [illegible] દૂર [illegible] થયો અને તમારા હૃદયમાં સંપની [illegible] થઈ તમે એક પ્રાર્થનાપત્ર લખી બધાના [illegible] આપ્યું કે હું જે આજ્ઞા કરું તે મંજુર [illegible] [illegible]

મારે કહ્યા સિવાય નથી ચાલતું કે તમારી ભૂમિમાં અજ્ઞાન-ભરેલું છે. તમે જ્ઞાનપ્રચાર માટે પ્રયત્નશીલ નથી. પંજાબના શ્રાવકો જ્ઞાનપ્રચારને ભારે પરિશ્રમ કરે છે. બીકાનેરમાં તે માટે પ્રબંધ થવાની તૈયારી છે. તેથી તો ત્યાં જવાની ઈચ્છા છે. મને તો તમારી ભક્તિથી વિદ્યાપ્રચાર વધારે પ્રિય છે. તમે પણ વિદ્યાપ્રચારને માટે પરિશ્રમ કરતા હો તો ચોમાસું અહીં પણ કરવા તૈયાર છું. મારે માટે તો બધા સ્થાન અને બધાં શ્રાવકો સમાન છે. માત્ર થવો જોઇએ ધર્મ–જ્ઞાનનો ઉદ્યોત. મરૂભૂમિનો ઉદ્ધાર જ્ઞાનપ્રચારમાં છે. છે તમારી હિંમત ?" મહારાજશ્રીએ પોતાના હૃદયની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ ઈચ્છા જણાવી.

"સાહેબ ! અમારા દેશનો—અમારા બાળકોનો—અમારા સંઘનો અને અમારા મારવાડ—ગોડવાડનો ઉદ્ધાર થતો હોય તો આપની આજ્ઞા પાળવા માટે અમે તૈયાર છીએ. બતાવો અમે શું કરીએ ?" આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યુ.

"ગોડવાડમાં એક વિદ્યાલય સ્થાપિત કરો. ગોડવાડની આસપાસના ગામોમાં તેની શાખારૂપી પાઠશાળા ખોલો. અને તેમાં તમારાં બાળકોને શિક્ષણ મળે તેવી વ્યવસ્થા કરો. જુઓ તો ખરા ! પાંચ દસ વર્ષમાં મરુભૂમિમાં સેંકડો બાળકો અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાંથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ મેળવી તમારાં કુટુંબોની ઉન્નતિ સાધનારા થશે. જ્ઞાનનો પ્રકાશ આવ્યો એટલે રૂઢી, વહેમ અને અજ્ઞાનનો નાશ થશે."

"ગુરુવર્ય ! આપની સૂચના અમને ગમી છે. આજ્ઞા

સભ્યો મળીને વર્ષભરનો હિસાબ કરી સરવૈયું તપાસી પોતાના હસ્તાક્ષર કરશે.

રૂ. ૫૦) સુધીનો ખર્ચ સભ્ય કરી શકે. વિશેષ માટે બારેની સંમતિની જરૂર રહેશે.

૬ શા. ભૂતાજી તિલોકજીને ત્યાં પડી રહેલી રકમ માટે તેમણે વ્યાજ સહિત રકમની કંઠી બનાવરાવીને ચઢાવી છે. તથા વધેલી રકમ ભંડારમાં આપી દીધી છે. પણ તે માટે તપાસ કરતાં સ્પષ્ટતા થતી નથી. તો ભૂતાજી તે બાબતની ખાત્રી કરાવી આપે તેમજ પાંચ આનાને બદલે ૭ આના વ્યાજ ગણી આપે અને શ્રી મંદિરજીમાં એક પૂજા ભણાવે.

૭ કિરણીયા ચામર બાબત મૂળ ગુન્હેગાર હાજર ન-હોવાથી તેની પત્ની પાંચ રૂપીઆ રોકડા આપે અને એક પૂજા ભણાવે.

૮ સુશ્રાવક રામચંદ્રજીને શાંતિને માટે એક પૂજા ભણાવવા સૂચના કરું છું. કારણ કે તેમણે મુખી તરીકે ઘણો વખત કામ કર્યું છે, તેમાં કોઈ કોઈ વખત મનદુઃખ થયું હોય તો તેની શાંતિ આવશ્યક છે.

હસ્તાક્ષર મુનિ વલ્લભવિજય
સં. ૧૯૭૫ જેઠ સુદી ૯ શનિવાર,

તા. ક:—વ્યવસ્થાપકોની ચુંટણી ત્રણ વર્ષ માટે છે. શા. દુર્ગ ગુલાબચંદજી તરફની રકમ બાકી છે તે તુરત ભરીને રસીદ મેળવી લે.

કાર્યનું મંગળમુહૂર્ત પણ થયું.

× × ×

"દયાળુ! આપ અમારી વિનતિને માન આપી એક દિવસ માટે પણ અહીં પધાર્યા છો એ અમારાં ધનભાગ્ય. પણ અમારી લાંબા સમયની પ્યાસ એક દિવસમાં કેમ [illegible] કરી ચોમાસાની અમારી વિનંતિ માન્ય રાખો [illegible] મહાન ઉપકાર થશે." સાદડીના આગેવાનોએ [illegible] જોઈ એક દિવસ માટે આવેલ ગુરુમહા[illegible] વિનતિ કરી.

[illegible] તમારી વિનંતિ હું માન્ય રાખત. પ[illegible] [illegible] શેઠ કુબેરમલજી મુથા આદિ [illegible] કાર્ય પણ થવાની આશા છે. [illegible] છે પંજાબના શ્રીસંઘ [illegible] નો છે. દરેક ચાતુર્માસમાં [illegible] નાના મોટા [illegible] [illegible]

ખીવાણદીથી વિહાર કરી ચોમાવા પધાર્યા, અહીં પણ કલેશાગ્નિ જાજવલ્યમાન હતો. તેને શાંત કરવા આપે ભારે પરિશ્રમ સેવ્યો. અહીંથી શિવગંજ આદિ ગામ અને શહેરોમાં ઉપદેશ કરતા બાલી ગામમાં પધાર્યા. બાલીના શ્રીસંઘે આપને વિનંતિ કરી કે આપશ્રી અહીં ચાતુર્માસ કરવા કૃપા કરો તો અમે ગોડવાડ વિદ્યાલયને માટે એક લાખ રૂપીઆ કરી આપીએ. પણ આપ સાદડી માટે વચન આપી ચૂકયા હતા તેથી બાલી માટે તો મંજૂરી કેમ આપી શકાય? પછી બાલીના શ્રીસંઘે અન્ય મુનિરાજો માટે બાલીમાં ચોમાસા માટે આદેશ આપવા વિનંતિ કરી. આપે આપના શિષ્ય પં. શ્રી સોહનવિજયજી, મુનિ મહારાજ શ્રી લલિતવિજયજી આદિ પાંચ મુનિરાજોને બાલી માટે આજ્ઞા આપી અને આપે સાદડીમાં ચોમાસું કર્યું.

સાદડીમાં આનંદપૂર્વક ચાતુર્માસ પસાર થયું. તાલુકે સાદડી, ઘાણેરાવ, [illegible], [illegible], [illegible] આદિ [illegible] લગભગ અઢી લાખ [illegible] [illegible] પણ [illegible] પણ [illegible] લખાવ્યા હતા, [illegible] થઈ ગયા હતા.

સાદડીમાં આપના ઉપદેશથી [illegible] કોન્ફરન્સ"નું અધિવેશન થયું. [illegible]
[illegible]

આવે તો બીજા એક લાખ થઈ જાય. ગુરુવર્ય ! હવે અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારો. ચાતુર્માસ માટે અનુમતિ આપો.” આગેવાનોએ ભાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી.

“ભાગ્યશાળીઓ ! તમારા પૂર્વજોની ઉદારતા અને ધર્મશ્રદ્ધાનું આ પરિણામ છે. જાણો છો ને તમારાજ પૂર્વ પુરુષોએ લાખો ને કરોડો ધર્મઉદ્યોત માટે ખર્ચ્યા છે. તમે તેના જ સુપુત્રો છો. ધર્મકાર્યની જેમજ જ્ઞાનપ્રચારનું કાર્ય પણ મહત્ત્વનું છે. તમારી ભક્તિને ધન્ય છે. હવે તો ચોમાસું કર્યા સિવાય જવાય નહિ. શ્રીસંઘના આગ્રહને માન આપવું એ મારી ફરજ છે.”

આગેવાનો અને બીજા શ્રાવકો મહારાજશ્રીની અનુમતિથી આનંદથી નાચી ઉઠયા. ‘કેશરિયાનાથની જય,’ ‘જૈન ધર્મની જય,’ ‘ગુરુમહારાજની જય,’ ‘વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય’ ના જયનાદ થવા લાગ્યા. આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. સાદડીના બચ્ચા બચ્ચામાં હર્ષની લહેર લહેરાણી.

શ્રી લલિતવિજયજી આદિને તો પાલી મોકલી દીધા હતા કે રખેને શ્રી લલિતવિજયજી ગોડવાડના ભોળાભલા લોકોની પ્રાર્થનાથી ભોળવાઈ જઈ ચોમાસા માટે આગ્રહ કરે અને પોતાને રોકાઈ જવું પડે. પણ બન્યું ઉલટું, પોતે જ જ્ઞાનપ્રચારની યોજના રજૂ કરી અને સાદડીના ભાઈઓનો ઉત્સાહ જોઈ પ્રસન્ન થઈને સાદડીમાં ચોમાસું રહેવા સમંતિ આપી અને પંન્યાસ સોહનવિજયજી અને પં. લલિતવિજયજી આદિને પાછા સાદડી બોલાવી લીધા.

આપણા ચરિત્રનાયકે કોન્ફરન્સના અધિવેશનમાં એક મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. તેમાં નીચે લખેલા વિષયો પર પ્રકાશ પાડયો હતો

૧ મારા વિચારો અને અધિકાર ૨ કોન્ફરન્સની આવશ્યકતા, ૩ શાન્તિની યોજના ૪ વિદ્યાની ખામી દૂરકરો ૫ કૉલેજની આવશ્યક્તા ૬ ગુજરાતી ભાઈઓની આશા છોડી દેવી ૭ મહાજન ડાકૂ ન બને ૮ વીતરાગની દુકાનના સાચા મુનીમ ૯ કર્તવ્યપરાયણ થવું જોઈએ. ૧૦ આત્માજ પરમાત્મા છે ૧૧ એકતા અને ઉદારતાની આવશ્યકતા ૧૨ પાઠશાળા—વિદ્યાલય—કૉલેજથી ફાયદા.

કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં આપને ધન્યવાદ આપતો જે ઠરાવ સર્વ સમ્મતિથી પસાર થયો હતો તે નીચે આપવામાં આવ્યો છે.

"પરમ પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ મારવાડ ગોડવાડ પ્રાંતના ઉદ્ધારને માટે તે પ્રદેશોમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવાનો અત્યંત કઠિન પરિશ્રમ કરી રહ્યા છે. આ કાર્ય કૉન્ફરન્સના મુખ્ય ઉદ્દેશોને અમલમાં લાવનાર છે તેથી તેની સાથે કૉન્ફરન્સ પૂર્ણ સહાનુભૂતિ બતાવે છે તેમજ મહારાજશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકાર માને છે. તેમજ મુનિ મહારાજોને વિનંતિ કરે છે કે આ રીતે શિક્ષાનો પ્રશ્ન હાથમાં લેવો આવશ્યક છે."

અહીં આપને આચાર્યપદ ગ્રહણ કરવા માટે ગામેગામના શ્રીસંઘોએ ઘણો આગ્રહ કર્યો પણ આપે કોઈપણ પદવી માટે સ્પષ્ટ ઈન્કાર કરી દીધો. બાલીમાં પં.

તે પ્રસંગે લખેલ પત્ર જાણવા જેવો છે.

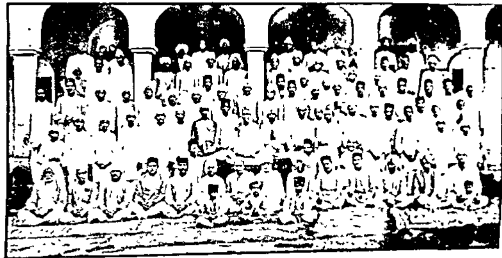
"...........સાદડીના શ્રીસંઘે મારવાડનો અજ્ઞાન- અંધકાર દૂર કરવાનું બીડું ઉઠાવ્યું છે. એક લાખની રક સાદડીમાં થઈ જશે. સાઠ હજાર તો લખાઈ ગયા છે કદાચ લાખથી પણ વધારે રકમ થઈ જાય તો આશ્ચ નહિ. સાથે સાથે અહીંના પંચોના આગેવાનોએ વચ આપ્યું છે કે તેઓ ગોડવાડના ગામોમા આપની સ ચાલશે અને ફંડની વૃદ્ધિ માટે પ્રયત્ન કરશે. તેઓને તો પાંચ લાખ રૂપીઆની આશા છે અને પ્રયત્ન પૂરેપૂરો કરવામાં આવે તો [illegible] પણ પહોંચે. અ [illegible] સંઘનો ઉત્સાહ [illegible] માટે મંજૂરી આપી છે. હવે તમે આગામ ન જશે. [illegible] શ્રીસંઘને ધર્મોપદેશ સંભળાવ [illegible] તમે [illegible] અહીં આવી જશો. અહીં [illegible] ગ્રાનામાં હશે."

શ્રી સોહનવિજયજીની પાસે મુનિશ્રી લલિતવિજયજી, મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી અને મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજીએ ભગવતી સૂત્રનું યોગોદ્વહન કર્યું. તેઓને પંન્યાસપદવી આપવાની હતી તેથી સં. ૧૯૭૫ નું તેત્રીસમું ચોમાસુ સાદડીમાં સંપૂર્ણ કરી આપ બાલીમાં પધાર્યા. બાલીમાં અપૂર્વ સ્વાગત થયું.

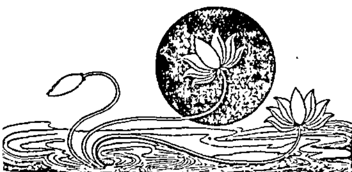
અહીં કારતક વદી ૨ ના દિવસે બાલીનિવાસી શ્રી કપૂરચંદજી તથા શ્રી ગુલાબચંદજી ઓસવાલને દીક્ષા આપી. બન્નેના નામ મુનિ દેવેન્દ્રવિજયજી અને મુનિ ઉપેન્દ્રવિજયજી રાખવામાં આવ્યા. પહેલા શ્રી ઉમંગવિજયજીના અને બીજા શ્રી વિદ્યાવિજયજીના શિષ્ય થયા.

કારતક વદી ૫ ના દિવસે આપની અધ્યક્ષતામાં મુનિશ્રી લલિતવિજયજી, મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી, મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી ત્રણે મુનિરાજોને ગણિ અને પન્યાસપદ પંન્યાસજી શ્રી સોહનવિજયજી ગણિએ સમારોહપૂર્વક આપ્યું. આ રીતે આપના પરિવારમાં ચારે પદવી મુનિઓ પંન્યાસ બન્યા

[illegible]



પંજાબ શ્રી સંઘ તથા આત્માનંદ જૈન ગુરુકુળ
સાદડી : ૧૯૯૮



તીર્થયાત્રા અને મધૂરું મિલન

[૪૪]

" દયાનિધિ ! હું શ્રી કેસરીયાજીનો સંઘ કાઢવા ઈચ્છું છું. આપ કૃપા કરી સપરિવાર શિવગંજ પધારો તો મારી અભિલાષા પૂર્ણ થાય." શિવગંજના શેઠ ગોમરાજ ફતેહચંદે વંદણા કરીને પ્રાર્થના કરી.

" ગોમરાજજી ! તીર્થયાત્રા એ તો બહુ જ ઉત્તમ કાર્ય છે. મન તેનાથી પવિત્ર થાય છે. જગતના દુઃખો ભૂલાય છે. તીર્થનું પવિત્ર વાતાવરણ મનને પવિત્ર બનાવે છે. અશુભ આસ્રવ રોકાય છે. નિર્જરા પણ થાય છે જેથી મોક્ષમાર્ગ બહુજ સરળ થઈ જાય છે. પણ તમે જાણો છો હું આ સમયે તો ગોડવાડથી બહાર નથી જઈ શકતો." આપણા ચરિત્રનાયકે તીર્થયાત્રાની મહત્તા બતાવી, પોતે સોંપેલા કામની જવાબદારીની દૃષ્ટિએ બહાર જવાની ના પાડી.

પ્રચારનું કાર્ય ફેલાઈ જવા લાગ્યું અને આખા પ્રાંતમાં ઉદ્ધારની યોજના [illegible] થઈ પડી હજારો રૂપિયાનાં ફંડ કાગળ પર [illegible] વિનતિપત્રોમાંથી આ પરિણામ [illegible] ઊઠ્યા

[illegible] કર્યું તે [illegible] ઉહાપોહ અહીં [illegible] યાદ કરવાનું [illegible] આવે છે.

તેઓશ્રી [illegible] અને કાર્યમાં [illegible] આ જાણવું અને [illegible] કારપૂર્ણ છે. [illegible]

આપ આદરીય [illegible] શેઠ સોમચંદભાઈએ [illegible] તોપી હતી પણ [illegible] ઠીક થઈ અને [illegible] [illegible] કર્યું અને [illegible] [illegible]

[illegible]

કર્યો અને સંઘમાં કેટલાક સમયથી ચાલતા કલેશને લીધે આ બધું થયાનું જાણી લીધું.

"ભવ્યજનો ! આજ પરમ ઉપકારી ગુરુ મહારાજશ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજની જયન્તીનો પવિત્ર દિવસ છે. તમારા સાદડીના આગેવાનો પણ આજે તમારે ત્યાં મહેમાન છે. અમારો વિચાર તો બીકાનેર ચાતુર્માસ કરી પંજાબ પહોંચી જવાનો હતો પણ સાદડીના ભાઈઓનો આગ્રહ અને ઉત્સાહ જોઈ હું રહી ગયો. ગોડવાડની સ્થિતિ તમે જાણો છો. જ્યારે બીજા પ્રાંતો કેળવણીમાં ખૂબખૂબ આગળ પ્રગતિ કરી રહ્યા છે ત્યારે અહીં તો અમાવાસ્યાનો અંધકાર દેખાય છે. તમારાં હજારો બાળકો જ્ઞાનના પ્રકાશ વિના અંધકારમાં સબડે છે. જ્ઞાન વિના કોઈપણ પ્રજા, જાતિ કે દેશની ઉન્નતિ નથી જ નથી. અને વીતરાગ પરમાત્માના આ શાસનમાં કુસંપ શા ? તમને તે શોભે ખરું ? તમારા પૂર્વજોને યાદ કરો. કેટકેટલાં ધર્મકાર્યો લાખોના ખરચે કર્યાં છે. તેઓએ પ્રાણને ભોગે ધર્મની, દેશની, મંદિરોની અને ભંડારોની રક્ષા કરી છે માટે તમે વિચાર કરો. કુસંપથી તો સંઘ છિન્નભિન્ન થઈ જાય અને પછી ધીમેધીમે આખા ગામની પડતી આવે. હું તો નિમિત્ત માત્ર છું, પણ અમારો સાધુનો ધર્મ હું કેમ ચૂકું. આ કલેશની વાત સાંભળીને તો હું સમસમી રહ્યો છું. આજના પવિત્ર દિવસની યાદમાં બધા મળીને આનંદ—મંગળ મનાવો."

ઉપદેશની ભારે અસર થઈ આગેવાનો પીગળી ગયા.

નિવેદન કરું છું કે જો આપ નહિ પધારો તો હું સંઘ કાઢવાનો નથી અને જ્યાંસુધી સંઘ નહિ નીકળે ત્યાંસુધી મારે દૂધનો ત્યાગ છે." શેઠે ઉદાસ ચહેરે નમ્રતાથી પોતાનો નિશ્ચય જણાવી દીધો.

"શેઠજી! તમે તો બાળકની જેમ રીસાઇ બેઠા. આવી પ્રતિજ્ઞા તે લેવાતી હશે. તમે વેપારમાં બાહોશ છો તે તો જાણ્યું હતું પણ તમે ગુરુને મનાવી લેવામાં પણ ચતુર છો તે આજે જાણ્યું. ભક્તાધીન ભગવાન જેવો હિસાબ થયો. હવે ના પણ શી રીતે પાડી શકાય. અહીં જરા કામને થાળે પાડીને સંઘમાં આવીશ." મહારાજશ્રીએ છેવટે હા પાડી. ગોમરાજજી મહારાજશ્રીની સંમતિથી આનંદ પામ્યા અને વહેલા વહેલા પધારવાની પ્રાર્થના કરી શિવગંજ ચાલ્યા ગયા.

'સારાં કાર્યોમાં સો વિઘ્ન' એ પ્રસિદ્ધ કહેવત છે. સંસારમાં ઉચ્ચ કાર્ય કરનારના માર્ગમાં અનેક મુશ્કેલીઓ આવે છે, કારણ કે તેજોદ્વેષી લોકો કુચક્ર રચે છે. પોતે તો ઉચ્ચ કાર્ય નથી કરી શકતા પણ બીજાનાં કાર્યો દેખી પણ નથી શકતા. તેમનાં હૃદયો બળી જાય છે સમજે છે કે આ કાર્ય થયું તો તેમની મહત્તા થશે કીર્તિ ગવાશે અને આપણો કોઇ ભાવ નહિ પૂ તેથી જ ઈર્ષ્યાભાવથી આવાં વિદ્યાપ્રચારના કાર્ય અનેક રીતે વિઘ્ન નાખવાના પ્રયત્નો થયા. એટલું પણ ગોડવાડમાં જે ઉત્સાહ જાગ્યો હતો તેમાં બજાટ થઈ ગયો. આગેવાનોમાં બાગલા પડી ગ

"ગુરુદેવ ! હવે તો શું થઈ શકે ? પણ ખરેખ
આથી મારી અનેક શુભ આકાંક્ષાઓના કિલ્લા તૂ
પડયા. આપના આગમનથી અમારામાં નવી જાગૃતિ આવ
હું કલકત્તાથી ફુરસદ મેળવીને આપને માટે જ આવી ગયે
હતો, પણ આપે જે કાર્ય ઉપાડયું છે તે પણ સમાજ
ઉદ્ધારનું કાર્ય છે, તેમ તો કહેવું જ પડશે." હાથ જોડીને
સુરાણાજીએ પોતાના ભાવો રજૂ કર્યા.

"શેઠજી ! તમે તો સમજદાર છો. જ્યાં ધર્મનો
વિશેષ ઉદ્યોત થાય ત્યાં સ્થિરતા કરવી એ મારું કર્તવ્ય
છે. મારા જીવનથી ધર્મ અને જ્ઞાનપ્રચારની જેટલી સેવા
થાય તેટલું હું મારા જીવનને સફળ માનું છું. ક્ષેત્રસ્પર્શના
હશે તો આવતું ચોમાસું બીકાનેરમાં જ થશે."

સાદડીથી વિદ્યાવિજયજી, સમુદ્રવિજયજી આદિ સાધુઓ
અને કેટલાક આગેવાનોને લઈને આપે વૈશાખ સુદી
સં. ૧૯૭૫ના દિવસે વિહાર શરૂ કર્યો. ગ્રીષ્મ ઋતુ [illegible]
[illegible]

પ્રચારનું કાર્ય રોળાઈ જવા લાગ્યું અને આખા પ્રાંતના ઉદ્ધારની યોજના તૂટુંતૂટું થઈ પડી. હજારો લાખોના ફંડ કાગળ પર રહ્યા. વિઘ્નસંતોષીઓ આ પરિણામથી નાચી ઊઠયા.

આ પરાક્રમનું કાર્ય—કોણે કેવી રીતે કયા ઉદ્દેશથી કર્યું તે સમાજ સારી રીતે જાણે છે. પણ આ વાતનો ઉહાપોહ અહીં અસ્થાને છે. વળી પહેલાંની વાત યાદ કરવાનું ઉચિત નથી તેમ સમજી તે છોડી દેવામાં આવે છે.

તેજોદ્વેષી લોકોએ સાદડીના શ્રાવકોને ભડકાવી દીધા અને કાર્યમાં શિથિલતા આવી ગઈ. આપણા ચરિત્રનાયકે આ જાણ્યું અને વિચાર્યું કે સમાજનું ભવિષ્ય હજી અંધકારપૂર્ણ છે. જેવા ભાવીભાવ.

આપ સાદડીથી વિહાર કરી શિવગંજ પધાર્યા. અહીં [illegible]

[illegible]

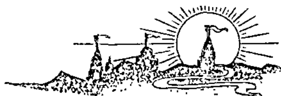
પ્રગટ કરી પણ તે બનાવરાવી ન શકયો. કહેવાય છે કે મંદિરનું ખાતમુહૂર્ત હતું, ઘીનો દીપક કરવા માટે એક વાટકીમાં થોડું ઘી આવ્યું હતું. તેમાં એક માખી ઉડીને પડી. મંદિર બનાવનાર શેઠે તે માખીને કાઢીને ઘી નકામું ન જાય અને માખીનો જીવ બચી જાય એ હેતુથી પોતાના જોડા પર તે ઘી મૂકયું. આ જાણી કારીગરોને થયું કે, આવો મખ્ખીચૂસ માણસ મંદિર શું બનાવરાવશે? એટલામાં એક કારીગર જે અગ્રણી હતો તેણે તરત શેઠ પાસે આવીને જણાવ્યું કે:

"શેઠજી! પાયામાં પૂરવા માટે પચાસ ડબ્બા ઘી જોઈએ."

શેઠે તત્કાળ ઘીના ૫૦ ડબ્બા મંગાવી દીધા. તે બધું ઘી પાયામાં પૂરાયું. શેઠ તો આનંદ આનંદ પામવા લાગ્યા. લોકો આ શેઠનું હૃદય જોઈને દીંગ થઇ ગયા.

રાણકપુરનું બીજું નામ ત્રૈલોકય દીપક છે. ખરેખર રાણકપુરનું મંદિર ભવ્ય અને ચમત્કૃતિવાળું છે. કહેવાય છે એ મંદિરમાં કેટલાંક ભોયરાં છે અને તેમાં પ્રાચીન ભવ્ય મૂર્તિઓ પણ છે. અહીંની ધર્મશાળા જીર્ણ થયેલી હતી. મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી સંઘવી આદિએ તેમાં સારો ફાળો આપ્યો.

રાણકપુરથી સાદડી, ઘાણેરાવ, મુચ્છાલા-મહાવીરની યાત્રા કરી સંઘ દેસૂરી પહોંચ્યો. દેસૂરીમાં આવકો (ઓસવાલ પોરવાલ)માં કલેશ હતો. અદાલતમાં કેસ ચાલતો હતો. મહારાજશ્રીએ અંદર અંદર ફેંસલો કરવા બન્ને પક્ષોને



[૪૫]

ગોડવાડમાં પ્રચારકાર્ય

"મથ્થેણ વંદામિ" પાલીના વિહારમાં સાથે આવેલા શ્રાવકોએ સવારના પહોરમાં વંદણા કરી.

"ધર્મલાભ, કેમ શાજી આજે બહુ જ વહેલા ઊઠી ગયા."

"સાહેબ! કાલે રાત્રે ભારે વર્ષા થઈ છે. બધે પાણી જ પાણી. અમે તો ધર્મશાળામાં સૂતા હતા, ત્યાં રાત્રે બે વાગે પાલીથી ખેપીયો આવ્યો."

"રાત્રે બે વાગે, પાલીથી ખેપીઓ આવ્યો? કેમ ભલા! એવું શું કામ આવી પડ્યું? કોઈ માંદું સાજું તો નથી ને?" મહારાજશ્રીએ આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"નહિજી! આતો પાલીના શ્રીસંઘે આપને માટે રાત્રે ને રાત્રે ખેપીઓ મોકલ્યો છે. તેઓએ કહેવરાવ્યું છે કે વર્ષાને લીધે બાડનથી સોજત તરફના રસ્તાઓ પાણીથી ભરાઈ ગયા હશે. મહારાજશ્રી કૃપા કરી તે તરફ ન પધારે. અમારીવતી પ્રાર્થના કરી ગુરુવર્ય પરિવાર સહિત અહીં

રાત્રે પણ સંઘવીના કર્તવ્ય ઉપર મનોહર વ્યાખ્યાન આપ્યું. પંન્યાસજીએ મરુભૂમિના ઉદ્ધારની આવશ્યકતા સમજાવી અને ગોડવાડમાં જ્ઞાનપ્રચારને માટે ગુરુદેવ કેવા કેવા પરિશ્રમો સહન કરી રહ્યા છે તેનું હૃદયંગમ વર્ણન કરી બતાવ્યું.

આ વ્યાખ્યાનની સારી અસર થઈ. સંઘવીજીએ 'શ્રી આત્માનંદ જૈનવિદ્યાલય, ગોડવાડ'ને દસ હજારની રકમ દેવાનું વચન આપ્યું તેમજ સંઘપતિ શ્રી ગોમરાજજીએ યાવજ્જીવન ચતુર્થવ્રત—બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી.

ફાગણ સુદિ સાતમને દિવસે મંગળમુહૂર્તે ખૂબ ધામધૂમપૂર્વક જય જય નાદ કરતો સંઘ ચાલી નીકળ્યો. [illegible]. બધી જાતની ખૂબ સારી વ્યવસ્થા હતી. તપસ્વી [illegible] માટે બધી જાતની સગવડ રાખવામાં આવી હતી. ભોજનની વ્યવસ્થા ઉત્તમ પ્રકારની હતી. હમેશાં વ્યાખ્યાન થતું હતું. ગુરુમહારાજ તથા પં. શ્રી લલિતવિજયજી મનુષ્યજીવનની સાર્થકતા, તપસ્વીઓનું [illegible], તીર્થયાત્રાનો મહિમા, જૈનધર્મના સિદ્ધાંતો, સમાજકલ્યાણ વગેરે ઉપર મનનીય વ્યાખ્યાન આપતા હતા [illegible]

[illegible]

[illegible]

પાછા પાલી પધારે તેમ કરશો." પાલીના ગૃહસ્થોએ સમજ પાડી.

"પણ મારે તો બીકાનેર જવું છે. શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા તો બે વખત આવી ગયા. હવે શું થાય?"

"કૃપાનિધાન! હમણાં તો રસ્તા બંધ થઈ ગયા છે હવે તો પાલી જવું પડશે. ત્યાંથી રસ્તા સાફ થયે આઠ દશ દિવસ પછી નીકળવું હશે તો નીકળાશે."

"અચ્છા, જેવો ભાવીભાવ, અવસર તો વિચારી લેવો જોઈએ."

આપણા ચરિત્રનાયકે બીકાનેરની વિનંતિ [illegible] લઈને નજીકની ભાગોળ દેસૂરી–નાડુલાઈ, નાડોલ, વરાણા જીની યાત્રા કરી શીવગંજ પધાર્યા. ત્યાંથી પોમ.રા [illegible] થઈને તખતગઢ પધાર્યા, તખતગઢથી પાલી પધાર્યા. પાલીના શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ માટે બહુ જ વિનંતિ કરી પણ બીકાનેરની વિનંતિ સ્વીકારી હોવાથી પાલીથી વિહાર કરી [illegible] પધાર્યા. [illegible] ભારે વરસાદ થયો. અને [illegible] [illegible]

પ્રગટ કરી પણ તે બનાવરાવી ન શકયો. કહેવાય છે કે મંદિરનું ખાતમુહૂર્ત હતું, ઘીનો દીપક કરવા માટે એક વાટકીમાં થોડું ઘી આવ્યું હતું. તેમાં એક માખી ઉડીને પડી. મંદિર બનાવનાર શેઠે તે માખીને કાઢીને ઘી નકામું ન જાય અને માખીનો જીવ બચી જાય એ હેતુથી પોતાના જોડા પર તે ઘી મૂકયું. આ જાણી કારીગરોને થયું કે, આવો મખ્ખીચૂસ માણસ મંદિર શું બનાવરાવશે? એટલામાં એક કારીગર જે અગ્રણી હતો તેણે તરત શેઠ પાસે આવીને જણાવ્યું કેઃ

"શેઠજી! પાયામાં પૂરવા માટે પચાસ ડબ્બા ઘી જોઈએ."

શેઠે તત્કાળ ઘીના ૫૦ ડબ્બા મંગાવી દીધા. તે બધું ઘી પાયામાં પૂરાયું. શેઠ તો આનંદ આનંદ પામવા લાગ્યા. લોકો આ શેઠનું હૃદય જોઈને દીંગ થઇ ગયા.

રાણકપુરનું બીજું નામ ત્રૈલોકય દીપક છે. ખરેખર રાણકપુરનું મંદિર ભવ્ય અને ચમત્કૃતિવાળું છે. કહેવાય છે એ મંદિરમાં કેટલાંક ભોયરાં છે અને તેમાં પ્રાચીન ભવ્ય મૂર્તિઓ પણ છે. અહીંની ધર્મશાળા જીર્ણ થયેલી હતી. મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી સંઘવી આદિએ તેમાં સારો ફાળો આપ્યો.

રાણકપુરથી સાદડી, ઘાણેરાવ, મુચ્છાલા-મહાવીરની યાત્રા કરી સંઘ દેસૂરી પહોંચ્યો. દેસૂરીમાં શ્રાવકો (ઓસવાલ પોરવાલ)માં કલેશ હતો. અદાલતમાં કેસ ચાલતો હતો. મહારાજશ્રીએ અંદર અંદર ફેંસલો કરવા બન્ને પક્ષોને

"સાહેબ ! આપે વિહાર કર્યો ને અહીં વરસાદ થયો. અમને તો બહુજ ચિંતા થઈ પડી. જો આપ સવારે વિહાર કરો તો રસ્તામાં ભારે હેરાનગતિ થાય તેથી રાત્રે જ ખેપીઓ મોકલ્યો. આપ પધાર્યા તેથી બહુ આનંદ થયો. હવે તો સાહેબ ચાતુર્માસ અહીંજ કરવાનું છે." એક આગેવાને મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

"ભાગ્યશાળી ! હવે બીકાનેર પહોંચાય તેમ નથી. એટલે બીજું શું થઈ શકે ? બે દિવસ જોઇએ પછી શાંતિથી નિર્ણય કરીશું. જેવી ક્ષેત્રસ્પર્શના."

"ગુરુદેવ ! અમારી પ્રાર્થના પણ ધ્યાનમાં લેવાની છે. અમારા શ્રીસંઘની પહેલેથી વિનતિ છેજ. માટે કૃપા કરી ખુડાલા પધારો તો બહુ આનંદ થાય." પાલીના આગેવાનો સાથે વાત ચાલતી હતી ત્યાં ખુડાલાના આગેવાનો બાલીના શ્રાવકો સાથે આવી પહોંચ્યા અને ખુડાલા માટે વિનંતિ કરી.

"તમારી વિનંતિ હું ભૂલ્યો નથી. પણ તમે જાણો છો ને બીકાનેરથી શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા તથા શેઠ લક્ષ્મીચંદજી કોચર આવી ગયા. ત્યાંની પાઠશાળાને વિદ્યાલય બનાવવાની તેઓની ભાવના છે. અને તે માટે જ હું તે તરફ જતો હતો." મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"કૃપાળુ ! આપની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ તમન્ના અમે જાણીએ છીએ. જૈન સમાજમાં જ્ઞાનની જ્યોતિ જગવવાના અને તે દ્વારા જૈનસમાજની સમુન્નતિ સાધવાના આપના પ્રયત્નો જૈન જગત સારી રીતે જાણે છે પણ

ખૂબ ખૂબ સમજાવ્યા પણ તેઓ માન્યા નહિ.

મહારાજશ્રીએ જોયું કે આ કલેશ કોઈ રીતે પણ શાંત થવો જોઈએ. જે ગામમાં સંઘ આવ્યો હોય, સાધુ સાધ્વીનો મોટો સમુદાય હોય ત્યાં કલેશની શાંતિ ન થાય તો કેવું કહેવાય? ક્ષણભર વિચાર કર્યો અને તુરતજ સાધુઓને કહી દીધું કે કોઈએ શહેરમાં ગોચરી ન જવું. બસ આ સમાચાર વીજળી વેગે શહેરમાં પહોંચી ગયા. શ્રીસંઘમાં હાહાકાર મચી ગયો. બન્ને પક્ષના લોકોને બધા સમજાવવા લાગ્યા, એટલુંજ નહિ પણ તે લોકો તરફ ઘૃણાની દૃષ્ટિથી જોવા લાગ્યા. અનેક બહેનભાઈઓએ પણ તે દિવસે અન્નજળ ન લીધું.

પોતાના ગામમાં પંચમહાવ્રતધારી સાધુમુનિરાજો આહારપાણી વિનાના હોય તો બીજાથી અન્ન કેમ લેવાય? બપોરના આપસ આપસમાં સમજુતી થઈ ગઈ અને બન્ને પક્ષના લોકોએ મહારાજશ્રીની ક્ષમા માગી અને તેમનો ઉપકાર પણ માન્યો. [illegible]

[illegible]

ગોડવાડમાં આપ અધૂરું કામ છોડી જાઓ તે તો બરાબર નહિ. અમે આપ કહો તે કરવા તૈયાર છીએ." ખુડાલાના આગેવાનોએ વિશેષ પ્રાર્થના કરી.

"ભાગ્યવાનો ! બીકાનેર તો પહોંચાય તેમ નથી હવે પાછી કે ખુડાલાની વાત રહી. જ્યાં જ્ઞાનપ્રચારનું કાર્ય થાય ત્યાં હું આવવા તૈયાર છું."

"સાહેબ ! પં. સોહનવિજયજી અને પં. શ્રી. લલિતવિજયજીના પ્રયાસથી બાલીમાં રૂ. ૭૦-૮૦ હજાર થયાં ગયા છે. બાલીવાળા થોડી હિંમત કરે તો એક લાખ થઈ જશે. તેવી જ રીતે ખુડાલામાં પણ ૪૦ ૫૦ હજાર થઈ જશે."

"પણ સાદડીનો શ્રીસંઘ માને તોને ? સાદડી, બાલી અને ખુડાલા ત્રણે મળીને કામ કરવા માગે તો એક જ વિદ્યાલય શરૂ થઈ શકે ?" મહારાજશ્રીએ સૂચના કરી.

"સાહેબ ! સાદડીને [illegible] તો [illegible] જશે. નહિ તો બાલી અને ખુડાલા [illegible] પછી ધીમે ધીમે કામ આગળ વધશે [illegible] વિદ્યાલય [illegible] ખુડાલામાં [illegible] [illegible]

ખર્ચ રૂપીઆ એક કરોડ થયો કહેવાય છે. રાજનગરની પહાડી પર એક ચૌમુખજીનું જિનાલય છે. એ મંદિર રાણા રાયસિંહજીના જૈન મંત્રી દયાલશાહે બંધાવ્યું છે. તે બાંધવામાં એક કરોડ લગભગ રૂપીઆ ખર્ચ થયા હતા.

રાજનગરથી સંઘ નાથદ્વારા થઇ દેલવાડા પહોંચ્યો. દેલવાડાથી એકલિંગજી આવ્યા. એકલિંગજીમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનની બહુજ મોટી પ્રતિમા છે તે અદબદ બાબા (અદ્ભુત બાબા) ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એકલિંગજીથી વિહાર કરી આપ સંઘની સાથે ઉદયપુર પધાર્યા. અહીં ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી. શહેરના બધા નાનામોટા મંદિરોની યાત્રા કરી.

અહીં બે મહાન આત્માઓનું મધુરું મિલન થયું. શહેર-યાત્રા કરતાં કરતાં સંઘની સાથે મહારાજશ્રી માલદાસની શેરીના શ્રી જિનમંદિરના દર્શનાર્થ પધાર્યા. તે વખતે ત્યાંના ઉપાશ્રયમાં બાલબ્રહ્મચારી તીર્થોદ્ધારક આચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી બિરાજમાન હતા. મહારાજશ્રી સંઘસહિત હર્ષપૂર્વક ત્યાં ગયા. સૂરિજીએ પણ હર્ષ પ્રદર્શિત કર્યો. બન્ને મહાન આત્માઓના પરસ્પર યોગ્ય શિષ્ટાચાર જોઈને શ્રીસંઘને બહુ જ આનંદ થયો. આ મધુરાં મિલનથી શ્રાવક સમુદાય ઉપર બહુ જ પ્રભાવ પડ્યો. પરસ્પર વાર્તાલાપથી આનંદ થયો.

બીજે દિવસે આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી હાથી [illegible].ની બહાર દાદાવાડીમાં દર્શન કરવા જઈ રહ્યા હતા. [illegible] પોળની બહારની ધર્મશાળામાં આપણા ચરિત્રનાયક

વાથી જુદાજુદા મુનિરાજોને જુદીજુદી જગ્યાએ ચોમાસા માટે આજ્ઞા આપી.

બીકાનેર—પં. સોહનવિજયજી ગણી, મુનિ સમુદ્રવિજયજી અને મુનિશ્રી સાગરવિજયજી જેઓને વરકાણાથી જ બીકાનેર મોકલવામાં આવ્યા હતા.

સાદડી—પં. શ્રી લલિતવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી પ્રભાવિજયજી.

તખતગઢ—પં. શ્રી ઉમંગવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી દેવેન્દ્રવિજયજી.

ખુડાલામાં જે આશયથી આપ પધાર્યા હતા તે આશય તો પૂરો ન થયો. તેમાં આરંભેશૂરા વાણીયાવાળો હિસાબ થયો. સાદડીવાળા તો મળ્યા નહિ. બાલીવાળાએ પાલીમાં વચન આપેલું તે પાછા ખુડાલા નજ આવ્યા. છેવટે ખુડાલામાં શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા—માત્ર ચાલુ થઈ શકી.

પર્યુષણ સમાપ્ત થતાં ગોડવાડના ઘણાં ગામોમાં પ્લેગ ફેલાઈ ગયો. ખુડાલા તથા સાદડીમાં પણ પ્લેગ આવી પહોંચ્યો. સુંડારામાં પ્લેગ ન હોવાથી પં. મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી લોકોના આગ્રહથી સુંડારા આવી ગયા. આપણા ચરિત્રનાયકને ખુડાલાથી બાલી આવી જવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી પણ તેઓએ ખુડાલાથી બીજી જગ્યાએ જવા ના પાડી. પણ ફાલના સ્ટેશન પર ખુડાલાના શ્રીસંઘની ધર્મશાળા છે ત્યાં સાધુપરિવાર સહિત આવી ગયા. ત્યાં એક જૈનમંદિર પણ છે. ખુડાલાનો શ્રીસંઘ પણ

[illegible] પધાર્યા પાલીના [illegible]
[illegible] જાણમાં કુશળ હતો તે [illegible]
[illegible] પ્રયત્ન કર્યો અને તે કુ[illegible]
[illegible] વિષે વાત ક[illegible]
[illegible] ધર્મશાળાના [illegible]
[illegible] પણ [illegible]
[illegible]
પાસે [illegible]
[illegible]
[illegible]
ઉપદેશ [illegible]
[illegible]

શ્રાવકોની તેમના ઉપર પૂર્ણશ્રદ્ધા ટકી રહી છે.

ઉદયપુરમાં આવા બે યતિઓ હતાઃ યતિશ્રી ગુલાબચંદ્રજી તથા યતિશ્રી અનૂપચંદ્રજી ગુરુશિષ્ય બન્નેનું શહેરમાં બહુમાન. યતિશ્રી અનૂપચંદજી તથા સિરસાનિવાસી યતિશ્રી પ્રતાપચંદ્રજીના શિષ્ય યતિશ્રી મનસાચંદ્રજીની ઉદયપુરમાં એક પુસ્તકાલય ખોલવાની ઇચ્છા હતી.

બન્ને આપણા ચરિત્રનાયક પાસે આવ્યા અને પુસ્તકાલયના ઉદ્ઘાટન માટે પ્રાર્થના કરી. પુસ્તકાલયના ઉદ્ઘાટનની ક્રિયા પોતાના શુભ હસ્તે થાય તે આનંદની વાત હતી, અને યતિશ્રીનો આગ્રહ હોવાથી તે વાત સ્વીકારી અને સં. ૧૯૭૯ ના ચૈત્ર વદ ૩ ના દિવસે "શ્રી વર્ધમાનજ્ઞાનમંદિર"ની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા આપણા ચરિત્રનાયકે કરી. યતિશ્રીને તેનાથી સંતોષ થયો.

ઉદયપુરથી વિહારની તૈયારી કરી. બધા સજ્જ ઊભા હતા. આપણા ચરિત્ર નાયક પણ કમર બાંધીને તૈયાર હતા પણ આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરિમહારાજની તબીયત નરમ હોવાથી સુખશાતા પૂછવા ગયા, આચાર્યશ્રી ખૂબ ખુશી થયા. વિહારની ઉતાવળ હોવા છતાં લગભગ દોઢ કલાક વાતો ચાલી. આ છેલ્લી મુલાકાતમાં આચાર્યશ્રીએ પોતાના પરમ અંતઃકરણના ઉદ્ગાર કાઢયાઃ—

"વલ્લભવિજયજી ! હું નહોતો જાણતો કે તમે આ મનાથી સજ્જનતા દેખાડશો અને શિષ્ટાચાર કરશો. મારા મનમાં તમારે માટે ઘણું ઘણું બધું હતું; પણ તમારા આ

લલિતવિજયજીના ઉપદેશથી થયું હતું.

વરકાણાથી રાણી, ચાંચોરી, વગેરે થઈ ખાંડ પધાર્યા. અહીં આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપન કરવામાં આવી. ખાંડથી ગુંદોજ પધાર્યા. અહીં પણ આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપિત થઈ.

કુલ્લાગામ વિહારના રસ્તાથી દૂર હતું. ત્યાં જવાની ઈચ્છા નહોતી પણ કુલ્લાના એક શ્રાવકે એક દિવસ આવીને મહારાજશ્રી પાસે ઉપવાસનું પચ્ચખાણ લીધું અને પછી કહ્યું:

" આપ જ્યાંસુધી અમારા ગામમાં પધારવાની વિનતિનો સ્વીકાર નહિ કરો ત્યાંસુધી હું પારણું નહિ કરું."

" ભલા માણસ! આમ કરવાની શું જરૂર હતી. તમે એમ ને એમ વિનતિ કરી હોત તો પણ હું આવત."

" સાહેબ! અમારું ગામ રસ્તાથી દૂર. ગુરુદેવના દર્શન અમને થાય જ નહિ. અમારે ગામ પધારે પણ કોણ. આજ આપ દયાનિધિ પધાર્યા છો તો અમને આપનો લાભ કેમ ન મળે? માફ કરશો. હું તો આપનો ચરણસેવક છું." પેલા ભાઈએ ક્ષમા માગી.

મહારાજશ્રી કુલ્લા ગયા અને ત્યાં એક સાધર્મી વાત્સલ્ય પણ થયું.

કુલ્લાથી વિહાર કરી ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પાલી પધાર્યા. પાલીમાં સમારોહની સાથે નગરપ્રવેશ થયો. પૂજા—પ્રભાવના—નોકારશી થયાં. એક પાઠશાળા પણ સ્થાપિત કરી.

તંબુઓ, ઝૂંપડીઓ બનાવરાવીને ત્યાં રહેવા લાગ્યો. આપે અહીં ચૌદ રાજ લોકની પૂજાની રચના કરી. પ્લેગની શાંતિ માટે તપશ્ચર્યા વગેરે થયાં. પ્લેગ શાંત થઈ ગયો એટલે ઘણાદિન આપ પુનઃ ખુડાલા ગામમાં પધાર્યા અને ચાતુર્માસ પૂર્ણ કર્યું.

આ ચાતુર્માસમાં સાદડીમાં આપના શિષ્યરત્ન પં. શ્રી લલિતવિજયજીના હાથથી 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા—સાદડી'ની સ્થાપના થઈ. મકાન પણ તેને માટે [illegible] થવું હતું ને તૈયાર થવાથી આપણા ચરિત્રનાયકની [illegible] શ્રીમાન ગુલાબચંદજી ઢઢ્ઢાએ પાઠશાળાના મકાનની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા કરી હતી.

ખુડાલાથી વિહાર કર્યા પછી આપના શિષ્ય પં. શ્રી [illegible] મહારાજ ખુડાલા આવ્યા અને તેમના [illegible] તેમના જ હાથે એક પુસ્તકાલયની સ્થાપના કરી [illegible] જૈન લાયબ્રેરી, ખુડાલા [illegible]

[illegible] ખુડાલાથી વિહાર કરી [illegible] લલિતવિજયજી મહારાજ [illegible]

[illegible]

[illegible]

પણ ઉદારતા નહિ કરી શકે ? આપ મને આજ્ઞા કરો, જો વંદના કરવાથી જ સંમેલન થતું હોય તો મોટા તો શું પ્રત્યેક મારાથી નાના સાધુને વંદના કરવાને હું તૈયાર છું. સૂરિજી ! મને દુઃખ થાય છે કે ગૃહસ્થો પણ જ્યારે આપસમાં મળે છે ત્યારે યોગ્ય શિષ્ટાચાર કરે છે ત્યારે સાધુઓમાં એટલું પણ ન હોવું જોઈએ ? એકે આ તરફ મોં કરી લીધું, બીજાએ બીજી તરફ ! જાણે એકબીજાએ 'અદિઠ્ઠંકલ્લાણ' માની લીધું. આપનો અને મારો યોગ્ય શિષ્ટાચાર થયો તેમાં આપનું કે મારું બગડયું શું ? ઉલટું ગૃહસ્થો પર સુંદર પ્રભાવ પડયો. એટલા માટે જ હું આપને અનુરોધ કરું છું કે આપ અવશ્ય સંમેલનને માટે પ્રયત્ન કરો. મારો આત્મા મને સાક્ષી આપે છે કે આ અત્યુત્તમ કાર્યમાં આપને સફળતા મળશે જ મળશે. કારણકે આપનો પ્રભાવ બહુ જ સુંદર છે. સ્વર્ગવાસી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજશ્રીના સમુદાયની તરફથી તો આપ નિશ્ચિંત રહો. માત્ર ૧૦૦૮ આચાર્યશ્રી વિજયકમલસૂરિજી, ૧૦૮ પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા ૧૦૮ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ—એ ત્રણે મુનિપ્રવરોની સલાહની જરૂર છે એમના કહેવાથી પ્રાયઃ કોઈ બહાર નહિ રહે. હવે હું આજ્ઞા ચાહું છું. જવામાં મોડું થશે. બધા કમર બાંધીને તૈયાર છે. સુખશાતામાં રહેશો-ધર્મસ્નેહ રાખશો." આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનું હૃદય ખોલી બતાવ્યું.

કેવું મધુર મિલન ! બે મહારથીઓ મળ્યા. પરસ્પર

વર્ષથી આપસમાં અબોલા હતા. મહારાજશ્રીના પ્રયત્નથી અને ઉપદેશથી એ ભાઈઓએ મનદુઃખ ત્યાગીને સુમેળ સાધી લીધો. ધૂલચંદજી કાંકરીયાએ પોતાની પચીસ હજારની કીમતની હવેલી પાઠશાળા માટે આપી અને પોતાની વીમાની પોલીસી જે પાંચ હજારની હતી તે પાઠશાળાના નિર્વાહ માટે આપી. અહીંથી વિહાર કરી ગ્રામાનુગ્રામ ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતા સં. ૧૯૭૭ ના ચૈત્ર સુદી ૯ ના દિવસે બીકાનેરમાં ધૂમધામપૂર્વક નગરપ્રવેશ કર્યો. અઠી હજાર સ્ત્રીપુરુષ આપશ્રીના સામૈયામાં હતા. ચૌરાસીગચ્છના ઉપાશ્રયમાં સ્થિરતા કરી. અહીં આપે ભગવતી સૂત્રની વાચના શરૂ કરી. ભગવતીસૂત્ર પણ એવી સરસ રીતે આપ સમજાવતા હતા કે હંમેશા લગભગ દોઢહજાર સ્ત્રીપુરુષો વ્યાખ્યાનમાં આવતાં હતાં.

× × ×

"સ્વામીજી! હું તો આપનો સુધાસમાન ઉપદેશ સાંભળી મુગ્ધ થયો છું." મંગળચંદ ભાદાણી નામના એક બ્રાહ્મણે આવી મહારાજશ્રીને નમસ્કાર કર્યો.

"જૈન ધર્મના સિદ્ધાંતો સર્વમાન્ય છે. જૈન ધર્મનો આચાર પવિત્ર જીવનની દૃષ્ટિએ રચાયેલો છે. આત્મશુદ્ધિનો માર્ગ સરળ કરવાના અમારા પૂર્વજોના પ્રયત્નો આ આચારમાં સ્પષ્ટ દેખાય છે. તમે તો અમારા પરોશી છો. તો તમને તો લાભ થવો જ જોઈએ." આપણા ચરિત્રનાયકે જૈન ધર્મનું રહસ્ય સમજાવ્યું.

"સાહેબ! હું બ્રાહ્મણ છું. બે પૈસા પાસે પણ છે

પરિચય થયો. થોડા સમયમાં ઠીકઠીક સંપર્ક સધાયો
બન્નેનું શંકા સમાધાન થયું. આચાર્યશ્રીને પણ આ
શિષ્ટાચારથી આનંદ થયો. આપણા ચરિત્રનાયકની ઉદા
રતા અને હૃદયની પવિત્રતા આ વાર્તાલાપમાં જોઇ શકાય
છે. મુનિસંમેલનના વિચારો આ મધુરમિલનમાં ઘડાયા
અને આચાર્યશ્રીએ તે ભાવના ત્યારથી હૃદયમાં રાખેલી.
આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં સાધુસમાજની ઉન્નતિ અને
પરસ્પરની શાંતિની કેવી ધગશ છે તે આવા વાર્તાલાપથી
જોઇ શકાય છે.

તીર્થયાત્રા અને સંઘ આ મહાત્માઓના મિલનથી
સાર્થક થયાં

પાલીથી આપ જાડણ પધાર્યા. પાલીના પ૦-
ભાઈઓ પણ સાથે આવ્યા. જાડણમાં કુસંપ હતો તેને મ
આપણા ચરિત્રનાયકે ભારે પ્રયત્ન કર્યો અને તે કુસંપ
થયો. પછી દહેરાસરના જીર્ણોદ્ધાર વિષે વાત કરી અ
આપના ઉપદેશથી મંદિર તથા ધર્મશાળાના જીર્ણો
માટે ફંડ થયું. પાલીના ભાઈઓએ પણ પોતાનો ફ
આપ્યો. અહીં કેટલાક સ્થાનકવાસી ભાઈઓએ મહારાજ
પાસે પૂજા—પાઠના નિયમ લીધા અને આપનો વાસક્ષેપ લી

અહીંથી આપ મોજત પધાર્યા. મોજત શહેરમાં
મંદિરો છે. તેની વ્યવસ્થા બરાબર નહોતી. મહારાજશ્રીએ
ઉપદેશ આપી 'શ્રી શાન્તિ વર્ધમાન પેઢી'ના નામ
પેઢી સ્થાપન કરાવી અને તે દ્વારા મંદિરોના જીર્ણોદ્ધાર
[illegible] અહીં કેટલાક શ્રાવકો
[illegible] માલુમ પડતા હતા તે મહા
[illegible] ઉપદેશથી પાછા મૂર્તિપૂજક થઈ ગયા

[illegible]

અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને બીજી સમ્યગ્ દર્શનની એમ બે પૂજાઓ બનાવી.

અજમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમદાવાદ આદિ શહેરોના ભાઈઓ આપને વંદણા કરવા આવ્યા હતા. પંજાબ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આપને પંજાબનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું–તે વખતે પંજાબીભાઈએ એક દર્દભરી પ્રાર્થના ગુરુદેવને કરી હતી, તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેરમાં તપશ્ચર્યા ઘણી સારી થઈ. ચાર માસખમણ, પાંચ પાક્ષિક, પંદર અઠ્ઠાઈઓ, બસો અઠમ અને બસો છઠ, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છૂટ રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી કારતક વદી ૫ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરી બની હતી. એક ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજયજી ગામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર ખીર ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ પંન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી બતાવ્યા. પંન્યાસજીની મીઠી મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસન્નતા થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા. આપણા ચરિત્રનાયકે તેમને ધર્મનું રહસ્ય અને જીવનની સાર્થકતા

અભિનન્દક સંઘપતિ પાંચુલાલજી વેદને માળ પહેરાવે છે.
[લોદ્રવાતીર્થ] ૧૯૮૯



આ ઉપાશ્રયની પાસે જ મારી હવેલી છે. હું એક દિ
ઉપાશ્રયની ધામધૂમ જોઈને આવ્યો ને જ્યારે મેં આપ
અમૃતવાણી સાંભળી ત્યારથી હું ને મારી ગૃહિણી ત
તેનો લાભ લઈએ છીએ."

"બહુ આનંદની વાત છે. તમારે હવે જૈન ધર્મ
જરૂરી આચાર પણ પાળવા જોઈએ ખરુંને ?" મહારા
શેઠને રમતાં રમતાં શ્રાવક બનવાની યુક્તિ બતાવી.

"દયાળુ ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય છે. ય
મારાથી થઈ શકે તે આચાર હું જરૂર પાળીશ."

"સાત વ્યસન વિષે તમે વ્યાખ્યાનમાં સાંભળ્યું
કંદમૂળ વિષે પણ આપણે ચર્ચા કરી છે. [illegible]
[illegible] તે માટે મારો આગ્રહ નથી પણ મ
[illegible] તેનો ત્યાગ કરશો તો [illegible]



અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને બીજી સમ્યગ્ દર્શનની એમ બે પૂજાઓ બનાવી.

અજમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમદાવાદ આદિ શહેરોના ભાઈઓ આપને વંદણા કરવા આવ્યા હતા. પંજાબ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આપને પંજાબનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું–તે વખતે પંજાબીભાઈએ એક દર્દભરી પ્રાર્થના ગુરુદેવને કરી હતી, તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેરમાં તપશ્ચર્યા ઘણી સારી થઈ. ચાર માસખમણ, પાંચ પાક્ષિક, પંદર અઠ્ઠાઈઓ, બસો અઠમ અને બસો છઠ, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છૂટ રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી કારતક વદી ૫ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરી બની હતી. એક ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજયજી ગામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર ખીર ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ પંન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી બતાવ્યા. પંન્યાસજીની મીઠી મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસન્નતા થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા. આપણા ચરિત્રનાયકે તેમને ધર્મનું રહસ્ય અને જીવનની સાર્થકતા

પંજાબ-ભૂમિ જેણે શ્રી વિજયાનંદસૂરિ જેવા ધર્મોદ્ધારક રત્ન પેદા કર્યા છે તે દેશમાં એક એવો છોડ લગાવો કે જેનાં અમૃત ફળોથી અમે અને અમારાં સન્તાનો અમરતા મેળવીને સાચા સુખની પ્રાપ્તિ કરી શકીએ.

ફાલ્ગુન સુદી ૫ શુક્રવાર
સં. ૧૯૭૮
તા. ૨-૩-૨૨

અમે છીએ
આપના નમ્ર સેવકો
સમસ્ત પંજાબના જૈનો

અભિનન્દન વંચાઈ ગયું. સર્વત્ર શાંતિ પથરાયેલી હતી. આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબના સમસ્ત સંઘોનો મીઠો મધુરો પ્રેમસંબંધ જોઇ રહ્યા હતા. હજારો સ્ત્રી-પુરુષો ખાદીના પવિત્ર વેશમાં ગુરુમહારાજની અમૃતવાણી સાંભળવા ઉત્સુક હતા. પંજાબની રક્ષા, ગુરુદેવનો સંદેશ, ગુરુદેવની અંતિમ ભાવના; સરસ્વતી મંદિરનો વિચાર, રાષ્ટ્રીય લહેર અને પંજાબના ઉત્થાન માટેની તમન્ના એમ એક પછી એક વિચારો સન્માનપત્ર સાંભળતાં સાંભળતાં થઈ આવ્યા. ગુરુદેવની મનોહર મૂર્તિ જોતાં જ ગુરુદેવ યાદ આવી ગયા. બે અશ્રુબિન્દુઓ ચક્ષુઓના ખૂણામાં ભરાઈ આવ્યાં અને ગુરુદેવને સ્મરીને અસીમ શાંતિના મધુર વાતાવરણમાં ઊભા થયા.

"મહાનુભાવો! સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ! આપ લોકોએ મારો એટલો ભાવપૂર્ણ સત્કાર કર્યો છે કે હું મારું નહિ પણ પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરુમહારાજનું માન સમજું છું અને તે માટે તમારું સન્માન સહર્ષ સ્વીકારું છું.

જો તમારામાં સાચી ગુરુભક્તિ છે, તો તમે તમારા

શામાં છે તે સમજાવ્યું. ઠાકોર બહુ પ્રસન્ન થયા. ઉપાશ્રય જે બહુ જ વિશાળ અને સુંદર હતો, અને જેમાં રાજકર્મચારીનું દફતર રહેતું હતું તે શ્રાવકોને અપાવી દેવા તેમણે વચન આપ્યું. તેમણે જણાવ્યું કે આપ જેવા વિદ્વાન પુરુષો આ ઉપાશ્રયમાં પધારશે તેનો તો ખ્યાલ જ નહિ.

અહીંથી વિહાર કરી લુણકરણસર, મહાજન આદિ ગામોમાં થઈને સૂરતગઢ પધાર્યા. અહીં આર્યસમાજી ભાઈઓ તથા સનાતની ભાઈઓ મહારાજશ્રીને મળવા આવ્યા. તેમની સાથે ચાર દિવસ સુધી 'ઈશ્વર જગત્કર્તા છે કે નહિ?' તે વિષે ચર્ચા ચાલી. મહારાજશ્રીએ યુક્તિપૂર્વક તેઓને સમજાવ્યા અને તેઓને વાર્તાલાપથી પ્રસન્નતા થઈ.

સૂરતગઢ, હનુમાનગઢ વગેરે ગામોમાં વિચરી ઉપ [illegible]

[illegible]

અંતઃકરણથી માફું નહિ પણ ગુરુમહારાજનું એક મોટું સ્મારક કરો જેનાથી સ્વર્ગીય ગુરુદેવના આત્માને પરમ સંતોષ થાય, અને હું પણ આનંદનો ઉપભોગ કરી શકું.

તે સ્મારક છે એક 'આત્માનંદ જૈન કોલેજ'ની સ્થાપના. ગુરુમહારાજ વારંવાર ફરમાવતા હતા કે, પંજાબમાં જ્યારે દેવમંદિરો ઘણા થઈ જશે ત્યારે સરસ્વતી મંદિરો સ્થાપન કરાવીશ.

સજ્જનો! પંજાબમાં દેવસ્થાન ઘણી સારી સંખ્યામાં બનવાથી તમે ગુરુદેવની એક ભાવનાને પૂર્ણ કરી છે. હવે [illegible] સરસ્વતીમંદિર બનાવીને પૂર્ણ કરીને ગુરુદેવના આત્માને પરમ સંતોષ પ્રદાન કરો અને ગુરુઋણથી મુક્ત થાઓ.

[illegible]

[illegible]

[illegible]



[૪૬]

પંજાબ–પ્રવેશ

આજ પંજાબના ગામેગામના સ્ત્રી–પુરુષોનાં હૃદય આનંદથી નાચી ઊઠયાં છે. ઘણા ઘણા વર્ષો પછી પોતાના પ્યારા ગુરુદેવે પંજાબમાં પગલાં કર્યાં છે. વર્ષોની વિનંતિઓ અને પ્રાર્થનાઓ આજે ફળી છે. ગુરુદેવ શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજનો આ બગીચો વર્ષોથી ઉજ્જડ પડેલો તે આજે હર્યોભર્યો દેખાય છે. મારવાડમાં લૂંટારાનો પરિસહ સહન કરીને, ટાઢ–તડકો વેઠીને, ગોચરીપાણીની પરવા કર્યા વિના, આજે કુશળતાથી ગુરુવર્ય શ્રી વલ્લભવિજયજી મુનિમંડળ સહિત પ્રવેશ કરે છે.

હુશિયારપુરના અહોભાગ્ય કે પ્રથમ પ્રવેશનું માન મળ્યું. ગુરુવર્યના સ્વાગત માટે શહેરેશહેર અને ગામેગામમાંથી સ્ત્રી–પુરુષો, યુવકો અને વિદ્યાર્થીઓ મોટી સંખ્યામાં આવી પહોંચ્યા છે. શહેર ધ્વજ–પતાકા અને દરવાજાના તોરણોથી શોભી રહ્યું છે. બજારોમાં સજાવટ કરવામાં

જય,' 'વલ્લભવિજયજીની જય' બોલવી અને મારો ગ્રામાનુગ્રામ પંજાબમાં વિચરી ઉપદેશ દેવો બધું નિરર્થક છે.

શાસનદેવ તમને સદ્બુદ્ધિ અને શક્તિ આપે કે તમે આ મનોકામના પૂર્ણ કરી શકો."

પંજાબના શ્રીસંઘમાં આ મનોવેધક અને આકર્ષક વાણીએ વીજળીશો ચમત્કાર કર્યો. હૃદયેહૃદય હાલી ઊઠયાં. એક એક વ્યક્તિમાં ગુરુમહારાજના સાચા સ્મારક માટે ભાવના જાગી ઊઠી. એ વખતના શ્રીસંઘ પંજાબના હૃદયના ભાવો અજબ હતા. હજારો ચક્ષુઓ સ્વર્ગીય ગુરુદેવના સ્મરણથી ભીની થઇ ગઈ. એજ દિવસે પંજાબ-શ્રીસંઘે પંજાબ મહાવિદ્યાલય-કોલેજને માટે ફંડ શરૂ કર્યું. લગભગ બે લાખ રૂપીઆ જોતજોતામાં લખાઈ ગયા. પુરુષોજ નહિ સ્ત્રીઓમાં પણ ભારે ઉત્સાહ હતો. અનેક બહેનોએ પોતાનાં ઘરેણાં ઉતારી ઉતારી આ મહાવિદ્યાલયને માટે દાન કર્યાં.

કેવો વાણીનો ચમત્કાર, કેવો ગુરુપ્રેમ, ગુરુદેવના સ્મારકની કેવી તમન્ના, વિદ્યાપ્રચારની કેવી અમરભાવના, જૈન ધર્મના ઉદ્યોતની કેવી ઉત્સૂકતા, શ્રીસંઘની કેવી શ્રદ્ધા અને ગુરુ તથા સંઘનો કેવો અનુપમ પ્રેમસંબંધ ? આજનું અજબ દૃશ્ય દેવોને પણ નિહાળવા જેવું ખરું.

ત્રણ દિવસ ઉત્સવ રહ્યો. સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન પણ થયાં. ભારતભૂષણ મદનમોહન માલવીયાજી આ દિવસોમાં અહીં આવેલા. તેમની સાથે આપણા ચરિત્રનાયકનું મિલન થયું. લગભગ અર્ધો કલાક આપ અને માલવિયાજી વાર્તાલાપ કરતા રહ્યા.

શામાં છે તે સમજાવ્યું. ઠાકોર બહુ પ્રસન્ન થયા. ઉપાશ્રય જે બહુ જ વિશાળ અને સુંદર હતો, અને જેમાં રાજકર્મચારીનું દફતર રહેતું હતું; તે શ્રાવકોને અપાવી દેવા તેમણે વચન આપ્યું. તેમણે જણાવ્યું કે આપ જેવા વિદ્વાન પુરુષો આ ઉપાશ્રયમાં પધારશે તેનો તો ખ્યાલ જ નહિ.

અહીંથી વિહાર કરી લુણકરણસર, મહાજન આદિ ગામોમાં થઈને સૂરતગઢ પધાર્યા. અહીં આર્યસમાજી ભાઈઓ તથા સનાતની ભાઈઓ મહારાજશ્રીને મળવા આવ્યા. તેમની સાથે ચાર દિવસ સુધી 'ઈશ્વર જગત્કર્તા છે કે નહિ?' તે વિષે ચર્ચા ચાલી. મહારાજશ્રીએ યુક્તિપૂર્વક તેઓને સમજાવ્યા અને તેઓને વાર્તાલાપથી પ્રસન્નતા થઈ.

સૂરતગઢ, હનુમાનગઢ વગેરે ગામોમાં વિચરી ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતા, લોકોને ધર્મના [illegible] [illegible] નદી પધાર્યા અને પંજાબમાં પ્રવેશ કર્યો.

[illegible]

શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ—આત્મારામજી મહારાજના પ્રશિષ્ય-રત્ન પ્રૌઢ-વિદ્વાન, જૈનભૂષણ, મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ !

અમે સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ, જેમાં દિલ્હી, મીરટ અને બીકાનેર પણ સમ્મિલિત છે—અમારી અનન્યભક્તિ-ભાવના અને ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધાથી, આ હોશિયારપુર નગરમાં આપશ્રીનું સ્વાગત કરીએ છીએ. આ તુચ્છ સન્માનપત્ર આપની સેવામાં અર્પણ કરીએ છીએ. આશા છે આપ તેનો સ્વીકાર કરી અમ સેવકોને અનુગ્રહીત કરશો.

ગુરુરાજ ! આપશ્રીને માટે અમારા દિલોમાં જે શ્રદ્ધા અને ભક્તિભાવ છે તેને શબ્દોદ્વારા પ્રકટ કરવાને અમે સર્વથા અસમર્થ છીએ.

આપનું જીવન જૈનધર્મનો ઉચ્ચ આદર્શ, સાદગી અને પવિત્રતાનો એક ખાસ નમૂનો છે. આપનું નામ વલ્લભ છે પણ ખરેખર આપ [illegible]માં પણ વલ્લભ જ છો. આપ જેવા રત્નોથી જ જૈનસ[illegible] ગૌરવશાળી બની રહ્યો છે. આપ સત્ય અને પ્રેમની [illegible]ી મૂર્તિ છો. તેથી આપને સાચા સત્યા[illegible]

સંયમ-સંન્યા[illegible] [illegible]ગથી આપે
બુરાઈઓનો [illegible] [illegible]થી આપ
[illegible] અસહયોગી [illegible]
ગુરુવર્ય ! [illegible] જીવનનો
[illegible] કરતાં કરતાં [illegible] ભક્તિભા-
[illegible]મ થઈને [illegible] પટ

પંન્યાસજી શ્રી લલિતવિજયજી જઈ રહ્યા હતા. તે આ દૃશ્ય જોઇ ચકિત થઈ ગયા. આપની પાસેથી બધી સામગ્રી પોતે લઈ લીધી.

ચાંદાથી વિહાર કરી તલવંડી થઇ આપ જીરા પધાર્યા. અહીં આપના બે સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન થયાં. તેમાં અધિકારી વર્ગ પણ આવતા હતા. અહીં બે ભાઈઓના મુકદમા ચાલતા હતા. તેઓને સમજાવી આપે સમાધાન કરાવ્યું.

જીરાથી સુલતાનપુર, કપૂરથલા, કત્તરિપુર આદિ સ્થાનોમાં થઈને ખુર્દપુર પધાર્યા. ગુજરાંવાલાથી વિહાર કરી શ્રી સુમતિવિજયજી સ્વામી તેમજ પં. શ્રી સોહનવિજયજી પણ અહીં આવી મળ્યા. અહીંથી વિહાર કરી આપ નસરાલા ગામમાં પધાર્યા. બધા સાધુઓ અહીં મળી ગયા. હુશિયારપુરથી શ્રી વિબુધવિજયજી તથા શ્રી વિચક્ષણવિજયજી પણ અહીં આવી પહોંચ્યા.

ફાગણ સુદી પંચમીના દિવસે આપે સર્વ સાધુઓ સહિત હોશિયારપુરમાં પ્રવેશ કર્યો અને ગુરુદેવના સ્મારકમાં શ્રી આત્માનંદ જૈન મહા વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે આપની પ્રેરણાથી ફંડ થયું.

× × ×

દેશમાં રાષ્ટ્રીય આંદોલન ચાલી રહ્યું હતું. સ્વદેશી વસ્તુઓને માટે દેશભરમાં મોટી હલચલ મચી હતી. મહાત્મા ગાંધીજી હિંદભરના પ્રવાસે નીકળ્યા હતા. ખાદીના પોષાક માટે જ્યાંએ જ્યાંએ પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો. હજારો-લાખો લોકો મલમલ અને રેશમી વિલાયતી વસ્ત્રોનો ત્યાગ

આવી છે. ભજનમંડળીઓ ગોઠવાઈ ગઈ છે. હજારો સ્ત્રી પુરુષો સાથિયામાં છે. માત્ર આઠ હજાર ગાઉ[illegible] મેદની જામી છે. વળી કેટલાક જુલુસ આખા શહેરમાં [illegible] સ્થાન સ્થાન પર ભજનમંડળીઓએ ભજન ગાઈને જનતાને મુગ્ધ કરી. જ્યાંએ જ્યાંએ સ્વાગતની વ્યવસ્થા હતી. મુસલમાન-સનાતની-સ્થાનકવાસી અને શ્વેતાંબરની [illegible] નિમિત્તિઓ પ્રબોધ કરવા માગે હતી. હજારો સ્ત્રી-પુરુષો પંજાબના સ્થાને ગુરુના દર્શન માટે ખડેપગે ઊભાં હતાં. [illegible] જ્યાંહે ગુરુદર્શને વધાવવામાં આવતા [illegible] હિન્દુ મુસલમાન શીખ આર્યસમાજી અને [illegible] વગેરે બધા ભેગા મળ્યા હતા જનતાનો પ્રેમ [illegible] [illegible]

[illegible]

કરી હતી પણ સ્વદેશી ખાદી ધારણ કરવા પ્રતિજ્ઞા કરી રહ્યા હતા. આપ પણ જ્યારે બીઆવરમાં હતા ત્યારે વિચારી રહ્યા હતા કે મિલના કપડાં પહેરવાં ધાર્મિક દૃષ્ટિએ ઉચિત છે કે કેમ? છેવટે આપે નિર્ણય કર્યો કે અનુચિત છે. કારણ મિલના કપડામાં ચરબી લાગે છે અને આરંભ હિંસા વિના બનતી નથી, તેથી બીકાનેરમાં આપે શુદ્ધ ખાદી પહેરવી શરૂ કરી હતી.

પંજાબના પ્રવેશ સમયે તો આપની ભાવના હતી કે પંજાબ શ્રીસંઘ શુદ્ધ ખાદીના પવિત્ર પોશાકમાં જ સજ્જ થઈને હુશિયારપુરના પ્રવેશ સમયે આવે અને એમજ બન્યું. [illegible] પુરુષો બધા ખાદીમાં આવ્યા હતાં. સં ૧૯૭૫ [illegible] [illegible] હતું.

[illegible]

શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ–આત્મારામજી મહારાજના [illegible]
રત્ન પ્રૌઢ–વિદ્વાન, જૈનભૂષણ, મુનિશ્રી [illegible]
મહારાજ !

અમે સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ, જેમાં દિલ્હી, [illegible]
અને બીકાનેર પણ સમ્મિલિત છે–અમારી [illegible]
ભાવના અને ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધાથી, આ [illegible]
આપશ્રીનું સ્વાગત કરીએ છીએ. આ [illegible]
આપની સેવામાં અર્પણ કરીએ છીએ. [illegible]
તેનો સ્વીકાર કરી અમ સેવકોને અનુગ્રહીત [illegible]

ગુરુરાજ ! આપશ્રીને માટે અમારા દિલ [illegible] શ્રદ્ધા
અને ભક્તિભાવ છે તેને શબ્દોદ્વારા [illegible]
સર્વથા અસમર્થ છીએ.

આપનું જીવન જૈનધર્મનો ઉચ્ચ [illegible] અને
પવિત્રતાનો એક ખાસ નમૂનો છે. [illegible]
છે પણ ખરેખર આપ કાર્યોમાં પણ [illegible] છો. આપ
જેવા રત્નોથી જ જૈનસમાજ ગૌરવ [illegible] છે.
આપ સત્ય અને પ્રેમની જીવતી–[illegible] છો. તેથી
આપને સાચા સત્યાગ્રહી કહેવા [illegible]

સંયમ–સંન્યાસવ્રત ગ્રહણ [illegible]
કુલ બુરાઈઓનો સાચા દિલથી [illegible] તેથી
સાચા અસહયોગી છો.

ગુરુવર્ય ! આપના ઉચ્ચ [illegible]
વિચાર કરતા [illegible] શ્રદ્ધા
વાળી નમ્ર થઈને [illegible]

હોશિયારપુરથી ફગવાડા થઈ ફિલોર પધાર્યા. અહીંથી આહાર કરી બપોર પછી નીકળ્યા પણ ચાલતાં ચાલતાં સાંજ પડી જવાથી માર્ગમાં જ એક આમ્રવૃક્ષની નીચે રાત્રિવાસો રહ્યા.

અહીંથી લુધિયાના પધાર્યા. સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ થયો. ઉપાશ્રયમાં એટલી તો ભીડ થઇ કે આગળની દીવાલો તોડી નાંખવી પડી. હિંદુમુસલમાન ભાઈઓ વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા. એક મુસલમાન કુટુંબે માંસાહારનો ત્યાગ કર્યો.

એક બ્રાહ્મણનો છોકરો શરાબી હતો, તેને સમજાવી શરાબનો ત્યાગ કરાવ્યો અને તેણે વ્યાખ્યાનમાં ઊભા થઇને પ્રતિજ્ઞા લીધી.

અહીં ચાતુર્માસ માટે શ્રીસંઘ તેમજ હિંદુ મુસલમાન-ભાઈઓએ પણ પ્રાર્થના કરી, એટલું જ નહિ પણ "આપ ચાતુર્માસ રહો તો ત્રીસ–ચાલીશ હજાર ફંડ થશે અને પાઠશાળા સ્થપાશે" તેમ જણાવ્યું પણ પંજાબના શ્રીસંઘે મળીને અંબાલાનું ચાતુર્માસ નક્કી કર્યું હોવાથી ત્યાં ન રહી શકયા.

અહીં શ્રી આત્મારામજી મહારાજની જયન્તી બહુ આનંદપૂર્વક ઉજવવામાં આવી. બે હજાર ભાઈબહેનો હાજર હતા. જયન્તીની યાદમાં ઘણા લોકોએ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી કે ચરબીવાળા અપવિત્ર વસ્ત્રો લગ્નાદિ પ્રસંગોમા ઉપયોગમાં ન લેવાં. આથી હજારોનો ખર્ચ પણ બચી ગયો.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી આપ ૧૯૭૮ ના જેઠ વદ

અધિક શું કહેવું, અમે આપશ્રીના ગુણાનુવાદમાં સર્વથા અસમર્થ છીએ.

પૂજ્ય મુનિરાજ! સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ (શ્રી આત્મારામજી) પછી આપે પંજાબના જૈનસમાજ ઉપર જે ઉપકારમયી મમતા રાખી છે તે માટે અમે આપના સદા ઋણી રહીશું.

આપનો અસીમ વિદ્યાપ્રેમ કોઈથી અજાણ્યો નથી. મુંબઈનું 'શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય' અને પાલનપુરનું 'જૈન એજ્યુકેશન ફંડ' આદિ સંસ્થાઓ—જે આપના ઉપદેશથી સ્થાપન થયેલી છે તે આપની શિક્ષણ[illegible] [illegible] છે.

આપ ઉપદેશ [illegible], કાઠિયાવાડ અને મારવાડ આદિ દેશોમાં પગે ચાલીને વિહાર કરીને [illegible] [illegible]

[illegible]

૬ ના દિવસે અંબાલા પધાર્યા. અંબાલાએ ગુરુમહારાજનું સુંદર સ્વાગત કર્યું. સંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. જ્યારે ગુરુમહારાજે નગરપ્રવેશ કર્યો અને જલૂસ ઉપાશ્રયમાં આવ્યું તે સમયે લાલા ગંગારામજીએ રૂા. ૧૦૦) અને બીજા બે ગૃહસ્થોએ રૂ. ૧૩) દાનમાં આપ્યા. આપના ઉપદેશથી આ રૂપીઆ કોંગ્રેસ અને ખિલાફત કમીટીને એ શરત પર આપવામાં આવ્યા કે નાગા—ભૂખ્યાને અન્ન અને વસ્ત્ર આપવામાં આવે. અહીં પણ આપણા ચરિત્રનાયકે રાષ્ટ્રીય અને ધર્મભાવના જાગૃત થાય તેવાં મનનીય વ્યાખ્યાનો આપ્યા. એ વ્યાખ્યાનો ઉપરથી અંબાલાની ... [illegible] ... તે ઉલ્લેખ કરવા જેવા છે.

(૧ કોઈ જાતિ વિવાહ આદિ આનંદના પ્રસંગોમાં કે [illegible]

[illegible]

સ્કૂલ ' ને હાઈસ્કૂલ બનાવવાની હતી. આપના ઉપદેશથી તે માટે રૂ. ૨૨૦૦૦) મળ્યા અને મકાનને માટે ઘણા વિદ્યાપ્રેમી ગૃહસ્થોએ ઓરડાઓ આપવા વચન આપ્યાં.

કાર્તિક સુદી પંચમી (૧૯૭૯) ના દિવસે ગુજરાનવાલા નિવાસી લાલા જગન્નાથજીના શુભ હસ્તે એક પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા થઈ તેમાં આપે પોતાના ૩૦૦૦ લગભગ પુસ્તકો ભેટ આપ્યાં. આ ગ્રંથોમાં કેટલાંક તો બહુ જ પ્રાચીન હસ્તલિખિત હતાં. આ ઉપરાંત મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી ૧૧ શ્રાવિકાઓએ પુસ્તકોને માટે કબાટ જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્તે બનાવરાવી આપ્યાં હતાં.

આ ચાતુર્માસમાં તપશ્ચર્યા પણ ખૂબ થઈ. મુનિમહારાજશ્રી ગુણવિજયજી મહારાજની તપશ્ચર્યા તો અદ્‌ભુત ગણાય. તેમણે ૭૬ દિવસમાં માત્ર ૭ દિવસ અન્નગ્રહણ કર્યું હતું.

આ રીતે સં. ૧૯૭૮ નું છત્રીસમું ચાતુર્માસ અંબાલામાં ખૂબ આનંદપૂર્વક સંપૂર્ણ થયું.

સમાનાના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા માટે વિનંતિ આવેલી હતી તેથી ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતાં અને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતાં મહારાજશ્રી પતિયાલા થઈ સમાના પધાર્યા. અહીં આપનું અપૂર્વ સ્વાગત થયું. અહીં જૈન જૈનેતર ભાઈઓમાં કલેશ હોવાથી મુકદ્દમો ચાલી રહ્યો હતો. મહારાજશ્રીએ બન્ને પક્ષોને ખૂબ સમજાવ્યા અને સમાધાન કરાવ્યું. સં. ૧૯૭૯ ના મહા સુદી ૧૧ ના શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા આનંદોત્સવની સાથે કરાવી.

આવી પડે છે કે પવનના ઝપાટા ચાલે છે. કશાની પરવા એ ગુરુભકતને નથી. એક જ ધ્યેયને દૃષ્ટિ સમીપ રાખીને ચાલ્યા જાય છે. એ વિહારના કષ્ટોના બે ત્રણ પ્રસંગો તો અજબ છે પણ તે અહીં મૂકવા જતાં આપણા ચરિત્રનાયકના જીવન પ્રસંગો ટૂંકાય તે દૃષ્ટિએ એટલો જ ઉલ્લેખ આપી સંતોષ ધારણ કરવો પડે છે કે પં. લલિતવિજયજી ગુરુદેવની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને માટે ભારે પરિશ્રમ વેઠીને થોડા જ સમયમાં મુંબઇ પહોંચી ગયા અને જ્યારે આપણા ચરિત્રનાયકે તે વિહારના પ્રસંગો સાંભળ્યા ત્યારે ખુદ ગુરુદેવથી ધન્ય, ધન્ય, બોલાઈ ગયું. પં. લલિતવિજયજીની ગુરુભકિત માટે ભારે સન્માન ઉત્પન્ન થયું.

*

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી આપ કાંગડાની યાત્રા માટે પધાર્યા. કાંગડાનું નામ પહેલાં નગરકોટ હતું. પ્રાચીન કાળમાં તે 'ત્રિગર્ત' ના નામથી વિખ્યાત હતું. અહીં તે સમયે ભવ્ય જીનમંદિર હતું અને જૈનોની બહુ સારી વસ્તી હતી. અહીં સરકારી કિલ્લામાં ભગવાન શ્રી આદિનાથની ભવ્ય મૂર્તિ છે. તેને જૈનોના કબજામાં લેવા માટે આપણા ચરિત્રનાયકે ઘણીવાર પ્રયત્ન કર્યો. ઘણા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતાં કાંગડાની પ્રતિમા જૈનોને મળી નથી.

કાંગડાની યાત્રા કરી આપ પાછા હોશિયારપુર પધાર્યા. અહીંથી વિહાર કરી મિયાની, ઉરમડ આદિ સ્થાનોમાં લોકોને ઉપદેશામૃત પીવરાવતા આપ જંડિયાલાગુરુ પધાર્યા.

સમાનાથી વિહાર કરી આપ નાભા પધાર્યા. અહીં સ્થાનકવાસી ભાઈઓની વસ્તી અધિક છે. તેઓએ પોતાના સ્થાનકમાં પધારી વ્યાખ્યાન વાંચવાની પ્રાર્થના કરી. એથી આપ ત્યાં જઈ વ્યાખ્યાન વાંચવા લાગ્યા. નાભાથી વિહાર કરી આપ મલેરકોટલા પધાર્યા. અહીં બે મુસલમાન ભાઈઓ માંસાહાર છોડી આપના ભક્ત બની ગયા.

મલેરકોટલામાં શ્રી મહાવીર જયંતીનો અદ્ભુત [illegible] ઉત્સવ થયો. અમદાવાદ નિવાસી વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી બી. એ. એલ એલ. બી. આપના દર્શનાર્થ આવ્યા હતા. તેમણે પણ જયંતીના ઉત્સવમાં ભાગ લીધો. પં. શ્રી લલિતવિજયજી મહારાજ જયંતીનું [illegible]

[illegible]

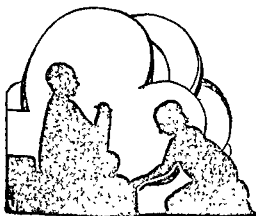
"આદેશ! આપ ઘણા વર્ષે પધાર્યા છો. આપનું સ્વાગત તો શ્રીસંઘે કરવું જોઈએ ને!" જંડિયાલાગુરુના આગેવાને પૂછ્યું.

"લાલાજી! સ્વાગત વાજતેગાજતેમાં જ છે શું!"

"પણ આપને તેમાં શું વાંધો છે? તેમાં અમારી પણ શોભા ન દેખાય."

"મેં નિશ્ચય કર્યો છે કે જ્યાં સુધી પંજાબમાં એક સરસ્વતીમંદિરની સ્થાપના ન થાય ત્યાં સુધી વાજતે ગાજતે મારે પ્રવેશ ન કરવો. સાદાઈથી શહેરમાં જવું."

[illegible]



[૪૭]

તપસ્વી જીવન

"ગુરુદેવ ! આ તપશ્ચર્યા હવે કયાં સુધી ચાલશે ?" પં. લલિતવિજયજીએ એક દિવસ કૃશ થઈ ગયેલા ગુરુવર્યના શરીરને નિહાળીને પૂછયું.

"એ તપશ્ચર્યા સહેતુક થાય છે. એક મહાન કાર્યના અભિગ્રહ સ્વરૂપ એ તપશ્ચર્યાની સ્ફુરણા થઈ છે." ગુરુવર્યે રહસ્ય સમજાવ્યુ.

"દયાનિધિ ? તપોમૂર્તિ ! અમે જાણીએ છીએ કે બીકાનેરમાં જ આપે નિર્ણય કરેલો કે પંજાબમાં ન પહોંચાય ત્યાંસુધી હંમેશાં એકાસણું કરવું. વળી દસ દ્રવ્યથી અધિક દ્રવ્ય ન લેવાનો પણ આપનો અભિગ્રહ હતો, પણ પંજાબ તો પહોંચી ગયા. હવે આ કાયાથી ઘણાં ઘણાં

ઉજવવામાં આવ્યો, તેમાં હિંદુ–મુસલમાન બધાએ ભાગ લીધો.

તપસ્વીજી ગુણવિજયજી મહારાજ અઠમ અઠમના પારણે વરસીતપ કરી રહ્યા હતા. વૈશાખ સુદી ૩ સં. ૧૯૮૧ ના દિવસે તેનું પારણું થયું. શ્રીસંઘે પૂજા ભણાવી અને એ ઉત્સવની યાદમાં જંડિયાલાના ઘણાએ બહેન-ભાઈઓએ જ્ઞાનદાન આપ્યું.

જે રકમ થઈ તે જંડિયાલા શ્રીસંઘને આપવામાં આવી અને શ્રીસંઘે તે રકમમાંથી એક વિદ્યાર્થીને અભ્યાસ માટે સ્કોલરશીપ આપવા નિર્ણય કર્યો અને તેજ વખતે એક ત્યાંના વિદ્યાર્થીને રૂ. ૧૦) માસિક સ્કોલરશીપ આપવામાં પણ આવી.

જંડિયાલાગુરુથી આપ અમૃતસર પધાર્યા. અહીં પણ આપે શાન્તિથી ધામધૂમ વિના પ્રવેશ કર્યો

ગૂજરાનવાલાના કેટલાક ભાઈઓ વિનતિ કરવા આવ્યા.

"હું તો ગુરુદેવના સમાધિમંદિરનાં દર્શન કરવા ભારે ઉત્સુક છું. તે માટે જ હોશિયારપુરથી જલ્દી જલ્દી આવી રહ્યો છું. પણ મારી ભાવના—ગુરુદેવના સ્મારકરૂપ સરસ્વતી મંદિરની હજી પૂરી કયાં થઈ છે?"

"સાહેબ! આપ ગુજરાનવાલા પધારો. ગુરુદેવની કૃપાથી જરૂર કાર્ય થશે અને આપની મનોકામના સિદ્ધ થશે."

"લાલાજી! મને પણ એજ ભાસે છે. હું જોઈ રહ્યો છું કે ગુરુદેવની સમાધિના ચરણમાં જ સરસ્વતીમંદિર

સમાજ ઉત્થાન અને શાસનસેવાના કાર્ય કરવાનાં છે. કૃપા કરી અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારી તપશ્ચર્યા છોડી દો."

પં. લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

"બાઈ! મારા હૃદયમાં શું ભર્યું છે તે તું નહિ સમજે, પણ પંજાબમાં આવીને [illegible] બંધ કરવાની [illegible] માટે દિલ માનતું નથી. તેથી જ ફરી [illegible] શરૂ કર્યો છે."

"કૃપાળુ! આપની ભાવના અમને—[illegible] નહિ જણાવો તો કોને કહેશો? અમને કૃપા કરી જણાવો. અમે પણ તે ભાવનાને સિદ્ધ કરવામાં [illegible] પ્રયત્ન કરીશું."

"[illegible] વાત. તમે મારી [illegible] [illegible] તપશ્ચર્યા છે."

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

રચાશે. પણ તે દિવસ હજી જરા દૂર છે."

"કૃપાનિધાન! અમે શ્રીસંઘ તે માટે પૂરો પ્રયત્ન કરીશું. આપ નિશ્ચિંત રહો."

"પણ એક વાત છે!"

"ફરમાવો! શી આજ્ઞા છે?"

મેં સાંભળ્યું છે કે ગુજરાનવાલામાં પરસ્પર [illegible] છે. તે તો પતાવી કાઢવો જ રહ્યો. તે પતે તો હું [illegible] આવું. કાંઈ કાર્ય કરવું જ હોય તો તે પછી જ થઈ શકે!" [illegible] શરત મૂકી.

"[illegible]! અમે જરૂર તે માટે બનતો પ્રયત્ન કરીશું, [illegible]"

[illegible]

ચાલુ છે અને હવે તો તેની તૈયારી છે. ફંડ પણ થયું છે."

"જ્યાંસુધી પંજાબના કોઈ શહેરમાં તેની શરૂઆત ન થાય ત્યાંસુધી મારા આત્માને ચેન કેમ પડે?"

"ગુરુદેવ! એકાસણા ફરી શરૂ કર્યા, દસ દ્રવ્યોથી વિશેષ ન લેવાનો નિયમ છે. વળી મીઠાઈ પણ છોડી. આ-ટલું ઓછું છે કે ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા તેમજ ચતુર્દશી અને અમાવાસ્યાના છઠ કરવાનું શરૂ કર્યું છે."

"ભાઈ તપશ્ચર્યામાં મને આનંદ છે. તપશ્ચર્યાથી કર્મ પાતળાં પડે છે. આત્માને ખૂબ શાન્તિ રહે છે. મનન—ચિંતન નિદધ્યાસન થાય છે. પવિત્ર ભાવો આવે છે અને અમૃતરસના ઘુંટડા પીતા હોઈએ તેવો આત્માનંદ થાય છે." આપણા ચરિત્રનાયકે તપશ્ચર્યાનો આનંદ વ્યક્ત કર્યો.

"તરણતારણ! પણ આ શરીરની પણ દયા ચિંત-વવી કે નહિ! આ શરીરથી હજી ઘણું કામ લેવાનું છે. આપનો દેહ આમ તપશ્ચર્યાથી જીર્ણ બનાવી દેવાનો નથી. તે ઉપર અમારો શિષ્યોનો, ભક્તોનો, સમાજનો અને શાસનનો હક છે. વળી ઓછામાં પૂરું આપે બાર તિથિ મૌનવ્રત સ્વીકાર્યું છે. અમે તો પામર રહ્યા. આથી અક-ળાઈ જઈએ. આપનો સંયમ—આપની દૃઢતા—આપની સહનશક્તિ અને આપની તપશ્ચર્યા જરૂર જરૂર ફળશે." પન્યાસજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

"તું દુઃખી ન થા. ધર્મપસાયે બધા રૂડા વાના થઈ રહેશે. તપશ્ચર્યા વિના સિદ્ધિ નથી. તું તો મને ખૂબ સહાયક થઈ પડ્યો છે. વ્યાખ્યાન આદિનું કામ તે ઉપાડી લીધું છે તેથી

આત્માનંદ જૈન મહાસભાનો વાર્ષિક ઉત્સવ લાહોરમાં થયો.

જ્યારે આપ બીકાનેરમાં ચાતુર્માસ હતા ત્યારે જીરાવાસી શ્રીયુત લાલા બાબુરામ જૈન એમ. એ. મારફત આપે શ્રીસંઘ—પંજાબના સંગઠન માટે સંદેશ મોકલ્યો હતો. તે ઉપરથી ગુજરાનવાલામાં શ્રીસંઘ પંજાબની એક ખાસ બેઠક થઈ હતી. અહીં પં. શ્રી સોહનવિજયજી તથા વૃદ્ધ મહાત્મા શ્રી સ્વામીજી મહારાજ શ્રી સુમતિવિજયજીનું ચાતુર્માસ હતું.

પં. શ્રી સોહનવિજયજી મહારાજને પંજાબ સંગઠન માટે તથા ગુરુદેવના જ્ઞાનપ્રચારના કાર્ય માટે ભારે તમન્ના હતી, તેમણે શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભાની સ્થાપના માટે ભારે કોશીશ કરી અને તેની સ્થાપના ગૂજરાનવાલામાં થઈ હતી.

લાહોરમાં તેનો ચોથો વાર્ષિક ઉત્સવ આપણા ચરિત્રનાયકની સમક્ષ થયો હતો. સં ૧૯૮૦નું ચાતુર્માસ લાહોરમાં પૂર્ણ થયું.

સુંદર થઈ છે. આપ પણ દિવસરાત કયાં જુઓ છો! પ્રત્યેક ઝીણામાં ઝીણી વાત પણ આપના માર્ગદર્શન પ્રમાણે વ્યવસ્થિત થાય છે." લાલા માણેકચંદજીએ ગુરુવર્યના પરિશ્રમની પ્રશંસા કરી.

"અમારા સૌભાગ્ય કે આપ ગુજરાનવાલા જતાં જતાં અહીં રોકાઈ ગયા અને આ અપૂર્વ અવસર મળ્યો. પણ ગુરુદેવ અમે આપને એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યા છીએ." બાબુ મોતીલાલજીએ સૂચન કર્યું.

"બાબુજી! હવે શું બાકી રહ્યું છે. તમે જાણો છો મારે મીઠાઈનો ત્યાગ છે. મારી પ્રતિજ્ઞા માટે તમે કશું ન કહેશો. હા, બીજી કોઈ શકય વાત હશે તો હું આગ્રહી નથી." આપણા ચરિત્રનાયકે સ્પષ્ટતા કરી.

"ગુરુદેવ! આપની પ્રતિજ્ઞા માટે અમે કશું નથી કહેતા પણ આ પ્રતિષ્ઠાના મંગળ પ્રસંગે અમે પંજાબ શ્રીસંઘે અને ગૂજરાત—મારવાડના જૈન સંઘોએ આપને આચાર્યપદવી આપવા નિર્ણય કર્યો છે. આપ અમારી આ પ્રાર્થના સ્વીકારો અને અમારા આનંદમાં વૃદ્ધિ કરો." લાલા મંગતરામે નિર્ણય જણાવ્યો.'

"ભાગ્યવાનો! આચાર્ય બનવાવાળાને પૂછ્યા વિના જ નિર્ણય કરી શકાય કે? તમે બધા શું વિચારીને આવ્યા છો? તમે જાણો છો હું તો ગુરુદેવનો એકનિષ્ઠ સેવક છું. તેમનો સંદેશ—ગામેગામ, શહેરેશહેર, ઘેરેઘેર, ઉપાશ્રયે ઉપાશ્રયે અને પ્યારા પંજાબને આપવાનો મારો ધર્મ છે. તે હું આખરી દમ સુધી પાળીશ અને મારા જીવનને એ

મહાત્માને ચરણે મેં ધર્યું છે. આચાર્ય
કરવાનો હતો?" આપણા ચરિત્રનાયકે
આદર્શ રજૂ કર્યો.

"કૃપાનિધાન! એટલે જ આપ અ
એટલે જ આપ અમારા ગચ્છના માર્ગદ
આપ જિનશાસનના દીપક છો, તેથી જ અ
કલ્યાણસાધક છો, તેથી જ આપ બાળકોના
દેવ છો. તેથી જ આપ આચાર્ય થવાને વિ
બંધુ મોતીલાલજી કેવદીયે પ્રાર્થના કરી

"મહાનુભાવો! તમે પ્રતિષ્ઠાના વિષ
પણ નથી ત્યારે આ પ્રસ્તાવ લાવો છો
માટે મ.ન. પૂજ્ય વયોવૃદ્ધ પ્રવર્તકજી શ્રી
શાન્તમૂર્તિ મું. હર્ષવિજયજી તથા [illegible]
[illegible]
[illegible] કરી

[illegible]

"મોતીલાલભાઈ! અમારા પંજાબી ભાઈઓ તો ભોળા છે. પણ તમે આ બધાને વાણિયાવિદ્યા ઠીક શીખવાડી લાગે છે. તમે બે દિવસથી આ ધમાલમાં પડયા છો. બે દિવસથી ધમાલ ચાલે છે પણ મને થયું પ્રતિષ્ઠાની ધમાલ હશે. હવે જ તમારાં પરાક્રમ જાણ્યાં. તમે તો શ્રદ્ધેય પ્રવર્તકજી અને શાંતમૂર્તિની સંમતિ પણ મેળવી લાવ્યા એટલે હું શું બોલું? પણ..."

"ગુરુદેવ! કૃપા કરી હવે કશી શરતબરત ન મૂકશો. શ્રીસંઘ પંજાબની ચિરન્તન આશાલતાને હવે આપે અવશ્ય પલ્લવિત કરવી જ જોઈએ. સ્વર્ગવાસી ગુરુદેવ બાદ પંજાબને માટે આપશ્રીએ જે જે કષ્ટ સહન કર્યાં છે તેમાંથી અમે એકનો પણ બદલો વાળી શકીએ તેમ નથી. 'મેરે બાદ તુમારી સાર સંભાલ વલ્લભ લેગા' એ વચનો આજે પણ યાદ છે. હવે કૃપા કરી આ ભાર આપના શિરે આપ ઉઠાવી લેવા દયા કરો. અમને નિરાશ ન કરો." લાલા માણેકચંદજીએ ગદ્ગદ્ કંઠે છેલ્લી વિનંતિ કરી.

"શ્રીસંઘ પંજાબ અને મારા શ્રદ્ધેયનું માન રાખવું તે પણ મારું કર્તવ્ય છે, પણ મારો વડીલો સાથેનો વ્યવહાર તો પહેલાં જેવો જ રહેશે."

ગુરુદેવ શ્રી આત્મારામજી મહારાજની મનમોહક છબી સામે આપણા ચરિત્રનાયકે નજર કરી અને જાણે ગુરુદેવની સંમતિ હોય તેમ બધાના મુખમાંથી 'ગુરુ આત્મારામજી મહારાજની જય, સદ્ગુરુ વલ્લભવિજયજીની જય, પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજીની જય, શ્રી હંસવિજયજી



[૪૯]

આચાર્યની જવાબદારી

પંજાબ શ્રીસંઘ સમસ્ત તરફથી આચાર્યશ્રીને એક અભિનંદન પત્ર આપવામાં આવ્યું તે પં. હંસરાજજી શાસ્ત્રીએ વાંચી સંભળાવ્યું હતું. તેનું ભાષાંતર નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

પૂજ્યપાદ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજની પવિત્ર સેવામાં

શ્રીમન્ત : !

અમે સમગ્ર પંજાબના જુદા જુદા શહેરો અને કસબા તથા ગામોના નિવાસી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ આજ આ પંજાબની રાજધાની લાહોર શહેરમાં એકત્ર થઈને સમગ્ર પંજાબના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘની હૈસિયતથી આપશ્રીને, સ્વર્ગવાસી જૈનાચાર્ય ન્યાયામ્ભોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરિજી મહારાજના પટ્ટધર આચાર્યપદે વિજયવલ્લભસૂરિ નામ આપે પ્રતિદિન કહીએ છીએ.

પ્રદેશમાં પણ આપે વિદ્યાપ્રચારને માટે ભારે પરિશ્રમ સેવ્યો છે.

આપ કાઠિયાવાડ આદિમાં ૧૩ વર્ષ સુધી વિચરી અમારા સૌભાગ્યથી ફરી પંજાબમાં પધાર્યા છો. આપ જ્યારથી અહીં પધાર્યા છો ત્યારથી અમારી ધાર્મિક તેમજ સામાજિક ઉન્નતિને માટે નિરંતર પ્રયાસ કરી રહ્યા છો તે માટે અમો આપના કૃતજ્ઞ તથા ઋણી છીએ.

સંમતિ

યદ્યપિ ખરેખર આપને આચાર્યપદ પર પ્રતિષ્ઠિત કરવાનું સૌભાગ્ય અમને આજે જ મળ્યું છે; પરન્તુ અમારા હૃદયપટ પર તો આપ તે દિવસથી આચાર્યરૂપે બિરાજીત છો, જે દિવસે સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજે પંજાબ શ્રીસંઘના આગેવાનોને કહ્યું હતું કે પંજાબનો ભાર અમારા પછી વલ્લભ ઉઠાવશે. તે આગેવાનોમાંથી:સ્વનામધન્ય લાલા ગંગારામજી જેવા આજ પણ કેટલાયે વૃદ્ધ પુરુષ અહીં હાજર છે; તેઓ ગુરુમહારાજની ઈચ્છાને પ્રત્યક્ષરૂપથી કાર્યમાં પરિણિત થયેલી જોઈને પોતાને કૃતકૃત્ય માને છે.

અનિચ્છા અને ઉદારતા

ગુરુમહારાજના સ્વર્ગગમન બાદ પંજાબના શ્રીસંઘે આપને જ તેમના પદ પર પ્રતિષ્ઠિત કરવાનો નિશ્ચય કર્યો, પણ આપે તે માટે પોતાની અનિચ્છા પ્રકટ કરીને એ ઉદારતા પણ બતાવી કે મારાથી જે વડીલ છે તેમાંથી ગમે તે કોઈ મુનિ મહારાજને આ પદ પર નિયુક્ત કરવા જોઈએ. તે પ્રમાણે શ્રી કમળવિજયજી મહારાજને આચાર્યપદ આપવામાં આવ્યું. આચાર્ય વિજયકમળસૂરિજી ગુણ અને ચારિત્રની દૃષ્ટિએ જૈન સમાજમાં સંમાનિત છે તથાપિ વૃદ્ધાવસ્થાને કારણે વિહારની અશક્તિ અને ગુજરાત તથા પંજાબનું મોટું અંતરઃ આ બે કારણોને લઈને પંજાબનો ખાસ બોજો ઉઠાવવામાં અસમર્થ છે.

આપના શુભ હસ્તે દેશકાલોચિત પ્રભાવનાજનક અનેક કાર્ય થાય અને શાસનની વિજયપતાકા ઉત્તરોત્તર અધિક ફરકાવો એ જ અમારી શાસનદેવને વારંવાર પ્રાર્થના છે.

વીર સં. ૨૪૫૧
આત્મ સં. ૨૯
વિક્રમ સં. ૧૯૮૧
માગશર શુદી ૫
ચંદ્રવાર
સ્થાન : લાહોર

વિનીત

પંચનદીય, જૈનશ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક
સમસ્ત સંઘ

આ સન્માનપત્ર વાંચી રહ્યા પછી ઉપસ્થિત ચતુર્વિધ સંઘને સંબોધીને પંડિતશ્રી હંસરાજજીએ ટૂંક વિવેચન કરતાં કહ્યું કેઃ—

આ મંગળમય પ્રસંગે મારે બે વાતો સંક્ષેપમાં નિવેદન કરવી આવશ્યક છે.

૧ જે ચાદર આ વખતે શ્રીસંઘ તરફથી મહારાજશ્રી પર ઓઢાડવાની છે તે કપડું તો અત્યન્ત વિશુદ્ધ અને પવિત્ર છે જ; પરન્તુ આ ચાદરમાં એક વિશેષતા છે કે તેનું સુતર મારા પૂજ્ય પિતૃકલ્પ પંડિત હીરાલાલજી શર્માએ પોતાના હાથે કાંત્યું છે અને તેના પર સેંકડો નહિ પણ હજારો "ઉવસગ્ગહર" તથા 'નવ સ્મરણ'ના પાઠ થયા છે. (હર્ષધ્વનિ)

૨ જે સમયે મહારાજશ્રીની દીક્ષા રાધનપુરમાં થઇ હતી, તે સમયે અમારા જૈન સમાજના નેતા દાનવીર શેઠ મોતીલાલ મુળજી ત્યાં હાજર હતા. તે વખતે દીક્ષાનો બધો પ્રબન્ધ તેઓશ્રીના હાથે થયો હતો; અને આજે જ્યારે

આપશ્રીને આચાર્યપદ પર પ્રતિષ્ઠિત કર[illegible]
ત્યારે પણ શેઠ સાહેબ અહીં આપ લોકોન[illegible]
છે. આથી તેમની પુણ્યશ્રીના અતિરેકનો [illegible]
આનંદપૂર્વક કરી શકો છો.

આચાર્યપ્રવર ઊભા થયા અને [illegible]
આનંદ હેતાયો દર્શન થતા તમા પર[illegible]
કર્તા ગુરુદેવની મનોરમ્ય મૂર્તિને વંદન કરી [illegible]

[illegible]

ભારને ઉઠાવવાને માટે મને વિવશ કરી રહેલ છે, જેને માટે હું લાચાર છું. સ્વર્ગવાસી ગુરુ મહારાજ પંજાબના હતા. તેઓશ્રીએ આ વીરભૂમિ પંજાબમાં વીર પરમાત્માએ નિર્દિષ્ટ કરેલું ધર્મબીજ આરોપિત, અંકુરિત અને પલ્લવિત કરવામાં જે જે અસહ્ય કષ્ટ સહ્યાં છે તે બધાં મારા હૃદયપટ પર પૂરેપૂરાં અંકિત છે.

મેં આ ઉદ્દેશથી મારા શિષ્યવર્ગમાંથી સોહનવિજય, લલિતવિજય, ઉમંગવિજય અને વિદ્યાવિજય એ ચારેને પંન્યાસ બનાવ્યા છે; કારણ કે તે ચારે પંજાબી છે અને ગુરુભક્તિમાં ચારે એકએકથી ચડિયાતા છે. એ ચારે ગુરુભક્તોને હું મારી ચાર ભૂજાઓ સમજું છું. એ ચારેએ આજથી એ વાત પોતાના હૃદયપટ પર લખી રાખવી જોઈએ કે ગુજરાત દેશમાં જન્મ લેવા છતાં અમારા ગુરુએ સ્વર્ગવાસી ગુરુ મહારાજના લગાવેલા ધર્મવૃક્ષને સુરક્ષિત રાખવાનું બીડું ઉઠાવ્યું છે. તો અમારું એ સૌથી પ્રથમ કર્તવ્ય રહેશે કે અમે અમારા જીવનમાં પંજાબને કદી પણ ન ભૂલીશું. શિષ્યનો ધર્મ છે કે તે ગુરુના સર્વથા અનુગામી થાય.

આ સિવાય એક વાત એ છે કે આપ લોકો મને આચાર્યપદવી આપી રહ્યા છો. જે હેતુઓથી મેં તેનો સ્વીકાર કર્યો છે તેનું દિગ્દર્શન હું કરાવી ચૂક્યો છું. મને લાગે છે કે આચાર્યપદવી સાથે પંન્યાસ શ્રી સોહનવિજયજીને ઉપાધ્યાય પદવી આપવામાં આવે, જો કે મારા શિષ્યવર્ગમાં આ સમયે તે પદવીને યોગ્ય તો પં. શ્રી

[illegible] ...નવિજયજીથી [illegible]

[illegible] પ્રયાણ કરવી [illegible]

[illegible]

[illegible] તેમને [illegible]

જરૂરી છે. કોઈપણ પુરુષ સેવક થયા વિના સેવ્ય નથી બની શકતો.

અન્તમાં શાસનદેવ પ્રત્યે મારી પ્રાર્થના છે કે હું આ જવાબદારીભર્યા પદને યોગ્ય બનું. જૈનસમાજનું કલ્યાણ સાધું, પંજાબની સમુન્નતિ અને જાગૃતિ માટે મારો પ્રાણ આપું અને જ્ઞાનપ્રચાર માટે જીવનભર સાધના કરું, એટલું જ નહિ પણ જે ગુરુદેવે મને પોતાનો સંદેશવાહક બનાવ્યો છે તે ગુરુદેવના નામને રોશન કરું. જૈન જગતના એક અદના સેવક તરીકે મારી શકિત–મારી ભકિત–મારી બુદ્ધિ–મારી સન્મતિ અને માર કાયા શાસનના ઉદ્યોત માટે સર્વથા હું સમર્પણ કરું તેવી મારા હૃદયની ભાવનાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ. ૐ શાંતિ : શાંતિ : શાંતિ :

ગુરુદેવના અંતિમ વાકયોએ ચમત્કાર કર્યો. હજારો શ્રોતાજનો મંત્રમુગ્ધ થઈ ગયા હતા. શબ્દે શબ્દ, વાકયે વાકય, વચને વચન, બોલે બોલ શાંતિથી સાંભળી રહ્યા હતા. મહારાજશ્રીના અંતરમાંથી આવતા એ ઉદ્ગારો હજારોને અમૃતપાન કરાવી રહ્યા હતા. બધાનાં મનરંજન થઈ ગયાં. હર્ષ ફેલાયો. જયનાદો ગુંજી રહ્યા–દેવોને દુર્લભ પવિત્ર વાતાવરણ સર્જાઇ ગયું. એ મંગળદર્શને દેવોને આકર્ષ્યા.

ધન્ય વાણી, ધન્ય જીવન, ધન્ય આત્મા ધન્ય ધન્ય.

શાસનની શોભા તથા ઉન્નતિમાં એ વૃદ્ધિ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ કરી શકે છે.

ગૃહસ્થ લોકો આપસમાં મળતી વખતે પોતાનો જૂનામાં જૂનો વેર-વિરોધ છોડીને બહુ જ પ્રેમભાવથી મળે છે, અને વાર્તાલાપ કરે છે. આપણે તો સાધુ કહેવાઈએ છીએ અને પાછા વીતરાગદેવના શાસનના અનુયાયી છીએ. આપણામાં સમતાગુણની અધિકતા જોઈને જ અન્ય ગૃહસ્થ લોક ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થઈ શકે. એટલા જ માટે વીતરાગદેવના અનુયાયી સાધુવર્ગમાં સમતા ગુણ જેટલો અધિક હોય તેટલું સારું છે, તેમાંજ શાસનની શોભા છે. જો જિનશાસનરસિક મુનિરાજોમાં સમતાગુણનો અભાવ હોય તો લોકોની તેમના પ્રત્યે હલકી નજર રહેશે, લોકો તેમને તુચ્છ દૃષ્ટિથી જોશે, એવી દશામાં ઉપરોક્ત સંખ્યાવૃદ્ધિ અને સાધુતા શાસનની શોભાને બદલે શાસનને કલંક રૂપ ગણાશે. એથી મુનિજનોનો સમતા ગુણ જ વિશેષ રીતે શાસનની શોભા છે.

આપ ગુરુમહારાજની સેવાભક્તિમાં નિરંતર રહ્યા છો, પંજાબમાં મહારાજ સાહેબ રૂપી સૂર્યનો અસ્ત થયા પછી તે ક્ષેત્રોમાં તમારા હાથે અનેક પ્રભાવજનક શુભ કાર્યો થયાં છે તથા નિરન્તર શ્રમણ કરીને ઘણી ઉન્નતિ કરી છે. તેનાથી આકર્ષિત થઈને શ્રી સંઘે આપને ગુરુમહારાજના પટ્ટ પર અભિષિક્ત કર્યા તે ખુશીની વાત છે. હવે ભવિષ્યમાં તમારી દ્વારા અધિકાધિક ધર્મકાર્ય થાય અને શાસનની શોભામાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થાય તથા અન્ય મુનિરાજ પણ તેનું અનુકરણ કરે તો તેની શોભા પણ આપને જ છે.

વિશેષમાં હું યાદ આપું છું કે, ૧૦૦૮ શ્રી સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી તથા ગુરુજી મહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી લક્ષ્મીવિજયજી મહારાજજીની વિદ્યમાનતામાં પ્રાયઃ પરસ્પર કલહ થાય એવો પ્રસંગ ઉપસ્થિત જ નહોતો થતો. કદાપિ દૈવયોગે કારણ કે નિષ્કારણ કોઈને છદ્મસ્થપણાની લહેરમાં ક્રોધ આવી

અવગુણ જોવાવાળાઓની પણ કમી નથી; પરંતુ પરોપકારી પુરુષ આવી વાતોની કશી પણ પરવા કરતા નથી. તેઓ તો કષ્ટોના પહાડોને ચીરતા પોતાના ધ્યેય સ્થાન પર પહોંચે જ રહે છે. કષ્ટ સહન કર્યા વિના કંઈ જ થતું નથી. પુરાણા દ્રષ્ટાંતો જવા દઈએ, એક તાજું જ દ્રષ્ટાંત જોઈએ:—

શ્રી ૧૦૦૮ ગુરુમહારાજ સાહેબે જેટલાં કષ્ટો સહન કર્યા છે તેની ગણના પણ થઈ શકવી કઠણ છે, જો આ રીતે તેઓ કષ્ટો ન સહન કરત અને દ્રઢતાપૂર્વક તેનો મુકાબલો ન કરત તો આજ જે કાંઈ ધર્મ પ્રભાવના દ્રષ્ટિગોચર થાય છે તે કદી જોવા ન પામત. મહારાજશ્રી પોતાના પૂર્વકષ્ટોની કથા જ્યારે કહેતા ત્યારે સાંભળીને આંખોમાં આંસુ ભરાઈ આવતાં. એટલે માત્ર માનેલી મોટાઈ કામ નથી આવતી, પણ આચારમાં ઉતારેલું સામર્થ્ય કામની વસ્તુ છે. વિચાર કરીને જોઇએ તો આજ સુધી જેટલા સંત-મહંત થયા છે, તે સુખની શય્યા પર સુઈને નહિ પણ અનેકવિધ કષ્ટોની કાંટાળી શય્યા પર તપસ્યા કરવાથી થયા છે. મહત્ત્વ પ્રાપ્ત કરવું એ કોઈ મામૂલી વાત નથી.

આ ઉપરાંત નાયક બન્યા એટલે એમ કદાપિ નથી માની લેવાનું કે અમારા આશ્રય તળે રહેલ સાધુવર્ગ માત્ર અમારી 'હાજી હા' ને માટે જ છે, પરન્તુ નાના સાધુઓ મોટાના સંયમપાલનમાં અને શાસનની શોભાવૃદ્ધિમાં અનેક રીતે મદદગાર છે, એવો વિચાર હમેશાં કરવો જોઈએ. મોર પોતાનાં નાનામોટાં બધાં પીછાંઓના સમૂહથી જ શોભે છે. નાના મોટાની છાયામાં પોતાના સંયમનું પાલન કરે છે અને મોટા પોતાના દીર્ઘકાલીન વિશિષ્ટ અનુભવદ્વારા સમય સમય પર તેઓને ઉચિત શિક્ષણ આપતાં તેમનું સંયમ પળાવે છે. આ રીતે પરસ્પરના પ્રેમભાવથી જ શાસનશોભા અને ધર્મવૃદ્ધિમાં પ્રગતિ થાય છે. મહત્ત્વની શોભા કેવળ લઘુત્વ પર અવલંબિત છે. કવિ કેવું સુંદર કહે છે—

"પણ સાહેબ ! કાલે તો મને જ પ્રમુખસ્થાન આપ્યું. હું પંજાબી સમજું નહિ પણ ભજનમંડળીઓનાં ભજનો તો બહુ જ આકર્ષક હતાં. ખાસ કરીને ઓશિયા સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓના સંવાદો બહુ સુંદર હતા. પંડિત હંસરાજજી શાસ્ત્રી પણ બહુ વિદ્વાન છે. તેમનું ભાષણ પણ બહુ જ મહત્ત્વનું હતું." મોતીલાલ શેઠે રાત્રિનો કાર્યક્રમ સંભળાવ્યો.

"અમારા પંજાબમાં ભક્તિ છે, વીરતા પણ છે, બુદ્ધિ-શક્તિ પણ છે, શૌર્ય પણ છે, પણ તમારા ગૂજરાત–મુંબઈની જેમ પૈસાની રેલમછેલ નથી. આ ભાઈઓ જો શ્રીમંત હોત તો કદાચ બે યુનીવર્સીટીઓ ઊભી કરત."

"સાહેબ ! આપની વાત તદ્દન સાચી છે. એ દિવસો પણ આવશે. આપ જેવા પ્રભાવિક ગુરુવર્ય તેમના રાહબર છે તો થોડા જ વર્ષોમાં પંજાબની ઉન્નતિ પણ થશે. કૃપાળુ ! આજ સ્વામીવાત્સલ્ય મારા તરફથી છે, માટે કોઈ જવા ન પામે." દાનવીર શેઠ મોતીલાલજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

"શેઠજી ! આજ તો બધા જવા ઇચ્છતા હતા, પણ તમે મને કહેલું તેથી તે વાત મેં જાહેર કરી દીધી છે. અને આજનો થોડો કાર્યક્રમ પણ છે. ધન્ય છે તમારી ઉદારતાને."

આજે ઉત્સવનો છેલ્લો દિવસ હતો. એક તો આજે મંગળવાર હતો તેમાં શેઠ મોતીલાલ મુળજીના આગ્રહને માન આપી તેમના સાધર્મિવાત્સલ્યમાં ભાગ લેવા તથા આચાર્ય મહારાજનો અમૃતમય ઉપદેશ સાંભળવા બધા

તમે તેમાંથી સાર ગ્રહણ કરશો, તથાપિ મારા લખાણથી કોઈ પણ પ્રકારની અપ્રીતિ થવાનું કારણ બને તો તે બાબત મિચ્છામિ દુક્કડં દેતો હું મારા પત્રને સમાપ્ત કરું છું.

હું છું તમારો શુભચિન્તક
જામનગર-કાઠિઆવાડ. 	મુનિ કાન્તિવિજય

કેવો અદ્ભુત પત્ર! શબ્દેશબ્દે અમી ઝરે છે. આપણા ચરિત્રનાયક માટેનો કેવો અજબ પ્રેમ—કેવી ભાવના કેવી ઊર્મિ અને કેવો આનંદ. છતાં પટ્ટધરની જવાબદારીનું કેવું ભાન કરાવે છે એ ઉદાર આત્મા? જૈનશાસનની કુસંપ દશાની કેવી વ્યથા તેમના હૃદયમાં ભડભડે છે? સાધુ-વૃદ્ધિ અને ધર્મવૃદ્ધિને માટે શું શું થઈ શકે? બધા મળીને કાર્ય કરે તો જગતને પણ ડોલાવે; તેવું કેવું નર્યું સત્ય ઉચ્ચારે છે એ વયોવૃદ્ધ?

સાધુ—મુનિરાજોનું કર્તવ્ય શું છે? શા માટે દીક્ષા છે? સમાજની ઉન્નતિ શામાં છે? સમતા એજ મહાન ગુણ છે અને જૈન સાધુનું સ્થાન જગતમાં કેવું ઉચ્ચ છે તે આ પત્રમાં શબ્દેશબ્દે વાંચી શકાય છે.

ક્રોધ અને કષાય કેવાં કેવાં પરિણામો લાવે છે, તેનાથી;શાસનની શું હેલના થાય છે? તથા શ્રોતાજનો ને શ્રાવકો પર તેની કેવી અસર પડે છે તેનો તાદ્રશ ચિતાર આ શબ્દોમાં મળી આવે છે.

ક્ષમાપના એ કેવી અજબ વસ્તુ છે તે આ શ્રદ્ધેય-જ્ઞાની આપણને સમજાવે છે. જૈનસમાજની—સાધુસમાજની

ગુરુદેવનો સંદેશ—જ્ઞાનપ્રચાર અને સરસ્વતી મંદિરોની સ્થાપના હું કે તમે કદી ન ભૂલીએ.

"વિશેષ તમે સિદ્ધાચળમાંની બે શિક્ષણ સંસ્થાઓનું નામ સાંભળ્યું હશે. પાલીતાણાના સ્ટેશન ઉપર 'શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુળ' નામની સંસ્થા છે અને તલાટીને રસ્તે જતાં 'શ્રી સિધ્ધક્ષેત્ર જૈન બાલાશ્રમ' છે. જ્યારે જ્યારે ત્યાં જવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે આ બે સંસ્થાઓ જોવાનું ભૂલશો નહિ. શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુલના ઉપદેશક અહીં આવ્યા છે, તેમને ફૂલ નહિ તો ફૂલપાંખડી આપવાની પ્રત્યેકની ફરજ છે.

"બીજી વાત એ છે કે સિદ્ધાચળના પહાડ પર ભગવાન ઋષભદેવના ચરણોની નજદીક આપણા પરમ ઉપકારી સ્વર્ગવાસી ગુરુ મહારાજની એક મૂર્તિ બિરાજમાન છે. ત્યાંનું કામ કેવું રમણીય અને શોભાસ્પદ છે તે તો ત્યાં જનારા જાણે છે. તેને મનોહર બનાવવામાં પૈસા તો પંજાબી ભાઈઓના જ લાગ્યા છે. ગૂજરાતના એકજ ગૃહસ્થ તે બનાવી શકત પણ ગુરુભકિત પણ એક ચીજ છે. પણ તેનો યશ તો "શ્રી આત્માનંદ જૈનસભા ભાવનગરના મંત્રી શ્રીયુત્ વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી" ને છે. તેમણે ઘરનું કામકાજ છોડીને પોતાના સમયનો ભોગ આપીને ગુરુભક્તિ નિમિત્તે પોતાની દેખરેખમાં એ કાર્ય આવું સુંદર બનાવ્યું છે. ધન્ય છે તેમની ગુરુભક્તિ. પંજાબ શ્રીસંઘ તરફથી હું તેમને ધન્યવાદ આપુ તો શુ ખોટું ! "

"ગુરુદેવ ! શ્રીયુત્ વલ્લભદાસભાઈને 'શ્રી આત્માનંદ

જીવનવાંછા

[આચાર્યપદવી પ્રસંગે]

શાસનદેવ પ્રત્યે મારી પ્રાર્થના છે કે ! આ જવાબદારીભર્યા પદને યોગ્ય બનું જૈનસમાજનું કલ્યાણ સાધું, પંજાબન સમુન્નતિ ને જાગ્રતિ માટે મારા પ્રા અર્પું, જ્ઞાનપ્રચાર માટે જીવનભર સાધ ના કરું.

એ ટલું જ નહિ. જે ગુરુદેવે મને પોતાને સંદેશવાહક બનાવ્યો છે, તે ગુરુદેવન નામને રોશન કરું. જૈનજગતના એ અદના સેવક તરીકે મારી શક્તિ, માર ભક્તિ, મારી બુદ્ધિ, મારી સન્મતિ અ આ કાયા શાસનના ઉદ્યોત માટે સર્વથ હું સમર્પણ કરું, તેવી મારા હૃદયની ભાવ નાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ. ૐ શાંતિ.

આ વિજયવલ્લભસૂરિ

જીવનવાંછા

[આચાર્યપદની પ્રસંગે]

શાસનદેવ પ્રત્યે મારી પ્રાર્થના છે કે હું આ જવાબદારીભર્યા પદને યોગ્ય બનું, જૈનસમાજનું કલ્યાણ સાધું, પંજાબની સમુન્નતિ ને જાગ્રતિ માટે મારા પ્રાણ અર્પું, જ્ઞાનપ્રચાર માટે જીવનભર સાધના કરું.

એ ટલુંજ નહિ. જે ગુરુદેવે મને પોતાનો સંદેશવાહક બનાવ્યો છે, તે ગુરુદેવના નામને રોશન કરું. જૈનજગતના એક અદના સેવક તરીકે મારી શક્તિ, મારી ભક્તિ, મારી બુદ્ધિ, મારી સન્મતિ અને આ કાયા શાસનના ઉદ્યોત માટે સર્વથા હું સમર્પણ કરું, તેવી મારા હૃદયની ભાવનાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ. ૐ શાંતિ.

સાં વિજયવલ્લભસૂરિ

